

T.C
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE MAĞDUR VE
ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN TALEP HAKLARI

HAZIRLAYAN

ALİHAN BERBEROĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. KUDRET GÜVEN

ANKARA-2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 20 / 09 / 2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Alihan BERBEROĞLU

Öğrencinin Numarası: 22010675

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Kudret GÜVEN

Tez Başlığı: Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Mağdur ve 3. Kişilerin Talep Hakları

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 169. sayfalık kısmına ilişkin, 16 / 09 / 2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %15'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 20 / 09 / 2022

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Prof. Dr. Kudret GÜVEN

TEŞEKKÜR

Gerek üniversite öğrenimimde gerekse yüksek lisans sürecinde her zaman ve her şartta yanımda olan bana yol gösteren, yardımcı olan, bilgi birikimlerini benimle paylaşan başta tez danışmanım Prof. Dr. Kudret Güven hocam olmak üzere bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Özellikle tez yazım sürecinin en zorlu anlarında beni vazgeçmekten alıkoyup bu tezin oluşması ve yüksek lisans öğreniminin tamamlanması için yıllardır çaba harcayan başta annem olmak üzere aileme teşekkür ederim.

Alihan BERBEROĞLU

ÖZET

Dünyada kadına yönelik şiddet yaygın bir toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Şiddet, fiziksel özellik fark etmeksizin bütün dünyada karşılaşılan bir insan hakkı ihlalidir. Aile içi şiddet genel olarak kadının erkek tarafından maruz kaldığı şiddet biçiminde görülmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kadına yönelik şiddetin temelini oluşturmaktadır. Bu sorun, aile içi mahremiyet olarak görüldüğünden, konuya ilişkin çalışmalar ve alınan önlemler yetersiz kalmıştır. Bugüne gelindiğinde ise bilginin yayılımı sebebiyle bu anlayış, yerini korunma ihtiyacına bırakmış ve gerekli düzenlemeler daha hızlı yapılmaya başlanmıştır. Yeterli çalışmaların yapılabilmesi için toplumsal olarak bu sorunun daha derinlemesine incelenmesi, sorunun kaynağının tespit edilerek çözüme yönelik yapılacak yeni çalışmaların ortaya konması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet, şiddet, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, ihbar

ABSTRACT

Violence against women become widespread social problem in the world. Violence is abuse of the human right all around the world regardless of physical characteristics. Domestic violence occurs in the form of violence against women. Gender discrimination creates source of violence against women. But there has been insufficient work and regulations because of this problem percivied as family privy. Today with spread of knowledge this mentality leaves to guardian requirement and required regulations are made faster. For adequate work all society must investigate deeply this problem and determine the crux of the problem what should be done new work solution for this problem

Key Words: Gender, violance, donmestic violence, violance agains women, denunciation.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ.....	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE BAĞLAMINDA EVLİLİK VE AİLE KAVRAMI.....	4
1.1 EVLİLİK KAVRAMI	4
1.2. AİLE KAVRAMI	7
1.2.1. Türk Medeni Kanunu Bağlamında Aile	9
1.2.1.1. Geniş Aile	10
1.2.1.2. Çekirdek Aile	11
1.2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Göre Aile Kavramı.....	13
2. ŞİDDET OLGUSU	14
2.1. ŞİDDET KAVRAMI	14
2.2. ŞİDDET KURAMLARI.....	16
2.2.1. Klasik Okul Kuramı	17
2.2.2. Rasyonel Seçim Teorisi	18
2.2.3. Beyin Fonksiyonu Bozuklukları.....	18
2.2.4. Psikanalitik Kuram	19
2.2.5. Kişilik Özellikleri Temelli Teoriler.....	20
2.2.6. Öğrenme Teorileri.....	20
3. ŞİDDETİN GENEL TÜRLERİ.....	21
3.1. FİZİKSEL ŞİDDET	21
3.2. CİNSEL ŞİDDET	22
3.3. EKONOMİK ŞİDDET.....	23
3.4. SÖZEL ŞİDDET.....	24
3.5. PSİKOLOJİK ŞİDDET	24
4. ŞİDDETİN ÖZEL TÜRÜ: KADINA KARŞI ŞİDDET	26
5. KADINA YÖNELİK ŞİDDETE DAİR ULUSLARARASI DÜZENLEMELER... 38	
5.1. KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN TASFİYE EDİLMESİNE DAİR SÖZLEŞME (CEDAW).....	38
5.2. NAIROBİ İLERİYE DÖNÜK STRATEJİLER	44
5.3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETİN ORTADAN KALDIRILMASINA DAİR BİLDİRGE	46
5.4. PEKİN DEKLARASYONU VE EYLEM PLATFORMU	49
5.4.1. Pekin Deklarasyonu	49
5.4.2. Eylem Platformu	50
5.5. AVRUPA KONSEYİ REC (2002) 5 SAYILI TAVSİYE KARARI	51
5.6. İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	54
5.6.1. Sözleşmenin Amacı ve Kapsamı.....	55
5.6.2. Taraf Devletlere Yüklendiği Yükümlülükler.....	59

5.6.3. İstanbul Sözleşmesi'nin İzleme Mekanizması (GREVIO)	65
5.6.4. Kamuoyunda İstanbul Sözleşmesi'ne Bakış	68
5.6.5. OPUZ-Türkiye Kararı.....	70
6. TÜRK HUKUKUNDA AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETLE MÜCADELE.....	74
6.1. TÜRKİYE'DE AİLE İÇİ ŞİDDET VE MAĞDURLARI	74
6.2. KADINA YÖNELİK ŞİDDET KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİNDE ULUSAL DÜZENLEMELER.....	81
6.2.1. Anayasal Düzenleme	83
6.2.2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu.....	86
6.2.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu.....	91
6.2.4. 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkında Kanun.....	94
6.2.5. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	98
7. 6284 SAYILI KANUN KAPSAMINDA KADINA KARŞI ŞİDDETLE MÜCADELE.....	99
7.1. KANUN'UN İÇERİK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ	101
7.1.1. 4320 sayılı Kanun Karşısında 6284 sayılı Kanun'un Gerekliliği.....	103
7.1.2. İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Kanun Arasındaki Farklar	104
7.1.3. Kanun'un Yeterince Üzerinde Durulmadan Çok Kısa Sürede Yürürlüğe Konulması	109
7.1.4. Kanun Metni Üzerinde Tam Bir Mutabakatın Olmaması.....	109
7.1.5. Kanun'un Adının Değerlendirilmesi.....	109
7.2. 6284 SAYILI KANUN'UN AMACI VE KAPSAMI	110
7.3. 6284 SAYILI KANUN'UN UYGULANMASININ ŞARTLARI	111
7.3.1. Şiddete Uğrama Tehlikesi İçerisinde Bulunmak.....	111
7.3.2. Israrlı Takip Mağduru Olmak.....	112
7.3.4. Şiddet Uygulayan Kavramı	113
7.3.5. Şiddet Mağduru.....	114
8. 6284 SAYILI KANUN'DA KORUNAN KİŞİLER	115
9. 6284 SAYILI KANUN'DA YER ALAN TEDBİRLER	120
9.1. GENEL OLARAK.....	120
9.2. MAĞDURUN BAŞVURABİLECEĞİ MERCİLER İLE ŞÖNİM VE KONUKEVLERİ	122
9.3. KORUYUCU TEDBİRLER	128
9.4. ÖNLEYİCİ TEDBİRLER	131
9.5. KOLLUK AMİRİ TARAFINDAN VERİLEBİLECEK KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİR KARARLARI	133
9.6. TEDBİRİN SÜRESİ.....	135
9.7. TEDBİR KARARI.....	136
9.8. TEDBİR KARARININ TEFHİMİ VEYA TEBLİĞİ	137
9.9. GİZLİLİK ESASI.....	138
9.10. TEDBİR KARARINA İTİRAZ.....	138
9.11. TEDBİR KARARININ BİLDİRİMİ VE UYGULANMASI	139
9.12. TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI ZORUNLULUĞU ESASI.....	140
9.12.1. Teknik Takip	140
9.12.2. Tazyik Hapsi.....	141
9.12.3. TEDBİR KARARLARININ DENETİMİ ESASI.....	143

10. KURUMLAR ARASI KOORDİNASYON VE EĞİTİM FAALİYETLERİ.....	143
11. ŞİDDETİN ÖNLENMESİ TALEBİ	144
11.1. GENEL OLARAK.....	144
11.2. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE	
DAİR KANUN'DAKİ İHBAR VE BAŞVURU USULÜ.....	145
11.2.1. Üçüncü Şahıslar Tarafından Yapılan İhbar ve Başvuru.....	150
11.2.2. Sağlık Kuruluşları Tarafından Yapılan İhbar / Bildirim	151
11.2.3. Diğer Kurum / Kuruluşlar Tarafından Yapılan İhbar / Bildirim	153
11.2.4. Bildirimde Bulunmama	162
SONUÇ	165
KAYNAKLAR.....	170

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
E.	: Esas
GREVIO	: Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubu
H.D.	: Hukuk Dairesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks
md.	: Madde
MK	: Medeni Kanun
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları

ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNTC	: Birleşmiş Milletler Vesayet Konseyi
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YAR.	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Aile, toplumsal hayatın temel taşıdır. Bireylerin bağlı olduğu bu birincil grup, biyolojik birliktelik olmakla birlikte en küçük sosyal kurum olma niteliğine de sahiptir. Aile kurumunun bu yapısı bağlı bulunan bireylerin kendi aralarındaki etkileşimin yanı sıra toplumsal etkileşiminden de kaynaklanır.

İnsanlık adına en önemli değer yargılarının temellerinin olduğu aile kurumu bu değer yargılarının pekiştiği ya da darbe aldığı ortamlar hâline gelebilmektedir. Aileler, tarih boyunca birçok örnekte görüldüğü gibi güç ve iktidar mücadelelerinden en çok etkilenen sosyal grup olmuştur. Dünya tarihinde siyasetin ve ekonominin lideri erkekler, hâkimiyet anlayışlarını aile yaşantılarına taşıyıp şiddeti kalkan yapmışlar ve aile içerisinde güç ve iktidar savaşları oluşmasına neden olmuşlardır. Bu savaşlardan yenik çıkan ise toplumda çoğu zaman pasif durumda olan kadınlar olmuştur. Yaratılan bu durum, daha çok kadına karşı şiddet olarak kendini göstermiştir. Bu sebepten kadına karşı şiddetin kökeni çok eskilere dayanan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eski dönemlerde olağan sayılan kadına şiddet olgusu, verilen mücadeleler ve bununla oluşan gelişmelerle toplumun bir sorunu olarak kabul edilmiştir. Özellikle 1950 ve 1960'larda Amerika ve Avrupa'da kadına karşı şiddeti sosyal hayatın bir problemi olarak kabul gören anlayış ile bu duruma karşı mücadele tüm zorluklara rağmen başarılı ve hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de aile içi şiddetten en çok etkilenenler kadınlar ve çocuklardır. Eğitim düzeyleri, refah seviyeleri, yaşları fark etmeksizin kadınlar aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar. Eşleri veya ailenin diğer bireyleri tarafından maruz bırakıldıkları şiddet sonucu geçici ya da çoğu zaman kalıcı hasar görmektedirler. Bedenlerindeki fiziksel yaralanmaların dışında güvensizlik, çaresizlik, yalnızlık gibi duygusal travmalarla da kadınların bu şiddetle başa çıkması sanıldığı kadar kolay olmamaktadır.

Önceleri mahrem olarak düşüldüğünden Türkiye’de görmezden gelinen, Türk toplum yapısında ailedeki problemlerin başını çeken ve en önemli sorun olan, kadına yönelik şiddetin tanımı ve resmîlik kazanması anlamında büyük aşama kaydedilmiştir.

Kadınların hayatında büyük yaralar açıp, izler bırakan şiddet; hem kadınların hem çocukların hayatını karartmaktadır. Ülkemizde kadına yönelik şiddet ile aile içi şiddet çalışmaları beraber yürütülmektedir. Türk kadınları artık gördükleri şiddeti konuşmaya anlatmaya başlamış olup yapılması gerekenleri irdelemektedir.

Aile içi şiddetle savaşmada kurum ve kuruluşların beraber çalışması ve istikrarlı devlet politikasının devreye sokulması gerekmektedir. Kamu kurumlarının, sivil toplum ve medya kuruluşlarının; eğitimler, sempozyumlar ve kampanyalarla bu sorunun önlenmesine katkıda bulunduğunu görmekteyiz. Kadının maruz kaldığı şiddetin kişiler ve toplumdaki zararlarını gösterebilmek ve sıkıntının ortadan kaldırılması amacıyla toplumun tamamının sorumluluklarının farkına varması için verimli çalışmalar yapılmaktadır.

Bu tezin genel amacı; kadına yönelik aile içi şiddetin ne şekilde ortaya çıktığı, bu konuyla ilişkili yapılan çalışmaların özellikle de son yıllarda çıkarılan kanunlar ve yapılan antlaşmalarla kadınlara yönelik şiddetin üçüncü kişilerce ihbarı hakkının mahiyetinin ve yasal çerçevesinin ortaya konmasıdır.

Bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kadına yönelik aile içi şiddet konusunu oluşturan ana kavramlar ele alınmıştır. Bu çerçevede, öncelikle aile kavramı ele alınmış devamında şiddet kavramı ve kuramları incelenmiştir. Devamında aile içi şiddet kavramı ve şiddetin türleri incelenmiştir.

İkinci bölümde ise kadına yönelik şiddetin önlemesi amacıyla dünyada ve Türkiye’de yapılan antlaşmalar ve yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Bölüm içerisinde İstanbul Sözleşmesi detaylı bir şekilde incelenmiş olup, Türkiye’de konuyla ilgili yapılan yasal düzenlemeler belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde ise 6284 sayılı Kanun incelenmiştir. İlk olarak koruma tedbirleri hakkında bilgi verilmiş devamında aynı Kanun çerçevesinde kadına yönelik şiddetle

mücadelede üçüncü kişilerin ihbar haklarının olup olmadığı, varsa bu hakkın kullanımının nasıl olacağı ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE BAĞLAMINDA EVLİLİK VE AİLE KAVRAMI

1.1 Evlilik Kavramı

Toplum içinde evlilik ve aileye yüklenen anlamlar toplumun yapısı açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple Türk toplumunda ekonomik ve sosyal değişim sürecine paralel gerçekleşen toplumsal cinsiyet rollerinin değişimi Türk aile yapısını dönüştürmüştür; geleneksel aile yapısı çekirdek aileye evrilmiştir. Tüm bu değişim süreci aileyi, erkeklerin ve kadınların aile içindeki rollerini etkilemiştir. Bu kapsamda ilk olarak aile birliğinin kurulmasını sağlayan evlilik kavramına değinilmelidir.

İnsanların birçok gereksiniminin bir sonucu olarak ortaya çıkan evlilik kurumunun çeşitli tanımları söz konusudur:

Akıntürk'e göre; *"ayrı cinsten iki kişinin evlenmesinden amaç sadece cinsel ortaklık değil, hayatın acı ve tatlı bütün olaylarını içine alan bir 'hayat ortaklığı' kurmaktır. Bu itibarlardır ki, eşler iyi ve kötü günlerinde birbirlerinin başı ucunda bulunacaklar, birbirlerine maddi ve manevi destek olacaklar; kısacası beraber 'gülecek, beraber 'ağlayacaklardır'¹."*

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'na göre evlilik; *"tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere cinsiyetleri ayrı iki kişinin hukuken makbul ve geçerli şekilde birleşmesidir²."*

Evliliğin farklı tanımları bulunmasına rağmen evlilik, genel olarak, ayrı cinsten iki kişinin belirli kurallar çerçevesinde evlenme iradelerini bildirmeleri suretiyle bir hayat ortaklığı oluşturmaktır. Evliliğin gerçekleşmesiyle, toplumun en temel kurumu olan aile oluştuğu için devletler, aileleri korumak ve aile birliğinin devamını sağlamak için evliliğin

¹ AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, Türk Medeni Aile Hukuku, C.2, 21. Baskı, İstanbul, Ocak 2019, s.59.

² VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku, C.2 Aile Hukuku, B.5, s.45.

kurulmasına, sürdürülmesine ve sona erdirilmesine ilişkin uygulamaları hukuk kuralları çerçevesinde düzenlemişlerdir.

Hukukun tanıdığı, düzenlediği ve hukuki sonuç bağladığı aile kurma modeli olan evlilik, tarihsel süreçte farklı şekilde tanımlanmıştır.

Roma hukukunda evliliğin dönemlere göre farklı tanımları bulunmaktadır. *Digesta*'da evlilik, “kadın ve erkeğin beşerî ve ilahi kanunlara göre hayat boyu devam eden monogamik birliği; *Iustinianus*'un *Institutiones*'inde ise “karı-kocanın bölünmez hayat ortaklığı³” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kilise hukukunda evlilik, kadın ve erkeğin hayat süresi boyunca süren kanuni, bölünmez birliği olarak ifade edilmekte olup sadece monogamik değil, aynı zamanda bozulmaz birlik olma özelliği taşımaktadır⁴.

Evlilik, tarafların evlenme yönündeki iradelerini beyan ederek kanunun belirlediği usulde kurulan ve taraflara hak doğuran belirli bir statüye tâbi olma sonucu yaratan özel hukuk işlemidir.

Tarihin her döneminde özel önem gösterilen bir işlem olan evlenmenin, Türk Medenî Kanununda evlilik kavramının tanımı yapılmamıştır. Evlendirme Yönetmeliği md.2/f'de tanımlanmış olup bir erkek ve kadının aile kurmak maksadıyla şekli kurallar doğrultusunda yetkilendirilmiş bir memur önünde yapmış oldukları medeni hukuk sözleşmesine evlenme denilmektedir.

Aile kavramıyla ilgili olarak günümüzde, evlilik gerçekleşmeden aile kurma amaçlı yaşam modelleri bulunmakla beraber, TMK'da bu modeller benimsenmemiş olup sadece evlilik yoluyla aile oluşturulabileceği belirtilmiştir.

Gerek İslâm Hukuku gerek Türk Medenî Hukuku doktrinlerinde evlenmenin sözleşme niteliğine sahip olduğu ve süreklilik taşıdığı görüşü benimsenmektedir.

³ KOSCHACKER, Paul, Roma Hususî Hukukunun Ana Hatları, 1. Baskı, İstanbul 1963, s.266.

⁴ KÖTELİ, Mehmet Argun, Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler, İstanbul 1991, s.24.

Aile kavramının zaman ve mekâna göre değişen bir sosyal gerçeklik olması sebebiyle aile kavramını sınırlandırmamak amacıyla, Cumhuriyet döneminde, ne eski TMK, ne şimdiki TMK’nda aile kavramı tanımlanmamıştır. Türk Medenî Kanunu’nun 118. maddesi vd. hükümlerinde evlilik kurumu ayrıntılı düzenlenmektedir.

“Evlilik kendine has özellikler taşıyan (sui generis) bir medenî hukuk sözleşmesi olup; evlilik münasebeti ise kadınla erkek arasında hukuken tanınmış hayat birliğidir⁵.” Evlilik birliği içinde fiziksel, fikirsel ve ekonomik bir paylaşım mevcuttur. Eşlerin aralarındaki bu bağılıktan dolayı birbirlerine karşı hakları nisbi haklar olarak değil nisbî aile hakları olarak ifade edilmektedir.

Medeni Kanun’da evlilik birliğinin ve ailenin nasıl kurulacağına hükmedilmiş ve birçok maddesinde düzenlenmiştir. Kanun yapıcı, eşlerin birbirleri ve çocuklarıyla maddi ve manevi ilişkilerini düzenlerken evlilik birliği fikri çerçevesinde hareket etmiş ve evlilik hukukunun temel ilkelerini birlik fikri üzerine kurmuştur. Medeni Kanun’da evlilik birliğinin hukuki mahiyetine yer verilmemiştir. Evlenme dinî nitelik taşımamakta olup resmî ve medenî niteliğe haiz olduğu toplumca kabul edilmektedir.

Evlilik birliğinde bireyler evlenme yönündeki iradelerini ortaya koyma konusunda serbesttirler. Kısaca evlilik birliği tarafların karşılıklı özgür iradeleriyle kurulmakta, iptal, fesih, boşanma şeklindeki mahkeme kararıyla veya ölümle sona ermektedir⁶.

⁵ AKINTÜRK/ATEŞ, s.60.

⁶ GENÇCAN, Ömer Uğur, Aile Hukuku, 1. Baskı, Ankara 2011, s.508.

1.2. Aile Kavramı

Aile, akrabalık bağlarıyla doğrudan ilişkili olarak yetişkin üyelerin çocuklara bakmaktan sorumlu olduğu insan topluluğudur. Aile, bireyin iyi yetiştirilmesinin ilk basamağında yer aldığı için önemli bir ortamdır. Çocuklar ebeveynlerini rol model olarak değer yargıları edinir, toplumsal cinsiyete ait normları öğrenir.

Kız çocukları daha çok ev ile ilişkili şeyler öğrenir ve bunları temel görevi gibi içselleştirir. Erkek çocukları ise ev işlerinden tamamen uzak, dış hayata yönelik olarak daha bağımsız yetiştirilir.

Erkek için evlendikten sonra sahip olduğu aile, gücünü ve otoritesini sonsuz kullanabileceği bir ortam demektir. Zira aile içinde son söz baba/erkeğe ait olarak kabul edilir, onun sözü üstüne söz söylemek kabul edilemez bir şey olarak görülmektedir.

Toplumun temel taşı olan aile, insana has bir yapı olan ve kural olarak farklı cinsten insanların birlikte yaşamak için bir araya gelerek oluşturduğu en küçük ve en eski insan topluluğudur⁷. İnsan doğduğu andan itibaren bu yapının bir mensubu olup kişinin topluma hazırlanması, diğer insanlarla ilişki kurması ve birlikte yaşama kültürü aile içerisinde öğretilir.

Aile, ilk olarak, aralarında kan bağı bulunan kişilerin oluşturduğu topluluk anlamına gelmektedir. Ayrıca, aralarında kan bağı bulunmayan kişilerin evlenme ve evlât edinmeyle de bir aile oluşturdukları kabul edilmekle birlikte aile, aralarında kan bağı bulunan ve akrabalık ilişkisi kurulan kişilerden oluşan, genelde aynı çatı altında yaşayan bireylerden oluşan temel bir toplumsal kurum olarak da tanımlanmaktadır⁸.

Aile toplumun temelini oluşturduğu için diğer kurumlarla arasında bir bağ bulunmaktadır ve o kurumları da etkilemektedir. Aile kurumu varlığını ne kadar sistemli bir şekilde sürdürürse hem toplum hem toplumsal yapıdaki kurumlar da o kadar düzenli bir zemin üzerine oturmuş olur. Toplum içerisinde kaos ortamının oluşması da olanaksız hale

⁷ HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona, Aile Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 1993, s.3.

⁸ ZEVLİLİLER, Aydın, Medeni Hukuk-Giriş ve Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, 2. Baskı, Şubat 1989, s.706.

gelir. Aile kurumunda meydana gelen bir olumsuzluk ister istemez domino taşı etkisi yaratıp diğer kurumları da etkisi altına alabilmektedir⁹.

Toplumun temeli olan aile, bireysel sosyalleşme sürecinin başladığı yerdir. Ailede sosyalleşme sürecini başlatan birey, olumlu ve olumsuz birçok davranışı aileden ödünç alır ve aileye göre ruh hali değişir. İlk öğrenilen davranış ve tutumlar yanlış veya her defasında farklı öğretiliyorsa, çocuk doğruyu yanlış, ayırt edemez, ailede gördüğü her şeyi öğrenemez ve özümseyemez. Ne yazık ki geri dönüş yoktur ve birey olma yolunda sosyalleşme sürecini tamamlamıştır¹⁰.

İnsan topluluğunun çekirdeğini aile teşkil etmektedir¹¹. Toplum, aile denilen en küçük sosyal ünitelerin bir araya gelmesiyle oluşan insan topluluğudur. İnsan daha doğduğu anda kendisini aile dediğimiz bu küçük topluluğun içerisinde bulur, orada yaşar, büyür ve toplum hayatına katılır. Mahiyeti ve yapısı bakımından zamanla büyük değişiklikler geçirmiş olsa da aile, tarihin ilk çağlara beri varlığını sürdüren bir yapıdır¹². Diğer sosyolojik yaşam biçimlerine geçiş aileden başlayarak ve ailenin değişmesiyle oluşmuştur.

Aile kavramının tanım ve kapsamı toplumdan topluma değişmekte ve yapısı gereği karışık bir durum ortaya çıkabilmektedir. Tarihsel süreç boyunca aile kurumunun kapsamı ve yapısı büyük değişiklikler geçirmiş ancak tarih boyunca yok olmamıştır. Geçmişte, aile; bir aile reisi etrafında anne, baba, çocuk, teyze, dayı gibi akrabalarla daha kapsamlı şekilde meydana gelmekteydi¹³. Günümüzde onu oluşturan bireylerin sayısı azalmış ve aileyi sadece ebeveynler ve çocuklar oluşturmaktadır.

Türk Milleti de diğer milletler gibi yaşadığı devirlere göre uygun şartlar altında aileler etrafında şekillenmiştir. Araştırmacılar, Türklerdeki aile yapısının başlangıçta bugünkü anlamda bir aile kurumu teşkil etmediğini, eşler ve çocuklar arasında aile sayılacak kadar sıkı ilişkilerin bulunmadığını, asıl bağlılığın kabile mensubiyeti olup,

⁹ PEHLİVAN, Melike, “*Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Algısı*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.19.

¹⁰ ATAŞ, Semra, *Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Bakış Açıkları (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Örneği)*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.22.

¹¹ DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku Aile Hukuku*, C.III, 14. Baskı, İstanbul, Şubat 2019, s.2.

¹² AKINTÜRK/ATEŞ, s.3.

¹³ KAVAK, Ayşe Kıvılcım, “*Evlilik Birliğinin Korunması*”, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, s.4.

akrabalık terimlerinin buna göre tespit edildiğini ileri sürmüşlerdir¹⁴. Aile kurumu önceki dönemlerde de Türkler tarafından Türk devletlerinin çekirdeği sayılmaktaydı¹⁵. Gerek göçebe bir toplum iken gerekse İslam Dinine geçiş ile yerleşik düzene başladıklarında bu durumda bir değişiklik olmamıştır.

1926 yılında TBMM tarafından İsviçre’den uyarlanan Medeni Kanun’un uygulamaya konulmasıyla beraber, Aile Hukuku alanında, dini esaslara dayanan, erkeğin üstünlüğünü esas alan ve kadınla erkek arasındaki eşitsizlik temel ilkesi üzerine kurulan şeriat kuralları yerini, kadın-erkek eşitliğini esas alan, evrensel, laik hukuk kurallarına bırakmıştır¹⁶.

1.2.1. Türk Medeni Kanunu Bağlamında Aile

Aile kavramı TMK’da tanımlanmamıştır. Kanun koyucu aileyi toplumsal bir olgu olarak görmüş ve öyle kabul etmiştir. Günümüzün toplum yapısının temelini teşkil eden “Aile” kavramının içerik ve kapsamının kanun hükümleriyle tanımlanması imkansızdır, çünkü aile kavramının kapsamı ve içeriği farklı devirlerde ve ülkelerdeki geleneklere göre değişiklik gösterir. Belirtilen nedenlerden ötürü ailenin sınır ve yapısının kanun maddeleri ile sınırlandırılarak bir tanımının yapılmasının imkânı yoktur¹⁷.

Türk kanun koyucunun aile kurumuna gösterdiği özen, Anayasa’nın 41.Maddesinde aile ile ilgili bir düzenleme yapmak şeklinde tezahür etmiştir. Madde 41’de, Türk toplumunun temelini ailenin teşkil ettiği belirtilmiş ardından devletin aile kurumunun huzur ve zenginliğini tesis etmesi, bunun yanında da bu kurumun güvence altına alınması zorunlu kılınmıştır¹⁸. Ayrıca, Anayasa’nın 41. maddesi kurumsal bir garanti içermektedir. Bu düzenlemeyle evlilik ve aile, Türk hukuk düzeninin özgün birer kuruluşu olarak garanti altına alınmışlardır¹⁹.

TMK’da aile kavramı üç değişik anlamda kullanılmıştır. Bunun nedeni ailenin kapsamına değişik anlamların verilmiş olmasıdır. Bunlar dar, geniş ve en geniş anlamda

¹⁴ ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Ekim 2015, s.4.

¹⁵ AKINTÜRK/ATEŞ, s.4.

¹⁶ KAVAK, s.6.

¹⁷ ZEVLİLİLER, s.707.

¹⁸ ZEVLİLİLER, s.706.

¹⁹ ÖZTAN, s.6.

ailedir. Ancak en geniş anlamda aile kavramına günümüzde pek rastlanmadığından dolayı o kavrama değinilmeyecektir.

1.2.1.1. Geniş Aile

Kırsal alanda yaşayan, geçimini tarımla sağlayan, akrabalık bağlarının kuvvetli olduğu, erkeklerin ön planda olduğu, geleneklere bağlı aile tipidir²⁰. Özellikle tarım yapılan bölgelerde ailenin temel özelliği üretim rolüdür. Kişiler birey olarak değil aile üyesi olarak tanınır, akrabalık ilişkileri güçlüdür²¹. Geniş aile içinde evli çift ve çocuklarının yanı sıra büyük anne-baba, erkek kardeşler ve eşleri, hala ve yeğenleri de içine alır²². Sanayi öncesi toplumların hâkim aile yapısı olan geleneksel geniş ailede hane halkı sayısı fazladır. Çocuklar evlendikten sonra da aileleri ile yaşarlar ve ekonomik faaliyetlere katkıda bulunurlar. Aile üyelerinin devamlı olarak birlikte vakit geçirmeleri bağlılık duygusunu da kuvvetlendirmektedir. Toplumsal kurumlar henüz yaygın olmadığı için bu kurumların işlevleri de geniş aile tarafından yerine getirilmekteydi.

Geniş ailenin fonksiyonları:

- Biyolojik fonksiyon: Aileyi koruyarak neslin devamını sağlar.
- Ekonomik fonksiyon: Geniş aile kendi başına ekonomik bir birim oluşturmaktadır. Aile içinde ekonomik açıdan işbirliği ve işbölümü bulunmakta, gelir tek elde toplanarak masraflar buradan yapılmaktadır.
- Koruyucu fonksiyon: Aile, üyeleri için maddi ve manevi anlamda güvence kaynağıdır. Geniş aile sanayi toplumlarında var olan sosyal güvenlik kurumlarının görevlerini yerine getirmektedir.
- Psikolojik fonksiyon: Aile üyeleri arasında sevgi bağının kurulmasını ve güven hissinin oluşmasını sağlar.
- Eğitim fonksiyonu: Aile bireylerinin her türlü mesleki, dini ve sosyal eğitimi geniş aile içerisinde verilmeye çalışılır. Bireylerin sosyalleşmesi sadece ebeveynleri değil tüm aile üyelerini ilgilendirir.

²⁰ GÖKÇE, Birsan, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, 1. Baskı, Ankara 2007, s.190.

²¹ GÜLER, Deniz/ULUTAK, Nazmi, "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Yaşantısında Aile", Kurgu Dergisi, C.11, S.1, 1992, s.64.

²² GİDDENS, Anthony, Sosyoloji, (Çeviren Hüseyin Özel vd.), 1. Baskı, İstanbul 2012, s.247.

- Prestij fonksiyonu: Aile üyeleri statülerini ve prestijlerini geniş aile aracılığıyla sağlamaktadır. Burada sosyal statünün kaynağı ailedir.
- Dinsel fonksiyon: Aile üyelerine dini eğitim verilir, öğretilir. Aile üyelerinin ibadetlerini ve dinsel pratiklerini organize eder.
- Eğlenme fonksiyonu: Aile bireylerinin dinlenme ve eğlence ihtiyaçlarının karşılanması geniş aile tarafından sağlanmaktadır. Bireyler boş zamanlarını değerlendirmeye yönlendirilir²³.

Ayrıca bireylerin dini eğitimleri aile içinde verilmekte, aile üyelerinin korunması sağlamaktadır. Geleneksel geniş aile yalnızca toplumsal bir kurum değil, aynı zamanda ekonomik bir birim olarak da karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1.2. Çekirdek Aile

Ekonomik koşulların değişmesi ve sanayi devrimi çekirdek ailenin oluşmasını sağlamıştır. Ekonomik bağımsızlıklarını kazanan bireyler büyük aileden koparak ayrı evler kurmaya başlamışlardır²⁴. Bu anlamda çekirdek aile; kentte yaşamaya başlamış, hane halkı sayısı sınırlı, sanayi, hizmet ya da ticaret sektöründe çalışan, akrabalık bağlarının zayıf olduğu, kararların aile içinde alındığı geleneksel yaşam tarzından uzaklaşan aile tipidir²⁵. Anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte karşımıza çıkan aile türüdür. Üye sayısı azalmış, geleneklerden uzaklaşmış ve kararlar geniş aileye oranla daha eşitlikçi alınır hale gelmiştir. Psikolojik doyumun üst seviyede olduğu bir aile biçimidir.

Çekirdek aile; cinsel ihtiyaçların giderilmesi, çoğalma-üreme, ekonomik bir iş birliği oluşturulması ve çocukların eğitim ve bakımı olmak üzere bu dört fonksiyonu gerçekleştirir.

Kentleşme ile ortaya çıkan çekirdek aile formunun işlevleri geniş aileye göre azalmıştır. Cinsellik, üreme ve psikolojik desteğin sağlandığı bir kuruma evrilmiştir. Güler ve Ulutak ise çekirdek ailenin özelliklerini şu şekilde sıralar:

²³ TURAN, Feryal, “*Aile ve Değişme*”, Aile Sosyolojisi, s.241; GÖKÇE, s.6.

²⁴ GÜLER/ULUTAK, s.57.

²⁵ GÖKÇE, s.191.

- Arkadaşlık temeline dayanarak eş seçme özgürlüğü,
- Çiftlerin evlendikten sonra her iki aileye de bağlı olmamaları,
- Eşler arasında eşitliğin benimsenmesi,
- Aile içinde kararların ortak alınması²⁶.

Kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan çekirdek ailenin geniş aileye göre işlevleri azalmıştır. Çekirdek ailenin büyük ölçüde duygusal temellere dayanması, eşler arasında eşitlik ve ortak karar alma gibi özellikleri geniş aileye göre en önemli farklarını oluşturmaktadır.

Ataerkil sistem aile içinde şiddeti ortaya çıkarmaktadır. Aile, hem kadına yönelik şiddetten en fazla etkilenen hem de bu şiddetin oluşumunu en fazla etkileyen kurumdur. Şiddete maruz kalan kadınlar genellikle bu şiddeti baba, eş, sevgili ya da kardeş gibi en yakınlarından görmektedir²⁷. Kadınlar çoğunlukla şiddeti tanıdıkları kişilerden görmektedir. Bu kişiler kimi zaman eş, kimi zaman ise baba ya da ailenin diğer erkek üyeleri olmaktadır. Bu durum kadına yönelik şiddetin aile içinde üretildiğini göstermektedir. Bu nedenle üçüncü bölümde şiddet kavramına yer verilmiştir. Daha sonra şiddet kuramları açıklanarak kadına yönelik şiddet tartışılmış ve kadın cinayetleri irdelenmiştir.

²⁶ GÜLER/ULUTAK, s.57.

²⁷ SEVAL, Hale Nur/DEMEZ, Gönül, “Şiddet Mağduru Kadınların Erkeklik Tanımlamaları: Burdur İli Özelinde Bir Çalışma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.101.

1.2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Göre Aile Kavramı

Aile hayatının özel hayat kavramıyla bağılı olmasından dolayı aile hayatının korunması hakkı AİHS md.8'de özel hayatın korunması hakkı ile düzenlenmiştir.

AİHS'nin 8. Maddesinde aile hayatı kavramı geçmekle birlikte sözleşme düzenlenirken ne sekizinci ne de diğer maddelerinde ailenin veya aile hayatının herhangi bir tanımı yapılmamıştır. Böyle bir tutumun özellikle benimsenmesinin sebebi sözleşmede yer verilen hakların geniş bir şekilde yorumlanmasını sağlamak amaçlıdır. AİHM'de bu tutum çerçevesinde aile kavramını geniş bir şekilde yorumlamış ve aile kavramını sadece resmi evliliklerle meydana gelen bir birliktelik olarak görmemiştir²⁸.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından kabul edilen aile kavramı, başta ülkemizde olmak üzere bugüne kadar birçok ülkede kabul edilen aile kavramından değişik ve çok kapsamlıdır. Mahkemeye göre, bir ilişkinin aile hayatı şeklinde değerlendirilebilmesi açısından ilişkilerinin uzunluğu, çiftin beraber yaşayıp yaşamaması, çocuk varlığı /yokluğu gibi çeşitli faktörler önemlidir.

Yukarıda açıklandığı üzere gerek ülkemizdeki gerek diğer ülkelerin ulusal düzenlemeleri uyarınca, aile kavramı genellikle evlilik sözleşmesi veya evlilik birliğine dayanmakla birlikte, AİHM, resmi evlilik olmaksızın yaşanan fiili birliktelikleri de aile kavramı kapsamına almıştır. AİHM'nce aile kavramı sadece evlilikle sınırlı olmayıp, resmi bir evlilik sözleşmesiyle oluşmaksızın fiilen birlikte yaşamak koşuluna da dayanabilmektedir²⁹.

Türk Hukuku'nda aile kavramı en geniş biçimde Türk Medeni Kanunu'nda ele alınmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabı Aile Hukuku başlığını taşımaktadır. Ancak "aile" kavramı, ne Türk Medeni Kanunu'nda ne İsviçre Medeni Kanun'unda ve ne de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlanmamıştır. Öztan, bir tanımlama yapılmamasının nedeni olarak yasa yapıcının aile kurumunu sosyal hayatın bir parçası olarak ele alıp o çerçevede benimsemesi olarak görmektedir. Öztan, ayrıca, TMK'da bir

²⁸ SİLÂH, Selahattin "Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Korunmasında Hâkimin Müdahalesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.6.

²⁹ SİLÂH, s.6.

aile tanımı yapılmamasının amacının ele alınan konuya göre, ailenin kapsamını belirleyebilmek ve aile kurumunu evlilikle daraltmamak olduğunu belirtmektedir³⁰.

2. ŞİDDET OLGUSU

2.1. Şiddet Kavramı

Şiddet etimolojik olarak Arapça kökenlidir ve bir dereceye kadar güç, sertlik ve sertlik anlamlarını içerir. Sözcüğün İngilizce ve Almancadaki kullanımı ise çeşitli Latince kavramların birleşimi olup, ihlal ve zarar verme anlamlarını taşıırken, aynı zamanda güç, aşırılık ile hız kavramlarını da içermektedir. Şiddet, geniş bir tanımla yetki ve üstünlüğün kötüye kullanılmasıyla oluşan sınır ihlali anlamına da gelmektedir³¹. Şiddet, güçlünün zayıf üzerindeki kaba kuvvetidir.

En zayıfından en kuvvetlisine kadar bütün insanlar, kanun önünde eşittir. İnsanları bir arada tutan hukuk, din ve ahlak kurallarıdır. Ancak tüm bu kurallara rağmen adaletsizlik, şiddet ve cinayet geçmişten bugüne farklı seviyelerde devam etmektedir. En önemlisi, toplumlar geliştikçe şiddetin azalacağı öngörüsünün aksine, şiddet tüm dünyada farklı yoğunluklarda da olsa yaşanmaktadır³². İlkel toplumlar barbarlıkla özdeşleştirilirken günümüz toplumları “modern toplum” olarak adlandırılır. Ancak bu modernlik şiddeti azaltmak yerine daha da artırmıştır. Burada ‘modernliğe’ yüklenen anlam ve değerler de önemlidir. Modernleşme, sosyal düzenin her alanına eşitlik getirmeyi amaçlamıştır. Ancak güçlünün zayıfa şiddet uygulaması bu eşitliğe gölge düşürmektedir. Şiddet, uygulanma biçimi farklılaşmış olsa da ilkel toplumlardan günümüze hala varlığını sürdürmektedir. Hangi eylemlerin şiddet olarak kabul gördüğü toplumsal yapıya ve değer yargılarına bağlı olarak değiştiği gibi şiddete karşı alınan önlemler de toplumsal yapıya bağlı olarak değişiklik göstermektedir.

Durkheimci yaklaşımda şiddet (akt. Yörük), anomi, egoizm, karışıklık, parçalanma demektir. Şiddet, kişinin bir başkasına, bir gruba veya topluma hatta kendisine yönelik ortaya çıkabilmekte olup çoğunlukla kasıtlı bir davranış modelidir. Uygulanan şiddet

³⁰ ÖZTAN, s.3.

³¹ DURSUN, Yücel, “*Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir?*”, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, s.3.

³² ÖZERKMEN, Necmettin, “*Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet*”, Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, s.2.

sonucunda ölüm, yaralanma, yoksunluk, psikolojik zarar meydana gelebilmektedir. Tehdit, fiziksel bir zarar meydana getirmese bir şiddet davranışıdır³³.

Arendt'e göre şiddet doğası amaca hizmet veren araçtır. Yani şiddetin de daimî olarak bir amacın rehberliğine ve onun aracılığıyla meşrulaşmaya ihtiyacı vardır. Araçsal olan şiddet, onu meşrulaştıracak amaçlara ulaşmada etkin olduğu ölçüde rasyoneldir. Şiddet, yalnızca kısa vadeli amaçlar taşıdığı sürece rasyonel olabilmektedir³⁴. Bir eylemin araçsal olabilmesi için en başından itibaren bir amaca sahip olması gerekir. Arendt için de tüm şiddet eylemleri doğası gereği mutlaka bir amaç taşır. Bu amacın rehberliğinde ilerleyen şiddetin meşrulaşmaya ihtiyacı vardır. Bir hedefe ulaşmanın aracı olduğunda şiddet toplum gözünde meşru ve rasyonel sayılmaktadır. Toplum içerisinde mutlaka şiddete amaçlar yüklenmektedir. Yani şiddeti uygulayabilir hale gelmek için şiddeti meşru kılacak nedenler bulmak gerekir.

Şiddet, günümüze kadar uzanan süreç boyunca her toplumun en mühim meselelerinden biri olmakta ve olmaya da devam edecektir. Şiddet uygulama sebebi olarak birçok neden sayılabilmektedir. Şiddet, farklı boyutlara sahip bir kavram olduğundan tek bir nedenle ilişkilendirilemez. Kimi zaman birden fazla sebebi içinde barındırmaktadır. Değişen şartlar ve zaman içerisinde gerek şiddetin nedenlerinde gerekse şiddetin biçimlerinde önemli değişimler ve farklılıklar ortaya çıkmıştır. Şiddetin sebepleri üç ana başlık altında bir araya getirilebilir. Bunlar ailevi, bireysel faktörlerle birlikte çevresel ve toplumsal faktörlerdir³⁵.

Şiddetin sürekli her ortamda yaşanmasını sağlayan ve önlenemez kılan durum kadına aile içerisinde yöneltilen şiddettir. Güçlünün zayıfa yönelttiği şiddet aile içerisinde ekonomik ve fiziksel gücü elinde tutan erkekten; kadına, çocuğa ve yaşlıya yönelmektedir. Kadına aile içerisinde uygulanan şiddet, ailenin kutsallığı ve mahremiyeti sebeplerinden ötürü çok hassas bir konudur. Durumun hassasiyeti sebebiyle bu konu hakkında incelemelerde ve tespitlerde bulunmak, önlemler almak oldukça zordur³⁶.

³³ YÖRÜK, Sevede, “*Kadına Yönelik Şiddet: Antalya Örneği*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.8.

³⁴ ARENDT, Hannah, Şiddet Üzerine, s.64-95.

³⁵ ATAŞ, s.21.

³⁶ SEZGİN, Gülşen, “*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Tutumlar, Şiddeti Meşrulaştırma, Dindarlık ve Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma (Malatya İli Örneği)*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.16.

Şiddet ve iktidar birbirlerine zıt kavramlardır. Bir tanesi mutlak hâkimiyet kurarsa diğeri barınamaz. İktidar tehlikeye girdiği zaman şiddet kendini gösterir³⁷. Şiddetin olduğu yerde iktidar yoktur ve bu nedenle şiddet, toplum tarafından yitirilen iktidarın geri kazanılması için çok güçlü bir amaç olarak görülür. Şiddet aynı zamanda döngüseldir. Şiddet yine şiddeti doğurur. Bir başka anlatımla şiddete tanık olan da ona maruz kalan da sorun çözmenin aracı olarak ya da ilişki kurma biçimi olarak şiddeti seçmektedir. Çünkü şiddeti içselleştirmiştir³⁸. Şiddet, yasalar önünde yaptırımını olmasına rağmen toplum içinde meşru sayılmaktadır. İnsanlar şiddeti bir çözüm aracı olarak görmekte ve sorunların çözümünde sürekli olarak kaba kuvvete başvurmaktadır. Şiddetin toplum içinde gördüğü kabul ve sunulma biçimi de önemlidir. Toplumun bazı kesimlerinde şiddet zamanla meşrulaşmıştır. Şiddet aile içinde öğrenilip yaşam şekli olarak benimsenmişse sorun olarak görülmez ve hatta sorun çözme aracı olarak kabul görür. Şiddeti bir çözüm aracı olarak öğrenen bireyler ileriki yaşlarında da tüm sorunlarında öncelikle şiddete başvurmaktadır. Bu bakımla şiddet döngüsel bir olgudur. Zira, birey başka bir çözüm yolu öğrenememiştir.

2.2. Şiddet Kuramları

Erkeklerin kadınlara göre suç işleme eğiliminin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun iki nedeni vardır; İlki, erkeklerin kadınlara göre sosyalleşme sürecinde daha az kontrol edilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak, yine sosyalleşme süreci içerisinde erkekler sert, saldırgan, risk alıcı olmaları gerektiklerini düşünmekte ve bu davranışların suça neden olan duyguları içerdiği belirlenmektedir. Bu iki nedenden dolayı erkeklerin kadınlara göre suçlu olma potansiyelinin daha çok arttığı düşünülmektedir³⁹. Kadınlar sosyalleşme sürecinde toplumsal normların baskısı altında yetişmeleri sebebiyle her anlamda kendilerini kontrol etmeyi içselleştirirler. Ancak erkeklerin kadınlara oranla sosyalleşme sürecinde “erkekliğin gereklilikleri” olan bağımsız olma özelliği nedeniyle daha az baskı altında olmakta ve bu durum suç eylemini gerçekleştirirken herhangi bir baskı hissetmemelerine neden olmaktadır. Sayar tarafından karılarını öldüren erkeklerle yapılan görüşmelerde, katılımcıların olayı anlattıklarında genel olarak pişmanlık

³⁷ ARENDT, s.70.

³⁸ ÇELİK, Gizem, “Eşine Şiddet Uygulayan Hükümlü Erkeklerin Özellikleri ve Toplumsal Cinsiyet Algıları”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.35.

³⁹ GÖNEN, Anıl Çakır, “Öldürme Suçu İşlemiş Kadın ve Erkeklerde Suç Motivasyonu ve Suça Etki Eden Faktörler”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.23.

duydıkları ve pişmanlığın kaynağı olarak halen cezaevinde olmaları belirtilmektedir⁴⁰. Gözlemler sonucunda “namus” suçu işleyen katılımcıların yaşanan olayda ölen kadını suçladıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların beyanlarından, aldatılmanın etkisiyle delilik denilen bir ruh haline girdikleri ve sonuçlarını hesaplamadan suç işledikleri ortaya çıkmaktadır. Ancak Sayar, katılımcıların delilik, öfke ve kendini kaybetme durumu olarak tanımladıkları süreçlerin suçlarını meşrulaştırmanın bir yolu olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak, hükümlü veya tutukluların akli dengesine ilişkin olumsuz bir bildirimin olmadığı, dolayısıyla katılımcıların ceza indirimi ve genel olarak iyi davranış gibi beklentilerinin bu süreçleri açıklamalarında yorumlayış biçimlerinin genel olarak farklılık gösterdiği bilinmektedir⁴¹.

Suç ve şiddetin varlığına ilişkin çeşitli kuramlar bulunmaktadır:

2.2.1. Klasik Okul Kuramı

Bu teoriye göre insanlar rasyonel varlıklar olarak bir eylemde bulunmadan önce kar-zarar karşılaştırması yapar ve kararlarını buna göre verirler. Faydası zararından fazla ise bu tedbiri alırlar. Ters durumda, zarar ağır basıyorsa tedbiri almaktan vazgeçerler. Teorinin en önemli varsayımı, insanların bilerek ve isteyerek eylemlerinin sonuçlarını karşılaştırarak suç işledikleridir. Suç, rasyonel bir karar verme sürecinden sonra ortaya çıkar. Caydırıcı cezalar bu nedenle suç işlemeyi önleyecektir. Bu sayede bireyler, eylemleri sonucunda alacakları cezanın, elde edecekleri faydadan daha fazla olduğunu düşünerek suç işlemekten vazgeçerler. Klasik okul teorisyenlerine göre insanlar bilinçli olarak suç işlerler. Kâr-zarar karşılaştırması yapmak ve bunun sonucunda harekete geçmek, suçun bilinç düzeyinde gerçekleştiğini gösterir. Bu nedenle suça karşı uygulanacak daha katı yaptırımlar, kar-zarar karşılaştırmasında zararı artıracak bir etki yapacak ve insanlar suç işlemekten kaçınacaktır.

⁴⁰ SAYAR, Ümit, “*Kadın Cinayetleri: Eşini Öldüren Erkekler Üzerine Bir Araştırma*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.38.

⁴¹ SAYAR, s.38.

2.2.2. Rasyonel Seçim Teorisi

Suç davranışı karşısında ağır cezalar alma ihtimali davranış değişikliğine neden olmamaktadır. Bu kurama göre bireyler uzun vadede daha az kazanç elde edeceklerini ve daha ağır zararlar yaşayacaklarının bilincine sahip olsalar dahi kısa vadede elde edecekleri kazancı tercih etmektedirler. Bu suç eylemi için de geçerlidir. Bireyler ceza aldıktan sonra büyük kayıplar yaşayacaklarının bilincinde olsalar da kısa vadede elde edecekleri daha ağır basmakta ve ceza alma ihtimalini görmezden gelmektedirler⁴². Klasik okul kuramının aksine rasyonel seçim kuramında insanlar kâr-zarar kıyaslamasında zararın daha ağır basacağını farkında olsalar bile kısa vadeli kazançlara yönelmektedirler. Bu nedenle cezalar daha ağır olsa da kısa vadede suçun getirdiği kazanç nedeniyle eylemde bulunmaktan kaçınmamaktadırlar.

2.2.3. Beyin Fonksiyonu Bozuklukları

Beyinde serotonin hormonunun yetersiz üretilmesi nedeniyle insanların daha saldırgan kişilere dönüştüğü ve bu durumun da serotonin seviyesi düşük bireylerin suç işlemesine sebep olduğu ileri sürülmektedir. Bilim insanları beyin için önemli olan testosteron hormonundaki artışın da kişileri daha agresif yaptığını keşfetmiştir. Bu hormonal problemlere sahip olan bireylerin şiddet ve suça daha yatkın oldukları savunulmaktadır. Yapılan araştırmalar tek başına hormonal farklılıkların suç davranışını açıklayamayacağını, çevresel ve psikolojik etkenlerin birlikte değerlendirildiği durumda anlam kazanacağını savunmaktadır⁴³. Bu kuramda şiddet ve suç eylemleri genetik özelliklere dayandırılmaktadır. Hormonal bozukluklar nedeniyle ortaya çıkan agresiflik saldırganlığa ve şiddete dönüşmektedir.

⁴² ÖNCÜL, Öznur, Adalet Kısılcacında Erkeklik: Mahkûmların Suça, Tutukluluğa ve Değişime Dair Düşünceleri, s.35-38.

⁴³ SAYAR, s.42.

2.2.4. Psikanalitik Kuram

Sigmund Freud, saldırganlığın ve şiddetin içgüdüsel davranışlar olduğunu ve bu nedenle aslında öğrenilmeden insanın doğasında var olduğunu savunur. Freud'un kuramına göre saldırganlık ve şiddet birincil şekilde kişinin kendini tahrip etmesine yönelik olan ölüm içgüdüsünün diğer kişilere yönlendirilmesi sonucu ortaya çıkar⁴⁴. Ölüm içgüdüğü bireyin kendisine yönelmişse kendini yıkıcı bir dürtüdür ancak dış dünyada bulunan insanlara yönelmişse başkalarını yıkıma uğratma eğilimindedir. Freud'a göre tüm insanlarda içgüdüsel olarak şiddet davranışı vardır. Psikanalizin öncüsü Sigmund Freud'a göre benlik, id, süper ego ve ego olmak üzere üç parçadan oluşmaktadır. İd cinsellik, açlık, saldırganlık gibi ilkel arzulardan oluşmaktadır. Süper ego, içselleştirilmiş norm, ahlak ve tabuları içerirken, ego ise benlik duygusunun alanıdır. Bu yaklaşıma göre suçu ortaya çıkaran şey bireyin istekleri ve onu kontrol eden kuralları içselleştirmede yaşadığı dengesizliklerdir. Suçlu davranışın ortaya çıkmasında etkili olan nokta, zayıf bir süper egonun var olmasıdır. Zayıf olan süper ego saldırı ve cinayet gibi suçları da beraberinde getirir⁴⁵. Çocuklar, en temel dürtülerden olan saldırganlık dürtüsü ile dünyaya gelirler. Sosyalizasyon süreciyle birlikte oluşan süper ego bu dürtünün kontrol edilmesini sağlar. Bu süreç temelde anne-baba ile olan ilişkiye bağlıdır. Psikanalitik kuram sosyalizasyon sürecinde oluşan id- ego-süperregonun neden olduğu bilinçaltı düzeyde gerçekleşen karmaşaların suça neden olduğunu iddia eder. Suç, önlenmemiş bir kompleksin simgesi olarak görülmektedir⁴⁶.

Cinayet edimi, id'de bulunan saldırganlık dürtüsünün karşıdaki kişilere yönelmesiyle birlikte ortaya çıkar. Bu dürtünün ortaya çıkarak cinayet edimine dönüşmesi bilinçaltında gerçekleşen karmaşık bir süreçtir. Bu eylem, anti-sosyal kişiliğe sahip bireylerde ortaya çıkma eğilimi gösterir⁴⁷. Bu kurama göre insanlar saldırganlık dürtüsü ile dünyaya gelir. Bir başka deyişle, bireyler bunu öğrenmeden zaten doğalarında taşır vaziyettedirler. Sosyalizasyon sürecini sağlıklı tamamlayan bireylerde oluşan süper ego bu dürtünün kontrol edilmesini sağlar. Ancak bu süreci sağlıklı biçimde tamamlayamamak

⁴⁴ YÖRÜK, s.11.

⁴⁵ GÖKULU, Gökhan, "Suç Kuramları: Biyolojik ve Psikolojik Yaklaşımlar: Eleştirel Bir Değerlendirme", Turkish Studies -Social Sciences, s.1482.

⁴⁶ GÖNEN, s.6-7.

⁴⁷ GÖNEN, s.17.

bireylerde anti-sosyal kişilik bozukluğunun ortaya çıkmasına neden olmakta ve bu da suç tetikleyebilmektedir.

2.2.5. Kişilik Özellikleri Temelli Teoriler

Psikopat kişilik özelliği taşıyan bireyler diğer kişilere kıyasla daha saldırgan, sonuçlarını düşünmeden eylemde bulunan ve ani tepkiler veren kişilerdir. Dış etmenlerden etkilenmez ve soğukkanlı davranırlar. Ani kararlar verirler ve genellikle kararlarından vazgeçmezler. Bu bireyler negatif duygusallık biçiminde tanımlanan kişilik özelliklerine sahiptir. Araştırmalar da suçlu davranış ile negatif duygusal kişilik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Negatif duygusallık ve ani karar verme özelliği çocukluk döneminde yaşanan olayların sonucunda gelişmektedir. Özellikle aile içinde şiddete tanık olarak yetişen çocukların, yetişkin bireyler haline geldiklerinde bu kişilik özelliklerine sahip olma ihtimali daha fazladır⁴⁸. Bu kurama göre psikopat kişilik özelliği taşıyan bireyler suça ve şiddete daha yatkın olurlar, eylemlerinin sonucunu düşünmeden hareket ederler. Özellikle aile içinde şiddete tanık olmaları bu özelliklerinin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

2.2.6. Öğrenme Teorileri

Yapılan araştırmalar sonucu suçlu davranışın aile, arkadaş gibi yakın çevreden öğrenildiği ortaya konmuştur. Öfke, suç, şiddet, taklit ve model alma, pekiştirme yoluyla öğrenilen tepki ve eylemlerdir. Çocuk, küçük yaşlardan itibaren anne-babasını gözlemler, davranışlarıyla ilgili olarak ailesinden geribildirimler alır. Toplum tarafından onaylanan eylemler çocuk tarafından tekrar edilerek benimsenir. Çocuk öfkesini sağlıklı şekilde ifade edemezse, yoğun öfke duygularını sürekli taşır ve içsel tartışmalarını çözmek için de saldırganlığa yönelebilir⁴⁹. Kurama göre şiddet ve suç ailede gözlemlenerek öğrenilen bir davranıştır. Suç yaşantısıyla ilgili kazanç ve kayıplar toplumsal ilişkilerle girilen etkileşimler aracılığıyla öğrenilmektedir. Temelde öğrenme prensibi “aykırılıkların birleşmesi” yoluyla gerçekleşmektedir. Sapkın davranış ya da sapkın yaşam biçimi olumlu-olumsuz pekiştiricilerle olabileceği gibi cezalarla da karşılanabilmektedir. Bir kişinin sapkın davranışları sürdürmesi için kısa veya uzun vadede verilen cezalardan ziyade daha

⁴⁸ SAYAR, s.44.

⁴⁹ GÖNEN, s.54.

fazla pekiştireçle karşılaşması gerekir⁵⁰. Sapkın davranışların yaşam biçimine dönüşmesi pekiştireçlerin varlığıyla ilişkilidir. Olumlu veya olumsuz pekiştireçle karşılaşan kişiler sapkın davranışları sürdürme eğilimi içinde olurlar. Kişilik Özellikleri Temelli Teori, Beyin Fonksiyonu Bozuklukları ve Psikanalitik Kuram suç eyleminde bulunan bireylerin biyolojik ve psikolojik özelliklerinden dolayı bu edimi gerçekleştirdiklerine dikkat çekmektedir. Rasyonel Seçim Teorisi, Klasik Okul ve Öğrenme Teorisinde ise suç eyleminin kişinin bilinçli davranışı ile gerçekleşen edim olduğu savunulmaktadır. Suçlu davranış normal insanlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

3. ŞİDDETİN GENEL TÜRLERİ

Aile içi kadına yönelik şiddet kavramından genellikle erkeğin/kocanın kadına/karısına uyguladığı şiddet anlaşılmaktadır. Ancak şiddetten bahsedildiği durumlarda algılanan genel olarak kaba şiddet olarak da adlandırılan fiziksel şiddettir. Oysa şiddetin birçok türünün olduğu kabul görmüş, gerek taraf olduğumuz Uluslararası sözleşmelerde (İstanbul Sözleşmesi) gerekse ulusal mevzuatta (6284 sayılı yasa) yer almıştır. Buna göre şiddetin fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddet olmak üzere türleri bulunmaktadır.

Ataerkil ideoloji ve toplumsal cinsiyet düzeni birtakım roller oluştururken yarattığı eşitsizlikler nedeniyle kadına yönelik şiddete zemin hazırlamaktadır. Şiddet; fiziksel, cinsel, psikolojik (sosyal), ekonomik ve sözel şiddet şeklinde gerçekleşmektedir.

3.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet aile içinde ve toplumun genelinde en çok karşılaştığımız şiddet türüdür. Şiddet tanımlanırken bundan önceki dönemlerde fiziksel şiddet içeriğinde tanımlanmıştır. Fiziki güç kullanılarak mağdur tarafa hükmetmek kontrolüne almak ve dileğini yaptırmak amacıyla can yakarak gerçekleşmektedir. Bunun sonucu küçük yaralanmalardan ölüme varabilecek yaralanmalara kadar gidebilmektedir.

Ülkemizde en sık görülen aile içi fiziksel şiddet biçimi olan namus ve töre cinayetlerinde, genç kız veya kadının giyim şekli, ailesinin isteği dışında birisiyle birlikte

⁵⁰ ÖNCÜL, s.36.

olması, ailenin belirlediği kişiyle evlenmeyi reddetmesi, evlilik dışı bekaretini kaybetmesi, gayri meşru çocuk doğurması gibi sebeplerle baba, eşler, eski eşler, hatta kardeşler tarafından öldürülebilmektedir.

Fiziksel şiddet çoğunlukla diğer şiddet türleri ile birleşmektedir ve bunun kadınlar üzerindeki etkisi daha ağır olmaktadır. Cinsel şiddet ve duygusal şiddetle birleşen fiziksel şiddetin hasarları kalıcı olabilmektedir.

3.2. Cinsel Şiddet

Toplumda var olan cinsiyet ayrımcılığı temelinde oluşmuş örf ve adetler, medyanın yarattığı etki nedeniyle kadın, kendi bedeni üzerinde, söz hakkına sahip olamamaktadır. Cinsel şiddet adeta acı çekmeye hakkı olmayan bir nesne gibi görülen kadının cinsel amaçlarla para ile alınıp satılması, fuhuş yapmaya zorlanması, evlilik içinde rızası olmadan cinsel ilişkiye zorlanması, taciz edilmesi, ensest ilişkiye zorlanması gibi eylemleri içerir. Kadın bedenine, toplum içerisinde ırz, namus, iffet gibi anlamlar yüklenerek toplumun ahlaki yansıması durumuna getirilmiştir⁵¹. Kadını istemediği cinsel ilişkiye zorlamak, kadına cinsel obje gibi davranmak, evlilik içinde ilişkiye zorlamak, çıplak bırakmak, değişik lakaplar takmak cinsel şiddet olarak ifade edilebilir⁵². Kadınlar genellikle bu şiddet türüne maruz kaldıklarında bir erkeğin “anası”, “bacısı”, “karısı” sıfatıyla değerlendirilmekte ve bu şiddeti uygulayanlar bu sıfatlara göre toplumsal olarak cezalandırılmaktadır. Yani kadın kendi bedeninin zarar görmesinden dolayı değil “erkeğin namusu zedelendi” algısıyla değerlendirilmektedir. Kadın yalnızca insan olduğu için değil bir erkeğe bağımlı olduğu sürece anlam kazanabilmektedir.

⁵¹ AKKURT, Ziba, “*Ceza Hukuku Açısından Kadına Yönelik Şiddet*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.3.

⁵² ÇELİK, s.57.

3.3. Ekonomik Şiddet

Maddi kaynakların denetim altına alarak kadın üstünde hakimiyet kurulmadır. Kadının ekonomik yönden bağımsızlık kazanmasını, çalışmasını, statü kazanmasını engellemek, kazandığı para üzerinde kullanım hakkı vermemek, maddi açıdan kısıtlamak vb. eylemler ekonomik şiddet olarak değerlendirilmektedir⁵³. Kadını ekonomik yönden kontrol altına almayı amaçlayan bu şiddet türünde, kadının ekonomik özgürlüğünü kazanması, iyi bir statü getirecek işe sahip olması engellenmekte, ekonomik olarak erkeğe tabi kılınması amaçlanmaktadır. Başka bir tanıma göre paranın ve ekonomik kaynakların kadına yönelik tehdit, cezalandırma veya kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Kadının çalışmasına ,para kazanmasına mani olmak gelir kazanıyorsa el koymak mal varlığını zorla satması için baskı yapmak, kredi çekmesini ya da kefil olmasını istemek gibi taleplerde ekonomik şiddetin içeriğindedir.

Ekonomik şiddet, kadına uygulanan şiddetin diğer türlerine neden olmasından dolayı kadınların maruz kaldığı en etkili ancak şiddetin daha az dillendirilen türüdür. Kadın ekonomik bağımsızlığını kazanmak istediğinde bunun önüne geçip, erkeğe tâbi kılmak için diğer şiddet türleri uygulanmakta veya ekonomik bağımlılığından dolayı kadının karşı çıkacak bir maddi gücü bulunmadığından şiddetin diğer türlerine maruz kalmaya devam etmektedir⁵⁴.

Ekonomik Şiddetle ilgili olarak Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda:

“Erkeğin eşinin maaşını alması ekonomik şiddet kapsamındadır ve kusurlu davranış olarak kabul edilir⁵⁵.”

ifadesi yer almıştır.

⁵³ ERDEM, Sezgin/ŞENOL, Dolunay, “Türk Toplumunda Hegemonik Erkekliğin İnşasında Toplumsal Süreçlerin Rolü”, TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi, s.10.

⁵⁴ TÜTÜNCÜ, s.3292.

⁵⁵ YAR. 2.HD, E.2021/72, K.2021/1765, T.01.03.2021

3.4. Sözel Şiddet

Sarf edilen sözlerin, kişinin rutin şekilde sindirme, korkutma, kontrol etme ve cezalandırma aracı olarak kullanılmasıdır. Sözel şiddetin en sık rastlanılan örnekleri kişiyi yaralamak amacıyla aşağılamak, küçük düşürücü lakap koymak, başkalarıyla kıyaslamak, genellikle olumsuz biçimde eleştirmek, başkalarının önünde küçük düşürücü sözler sarf etmek, hakaret ve tehdit etmek şeklinde görülmektedir⁵⁶.

Kadın Dayanışma Vakfı tarafından yapılan araştırmaya göre kadınların %26'sının kocaları tarafından zekalarının küçümsenip kendilerine aptalmışçasına davrandığını, yarısı ise kocasının başkaları önünde kendisine hakaret ettiğini, %74'üye kocalarının kendilerine bağırıldığını ve azarladığını söylemişlerdir⁵⁷.

3.5. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet; bağırarak, hakaret etmek, aşağılamak, korkutmak, kıskançlık, kayıtsızlık, vücut bütünlüğünü tehdit etmek, diğer kadınlarla kıyaslamak ve çirkin olduğunu söylemek, kadınların aile ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek, kadınların izinsiz dışarı çıkmasını engellemek gibi davranışlarla uygulanan şiddet türüdür⁵⁸. Bu şiddet biçimi kadınlara fiziksel olarak zarar vermese de kadınları en çok etkileyen şiddet türüdür. Kadınlarda ciddi psikolojik tahribat yaratan bu şiddet, çoğunlukla kadınlar tarafından fark edilmemektedir.

Psikolojik şiddetin bir diğer adı da duygusal şiddettir. Fiziksel veya cinsel şiddet gibi fark edilebilen izler bırakmadığından fiziksel veya cinsel şiddet gibi önemsenen bir şiddet türü değildir. Yapılan araştırmalar sonucunda kadınlara uygulanan en yaygın şiddet türü olduğu ortaya konulmuştur. Kadının ruhsal bütünlüğüne zarar vermesi sonucunda kadın özgüvenini ve kendisine olan saygısını yitirmektedir. Fiziksel şiddetin oluşturduğu hasardansa psikolojik şiddetin kadında yarattığı hasar daha kalıcı boyuttadır. Bu ağır

⁵⁶ AKIN, Merve “*Aile İçi Şiddet*”, İÜHFM, s.29.

⁵⁷ AKIN, s.29.

⁵⁸ SAYAR, s.17.

sonuçlarına rağmen kadınlar, erkeğin fiziksel şiddetinden kaçınmak için farkında olmadan katlandıkları psikolojik şiddetle daha büyük zarar görmektedirler⁵⁹.

Uygulamada sosyal şiddet şeklinde isimlendirilen şiddet biçimi Yargıtay kararlarında da görülmektedir. Yargıtay, eşin örtünmeye zorlanmasını sosyal şiddet saymaktadır⁶⁰.

Türkiye’de kadına uygulanan şiddetin kapsamını ortaya çıkarılması için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nca 2008 yılında Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddet Araştırması yapılmıştır. TÜİK’in “Resmi İstatistik Programı” içerisinde resmi veri olarak kaydedilen araştırmaya ait istatistikler Şubat 2009 tarihinde yapılan toplantıda kamuoyuna açıklanmıştır. Araştırma ile dikkat çekici sonuçlar tespit edilmiştir⁶¹:

Türkiye’de eşi ya da boşandığı eşinden fiziksel şiddet gören kadınların %39’ken yaşamanın bir bölümünde psikolojik şiddete maruz kalan kadınların oranı %43,9 olarak tespit edilmiştir. Sadece cinsel şiddet gören kadınların oranı %15,3 olarak tespit edilmesine rağmen cinsel şiddet çoğunlukla fiziksel şiddet ile birlikte görülmektedir. Fiziksel ve cinsel şiddete aynı uğrama oranı %41,9 olarak tespit edilmiştir. Fiziksel şiddete maruz kalmalarından dolayı yaralanan kadınların oranı %25’tir.

Kırsal bölgelerde fiziksel şiddete %43 oranında rastlanırken kentsel bölgelerde bu oran %38 olarak tespit edilmiştir. Cinsel ya da fiziksel şiddete uğramış olan kadınlardan eğitim görmemiş olanların oranı %55,7’yken lise ve üstü seviyede eğitim almış olanların oranı %27’dir. Bu sonuçlardan da görüleceği üzere sadece eğitim görmemiş olanlar kadınlar değil eğitim düzeyi olarak daha ileri seviyede olan kadınların her 10 tanesinden 3’ü eşlerinden cinsel veya fiziksel şiddet görmüşlerdir.

“Bazı durumlarda erkekler eşini dövebilir” söylemine hak veren kadınların oranı %14,2 olarak belirlenirken uğradıkları şiddeti herhangi bir kişiye bahsetmeyen kadınların oranı ise %48,5 olarak tespit edilmiştir.

⁵⁹ LEFKUR, Hilal, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.26.

⁶⁰ AKIN, s.29.

⁶¹ DEMİRKİR ÜNLÜ, Müge, İstanbul Sözleşmesi’nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2012, s.17.

Kadınların şiddete maruz kalmalarından dolayı sağlık sorunu yaşama, intihar etmeyi değerlendiren hatta bunu deneme olasılıkları iki kat kadar artmaktadır.

Evli kadınların yaşamlarında en sık karşılaştıkları şiddet eşlerinin uyguladığı şiddettir. Kadınların %7'si 15 yaşından önceki dönemlerinde kendilerine cinsel istismar uygulandığını söylemişlerdir.

Kadınların uğramış olduğu şiddette fiziksel açıdan kadından üstün olan erkek, hem yerleşik sosyo-kültürel kalıplar hem de örf ve adetler sebebiyle özellikle 'aile içerisinde' kadına uyguladığı fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetlerde kendini haklı saymaktadır. Kadınlar gerek cinsiyetlerinden dolayı gerekse geleneksel ve kültürel kalıplardan veya dinsel düşüncelerden dolayı şiddete maruz kalabilmektedirler.

4. ŞİDDETİN ÖZEL TÜRÜ: KADINA KARŞI ŞİDDET

Kadına yönelik şiddetin evrensel bir tanımlamasını yapmak pek mümkün görünmemektedir. Bunun sebebi uygulanan şiddetin şekil ve tiplerinin ülkeden ülkeye farklılık arz etmesidir. Bu konuda tüm kesimlerce kabul gören tanım, Birleşmiş Milletler (BM) Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde yapılmıştır. Bu bildirgede kadına yönelik şiddet; kamusal veya özel yaşamda gerçekleşmesi fark etmeksizin, kadınlarda cinsel, fiziksel, psikolojik acı veya ıstıraba sebep olan veya sebep olabilecek cinsiyete dayalı bir hareket yapmak veya bu hareketlerle zorlama, tehdit etmek veya keyfi olarak özgürlükten mahrum etmek şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda yapılan tanım sonrasında kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda yapılan çalışmalarca da kabul gören bir tanım olmuştur. Kadına yönelik şiddet hangi şekilde tanımlanmış olursa olsun bu eylem aracılığıyla kadınlar öncelikle fiziksel olarak zarara uğramakta, bununla birlikte korku ve güvensizlik kadının yaşamına girmekte olup kadınların sosyal hayata katılımının önüne geçilmektedir⁶².

Kadına yönelik şiddetin başka bir tanımı da CEDAW'da bulunmaktadır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW Komitesi), 19 No'lu Tavsiye Kararında, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti "*kadına yönelik, sadece*

⁶² BÖLÜKBAŞI, Özge, 6248 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, Ankara 2015, s.46.

*cinsiyetinden ötürü uygulanan ve orantısız şiddet*⁶³” olarak tanımlar. Bu tanıma göre şiddet, kadınlara fiziksel, cinsel ve zihinsel zarar veya acı veren eylemlerle birlikte tehdit, zorlama ve özgürlüğün kaybıyla sonuçlanan eylemleri içerir.

Kadına yönelik şiddetin ortaya çıkma sebebi tek bir nedene bağlanamasa da temelinde kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliği yatmaktadır. Özellikle kadına yönelik şiddetin görmezden gelinmesi, şiddete karşı sessiz kalınması halinde şiddet uygulayan bu konuda daha da cesaret kazanmakta ve tekrar tekrar şiddet uygulayabilmektedir. Özellikle, toplumca kabul edilen algı, yargı ve anlayışlardan ötürü erkekler kadınlara şiddet uygulamaya yönelik bir rahatsızlık hissetmemektedir⁶⁴.

OECD’nin 2019 yıllarındaki verilerine uyarınca ülkemizde kadınların %38’inin bir yakın partnerinden cinsel veya fiziksel şiddete uğramıştır. OECD raporundaki dikkat çeken başlıklardan birisi de ülkemizde partnerin ya da kocanın belirli şartlar altında eşini dövmesini haklı bulan kadınların oranının %13,3 olarak tespit edilmesidir. OECD’ye üye ülkeler arasında Türkiye şiddetin en sık rastlandığı ülke konumundadır.

Kadına yönelik şiddete hayatın her alanında rastlanabilmektedir. Okul, alışveriş merkezi, işyeri, sokak gibi kamusal alanlar yanında aile gibi kendini güvende ve rahat hissedebileceği özel alanda da kadına karşı şiddet uygulanabilmektedir. Sıklıkla aile içerisinde rastlanılan şiddet olayları baba, eş, kardeş, çocuk tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunun sonucunda sadece kadınlar değil kadınların yanında aile birliği zarar görmekte ve aile toplumun temelini oluşturması nedeniyle toplum da bu şiddet olaylarından olumsuz etkilenmektedir⁶⁵.

Erkekler ve kadınlar arasındaki güç farklılığından meydana çıkan ve toplumsal bir sorun teşkil eden kadına yönelik aile içi şiddet, sıklıkla erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet oluşturmak için güç kullanma eğilimlerinin en yaygın şekilde görülmektedir. Şiddet uygulayanlardansa şiddet görenlerin utandığı bu durumda, şiddet gören kadınlar, eziklik ve burukluk ve çaresizlik sarmalından kolay kolay çıkamamaktadır.

⁶³ ÇİFTÇİ, Feyza, “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.28.

⁶⁴ BOLEVİN, Sibel, “Kadına Yönelik Şiddette Devletin Hukuki Sorumluluğu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.16.

⁶⁵ LEFKUR, s.20.

Aile içi şiddet, “*aile üyelerinden birinin diğer bir aile üyesinin hayatını, vücutsal bütünlüğünü veya psikolojik bağımsızlığını tehlikeye atan, kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem ya da ihmâl hareketidir*⁶⁶.” şeklinde tanımlanır. Burada dikkate alınacak konu mağdurun aile üyesince şiddete maruz bırakılmasıdır.

Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nde (1992); Kadına yönelik şiddet, kadına yönelik fiziksel, psikolojik veya cinsel zarar ve ıstıraplara neden olabilecek, tehdit, özel veya sosyal hayatta zorla veya keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakma da dahil olmak üzere cinsiyete dayalı her türlü eylemi içerir⁶⁷.

Biyolojik bir varlık olarak doğan birey, içinde bulunduğu sosyal çevre sayesinde sosyal bir varlığa dönüşür. İçinde yaşadığı kültürü içselleştiren birey için toplumun normları onun normları olmuştur. Aile içinde anne-babanın ilişkileri, yakın ve uzak çevreden öğrenilen davranış kalıpları bireyin sosyalizasyonunda temel etmenlerdir. Ailede ve sosyal çevrede gözlemlenen sorun çözme yöntemleri, birey tarafından içselleştirilir. Bu çevrede şiddet bir çözüm aracı olarak uygulanıyorsa birey de aynı şekilde şiddeti sorun çözme yöntemi olarak benimser⁶⁸. Bireyler içinde yaşadıkları toplum aracılığıyla sosyal bir varlığa dönüşür. Toplumun değer yargıları, normları, gelenekleri, davranış kalıpları ilk önce aile içinde anne-babanın gözlemlenmesi sonucu öğrenilir. Daha sonra buna akraba, arkadaş ve okul çevresinin de eklenmesiyle değerler tam anlamıyla içselleştirilir. O kültürün değerleri, bireyin değerlerine dönüşür. Şiddet, o kültür içerisinde sorun çözmenin meşru bir yolu olarak gözlemlendiği takdirde birey için de artık sorunun çözüm yolu haline gelir. Bu noktada çocuğun nasıl bir çevrede yetiştiği benliğinin oluşumunda büyük öneme sahiptir.

Aile içi şiddet farklı şekillerde görülmekte, bunun yanında her yaş grubunda eğitim, din, dil, meslek, sınıf, etnik ve kültürel kimlik, fark etmeksizin her sosyal kesimde gerçekleşmektedir. Aile içi şiddet, kadına ve çocuğa karşı şiddet; aile içi sorun olarak görüldüğünden dışarıdan araya girmenin bu sorunu çözmekten ziyade daha kötü bir

⁶⁶ AKIN, s.29.

⁶⁷ DUDU, Esra, “*Farklı Yayın Politikalarına Sahip Gazetelerde Kadına Yönelik Şiddetin Sunumu*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.36.

⁶⁸ CAN, Yücel, “*Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Cinsiyet Temelleri: Niğde Örneği*”, Zeitschrift für die Welt der Türken (Journal of World of Turks), s.204.

duruma getireceği inancı toplumda hakimdir. Bunun yanı sıra eğitim seviyesi yetersiz ve ekonomik olarak fakir kesimlerde sıklıkla görülmesinden dolayı, sorun gündeme gerektiği kadar getirilememiştir. Oysa BM verileri uyarınca dünyada her üç kadından biri hayatında en az bir kez fiziki şiddet görmüştür. Aile içi şiddet, sonuçlarından dolayı şiddete uğrayanlarla birlikte tüm toplumu etkileyen bir sorundur⁶⁹.

Aile içi şiddet; güç kullanma, sindirme ve baskılama yoluyla mağdur üzerinde egemenlik kurma ve kontrol altında tutma çabasıdır⁷⁰.

Ailedeki şiddet, kısa ve uzun periyotta fazlaca soruna neden olmaktadır. Aile içinde şiddet gören kadın ya da çocukta, fiziksel rahatsızlıklar olabildiği gibi kronik sakat kalma, depresyon ve yaşanan travmalara bağlı stres bozukluğu gibi pek çok ruh sağlığı sorunu yaşanmaktadır. Annelerinin şiddete uğradığını gören çocuklar şiddetten etkilenmektedir. Şiddete şahit olarak büyüyen çocuklar, ilerleyen yıllarda ruhsal ve davranışsal sorunlar yaşayabilmekte ve şiddetin faili veya mağduru olabilmektedir.

Aile içi şiddet, aile üyelerini fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan etkileyebilir, zarar görmesine neden olabilir. Son yıllarda giderek artan aile içi şiddet, toplumun sosyal yapısına ciddi zararlar vermesi nedeniyle literatürde üzerine en çok araştırma yapılan konudur. Araştırmalarda genellikle şiddetin yaygınlığı, nedenleri ve toplum üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

Kadına yönelik aile içi şiddet, aile içerisinde veya evde, mağdurla şiddet uygulayan aynı evde yaşasın yaşamasın, önceki veya mevcut eşler veya partnerler arasında yaşanan her türlü cinsel, fiziksel, ekonomik veya psikolojik şiddet fiilini içermektedir. Her bakımdan yıkıcı olan bu fiil, kadınları değersizleştiren ve onları arka planda tutmayı amaçlayan ataerkil sistemle yakından ilişkilidir⁷¹.

Kapsamlı olarak aile içi şiddete yol açan etmenlerden özellikle; geleneksel olarak erkeğe ve kadına roller atfedilmesi, erkeğin kadından üstün olduğu görüşü, ailenin özel

⁶⁹ ÖZGENTÜRK, İlyas/KARĞIN, Vedat/BALTACI, Halil, “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, Polis Bilimleri Dergisi, s.58.

⁷⁰ ÖZGENTÜRK/KARĞIN/BALTACI, s.58.

⁷¹ BALCI GÜLPINAR, Dilara/KANDEMİRCİ, Bahar, *Evimin Kadını, Çocuklarımın Anası: Emekçi Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Türkiye Sinemasındaki Sunumu*, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s.31.

görülmesi gerektiği ve hane içinde yaşanan olayların erkeğin denetiminde olması gerekliliğine yönelik anlayışlar, erkek çocuğun büyürken edindiği yanlış izlenimler, erkek çocuğun da küçükken gördüğü şiddet, kadınların eşlerinden daha az gelir elde etmesi ve kocayı evin reisi olarak görmesi, kadının eğitilmiş olmayışı aile içi şiddeti kolaylaştırmaktadır.

Erkeklik ve şiddet arasındaki ilişki fazla sorgulanmadan, “normal” olarak kabul edilmektedir. Şiddet, “erkeğin doğası” gereği olarak görülmekte, kadınların da doğaları gereği barışçıl olduğu kabul edilmektedir. Bu bakış açısı özcü ve indirgemeci bir görüştür⁷². Toplumsal cinsiyet temelinde oluşan şiddetin esas nedeni, ataerkil ideolojinin ürettiği eşitsiz toplumsal ilişkilerdir. Kadına yönelik şiddet, kadını kontrol altında tutup erkek egemenliğini güçlendirmeyi ve yeniden üretmeyi hedefler. Erkeğin ekonomik, politik ve toplumsal egemenliğini sürdürmesi için kadın üzerinde iktidar kurması gerekmektedir. Şiddet, meşruiyetini, toplumdan alır ve erkeğin iktidarı üzerine kurgulanmış olan hegemonik erkeklik idealinden beslenir. Hegemonik erkekliğin kadınlar ve diğer erkekler üzerinde üstünlük kurma, güçlü ve sert olma gibi özellikleri içermesi, kadına yönelik şiddete zemin hazırlar⁷³. Ataerkil sistem kadını kontrol etme adı altında farklı davranış pratiklerini ortaya koymaktadır. Kadınlar üzerinde kontrol sağlama isteği, en kolay yol olarak görülen şiddeti ortaya çıkarmakta ve sistem kadına yönelik bu şiddeti normalleştirmektedir.

Kültürel yapının erkeğe kadın üzerinde denetleme hakkı vermesi, erkeği, bunun en basit yolu olan şiddete yönlendirmektedir. Kadın bu denetlemeye uymadığında ya da reddettiğinde erkek şiddet uygulama hakkını kendinde bulabilmektedir⁷⁴. Şiddet, tahakküm sisteminin parçası olmasının yanında o sistemin kusurlu olduğunun da bir göstergesidir. Çünkü her yönüyle meşru olan bir hiyerarşi, tehdide başvurma ihtiyacı duymaz. Bu anlamda erkeklik aslında bir sistem değil, toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde üretilmiş bir düzendir. Bu nedenle mantıksal olarak bir düzen krizinden söz edilemez, ancak, sekteye uğramasından veya dönüşmesinden söz edilebilir⁷⁵. Arendt gibi Connell de şiddetin, iktidarın kaybedildiği noktada ortaya çıktığını savunmaktadır. Her bakımdan meşru olan

⁷² SANCAR, s.215.

⁷³ ÖZTÜRK, Ashıhan Burcu, “*Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet; Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.2.

⁷⁴ ŞENOL/YILDIZ, s.8.

⁷⁵ CONNELL, R. W., Erkeklikler, s.161.

bir hiyerarşi kaybedilme tehdidi yaşamaz. Gücünü kaybeden hiyerarşi şiddete başvurur. Bu nedenle önemli olan erkeğin kadın üzerinde kurmaya çalıştığı iktidarın ve uyguladığı şiddetin güç gösterisi mi yoksa güçsüzlüğünü telafi etmek için bir araç mı olduğudur. Kadının namusu, kendine karşı çıkması, çalışmak istemesi, özgür ve güçlü olmak istemesi durumu, kadın üzerinde iktidar kurmayı içselleştirmiş olan erkekler için iktidarının sarsılması demektir. “Onurları” kırılan erkekler şiddetle bunu tamir etmeye çalışır. Bu nedenle şiddet hem üstünlük hem de güçsüzlük göstergesi olmaktadır. İktidarın yitirildiği yerde şiddet vardır. Şiddet, kaybedilen erkek gücünü ve iktidarını yeniden oluşturma aracıdır⁷⁶. Şiddet, iktidarın olmadığı durumda devreye girmektedir. İktidarını, kadın üzerindeki kontrolünü kaybettiğini düşünen erkek şiddete başvurmaktadır. Sancar bu durumu; şiddet, eril iktidarın bir göstergesi değil, bu iktidarın kaybedilme korkusunun ya da yokluğunun bir göstergesi olduğu şeklinde açıklamıştır⁷⁷. Yani erkeklik, her an kaybedilmesi mümkün, güçsüzlüğünü şiddet ile telafi etmeye çalışan bir gerçekliktir. Şiddet, aslında bu anlamıyla zayıflığın göstergesidir. İktidarını kaybedip krize giren erkeklik bu iktidarı yeniden elde edebilmek için şiddete başvurur. Özellikle alt sınıf erkekler için bu kriz daha güçlü bir biçimde hissedilir.

Alt sınıf erkekleri, bir yandan aile içinde “aile reisi” olarak otoriteyi elinde tutmaya çalışırken diğer yandan “piyasanın işçisi” olarak “sömürü mağduru” erkekler haline dönüşmektedir. Bu erkeklerin saygın bir statüde olabilmeleri her zaman risk altında olduğu için daima “erkeklik kaybı” korkusu yaşarlar. “Egemen erkeklik” kalıplarına ulaşamadıklarında ortaya çıkan eksiklik duygusunu şiddetle telafi etmeye meyilli hale gelirler. Yani bu kalıplardan uzaklaşan erkeklerin şiddet uygulama eğilimleri artmakta ve bu da “erkeklik krizinin” bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁸. Alt sınıfa mensup erkekler için aile içinde bir otoriteye sahip olmak çok önemlidir. Çünkü iş piyasasında sömürülen konumda olan bu erkeklerin otoritesini uygulayabileceği başka alan yoktur. Aile içinde otoritesini kaybetmeye başladığı anda eksiklik duygusu yaşamaya başlamakta ve bunu da öğrendiği en kolay yol olan şiddetle geri kazanmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra kadına şiddet uygulayan erkekler, öfkelerini kontrol edememe gibi bir sorun yaşamamaktadırlar. Çünkü aynı öfkeyi işverenlerine yöneltmeme noktasında kendilerini kontrol edebilirken, evde eşlerine karşı uygular hale gelebilmektedirler. Bunun adı tam

⁷⁶ ÖZTÜRK, s.3-4.

⁷⁷ SANCAR, s.223.

⁷⁸ SANCAR, s.222.

olarak denetimli şiddettir⁷⁹. İş piyasasında pek çok sorunla karşılaşan erkekler öfkelenmeler dahi çoğunlukla bu öfkeyi içlerinde kontrol edebilir durumdadırlar. Ancak ev içinde yaşanan öfkeyi bastırmayı tercih etmemektedirler. Çünkü ev içi alan erkekler için otorite ve gücünü sınırsız kullanabileceği yer demektir. Erkekliğin küçük yaşlardan itibaren güçlü ve sert olmak üzerine kurgulanması ve kadınlar üzerinde üstün olma arzusu kadına yönelik şiddetin esas nedeni olmaktadır.

Öfke ve saldırganlığın yansıması olan şiddet, farklı toplumsal yapılarda benzer özellikler göstermektedir. Bu durum da bize şiddetin erkek egemen toplum yapısından kaynaklandığını göstermektedir. Farklı toplumsal yapılarda da olsa kadının aile içindeki konumu erkeğe bağlı olarak tanımlanmaktadır. Kadına sosyalizasyon sürecinde “eş”, “ev hanımı”, “anne” vb. kimlikler öğretilip içselleştirilmekte ve kadın bağımsız bir kişiliğe sahip olduğunu reddetmektedir. Kadının bu kimliğe uygun olmayan eylemleri ve tutumları, erkek için egemenliğine bir tehdit olarak algılanmakta ve şiddete yöneltilmektedir⁸⁰. Toplumsal yapılar farklılık gösterse dahi kadının kimliği ve rolleri benzerlik göstermektedir. Ataerkil toplumlarda kadın; birinin eşi, kardeşi ya da kızı olduğu sürece bir değere sahiptir. Kadının kimliği bir erkeğe bağımlı olarak gelişmektedir. Bu kimliğe uygun rollerde bulunmamak ise erkekliği tehdit olarak algılanmaktadır.

Eşler arasındaki ilişki, sorunsuz ilerleyen ya da hiçbir çatışmanın olmadığı bir yapı değildir. Erkeğin öznel konumu ve ona bağlı oluşan egemenliği, kadının onu tanınması, kabullenmesi ve yeniden üretmesi ile mümkündür. Kadının bunu reddetmesi, direnmesi erkeğin egemenliğini ve öznel konumunun yeniden üretilmesini aile içinde sekteye uğratar⁸¹. Ataerkil ideoloji içinde bir erkeğin iktidara sahip olabilmesi için onu kabul eden bir kadına ihtiyaç vardır. Bu nedenle erkekler kadın olmadan var olamaz, kadın, erkekliğin tamamlayıcısıdır. Kadının bu iktidarı reddetmesi sonucu yaşanacak en ufak bir kaos erkekliği tehdit etmektedir ve erkek şiddet uygulamayı kendinde bir hak olarak görmektedir.

⁷⁹ ÖZTÜRK, s.84.

⁸⁰ ÖZMEN, Suna, “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, s.34.

⁸¹ DEMREN, Çağdaş, “Kadınlık Dolayısıyla Erkeklik Öznelliği”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2008, C.32, S.1, s.85.

“Güç”, “tahakküm” ve “kontrol” sağlama, çoğu suç eyleminde temel motivasyon kaynağıdır. Bu motivasyon özellikle kadına yönelik şiddette çok daha baskındır. “Erkekliğin tehdidi algısı” (namusunu koruma, eşine laf atılması vb.) birçok erkeği şiddete yönelten bir faktör olarak çoğu araştırmada karşımıza çıkmaktadır⁸². Erkek, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet düzeninde güç ve iktidar ile donatılmıştır. Şiddetin temel motivasyon kaynağı olan güç ve tahakküm böylece erkeklere toplumsal yapı aracılığıyla verilmiş olur. Bu durum kadına karşı şiddet uygulamasını en azından toplumsal düzlemde meşru kılmakta ve şiddet eyleminin bizzat kendisi de erkeğin otoritesini yeniden üretmesini sağlamaktadır.

Belirtilmelidir ki gerek tarih boyunca gerek günümüzde maalesef şiddete en çok maruz kalanlar kadınlar ve çocuklardır. Binlerce yıl öncesindeki mumyalar arasındaki kırık oranlarının birbirinden hayli farklı olduğu, erkeklerde %9-30 arasında kadınlarda ise %30-50 arasında olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda şiddete uğrayanların %90’ının kadınlar ve çocuklar olduğunu ortaya koymaktadır⁸³.

Aile içi şiddet, toplum huzurunu bozan ve çatışmaya neden olan en önemli konulardan biri gibi görünmekle birlikte mahrem kabul edildiğinden aile içi şiddetin önüne geçilmesinde ciddi zorluklar bulunmaktadır. Aile içi şiddet mağdurları genel olarak kadınlar veya çocuklardır. Özellikle aile içi şiddet mağduru veya tanığı olan çocuklar bu durumdan etkilenmekte, kişilik gelişiminde ve sosyalleşmesinde problemler yaşanmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan çocuk tanıklar ve mağdurlar, şiddet görerek belki de gelecek yıllarda şiddetin faileri olacaktır. Bir kısır döngü biçimindeki bu tutum, neden olmaktadır.

Kadın cinayetleri kadına yönelik şiddetin en son boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda bu cinayetlerin görünürlüğü artmaktadır. Messerschmidt İngilizce karşılığı “femicide” olan kadın cinayetlerini kadınların erkekler tarafından kasıtlı olarak öldürülmesi şeklinde tanımlamaktadır⁸⁴. Bu tanım, kadın cinayetlerinin neden oluştuğunu kavramsallaştırmak için eşit olmayan cinsiyet ilişkilerinin

⁸² ÖNCÜL, s.27.

⁸³ KANDEMİR, Süleyman, Aile İçi Şiddet ve Kişiyi Aile İçi Şiddetten Koruyan İmkanlar İstanbul Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara 2020, s.69.

⁸⁴ MESSERSCHMİDT, James W., “Masculinities and Femicide”, Qualitative Sociology Review, s.70.

analizini de zorunlu hale getirmektedir⁸⁵. Kadına yönelik şiddet, insan onurunun ihlalidir ve en uç haliyle, femicide ise (bir kadını öldürme suçu) yaşam hakkını ihlal eder.

Dünya Sağlık Örgütü kadın cinayetini şu şekilde tanımlamaktadır: Femicide genellikle kadınların, kadın oldukları için kasıtlı olarak öldürülmesini içerir. Küresel olarak cinayet vakalarının %13,5'i kadınların tanıdıkları kişiler tarafından işlenmektedir⁸⁶. Femicide, öldürülen kişinin cinsiyetine vurgu yapan bir terimdir. Bir insanın hayatına kastetmek yaşam hakkı ihlalidir ve birçok ülkede çok ciddi cezai karşılığı bulunmaktadır. Messerschmidt'e göre bu cinayetler kadın ve bedeni üzerinde aile ve toplum çapında erkeksi kontrol bağlamında gerçekleşmektedir. Bu durumda, "namus" hegemonik erkeklik kodudur ve "onursuzluk" da bu hegemonik erkekliğe meydan okumanın kodudur⁸⁷. Kadın cinayetleri kadının bedeni üzerinde kontrol sağlamak amacıyla çoğunlukla namus adı altında işlenmekte; erkekler de bu cinayetler ile "onurlarını" koruyarak "namuslarını temizlemekte"dirler.

Messerschmidt'e göre kadın cinayetleri cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretir. Çünkü cinayet eylemi, kadının fiziki açıdan zayıflığını ve savunmasızlığını somutlaştırmakta ve cinayet yoluyla cinsiyet farklılığı ve eşitsizlik zihninde yeniden kurulmaktadır. Fail, şiddet eylemi ile kadını kontrol ederek egemen erkekliğini yeniden kazanır. Erkek, kendisinden başka kimsenin ona "sahip olamayacağını" ispatlar⁸⁸. Cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olan kadın cinayetleri, eyleme dönüşmesiyle birlikte bu eşitsizliği yeniden üretmektedir. Çünkü kadının fiziki yönden erkeğe oranla daha güçsüz olması şiddet eylemlerinde savunmasız kalmasına neden olmaktadır. Cinsiyet eşitsizliği nedeniyle ortaya çıkan şiddet ve cinayetler yine bu eşitsizliği pekiştirmektedir.

Şiddet ve saldırganlığa eğilimli olmak cinayet olgusunun temelini oluşturmaktadır. Kadın cinayetleri şiddet eylemlerinin yaygınlaşması ile birlikte olağan bir süreç dönüşmektedir. Kadın haklarının gelişmesi, erkekler için otoritelerinin kısıtlanmasına neden olduğu için kadın ve erkek arasında bir çatışma yaratır. Bu süreçte erkek yaşam

⁸⁵ MESSERSCHMİDT, s.70.

⁸⁶ TOPRAK, Sadık/ERSOY, Gökhan, "Femicide in Turkey Between 2000-2010", PloS ONE, s.1.

⁸⁷ MESSERSCHMİD, s.77.

⁸⁸ ÖZTÜRK, s.76.

alanını ve kadın üzerindeki denetimini elinde tutmak için şiddete başvurur⁸⁹. Şiddetin giderek artması cinayetlerin de artmasına neden olmaktadır. Bu şiddet ve cinayetlerin temelinde ise erkeğin otoritesinin sarsılması yatmaktadır. Kadın, erkek için bir iktidar alanıdır ve kadın ile yaşanan en ufak bir çatışma erkeğin kadın üzerindeki kontrolünü sarsmaktadır. Bu kontrolü kaybeden erkek ise şiddete başvurmaktadır. Messerschmidt'e göre erkeklerin cinayet işleme sebepleri arasında: görücü usulü evliliği reddetme, onaylanmamış bir ilişki içinde olmak, evlilik dışı cinsel ilişkiye girmek, tecavüze uğramak, kalıplara uygun biçimde giyinmemek, boşanmak istemek yer almaktadır. Kadınlar birçok sebepten ötürü erkek şiddetine maruz kalarak hayatını kaybetmektedir. Kadınlar, toplum tarafından belirlenmiş kalıpların dışına çıktığında erkekler, erkekliklerini yeniden üretmek ve kontrolü tekrar kazanmak için cinayet işlemektedir⁹⁰.

Cinayetlerin en yaygın nedenlerinden biri boşanma ve ayrılık talepleridir. Kadınların erkeklerden ayrılma isteği, erkeklerde saldırgan eğilimleri ortaya çıkarmaktadır. Erkek, bireysel ve toplumsal kimliğini korumak istediğinden, kadının ayrılma arzusunu rasyonel olarak karşılamada sorunlar yaşar. Kadın cinayetlerinin çoğunun temelinde kadınların boşanması ya da ayrılma isteği yatmaktadır⁹¹. Kadın cinayetleri, genellikle erkeğin malı olarak gördüğü kadına hükmetme ve kontrol etme gücünü kaybettiğinde ortaya çıkar. Kadının ayrılma arzusu, erkeğin hakimiyetini ve kontrolünü tehdit eder ve zorlar. Bir başka anlatımla kadın cinayetleri, eril sahipleniciliğin sonucunda gerçekleşen öldürücü bir şiddet biçimidir. Kadınların bir ilişkiyi sonlandırması, başka biriyle ilişki yaşaması, tecavüze uğraması, “uygunsuz” davranışlar sergilemesi gibi pek çok durumun eril otoriteyi zayıflattığına inanılmaktadır. Erkekler de bu otorite boşluğunu yeniden doldurmak ve kaybettiği erkeklik itibarını yeniden kazanmak için kadınları öldürmektedirler⁹². Ayrılık ve boşanma talebi ardından gelen cinayetlerin arkasında erkeğin sahip olma ve iktidarını koruma isteği yatmaktadır. Erkeklerle, çocukluklarından itibaren her şeye sahip oldukları, egemen güç oldukları miti öğretilmekte ve içselleştirmeleri sağlanmaktadır. Bu kalıplarla yetişen erkekler kadınları kendilerine “köle” olarak görmekte ve iktidarını sonsuz uygulayabileceği bir nesne olarak algılamaktadır.

⁸⁹ YILDIRIM, Sait, “Türkiye’de Son on Yılda İşlenen Kadın Cinayetleri Üzerine: Sebep, Sonuç ve Öneriler”, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, s.2.

⁹⁰ MESSERSCHMİDT, s.77.

⁹¹ YILDIRIM, s.15.

⁹² URAL, Haktan/ÇABUK KAYA, Nilay, “Kadın Cinayetlerinde Sembolik İktidarın Krizi”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, s.358-359.

“Sahip oldukları” kadınların kendi istekleri olmadan ayrılmak istemesi, erkeklerde iktidarın kaybına yol açmakta ve yıkıcı bir öfkeye dönüşmektedir. Kadının ayrılmak istemesi ya da onu reddetmesi erkeğin kendini güçsüz hissetmesine neden olmakta ve kadının kendisinden bağımsız olarak var olmasını kabul edememektedir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun raporuna göre 2020 yılında erkekler tarafından 300 kadın öldürülmüştür. Öldürülen kadınlardan 182’sinin neden öldürüldüğü tespit edilemezken, 22 kadın ekonomik nedenlerle, 96 kadın ise barışmayı reddetmek, boşanmak istemek, ilişkiyi veya evlenmeyi reddetmek gibi kendi hayatları hakkında karar almak isterken öldürülmüştür. 300 kadından 97 tanesi evli olduğu erkek, 54’ü birlikte olduğu erkek, 21’i eski eşi, 18’i oğlu, 17’si babası, 16’sı akrabası, 8’i eski sevgilisi, 5’i kardeşi, 3’ü ise tanımadığı kişiler tarafından öldürülmüştür⁹³.

Rapora göre; kadınların, boşanma talebi, ilişkiyi sonlandırma, ilişkiyi reddetmek gibi nedenler sonucunda yaşamlarını kaybetme oranı %32’dir. Kadınlar kendi hayatları üzerinde karar almak isterken erkekler tarafından öldürülmektedirler. Buradaki bir diğer önemli nokta ise kadınların yaklaşık %60’ı evli olduğu kişi, eski sevgili/eş tarafından öldürülmesidir. Campbell vd.göre de kadınların yakın partnerleri (koca, erkek arkadaş) tarafından öldürülme oranları bir yabancıya oranla dokuz kat daha fazladır⁹⁴. Cinayetlerin çoğunlukla kadınların tanıdıkları kişiler tarafından işleniyor olması bu durumun altında ataerkil ideolojinin yattığını bizlere göstermektedir. Ataerkil yapı içerisinde öğrenilip içselleştirilen cinsiyet rolleri ve güce sahip olma arzusu erkekleri her anlamda kuşatmaktadır. Ataerkil ideolojinin erkeğe öğrettiği değerler yüzünden erkekler kadını meta olarak görmekte, adeta bir nesne gibi sahiplenmektedirler. Kendilerine ait bir nesne olarak kadınlar her anlamda erkeğe bağımlı olmak zorundadırlar. Erkek bağımsız ve özgür yetişirken kadınlar babaları, erkek kardeşleri ya da kocalarına bağımlı varlıklar olarak değer görmektedirler. Erkeğin büyüdükçe erkekliğini vurgulamak zorunda olması neredeyse bir görev haline gelmektedir. İktidar ve güç elde etmek, üstün olmak gibi erkeksi görülen tavırlara yönelmekle erkekliğin elde edileceği düşünülmektedir. İktidar sahibi olmak isteyen erkekler, erkeklik bilincini yalnızca kafalarında taşımakla kalmaz, erkek olduklarını güç gösterisi ile kanıtlamak ve bu sayede ayrıcalık kazanmak

⁹³ <http://kadincinayetlerininidurduracagiz.net>, 2021

⁹⁴ CAMPBELL Jacquelyn/GLASS, Nancy/SHARPS, Phyllis/LAUGHON, Kathryn/BLOOM, Tina, “Intimate Partner Homicide: Review and Implications of Research and Policy. Trauma”, Violence and Abuse, s.247.

istemektedirler. Daima üstün olması gerektiği mitiyle donatılmış erkek bir yandan erkeksi özelliklerini abartmakta diğer yanda ise karşılaştığı dirence yaptığı zorbalıklarla meydan okuyarak kadınlara üstünlüklerini göstermeye çalışmaktadırlar⁹⁵. Çocukluğundan itibaren bu masallarla yetişmiş erkekler somut dünyada gerçeklerle karşılaşmaktadır. Kadınlar bağımsız ve özgür bireyler olarak kendi yaşamları hakkında karar vermeye çalıştıkları anda erkeklerin öğrendiği tüm mitlere, değerlerine ve en önemlisi “erkekliklerine” karşı gelmektedirler. Kaybedilen bu erkekliği geri kazanabilmek uğruna kadınları öldürmekten çekinmemektedirler.

⁹⁵ ZEYBEKOĞLU, Özge, “*Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.63.

İKİNCİ BÖLÜM

AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETLE MÜCADELE

5. KADINA YÖNELİK ŞİDDETE DAİR ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

5.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

Hukuk, ataerkil sistemin kalıplarıyla erkekler tarafından oluşturulmuştur, dolayısıyla oluşturulan haklar ve özgürlükler erkekler içindir. Tarihsel olarak hukuk normları ataerkil ideolojinin önyargılarından süreklilik sağlanarak türetilmiştir⁹⁶. “İnsan hakları, insanın insan olmasından dolayı elde ettiği, vazgeçilmez ve devredilemez haklardır⁹⁷.” Bu haklar ve düzenlemeler insanlığın sadece bir tarafını yani erkekleri temsil etmektedir, dolayısıyla kadınlar, bu hakların tamamından yararlanamamaktadır. Bunun değişmesi ve kadınların da eşit hak ve özgürlüklerden yararlanması için mücadeleler verilmiştir hala da verilmektedir. Bu hakların kadınlara tanınması ve ayrımcılığın yasaklanması yakın zamanda uluslararası düzenlemelerde yer almıştır. Kadınlara insan haklarının tanınmasını ve ayrımcılığın son bulmasını kendisine mesele olarak kabul eden uluslararası düzenlemelerin en önemlilerinden biri ve ilki Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)’dır. Birleşmiş Milletler’in dokuz temel insan hakları sözleşmelerinden biri olan CEDAW, BM Genel Kurulu tarafından 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilmiş ve 3 Eylül 1981 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi 1985 yılında Üçüncü Dünya Kadın Konferansına katılarak Sözleşme’nin 9., 15., 16. ve 29. maddelerine iç hukuktaki düzenlemeleriyle bağdaşmadığı gerekçesiyle çekince koyarak imzalamıştır. Sözleşme, 19 Ocak 1986’da Türkiye’de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, 15. ve 16. maddelerdeki çekinceleri 1999 yılında, 9. maddedeki çekinceyi de 2008 yılında kaldırmıştır. 29. maddedeki çekince ise hala devam

⁹⁶ UYGUR, Gülriz, “Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir”, Ankara Barosu Dergisi, s.122.

⁹⁷ TURHAN, Aydın, “İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.371.

etmektedir⁹⁸. CEDAW'ın kabul edilmesi olumlu bir gelişmedir, fakat bu gelişme uluslararası insan hakları hukukunun eril yapısının tamamen ortadan kaldırıldığı anlamına gelmemektedir⁹⁹.

Tarihsel olarak neredeyse 18. yy. sonuna kadar kadınlara toplumsal hayatta yer verilmemiş, yalnızca eş ve anne rolünü üstlenmesi sağlanmış, kadının eşine ve evine ait olduğu düşüncesi hâkim olmuştur. Fransız devriminin gerçekleştiği dönemlerde kadınların erkeklerle birlikte devrime destek vermesine rağmen devrim sonunda yayınlanan bildirgede kadın haklarına ilişkin hiçbir hükmün konulmaması, kadınların haklarını elde etmeleri amacıyla örgütlenmesine vesile olmuş ve böylelikle uluslararası alanda kadının bilinçlenmesi başlamıştır. Bu konuda BM düzenlemeleri ile AK düzenlemeleri önemlidir. BM tarafından hazırlanan CEDAW, kadın haklarını uluslararası boyuta taşıyan ilk sözleşme niteliğindedir.

Kadınlar, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki yapılarda az sayıda bulunmaktadır ve ötekileştirilmeleri onları güçsüzleştirmektedir. Bu nedenle ne özel alanda ne kamusal alanda ne de uluslararası hukukta güçleri yoktur¹⁰⁰. CEDAW ile bu güçsüzlük kırılmaya çalışılmıştır. CEDAW yaşamın tüm alanlarında ve bu yaşamın düzgün ilerlemesi için yapılan yasal düzenlemelerde kadına karşı olan bu ayrımcılığı/ötekileştirmeyi ortadan kaldırmak amacıyla imzalanmıştır. Sözleşme'nin, ayrımcılığın kaldırılmasında çok önemli bir katkısı olmuşsa da hala devam eden kadının sınırlandırılması, ayrımcılığın tamamen yok edilmesine bağlıdır.

CEDAW, soyut bir eşitlik anlayışı üzerine değil, somut bir ayrımcılık yaşağının üzerine kuruludur. Sözleşme, kadına yönelik ayrımcılığın yok edilmesi ilkesine dayanmaktadır. CEDAW; eşitlik, ayrımcılık yapmama ve devlet yükümlülükleri ilkeleri ile çerçevesini oluşturmaktadır. Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığın bütün toplumlarda

⁹⁸ UNTC-CEDAW, 2020

⁹⁹ UYGUR, Gülriiz/ÇAĞLAR GÜRGEY, İrem, *Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet*, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet, Savaş Yayınevi, Ankara 2014, s.13.

¹⁰⁰ CHARLESWORTH, s.60.

var olduğu kabul etmekte ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması gereğinin kabul edilmesini öngörmektedir¹⁰¹.

CEDAW, 1. Maddesiyle kadınlara karşı ayrımcılık tanımlanmaktadır. Bu çerçevede "kadınlara karşı ayrımcılık" ekonomik, sosyal, kültürel vs tüm alanlarda kadınların erkeklerle eşit olmasının, medeni durumları ne olursa olsun sahip olmaları gereken temel insan hak ve özgürlüklerinin, bu hakları kullanmalarının önündeki her türlü engel, kısıt ve ayrımcılığı ifade etmektedir.

CEDAW'ın 1. maddesindeki "diğer alanlardaki" kavramı ile yeni ayrımcılık tiplerinin oluşabileceği alanları da içine almış, böylelikle her zaman, her yerde geçerli olabilecek esnek bir yapı inşa edilmiştir. Sözleşme ile kadınların insan haklarının, dünyada zaman ve mekân fark etmeksizin her kadın için aynı olduğunun ve kadının medeni hali, bulunduğu kültür gibi farklılıkları dikkate alınmadan her kadın için aynı şekilde tanınması gerektiğinin özellikle altını çizmektedir¹⁰².

Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesinde ise devletin yükümlölüklerine yer verilmektedir. 5. maddede önyargıların ve geleneklerin kadınların ayrımcılığa uğramasındaki etkisinin altı çizilerek bunların toplumdan ve ulusal hukuki düzenlemelerden tasfiye edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Böylece Sözleşme, ayrımcılığın hukuki boyutunun yanı sıra kültürel boyutuna da vurgu yapmaktadır¹⁰³. Sözleşme'nin ayrımcılığın kültürel boyutuna yaptığı bu vurgu tartışma yaratmıştır. Kültürel rölativizm (görecelik), toplumun tüm değerlerinin ve pratiklerinin kültüre göre şekillendiğini, dolayısıyla evrensellik iddiasının doğru olmadığını savunmaktadır¹⁰⁴. Bu sebeple kültürel rölativizm, insan haklarının evrensel olduğu iddiasını reddetmektedir. Kültürel rölativizme göre CEDAW'ın ve birçok düzenlemenin yasakladığı kadına yönelik ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri kültürel olarak normal görünebilir. Dolayısıyla kültürel rölativizmin, insan hakları ve kadın

¹⁰¹ ACAR, Feride, "Türkiye'de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum", Kadın Hakları – Uluslararası Hukuk ve Uygulama, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s.17.

¹⁰² ACAR, s.17.

¹⁰³ KAYPAK, Şafak/KAHRAMAN, Mehmet, "Türkiye'de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansımaları", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.305.

¹⁰⁴ DEMİR, Esra, "İnsan Hakları Bağlamında Evrensellik ve Kültürel Rölativizm Çatışması", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.32.

sorunlarına karşı duyarsız kaldığı öne sürülmektedir¹⁰⁵. Örneğin, kadının yaşamının sonlanmasına neden olabilecek kadın sünneti tüm toplumlarda veya kültürlerde olmamasına rağmen bir insan hakkı ihlalidir ve CEDAW tarafından yasaklanmaktadır. Dolayısıyla bu insan hakkı ihlalini kültürel kabul görülmesi sebebiyle görmezden gelmek doğru değildir. CEDAW Komitesi'nin 19 sayılı Tavsiye Kararı, kadın sünneti gibi birçok ihlali geleneksel pratiklerle beraber değerlendirmiş ve bu pratiklerin kadınları ezdiğini belirtmiştir¹⁰⁶. Kültürel rölativizmi savunan devletler CEDAW'a çekince koyarak imzalamışlardır. Ülkeleri çekince koymuş olan kadınlar için kültürel rölativizm olgusu, çekince konulan hakların ihlalinin cezasız bir şekilde yerine getirilmesini mümkün kılmaktadır¹⁰⁷. Kültürel anlayışlar kadınların sahip olmaları gereken insan haklarının ihlaline hiçbir şekilde gerekçe teşkil etmemelidir¹⁰⁸.

CEDAW, insan hakları sözleşmeleri arasından hem en çok taraf olunan hem de en fazla çekince konulmuş belgedir. Sözleşmeye taraf olan devletlerin sayısı 2020 yılı itibarıyla 189, çekince koyan taraf devlet sayısı ise 79'dur¹⁰⁹. Bu çekinceler sadece belirli bir bölge ya da kıtadaki ülkeler tarafından değil, Avrupa'dan Asya'ya her kıtadan ülkeler tarafından konulmuştur. Böylece tüm ülkelerin köklerine yerleşmiş ataerkilliği ve ayrımcılığı ortaya çıkarmakta ve yasal hakların egemen toplumsal ve kültürel ortam içinde var olduğuna işaret etmektedir¹¹⁰. Sözleşmenin amacına uygun düşmeyen çekincelerin kabul edilmeyeceği 28/2. Maddede yer almaktadır.

Uzun zaman boyunca kadınların yurttaşlık haklarını içeren kamusal alandan, erkekler tarafından dışlanmaları yurttaş ve birey kavramlarının cinsiyetsizliğinin değil, erilliğin hâkim olduğunun göstergesidir¹¹¹. Kadınların en temel insan haklarından dışlanmaları, bu haklardan yararlanabilmek için mücadelelere neden olmuş ve bu mücadelelerin sonucunda çok fazla çekince konulmasına rağmen CEDAW birçok ülke tarafından kabul edilmiştir.

¹⁰⁵ YOLCU, Mehmet Ali, “Folklor Araştırmalarında Kültürel Rölativist Tutumların Eleştirisi”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, s.50.

¹⁰⁶ DEMİR, s.69.

¹⁰⁷ REİTMAN, Oonagh “Cultural Relativist and Feminist Critiques of International Human Rights - Friends or Foes?”, Statsvetenskaplig Tidskrift, s.103.

¹⁰⁸ ACAR, s.17.

¹⁰⁹ UNTC- CEDAW, 2020

¹¹⁰ BERKTAY, Fatmagül, “Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye”, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no:7, s.9.

¹¹¹ BERKTAY, Fatmagül, Tarihin Cinsiyeti, s.38.

Yukarıda açıklandığı üzere, erkeklerin hakimiyet alanlarında kadınları istememesi ve onları kontrol etmek amacıyla şiddete başvurdıkları sık sık karşımıza çıkmaktadır. Kadınlara karşı ayrımcılığın bir sonucu olarak kadına yönelik şiddet, CEDAW metni içerisinde yer almamaktadır. Kadına yönelik şiddet kavramının eksikliği CEDAW Komitesi 12 sayılı ve 19 sayılı Tavsiye Kararları ile kapatılmaya çalışılmıştır. Esnek hukuk (soft law) niteliğinde olan CEDAW Komitesi'nin Genel Tavsiyeleri, Sözleşme'nin "yorumlanması için araç niteliğinde olan ve taraf devletler üzerinde hukuken bağlayıcılığı olmayan" metinlerdir¹¹². Ancak CEDAW'ın maddeleri doğrudan toplumsal cinsiyetin yarattığı ayrımcılıkla ilgisi olması sebebiyle kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklanması bakımından tavsiyeler bağlayıcı nitelik taşımasa da Sözleşme'nin maddeleriyle doğrudan bağlantılıdır.

12 sayılı Tavsiye Kararı, kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin bir parçası olarak kabul etmektedir. 1989 yılında kabul edilen bu Tavsiye kararı, Sözleşmeye taraf devletlerin özel alan ve kamusal alanda kadınları her türlü şiddetten korumak amacıyla hareket etmesini göz önüne alarak bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi, taraf devletlere; kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik iç hukuklarında geçerli mevzuatı, şiddeti önlemeye yönelik aldıkları tedbirleri, şiddet mağduru kadınlara verilen destek hizmetlerini ve konu ile ilgili istatistiki bilgileri, raporlarına eklemelerini tavsiye etmektedir:

19 sayılı Tavsiye Kararı'nda ise kadına yönelik şiddetin en önemli nedenlerinden birinin toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğu açıkça ve ilk kez vurgulanmıştır¹¹³. Kadın ve erkeklerin temel hak ve özgürlükleri kullanmalarının önündeki en önemli hususun toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olmasının kabulü, önemli bir tespit olarak, Kararda yer almıştır.

19 sayılı Tavsiye Kararı, yalnızca kadına yönelik şiddet konusunu daha kapsamlı bir şekilde ele alması nedeniyle değil, aynı zamanda CEDAW'ın 1. maddesini ilk kez yorumlarken, cinsiyet temelli bir yapı oluşturan kadına yönelik şiddetin ayrımcı modelini tanımlamasından dolayı önemlidir¹¹⁴. Bir kadının, sırf kadın olmasından dolayı uğradığı

¹¹² ACAR/ERTÜRK, s.290.

¹¹³ BOLEVİN, s.45.

¹¹⁴ QURESHİ, Shazia, "The Recognition of Violence against Women as a Violation of Human Rights in the United Nations System", A Research Journal of South Asian Studies, s.188.

şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kapsamında değerlendirilmekte ve ayrımcılık olarak görülmektedir. Söz konusu Tavsiye Kararı'nın altıncı paragrafında şiddet türlerine de yer verilmiştir. Söz konusu şiddet; kadına yönelik acı veren, tehdit içeren, beden ve ruh bütünlüğüne zarar verebilen fiziksel, zihinsel, cinsel olmak üzere çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra sözleşme hükümlerinin ihlali toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak görülmelidir.

Buna göre şiddet fiziksel, psikolojik, cinsel olabilmektedir. Ekonomik özgürlüğü bulunmayan, geleneksel kalıpların yarattığı eşitsizliği görmeyen kadınlar da bu şiddete sessiz kalmaktadırlar. Böylece şiddet eril sistemin sürekli desteklemesiyle yeniden üretilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıpları, kadın ve erkek arasında ayrımcılığa ve bu ayrımcılık da erkeğin kadın üzerindeki şiddetine neden olmaktadır. 19 sayılı Tavsiye Kararı, yedinci paragrafında şiddeti, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak açıklamakta ve bu şiddetin kadının hak ve özgürlüklerini kısıtladığını veya ortadan kaldırdığını ifade etmektedir. Yedinci paragrafta göre bu hak ve özgürlükler şunlardır:

Kadınların genel uluslararası hukuk veya insan hakları sözleşmeleri altındaki; yaşama hakkı, işkence ve insanlık onuruyla bağdaşmayacak davranışlara uğramama, her türlü silahlı çatışmada eşit koruma hakkına sahip olma, özgür olma, güvenlik içinde yaşama, hukuki korumadan tüm insanlarla eşit olarak yararlanma, aile içinde eşit olma, uygun ve adil çalışma hakkı, sağlığının korunması gibi insan hakları ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen ya da tehlikeye sokan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Sözleşmenin 1. maddesi kapsamında bir ayrımcılık biçimi olarak yer almaktadır. Madde kapsamında, taraf devletler kadına karşı şiddeti önlemede özenli davranma ile sorumlu kılınmışlardır. Bu alanda ilk olması nedeniyle önemlidir. Devletler, özel ve kamusal alanda kişilerin, kurum ve kuruluşların; kadına karşı ayrımcılık yapmasını önlemek amacıyla tüm önlemleri almalı, şiddet eylemlerini gerektiği gibi soruşturup, cezasız bırakmamalıdır.

Özen yükümlülüğü ilkesi, kadına karşı şiddete yol açan eylem, tutum ve davranışlarda Devletlere sorumluluk getirmektedir¹¹⁵. Devletler bu özen yükümlülüğüne uygun davranmalı ve gerekli tedbirleri almalıdır. Bu çerçevede şiddet eyleminin kamusal ya da özel alanda; kişi, kurum ve kuruluşça gerçekleştirilmesinin önemi yoktur. Ayrımcılığın her şekilde yasaklanması taraf devletin sorumluluğundadır¹¹⁶.

CEDAW Komitesi'nin 19 sayılı Tavsiye Kararı yayımlandığı günden bu yana geniş genel kabul görmüş, daha sonraki birçok yorum ve hatta mahkeme kararlarına (örneğin, AİHM Opuz-Türkiye davası) temel teşkil etmiştir¹¹⁷. Ayrıca 19 Sayılı Tavsiye Kararı kadına yönelik şiddetle mücadelede en önemli adımlardan biri olan BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'nin de "temelini" oluşturmaktadır¹¹⁸.

CEDAW Komitesi'nin 19 sayılı Tavsiye Kararı 14 Temmuz 2017 tarihinde "Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete ilişkin 35 Sayılı Genel Tavsiye Kararı" ile güncellenmiştir. Bu güncelleme 19 sayılı Tavsiye Kararı'nda yer alan kararları tamamlamakta ve 19 sayılı Tavsiye Kararı'na ek olarak okunmaktadır (35 sayılı Tavsiye Kararı paragraf 8).

5.2. Nairobi İleriye Dönük Stratejiler

15-26 Temmuz 1985 tarihinde Üçüncü Dünya Konferansı Nairobi'de gerçekleşmiştir. Bu Konferans, "Kadın için Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında BM Kadın On Yılı"nı incelemek amacıyla yapılmıştır. Konferansa 150'den fazla ülke ve pek çok kuruluş katılarak "Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Dönük Stratejileri" kabul edilmiştir. Bu belgede, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin giderek arttığı ve kadının onurunu koruması gerekliliği belirtilmektedir¹¹⁹.

¹¹⁵ KUYUCU, Nisan, AİHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2014, s.62.

¹¹⁶ DOĞAN, Recep, "Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar," Ankara Barosu Dergisi, s.96-97.

¹¹⁷ ACAR, Feride "CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi", Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet, Savaş Yayınevi, Ankara 2014, s.65.

¹¹⁸ KUYUCU, s.93.

¹¹⁹ DEMİRKIR ÜNLÜ, s.22.

Oybirliđi ile kabul edilen bu belge, kadının toplumdaki konumunu iyileştirmek ve kadınları uluslararası ve ulusal gelişimin her aşamasına entegre etmek için stratejiler belirlemiştir. Kadının ilerlemesindeki engeller açıklanmıştır. *“Kadınların ilerlemesinin önündeki en büyük engeller pratikte politik ve ekonomik ve sosyal ve kültürel faktörlerin farklı kombinasyonlarından kaynaklanmaktadır (Nairobi İleriye Dönük Stratejileri Paragraf 18).”* Devletler bu engelleri ortadan kaldırmaktan sorumlu tutulmaktadır.

Belgenin amacı, *“İleriye Dönük Stratejiler, uzun vadeli olarak ve yeni bir uluslararası ekonomik düzenin daha geniş hedef ve hedefleri bağlamında, küresel eylem için pratik ve etkili bir rehber sunmayı amaçlamaktadır (Paragraf 38)”*. Buna ulaşmak için Belge *“ayrımcılığın devam etmesinin temelinde yer alan cinsiyete dayalı klişeleşmenin ortadan kaldırılmasını içeren”* önlemler alınmasını taahhüt etmektedir (Paragraf 39). Belgede *“kadınların ilerlemesi şüphesiz insani ve ilerici bir toplumun kurulması için bir ön koşul”* olarak kabul edilmektedir (Paragraf 39).

Kadına yönelik şiddet, gündelik yaşamın her alanında kadının bedenine, ruhuna karşı yapılan bir şiddettir. Kadın ve erkek arasındaki ayrımcılık kadının vücut dokunulmazlığının ve yaşam hakkının elinden alınmasına neden olmakta, hatta ekonomik ve psikolojik olarak da kadınlar şiddete maruz kalmaktadır. Nairobi Stratejileri bunun önlenmesi için tedbirlerin alınmasını öngörmektedir.

“Kadınlara yönelik şiddet, tüm toplumlarda günlük yaşamda çeşitli biçimlerde mevcuttur. Kadınlar dövülür, parçalanır, yakılır, cinsel tacize uğrar ve tecavüz edilir. Bu şiddet barış ve on yılın diğer hedeflerine ulaşılmasında önemli bir engeldir ve özel dikkat gösterilmelidir. Şiddet mağduru kadınlara özel ilgi ve kapsamlı yardım verilmelidir. Bu amaçla, şiddeti önlemek ve kadın mağdurlara yardım etmek için yasal tedbirler oluşturulmalıdır. Ailede ve toplumda kadına yönelik şiddet sorunuyla başa çıkmak için ulusal mekanizmalar kurulmalıdır. Önleyici politikalar hazırlanmalı ve kadın mağdurlara kurumsallaşmış yardım biçimleri sağlanmalıdır (Paragraf 258).”

“Aile içi şiddet sorunuyla ilgilenmek için ulusal mekanizmalar kurulmalıdır. Önleyici politikalar hazırlanmalı ve kurumsallaştırılmalı, kadınlar ve mağdurlara ekonomik ve diğer yardım ve koruma biçimleri sağlanmalıdır. Yasama önlemleri güçlendirilmeli ve yasal yardım sağlanmalıdır (Paragraf 271).”

“Bir uluslararası siyaset konusu olarak kadına yönelik şiddet”, gerçek anlamda ilk kez 1985 yılında Nairobi Konferansı’nın sivil toplum forumunda gündeme gelmiş ve konferansın Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri sonuç belgesinde barışın sağlanması için özel alan ve kamusal alanda kadına yönelik şiddetin yok edilmesi gerektiği ifade edilmiştir¹²⁰.

Belgeye göre eşitliğin sağlanması için her türlü önlemin alınması gerekmektedir. Şiddet sadece kadınları ilgilendirmediğinden, devletler bu şiddetin önlenmesi için toplumun her kesimine eğitim vermeli ve kurum ve kuruluşları teşvik etmelidirler. Ancak hala devam eden kadına yönelik şiddet, devletlerin görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Nairobi İleriye Dönük Stratejileri belgesinde CEDAW’ı imzalamayan devletlerin CEDAW’ı kabul etmeleri için gerekli adımların atılması öngörülmüştü. Türkiye, CEDAW’ı Nairobi İleriye Dönük Stratejilerinin kabul edildiği Üçüncü Dünya Konferansı’nda imzalamıştır.

1993 BM İnsan Hakları Konferansı’nda kadın haklarının, insan haklarının vazgeçilmez, ayrılmaz ve bölünemez bir parçası olduğu kabul edilmiştir. 1993 BM Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge Nairobi sonrası en önemli gelişmelerindendir.

5.3. Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge

Bildirge, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 20 Aralık 1993’te oylama yapılmadan kabul edilmiştir. Kadına yönelik şiddet konusunda uluslararası standartları belirleyen ilk belgedir¹²¹. Bildirgelerin bağlayıcılığı yoktur, ancak, kadına yönelik şiddetle mücadeledeki hukuksal çerçeveyi oluşturan ilk belge olması bakımından önemlidir ve devletlerin iç hukuklarında değişiklik yapmalarında itici güç olmuştur. Kadına yönelik şiddet tarih boyunca yok sayılmış, görünür olduğu yerde de birtakım nedenler öne sürülerek meşrulaştırılmıştır. Kadınlar ve erkekler arasında geçmişten günümüze kadar hâlâ devam eden eşitsiz güç ilişkisi nedeniyle kadınlar ötekileştirilmiş ve kontrol altında

¹²⁰ ERTÜRK, Yakın, Sınır Tanımayan Şiddet- Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu, 1. Baskı, s.70.

¹²¹ ERGÜNEŞ DURAN, Ezgi, “İstanbul Sözleşmesi’nin İç Hukuk Bakımından İncelenmesi ve Sözleşme’nin Uygulanmasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü”, Uzmanlık Tezi, s.15.

tutulmak için şiddete maruz bırakılmışlardır. Bu şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında büyük bir engel oluşturmaktadır¹²². Bildirge, kadına yönelik şiddetin, kadınları bu eşitsiz ilişkinin içine hapseden ve ikincil konuma zorlayan mekanizmalardan biri olduğunu Başlangıcında yer vererek kabul etmektedir.

BM tarafından 20 Aralık 1993 tarihinde kabul edilen “Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi” kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda kabul edilen en önemli belgelerden biridir. Bildirgede kadına yönelik şiddet: *“kamusal ve özel alanda gerçekleşen, kadınların fiziksel, cinsel, duygusal zarar görmesiyle sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan, her türlü cinsiyet temelli şiddet eylemi veya bu eylemin yapılacağına dair tehdit ya da zorlama ve keyfi olarak özgürlüğün kısıtlanmasıdır”¹²³.* şeklinde tanımlanmıştır.

Bildirgenin amacı, CEDAW’ın etkin olarak uygulanmasını sağlayarak kadına yönelik şiddetin önüne geçmektir. Kadına yönelik şiddet, kadınların temel hak ve özgürlüklerinin ihlalidir. Bildirgede kadına yönelik şiddet 1.maddesinde tanımlanmakta; kadınlara yönelik özel ya da kamusal alanda gerçekleştiğine bakılmaksızın, cinsiyete dayalı şiddet eylemi ile kadınların fiziksel, psikolojik ya da cinsel yönden zarar gördüğü, görme ihtimalinin bulunduğu, tehdit ve zorlama içeren, kadınları temel hak ve özgürlüklerini kullanmaktan mahrum eden eylemler olarak belirtilmektedir.

Bildirgenin 2.maddesinde ise şiddetin geçmişte ve günümüzde de hala devam eden görünmezliği veya farkında olunmaması nedeniyle şiddetin ne olduğuna dair örnekler verilmektedir. Bu örnekler şiddetin farkında olunması için bir çağrı niteliği taşımaktadır. Böylece ev içi şiddet ilk defa bir uluslararası normda tanımlanmıştır ve ev içi şiddetin sadece bu madde ile sınırlı olmadığı; dayak, cinsel istismar, tecavüz başta olmak üzere aile içinde kadına ve kız çocuklarına yönelik fiziksel, psikolojik tüm şiddet eylemlerinin bu çerçevede değerlendirildiği belirtilmiştir. Aynı mahiyette eylemlerin, devlet tarafından ya da toplum içinde; iş yeri, eğitim kurumları ve diğer yerlerde işlenmesi, kadınların fahişeliğe zorlanması, kadın ticareti bu bağlamda görülmektedir.

¹²² KÖRÜKÇÜ, Öznur/ÖZTUNALI KAYIR, Gülser/KUKULU, Kamile, “Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, s.397.

¹²³ NAJAFOVA, Lamia, “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Araştırmaların Sistemantik Derlemesi”, Yüksek Lisans Tezi, s.12.

Çoğunlukla kadınlara karşı erkekler tarafından işlenen şiddet fiziksel, psikolojik ve duygusal zararın bir şeklidir, mağdur zarar görmeye daha açık bir gruba ve toplumda ayrımcılığa maruz kalan bir gruba aittir ve şiddet sistemiktir¹²⁴. Şiddet, zayıf olana yönelmektedir. Eril sistemde zayıf olan kadın olduğu için şiddet çoğunlukla kadına yönelmektedir. Şiddet, Bildirge'nin de belirttiği gibi fiziksel, cinsel ve psikolojik olabilir. Bu şiddet türleri birbirini beslemektedir ve hepsi birbirleriyle bağlantılıdır. Bildirge içinde ekonomik şiddete yer verilmemiş, ekonomik eşitlikten bahsedilmiştir.

Bildirge, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda 4. Maddesi ile devletlere kadına karşı şiddeti kınama ve önleme amacıyla yükümlülük öngörmekte, toplumsal, dini ya da kültürel anlayış ve geleneklerin bu yükümlülüklerden kaçınmada gerekçe olamayacağını öngörmektedir.

Uluslararası insan hakları hukuku, devletleri kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda, şiddet uygulayanın kamu veya özel kişisi olmasına bakmadan gerekli önlem ve tedbirleri almakla yükümlü kılmaktadır¹²⁵. Bu yükümlülükleri devletler özen yükümlülüğü ilkesine göre yapmalıdırlar. Madde 4\c uyarınca: şiddet içeren her türlü eylem önlenmeli, gerçekleşmesi durumunda eylemi işleyen kim olursa olsun uygun şekilde soruşturulup cezalandırılmalıdır.

Devletler, bu özen yükümlülüğü ilkesi uyarınca kadına yönelik şiddette ihmali olmuşsa ya da yeterli önlemleri almamışsa bundan sorumlu tutulmaktadır. CEDAW'da kadın hakları için gereken özeni gösteren devletin pozitif yükümlülüğü ilkesi, Bildirgede, kadınlara yönelik şiddet konusunda devletlerin özen yükümlülüğüyle hareket etmesinin vurgulanmasıyla somutlaşmış ve pekiştirilmiştir¹²⁶.

CEDAW ve diğer uluslararası belgelerde yer alan önemli bir konuda şiddete uğrama tehlikesi yüksek olan kadınlardır¹²⁷. Böylece kapsam içine giren kadınlar sadece şiddete maruz kalanlar olmayıp şiddet tehlikesi içinde olan kadınlardır.

¹²⁴ KANDEMİR, Fersu Ege, Kadına Karşı Şiddet ve Ailenin Korunması Sorununun Türk Hukuk Mevzuatı ve Uluslararası Sözleşmelerdeki Yeri, Ankara, Şubat 2019, s.65.

¹²⁵ ARSLAN ÖNCÜ, Gülay, "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller)", İÜHFME., s.22.

¹²⁶ ACAR/ERTÜRK, s.291.

¹²⁷ DEMİRKİR ÜNLÜ, s.27.

5.4. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

1995’e gelindiğinde kadın-erkek arasındaki eşitlik hâlâ tam olarak sağlanamamış ve kadına yönelik ayrımcılığın bir sonucu olarak kadına yönelik şiddet de hâlâ yerini korumaktaydı. Bu ayrımcılığın devam etmesine rağmen toplumun bilinçlenmesi ve bu eşitsizliğin ve şiddetin ortadan kaldırılması için çalışmalar hızlanmaya devam etmiştir. Pekin’de 4-15 Eylül 1995 tarihinde Dördüncü Kadın Konferansı gerçekleşmiştir. Bu konferansta Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu belgeleri kabul edilmiştir. Türkiye, bu iki belgeyi de hiçbir çekince belirtmeden 15 Eylül 1995 tarihinde kabul etmiştir. Bu iki belge kadına yönelik şiddetle alakalı çeşitli taahhüt ve önerilere yer vermiştir.

5.4.1. Pekin Deklarasyonu

Pekin Deklarasyonu kadının güçlenmesi ve her alanda ilerlemesi, kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanması ve toplumsal cinsiyet bakış açısından politika ve programların geliştirilmesini amaçlamaktadır. Kadınlara eşitlik sağlanması, bu amaçla kalkınma programlarının hazırlanması tüm insanlığın yararı için gerekmektedir¹²⁸.

Pekin Deklarasyonu, yapıldığı tarihten önceki son on yılda haklar ve özgürlük konusunda gelişmelerin olduğunu, ancak bu gelişmelerin eşitliği içermediğini, kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin giderilmediğini ve başlıca birtakım engellerin devam ettiğine dikkat çekmektedir. “Kadın haklarının, insan hakları” olduğunu vurgulamakta ve birtakım taahhütleri tekrarlamaktadır:

Bunların başında, kadın ve erkeklerin ayırım yapılmaksızın eşit haklara sahip olduklarını ve birey olarak aynı ölçüde değerli olduklarının kabulü gelmektedir. Uluslararası alanda insan haklarıyla ilgili sözleşmeler ve CEDAW la bu anlamda paralel amaçları paylaşmaktadır (Paragraf 8).

Deklarasyonda yer alan bir diğer vurgu da kadınların ve kız çocuklarının tüm insanlar gibi temel insan hak ve özgürlüklerine eşit olarak sahip olmalarıdır (Paragraf 9).

¹²⁸ PEKİN DEKLARASYONU, s.2.

Ayrıca uluslararası alanda, Birleşmiş Milletler nezdinde gerçekleştirilen; çocuklar, kadınlar, nüfus, kalkınma, sosyal gelişme, çevre ve özellikle insan hakları konusunda yapılan toplantı ve anlaşımlarda varılan görüş birliği, gelişme ve ilerlemenin temel alınacağı da Deklarasyonda yer almaktadır (Paragraf 10).

Pekin Deklarasyonu bunları yapabilmek için toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve programların geliştirilmesi, oluşturulmasını önermektedir. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her platformdaki ayrımcılığa son verilmeli, gelişmelerinin önündeki her türlü engel kaldırılmalı, kadınlar her türlü önlemle güçlü kılınmalı ve ilerlemeleri sağlanmalıdır. (Paragraf 24).

Paragraf 29’da ise kadınlar ve kız çocuklarına yönelik her tür şiddeti önlemek gerektiğini açıklanmaktadır. Pekin Eylem Platformu, kadına yönelik şiddetin, erkeklerin kadınları zor kullanarak ikincil konuma ittikleri önemli mekanizmalardan birini temsil ettiğini ve şiddetin, kadının yaşamı boyunca toplumun her yerinde ikincil statüsünün sürdürmesine yardımcı olduğunu ortaya koymuştur¹²⁹.

5.4.2. Eylem Platformu

Eylem Platformu, kadınların güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Çünkü kadının kamusal ve özel alanda, ekonomik, toplumsal, kültürel olarak güçlendirilmesi kadına yönelik şiddeti azaltmak için yapılacak ilk hedeflerden biridir. Kadının güçlendirilmesi, ataerkil sistemin değişime neden olmakta ve şiddetin farkına varılmasını sağlamaktadır. Platform, Dünya İnsan Hakları Konferansı sırasında kabul edilen Viyana Deklarasyonu ve Eylem Planı’ndaki, evrensel insan haklarının vazgeçilmez, ayrılamaz ve bölünemez bir parçasının kadın ve kız çocuklarının insan hakları olması ilkesini kendi ilkesi olarak kabul etmektedir (Eylem Platformu Bölüm 1 Görevin Tanımlanması paragraf 2).

Eylem Platformu, ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması durumunda kadınların her türlü ayrımcılığa karşı korunacağına; ırk, yaş, dil, etnik köken, kültür, din, statü vs nedenlerle tam eşitlik ve ilerlemeye ulaşmada karşılaştığı engellerin ortadan kalkacağına vurgu yapmaktadır (Paragraf 46).

¹²⁹ KURTOĞLU, Ayşe/BAYRAKÇEKEN, Gökçe/ÜLKER, Gülsen, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli, s.63.

Eylem Platformu çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Bu bölümler arasında Kadına Yönelik Şiddeti içeren ayrı bir bölüm de eklenmiştir. Kadına yönelik şiddetin kadını değersizleştirdiğinin, kalkınma ve barışın önünde engel oluşturduğunun, eşitliğe aykırı olduğunun altı çizilmiştir. Giderek artan kadına karşı şiddet olayları karşısında devletler gerekli tedbirleri almalı kadınların ekonomik ve sosyal statülerini güçlendirmelidirler (Paragraf 112).

Şiddetin kamusal-özel alanda meşrulaştırılması, şiddetin görünmezliğine neden olmaktadır. Böylece şiddete maruz bırakılan kadının yaşam kalitesinin düşmesine, şiddetin kuşaktan kuşağa aktarılmasına, kadının fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik yönden zarar görmesine zemin hazırlamaktadır¹³⁰. Şiddet, kadına baskı yapmakta ve onun ilerlemesini engellemektedir, ikincil olmasına neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet, kadınları toplumda ikinci plana iten en önemli sorundur¹³¹.

Kadınlara yönelik şiddet, erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet oluşturmaya ve kadınlara ayrımcılık uygulanmasına sebep olan, kadınların ilerlemesinin önüne geçen, kadınla erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin görünürdeki yüzünü ifade etmektedir¹³². Kadına yönelik şiddeti engellemek ve ortadan kaldırmak için bütünleşmiş önlemler; kadına yönelik şiddeti sebep-sonuç ilişkisi bağlamında incelemeyi kendine hedef olarak belirlemiştir.

5.5. Avrupa Konseyi Rec (2002) 5 Sayılı Tavsiye Kararı

Kadına yönelik şiddetin amacı erkeğin kadın üzerindeki gücünü kadına göstermek, kadını kontrol etmek, kadını toplumsal cinsiyet rollerine uymadığı için ya da erkek iktidarını tehdit ettiği için cezalandırmaktır. Kadına yönelik şiddetin, kadın-erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkisinin bir sonucudur. Şiddetin hem kamusal alanda hem de özel alanda kadına yönelik yapılan ayrımcılıktan kaynaklandığını işaret eden Avrupa Konseyi Rec (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından, kadınları şiddetten korumak amacıyla 30 Nisan 2002 tarihinde kabul edilmiştir. Avrupa Konseyi, kadına yönelik şiddeti, kadın-erkek eşitsizliğinin en belirgin ve ağır görüntüsü

¹³⁰ YÜKSEL OKTAY, Elif, “Türkiye ve Dünyanın Ortak Sorunu Kadına Yönelik Şiddet”, Akademik Araştırmalar Dergisi, s.71.

¹³¹ EYLEM PLATFORMU, PARAGRAF 117.

¹³² EYLEM PLATFORMU, PARAGRAF 118.

olarak kabul etmekte ve kadının yaşam, güvenlik, onur ve fiziksel, psikolojik bütünlüğünün ihlali olarak görmektedir¹³³. Şiddetin, eşitlik ve barış için tehlike oluşturduğunu ileri sürmektedir. Kadına yönelik şiddet, Karar'ın ek tavsiyesi madde 1 uyarınca:

“Kadına yönelik şiddet terimi, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veren ya da acı çeken veya bununla sonuçlanabilecek, kamusal veya özel hayatta meydana gelen bu tür davranışların tehditleri, baskı veya özgürlüğün keyfi olarak yoksun bırakılması dahil olmak üzere herhangi bir toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemi olarak anlaşılmalıdır.”

Bu tanımın sadece bununla sınırlı olmadığı, fiziksel ve ruhsal saldırganlık, psikolojik istismar, evlilik içi veya evlilik dışı tecavüzün de şiddetin içine dahil olduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla üye devletlere birtakım sorumluluklar yüklemektedir ve bu sorumlulukları yerine getirmemek için devletler gelenekleri öne süremeyecektir. Çünkü geleneksel ataerkil kültürel değerler cinsiyetçi yargılar oluşturmakta ve bu yargılar ayrımcılığa ve şiddete neden olmaktadır. Devletlerin bu yükümlülüklerini yerine getirirken CEDAW 19 sayılı Tavsiye Kararı, 1993 BM Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirgesi gibi birçok belgede de yer alan özen yükümlülüğü ilkesine göre hareket etmesi gerekliliği AK (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı ile yinelenmektedir. *“Devletler, şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve cezalandırma, bu eylemlerin devlet veya özel kişiler tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ve mağdurlara koruma sağlamaları konusunda gereken özen gösterme yükümlülüğü olduğunu kabul eder (Karar 4/2).”*

Kadınlara insan hakları ve temel özgürlükler tanınmalı, bunları kullanabilmeli ve yararlanabilmelidir. Bu hakların korunma altına alınması önemlidir. Böylece bu karar ile şiddetin cezai yaptırım öngörülen bir suç olarak düzenlenmesi mümkün olacaktır. (AK 2002/5 Sayılı Karar). Kadına yönelik şiddet ancak farkındalık yaratılarak ve yasal ve uygulamadaki eksiklikler giderilerek önlenabilir. Bu yüzden devletlere politika ve mevzuatlarını gözden geçirme talimatını vermektedir¹³⁴.

¹³³ KURTOĞLU/BAYRAKÇEKEN/ÜLKER, s.70.

¹³⁴ ERGÜNEŞ DURAN, s.25.

“İstanbul Sözleşmesi’ne giden yolda, sözde namus cinayetleri, kadın sünneti, zorla evlendirme, çocuk evlilikleri, kadın ticareti, cinsel sömürü için çocuk ve genç ticareti, ev içi başta olmak üzere kadına yönelik şiddetin tespiti, önlenmesi ve şiddet görenin korunması ve uygulayanın cezalandırılması konularına, AK Tavsiyesi’nde (Rec (2002) 5) yer verilmiş olması, siyasi iradeyi yansıtmaları bakımından önemlidir¹³⁵.”

¹³⁵ KURTOĞLU/BAYRAKÇEKEN/ÜLKER, s.71.

5.6. İstanbul Sözleşmesi

Günümüze gelene kadar kadınlara yönelik şiddet konusunda gerek uluslararası gerekse bölgesel çapta çalışmalar yapılmış, belli kurallar oluşturulup bu kuralların uygulamaya geçirilmesine yönelik bazı çalışmalar olduysa da alınan önlemlere ve uygulanan yaptırımlara rağmen bu adımların yetersiz olduğu uluslararası değerlendirmelerde gözler önüne serilmiştir. Tüm Avrupa çapında kadına karşı şiddete yönelik özel olarak hazırlanmış daha detaylı, koruma kapsamı daha geniş bir metin gereksinimi oluşmuştur. Devletlerin bu konuda daha caydırıcı ve somut önlemler ve koruyucu tedbirler almaya zorlanması ve kadının toplumdaki yeri hakkındaki bilincin artırılması amacıyla yeni bir düzenleme getirilmesi zorunu hale gelmiştir.

Bu gerekliliklerin sonucunda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 2008 yılında Kadına Yönelik Şiddetin Engellenmesine Dair Komite (CAHVIO) kuruldu. CAHVIO kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık sorunlarını gidermek amacıyla yaptığı çalışmalar sonucunda İstanbul Sözleşmesi doğmuştur¹³⁶.

Adı geçen sözleşme, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce 11.05.2011 tarihinde İstanbul'da imzaya açılmıştır. *“Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bununla Mücadeleye Dair Sözleşme”* aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konularında uluslararası hukukta yaptırım gücü olan ilk sözleşme niteliğine sahiptir.¹³⁷ Sözleşme İstanbul'da imzaya açıldığından dolayı bu isimle anılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nde, kadına karşı şiddetin bir insan hakkı ihlali olduğu ve şiddetin kadın erkek eşitsizliğinden kaynaklandığının altı çizilmiştir. Sözleşmeyle birlikte, ilk defa taraf devletleri bağlayıcı yükümlülükler getirilmiştir. Sözleşme, CEDAW'da düzenlenen ayrımcılığın ortadan kaldırılıp cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ve CEDAW'ın güçlenmesine destek olacak nitelik taşımaktadır¹³⁸.

¹³⁶ DÜNDAR SEZER, Tijen, İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadınlara Yönelik Şiddet, 1. Baskı, s.107.

¹³⁷ ÖZDEMİR, Hayrunnisa, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun'un Değerlendirilmesi”, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s.46.

¹³⁸ ÖZDEMİR, s.47.

Sözleşme her ne kadar Avrupa düzeyinde bölgesel olarak hazırlanmış bir sözleşme olsa da Avrupa Konseyi üyesi olsun olmasın bütün dünya devletlerinin imzasına açık bir sözleşmedir¹³⁹.

5.6.1. Sözleşmenin Amacı ve Kapsamı

İlk olarak Sözleşme, medeni hali fark etmeksizin tüm kadınların şiddette karşı korumasını düzenlemekte, mağdurun haklarını korumaya alırken hiçbir kimlik, yönelim veya statü farkı gözetmeksizin eşit uygulama yapılmasını düzenlemektedir. Sözleşmede tanımların düzenlendiği 3. maddede 'aile içi şiddet' ve 'kadına yönelik şiddet' kavramlarıyla birlikte 'toplumsal cinsiyete dayalı şiddet' kavramı da kadına sadece cinsiyeti sebebiyle maruz kaldığı ve kadınları her yönüyle olumsuz şekilde etkileyen şiddet şekli olarak tanımlanmıştır. Bu sözleşme düzenlemeleri uyarınca kadına karşı şiddet, kadınlara yönelik ayrımcılığın ve bir insan hakkı ihlali bir şekli olarak anlaşılmaktadır.

Sözleşme'nin, "Amaç" başlığını taşıyan 1. maddesinde, şiddetle mücadele konusunda kadın haklarının korunması ve bu hedef doğrultusunda kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasının vurgulanması ile Sözleşme'nin temelini de teşkil eden nitelik ortaya konulmaktadır. Zira bu düşünce "Giriş" bölümünde de belirtildiği gibi kadına yönelik şiddetin, kadın-erkek arasında tarih boyunca dengesiz süregelen güç ilişkilerinin yansıması olduğu kabul edilmektedir. Bu sayede kadına karşı şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği arasındaki bağ vurgulanmaktadır.

Kadının cinsiyeti sebebiyle maruz kaldığı ev içi şiddet, Devlet eliyle caydırıcı koruma ve yaptırım mekanizmalarını geliştirmesi gereken bir suç türüdür. Bu suç ile mücadele edilmeli ve ortadan kaldırılmalıdır. Sözleşme'nin ilk maddesinde belirtilen amaçları bize neye karşı mücadeleyi içerdiğini açıklamaktadır

Erkeğin kadına uyguladığı şiddet, şiddetin niteliği itibariyle toplumsal cinsiyet sorunudur¹⁴⁰. Kadına yönelik şiddetin en fazla yaşandığı yer evdir. Ev içi şiddet uzun yıllar boyunca mahrem olarak kabul edilmiş ve meşrulaştırılmıştır¹⁴¹. Buradan hareketle

¹³⁹ DÜNDAR SEZER, s.107.

¹⁴⁰ GÜLSEVEN, Ayşe Seda, "Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Roller", TBB Dergisi, s.199.

¹⁴¹ BAKIRCI, Kadriye, "Uluslararası Çalışma Örgütünün 190 sayılı Sözleşmesi ve 206 sayılı Tavsiye Kararı Işığında İş Yaşamında Şiddet, Taciz, Misilleme ve Ev İçi Şiddet", TBB Dergisi, s.148.

Sözleşme'nin kapsamını düzenleyen 2. maddesinin ilk fıkrasında sözleşmenin ev içi şiddet de dahil kadınları orantısız şekilde etkileyen kadına yönelik uygulanan her türlü şiddet için geçerli olacağı düzenlenmiştir. İkinci fıkrada ise taraf devletlerin Sözleşme'yi ev içi şiddete uğrayanlar için uygulamaya teşvik edeceği ve Sözleşme hükümlerinin uygulanmasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gören kadınlar için özel dikkat gösterileceği düzenlenmiştir. Üçüncü fıkrada ise Sözleşme'nin hem barış zamanında hem de silahlı çatışma durumlarında geçerli olacağı vurgulanmıştır.

Sözleşme'nin hedefi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın neden olduğu kamusal ve özel alanda gerçekleşen kadına yönelik her türlü şiddeti önüne geçmek ve ortadan kaldırmak, şiddet mağdurlarına gerekli koruma ve desteği sağlamak, şiddet gerçekleştiğinde gerekli tüm soruşturma ve kovuşturmanın ilkelerini belirlemektir. Sözleşme, bu ayrımcılığı ve ayrımcılığın neden olduğu şiddeti yasaklamaktadır ve devlete birtakım yükümlülükler yüklemektedir.

Bu yükümlülükler, ayrımcılık yapılmaması ve önlenmesi temelinde:

- Kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten koruma niyetiyle gerekli özel tedbirlerin alınması, devlet kurumları eliyle şiddetin ortağı olunmaması ve ihtiyaç hâlinde zararın telafisi,
- Toplumsal cinsiyetle alakalı hassasiyet gerektiren politikalar ve tedbirler oluşturma,
- Finansal kaynaklar oluşturma,
- STK'larla birlikte müşterek çalışmalar yürütme,
- Koordinasyon sağlayıcı kurumu oluşturma,
- Verilerin toplanıp raporlanması

Yükümlülükleridir.

Bu yükümlülükler çerçevesinde Sözleşme, taraf devletlere kamusal ve özel alanda şiddeti önleme, kadınların şiddetten kaçınma haklarını güvence altına alma ve mağduriyet meydana gelmeden gerekli önleyici ve koruyucu kanuni düzenlenmeleri oluşturma yükümlülüğünü getirmektedir. Sözleşme'de, kanuni düzenlemeler bakımından taraf devletlere üç konu önerilmektedir. Bu konular, yerel anayasalara veya diğer mevzuatlara

erkek-kadın eşitliğinin eklenmesi ve eşitlik ilkesinin uygulamada gerçekleştirilmesinin temin edilmesi, müeyyide uygulama yolunu da kapsamak üzere kadınlara karşı ayrımcılığın yasaklanması ve kadınlara yönelik ayrımcılık içeren kanun ve uygulamaların tasfiye edilmesi şeklinde ifade edilebilir¹⁴².

İrk, din, dil, cinsel yönelim, cinsiyet vs. ayırım gözetmeksizin metin, belge vb. olmadan dahi her bireyi korumak devletlerin görevidir ancak toplumun ve devletlerin tutumları göz önüne alındığında, Sözleşme, bu görevi tekrarlamakta ve bu konuda ısrar etmektedir. Kadına yönelik şiddetle ilgili CEDAW’ da genel tavsiye kararı bulunurken, İstanbul Sözleşmesi ile taraf devletlere yükümlülük öngören aşamaya geçilmiştir¹⁴³. Sözleşme, tamamen kadına yönelik şiddet üzerine inşa edilmiş, tarafları bağlayıcı bir metindir. Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda İstanbul Sözleşmesi’nden önce çeşitli düzenlemeler yapılmış, ancak, bunlar şiddetin önlenmesi bakımından yeterli olmamıştır. Çeşitli düzenlemelerin ve incelemelerin birikimi sonucu ortaya çıkan bu metin, kadına yönelik şiddetle mücadeleye dair devletlerin yükümlülüklerinin yazıya dökülmüş halini temsil etmektedir. Taraf devletler, bu yükümlülükleri kendi ceza kanunlarına dahil etmemiş olsalar bile kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet ile ilgili çeşitli davranışları cezalandırmak zorundadır¹⁴⁴.

Sözleşme’nin 12. maddesi ve devamında taraf devletlere şiddet meydana gelmeden önleme-engelleme yükümlülüğü, şiddet mağduru olma ihtimali olan kişilerin korunması-desteklenmesi yükümlülüğü ve şiddeti gerçekleştiren faile hukuki ve cezai müeyyide uygulanması yükümlülüğü getirilmiştir¹⁴⁵.

Sözleşme’nin “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde kadına yönelik şiddetin ister özel ister kamusal alanda gerçekleşsin, kadınlara cinsel, fiziksel, ekonomik ve psikolojik acı ve sıkıntı veren veya vermesi muhtemel olan cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle tehdit etme anlamına geldiği; bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir şekli olduğu vurgulanmıştır. Aile içi şiddet ise, mağdurun faille aynı yaşam alanını paylaşsın ya da paylaşmasın, boşanmış ya da evlilikleri devam eden eşler

¹⁴² ÖZKAN, Gizem “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, s.556.

¹⁴³ UYGUR/ÇAĞLAR GÜRGEY, s.47.

¹⁴⁴ VİDO, s.77.

¹⁴⁵ ÖZKAN, s.556.

veya partnerler arasında yaşanan her türlü şiddet eylemini ifade edecek şekilde düzenlenmiştir¹⁴⁶.

İlk olarak Sözleşme'nin 4. Maddesinde, medeni hali fark etmeksizin tüm kadınların şiddetten korunması ve mağdurların haklarını korumaya yönelik önlemlerin alınmasında cinsel kimlik ve cinsel yönelim dahil hiçbir şekilde hiçbir ayrımcılık yapılamayacağı düzenlemektedir. Tanımları düzenleyen 3.madde, “kadına yönelik şiddet” ve “aile içi şiddet” kavramlarının yanında, “kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kavramı, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet biçimi olarak tanımlanmıştır. Bu sözleşme kapsamında kadına yönelik şiddet, insan hakkı ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir şekli olarak görülmektedir¹⁴⁷.

- Sözleşmenin gerek adında gerekse içeriğinde kadının ön planda tutulduğu görülmektedir. Sözleşme md. 2/f. 1 hükmüne göre, kadınlara yönelik her türlü şiddet biçiminin önlenmesi amaçlanmaktadır.
- Şiddetin cinsiyete dayalı olması hususunun özellikle vurgulanmış olduğu göze çarpmaktadır.
- Geniş bir korumanın hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, daha dar bir ifade olan “aile ilişkisi” kavramının tercih edilmediği ve Sözleşmenin “Tanımlar” maddesini ortaya koyan md.3/f.1/ b. (b)’de evlilik dışı birlikteliklerin de aile içi şiddet kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.
- Kadına, “sırf kadın olmasından dolayı” uygulanan tüm şiddet türleri kapsama dâhil edilmiştir. Ayrıca Sözleşme md.3/f.1/b. (f)’de, “kadın” ibaresinin 18 yaş altı kız çocuklarını da kapsayacağı ifade edilmektedir.

İstanbul Sözleşmesi, giderek tırmanan şiddet olayları dolayısı ile önemli bir gereksinimi karşılamaktadır. Sözleşme uyarınca kurulacak 7/24 hizmet sağlayacak şiddet ve cinsel saldırı merkezleri, şiddet olaylarına anında müdahaleyi kolaylaştıracak ve telafisi mümkün olmayan kayıpların yaşanmasını engelleyecektir.

¹⁴⁶ ÖZKAN, s.557.

¹⁴⁷ ÖZKAN, s.557.

İstanbul Sözleşmesi genel anlamda sosyal, medeni ve ekonomik statüsü fark etmeksizin dünya kadınlarının şiddet eylemlerine karşı korunabilmesini düzenlemektedir. Bununla birlikte şiddet görenlerin etkin yollarla muhafaza edilmesinde “cinsel kimlik” ve “cinsel yönelim” dahil olmak üzere herhangi bir ayrımcılığa uğramamalarını emretmektedir¹⁴⁸.

5.6.2. Taraf Devletlere Yüklediği Yükümlülükler

Sözleşme, imzacı üye devletlere kısa ve uzun vadede bazı sorumluluklar getirmektedir. Ülkemizde de Sözleşme’nin maddelerinde düzenlenen bu yükümlülüklerin, yasalar ve diğer düzenleyici işlemlerle iç hukukumuzda uygulamaya konması hedeflenmiştir. Sözleşme, imzacı üye devletlere kişilerin, özellikle de kadınların hayatlarına şiddetten arınmış şekilde devam etmeleri amacıyla hem kamusal hem de özel alanda gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları ve tedbirleri almaları yükümlülüğü bulunmaktadır¹⁴⁹.

Sözleşme’yle birlikte kadınlara yönelik şiddetin hem bir insan hakkı ihlali hem de bir ayrımcılık olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte Sözleşme’de, kadına yönelik şiddetin temel sebebi olan toplumsal cinsiyet kavramı toplumca erkekler ve kadınlar için belirlenen ve sosyal olarak inşa edilen davranışlar, roller, nitelikler ve eylemler şeklinde ele alınmıştır. Sözleşme hem aile içi şiddet hem de kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tanımları ayrı ayrı yapılmak suretiyle şiddet kavramı geniş ve kapsamlı şekilde ele alınmıştır. Sözleşme metnine bakıldığında şiddete hiçbir şekilde tolerans gösterilmediği ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi yönünde taraf devletlere önleme, koruma, kovuşturma ve mağdur destek mekanizmalarının oluşturulması yönünde ciddi yükümlülükler getirildiği de görülmektedir¹⁵⁰.

Sözleşme hem kamusal hem de özel alanda kadına yönelik şiddetin önüne geçmek, engellemek, şiddete karşı caydırıcı ceza hükümlerini yürürlüğe koyma konusunda Sözleşme’yi imzalayan ülkelere pozitif yükümlülükler getirmektedir. İstanbul Sözleşmesi sadece eşler arasında yaşanan değil, hayatın her alanında kadınlara yönelik şiddet ve

¹⁴⁸ KANDEMİR, s.158.

¹⁴⁹ KANDEMİR, F., s.155.

¹⁵⁰ YILMAZ BİROL, Güler, “Şiddet Nedeniyle Açılan Boşanma Davalarında Eşin Affi Meselesi”, Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi, s.6.

tehdit içeren bütün davranışları kapsamaktadır. Sözleşme'deki düzenlemeler uyarınca “18 yaşından küçükler” de kadın kavramı kapsamındadır. Taraf devletler, Sözleşme'deki 4. Madde uyarınca kadına karşı ayrımcılık taşıyan tüm düzenleme ve uygulamaları yürürlükten kaldırmayı üstlenmiştir¹⁵¹.

Sözleşme, devletin yükümlülüklerini 4P ilkesine göre düzenlemiştir. Bu ilkeler önleme (prevention), koruma (protection), kovuşturma (prosecution) ve kapsamlı ve eşgüdümlü politikalar (policy) dır. Bu ilkeler bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Böylece Sözleşme, sadece kadına yönelik şiddeti önlemek için değil aynı zamanda şiddet mağdurunu ya da şiddete maruz kalabilecek kişileri korumak ve failleri cezalandırmak için de yol göstermektedir. Sözleşme uyarınca belirtilen tedbirler taraf devletlere tavsiye niteliğinde değildir. Bağlayıcılığı olan bu Sözleşme, taraflara tedbirleri almasını emreder. Sözleşme, silahlı çatışmalar da dahil olmak üzere geçerliliğini koruyarak taraf Devletlerin tedbirleri garanti almasını istemektedir¹⁵².

Sözleşme'nin 5. bölümü kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya dair medeni ve ceza kanunundaki değişikliklere dair düzenleme içermektedir. Düzenleme ile amaçlanan kadınların daha fazla mağdur olmasını engellemek için gerekli yasal tedbirlerin alınmasını sağlamaktır. Tazminat (madde 30), velayet altına alma (madde 31), zorla evlendirmelerin geçersiz olması (madde 32, 37), şiddete dair alınacak yasal tedbirler (madde 33, 34, 35, 36, 37, 40), kadın sünneti (madde 38), kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama (madde 39), namus gibi nedenlerle işlenen suçların gerekçelerinin kabul edilmemesi (madde 42) gibi birtakım hükümlerle, iç hukuklarında yasal tedbirlerin getirilmesine yönelik taraf devletlere yükümlülükler öngörülmektedir. Bu olguların suç sayılmasıyla birlikte Sözleşme, Taraf Devletlere bu suçları kendi iç hukuklarına dahil etme yükümlülüğünü ilk kez vermektedir¹⁵³.

Sözleşmenin 12., 13., 14., 15., 16. ve 17. Maddeleri, taraf devletlere kadına yönelik şiddeti önlemeye (prevention) dair gerekli tedbirleri alması için yükümlülük getirmektedir.

¹⁵¹ KANDEMİR F., s.156.

¹⁵² BAYRAKTAR, Tuğba, “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.95.

¹⁵³ DALKIR KAHVECİ, Ayşegül, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun'un Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, s.48.

Devletler, Sözleşme'nin 12. maddesi uyarınca her türlü şiddeti önleyecek gerekli yasal ve diğer tedbirleri almakla yükümlüdürler.

Toplumsal cinsiyet kalıplarının yarattığı rollerin, örf ve adetlerin değiştirilmesine dair bir zihniyet ve tutumların değişimini sağlamak Sözleşme'nin 12. maddesi ile devlete genel bir yükümlülük olarak verilmiştir¹⁵⁴. Böylece şiddet eylemleri için kullanılan gerekçeler arasında töre, kültürel ve toplumsal cinsiyet kalıpları kullanılamayacaktır. Sözleşmenin 12. maddesinin birinci fıkrasında yer alan bu hüküm, beşinci fıkrasıyla da desteklenmiştir: *“Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde “namus” gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir.”*

TCK'daki değişikliklerle birlikte Sözleşmede yer alan bu madde, Türk toplumu için özellikle önemlidir. Türkiye’ de, hala şiddet eyleminin gerekçesi olarak kullanılan namus ve töre olguları, Sözleşme ile de kesin olarak yasaklanmıştır. Ülkemizde sıklıkla şiddet uygulayan kişi yukarıdaki gerekçeleri kullanarak, sebep olarak kadını göstermekte, hedef almakta ve böylece uyguladığı şiddetin sorumluluğundan kaçmaya çalışmaktadır.¹⁵⁵ Bu konuda alınacak olan tüm tedbirlerin merkezinde mağdurun sahip olduğu insan hakları yer almalıdır (Madde 12/3).

Taraf devletler, şiddetin önlenmesi amacıyla farkındalık çalışmaları yürütmek (Madde 13) ve geliştirecekleri eğitim programları ile küçük yaştan başlayarak kadın-erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği, karşılıklı saygı ile şiddetin önlenmesine yönelik olarak toplumu eğitmekle yükümlüdür. (Madde 14). Bunun yanı sıra farkındalık çalışmalarının, özel sektör ve medya ile desteklenmesi öngörülmektedir (Madde 17). Bu maddeler ile Sözleşme, kadına yönelik şiddetin sadece özel alanda görülen olmadığının bilakis toplumun tamamını ilgilendiren bir konu olduğunun altını çizmektedir¹⁵⁶.

Sözleşme, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlarla birlikte çalışan kişilere ikincil bir şiddet vakası veya tehlikesinin önüne geçebilmek için profesyonel olarak eğitim verilmesini öngörmektedir (Madde 15). Önleyici müdahale ve tedavi programları ile özellikle cinsel suç işleyenler başta olmak üzere tüm şiddet uygulayanlara yönelik eğitim

¹⁵⁴ COE EXPLANATORY REPORT, s.16.

¹⁵⁵ MOR ÇATI FAALİYET RAPORU, s.7.

¹⁵⁶ ERGÜNEŞ DURAN, s.37.

programlarının oluşturulması amacıyla gerekli tedbirlerin taraf devletler tarafından alınmasını emretmektedir (Madde 16).

4P ilkesine göre Taraf devletler, şiddet mağdurlarını başka şiddet eylemlerinden korumak için gerekli (protection) tedbirleri, Sözleşme'nin 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27. ve 28. maddeleri uyarınca almak zorundadır. Alınacak olan koruma tedbirlerinin madde 18/3'e uygunluğu sağlanmalıdır.

Taraf devletlerce, şiddet mağdurlarının, verilecek destek hizmeti ve konuyla ilgili yasal düzenleme ve tedbirler konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu hizmet mağdurların anlayabilecekleri şekilde ve zamanda yerine getirilmelidir (Madde 19). Sözleşmenin 21. Maddesi, taraf devletleri, bölgesel, uluslararası, bireysel veya toplu şikâyet merkezleri hakkında bilgilendirme yapması konusunda yükümlü tutmaktadır.

Yasal ve psikolojik danışmanlık hizmeti, finansal yardım, konut sağlama, eğitim, öğretim ve iş bulma da dahil olmak üzere Taraf devletler, mağdurları şiddet sonrası iyileştirmek amacıyla gerekli koruma ve destek hizmetlerini sağlayacaklardır (Madde 20). Bu destekler profesyonel kadrolarla desteklenecektir.

Sözleşme'nin 22. maddesine göre Taraflar, şiddet mağdurlarına derhal, kısa ve uzun dönemli destek hizmetleri için gerekli tedbirleri almak zorundadır. Ayrıca, barınma yerleri, 7/24 ve ücretsiz telefon yardım hatları oluşturulması da zorunlu tutulmaktadır (Madde 23-24). Sözleşme, cinsel kriz merkezlerini çok önemli bulmakta ve devletlere şiddet önleme merkezlerinin kurulması için yükümlülük getirmektedir (Madde 25). Bunun yanı sıra taraflar, şiddet eylemlerine tanık olanların, şiddeti ihbar etmesinin teşvik edilmesi için gerekli yasal düzenlemeleri yapacak ve tedbirleri alacaklardır. (Madde 27). Ayrıca şiddet eylemlerine tanık olan çocuklar için de temel haklarının ve ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tedbirleri alacaklardır (Madde 26).

Şiddette son aşama olan kovuşturma ve soruşturma (prosecution) için alınacak tedbirler, Sözleşme'nin 49. maddesinden başlamakta ve 58. maddesinde son bulmaktadır. Soruşturma ve kovuşturma sırasında olabilecek sıkıntıları gidermek amacıyla şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanların hakları arasında denge sağlanmalıdır¹⁵⁷. Bu tedbirlere

¹⁵⁷ ERGÜNEŞ DURAN, s.40.

göre her türlü şiddet olayını soruşturmak ve yasal işlemlerin gereksiz gecikme yaşanmadan sürdürülmesi için gerekli tedbirler alınacaktır (Madde 49/1). Bu tedbirler, temel insan haklarına uygun bir biçimde ve toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısıyla sağlanacaktır (Madde 49/2). 49. madde, kadına yönelik ve ev içi şiddet olaylarına soruşturma ve kovuşturma sırasında daha az önemin verilmesini önleyerek vakalarda mağdurun insan haklarını korumayı amaçlamaktadır¹⁵⁸.

Sözleşme kolluk kuvvetlerine yükümlülük vererek mağdurlara yeterli korumanın hemen, hızlı ve gerekli bir şekilde sağlanması amacıyla uyarıda bulunmaktadır (Madde 50). Ölüm riski, durumun ciddiyeti ve şiddetin tekrarlanması ihtimali üzerine risk değerlendirmesi yaparak gerekli tedbirler alınacaktır (Madde 51). Böylece mağdurların hayati güvenliği garanti altına alınmaktadır. Bu tür durumlarda şiddet uygulayan hakkında uzaklaştırma kararı alınarak mağdurla temasının kesilmesi için tedbirler alınacaktır (madde 52).

Sözleşme'nin 55. maddesinin ilk fıkrasında taraf devletler Sözleşme'nin 35,36,37,38,39. maddelerinde düzenlenen suçlarla ilgili, suçların tamamen veya kısmen kendi topraklarında işlenmiş olması halinde, gerekli kovuşturmaları yapıp mağdurun şikâyeti veya ifadesine ihtiyaç duymaksızın ve şikâyet geri çekilse dahi soruşturmanın devam etmesini sağlamalıdır.

İlgili maddeler fiziksel ve cinsel şiddet, kadın sünneti, kürtaja ve kısırlaştırmaya zorlama ve zorla yapılan evliliklere yöneliktir. Bu maddeler, kadının özellikle yaşam hakkı ihlaline çok açık ve yakın olduğundan yasaklanmaları önem arz etmektedir. Bu aşamada Sözleşme, Taraf devletlere jinekolojik muayeneler gibi ikincil travmaların önüne geçmesi için de yükümlülük vermektedir. Böylece ikinci bir mağduriyet yaşanmaması amaçlanmaktadır.

Sözleşme, soruşturma ve kovuşturmada Taraf devletlerin, mağdurun tanık olarak tüm ihtiyaçlarının karşılanması ve haklarının ve çıkarlarının korunması zorunda olduklarını bildirmektedir (Madde 56).

¹⁵⁸ GASMİ: *New COE Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence Istanbul Convention -Importance of Setting European Legal Standards-*, s.41.

Ayrıca taraf devletler şiddet mağdurları için hukuki yardım ve ücretsiz adli yardım alma hakkı tanımak zorundadır (madde 57).

4P ilkesinin sonuncusu olan kapsamlı ve eşgüdömlü politikalar (policy) Sözleşme'nin 7. maddesinde düzenlenmiştir. 7. Maddenin ilk fıkrasına göre Sözleşme'de düzenlenmiş bütün şiddet olaylarının önüne geçilmesi ve bu olaylarla mücadele edilmesi için devleti kapsayan ve devamlılık arz eden politikaların yürürlüğe girmesini sağlayacak kanuni ve diğer tedbirleri alarak toplumda kadına yönelik şiddete karşı ortak bir tepki konmasını sağlamak taraf devletlerin yükümlölüğüdür.

Alınacak olan tüm tedbirler bu politikanın bir parçasını oluşturmaktadır¹⁵⁹. Taraflar bu politikaları kurum ve kuruluşlarla iş birliği çerçevesinde gerçekleştirmekle yükümlüdürler. Böylece şiddet, sadece mağdur ve şiddet uygulayan arasında kalmamakta ve şiddetin önlenmesi ve yok edilmesi için koordinasyon içeren yükümlölüklerin bulunması kadına yönelik şiddetle mücadelede sürdürülebilirliği sağlamaktadır¹⁶⁰.

İstanbul Sözleşmesi, şiddete müdahaleden tedavi sürecine hatta yargılama süreçleri dahil hiçbir boşluk bırakmamıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin taraf devletlere yüklediği yükümlölükler Sözleşmenin 4. Maddesi ve devamında belirtilmiş bulunmaktadır.

Bu madde ile taraf devletlere yüklenen yükümlölüklerin başında öncelikle, şiddet mağduru ve çocuklarına hızlı bir şekilde müdahale edilip her türlü güvenlik tedbirinin alınması ve geçici barınma ihtiyacının karşılanması gelmektedir. Bunun sonrasında kalıcı yer temini, finansal destek sağlanması, mağdura ve çocuklarına gerekli hukuki ve psikolojik desteğin verilmesi, aynı zamanda bu süreçlerin hızlı ve kolay bir şekilde çözüme kavuşturulması bu madde kapsamında değerlendirilmiştir. Ayrıca cinsel istismar mağdurlarının uzman kadrolarca desteklenmesi ve çocuklar için daha incelikli tedbirler alınması da bu maddedeki yükümlölükler arasında tanımlanmıştır. Tüm bunlarla birlikte bahsi geçen tüm durumlarla ilgili istatistiki verilerin toplanması ve GREVIO'ya bildirilmesi ile ilgili destek personelinin eğitilip uzmanlaşması, hakim, savcı ve kolluk kuvvetleri gibi bu alanda görev alacak devlet personelinin bilinçlendirilmesi, STK'lar, özel sektör ve medya kuruluşları ile birlikte hareket edilmesi, medyada kadına yönelik şiddeti

¹⁵⁹ GRANS, s.145.

¹⁶⁰ ERGÜNEŞ DURAN, s.42.

özendiren veya normalleştiren unsurların yer verilmemesi görsel medyada farkındalığın ve bu konudaki bilincin artırılmasına yönelik projeler yapılması, okullarda kadına şiddet ve aile içi şiddet konusunda derslerin müfredata eklenmesi gibi toplumsal farkındalığı artıracak ortamlar sağlanması da yine bu maddedeki yükümlülükler içerisinde yer almaktadır.

5.6.3. İstanbul Sözleşmesi'nin İzleme Mekanizması (GREVIO)

Dünya Ekonomik Forumu'nun son raporu (2020) incelendiğinde henüz hiçbir ülkenin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini tam olarak ortadan kaldırmadığına şahit olmuştuk. Rapora göre toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için sürecin şimdiki hızı devam etmesi halinde yaklaşık 100 yıl sonra bu uçurum kapanacaktır¹⁶¹. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadına yönelik şiddete neden olduğu için bu uçurumun devam etmesi şiddetin de devam ettiği ve edeceği anlamına gelmektedir. Kadın hakları kategorisini tanımlayarak uluslararası insan hakları sisteminin tamamen cinsiyetlendirilmiş doğasını dengelemeye çalışmak yekpare bir eşitsizlik anlayışını değiştirebilmektedir¹⁶².

İstanbul Sözleşmesi, devam eden şiddetin ortadan kaldırmasına ilişkin taraf devletlerin yükümlülüklerini gerçekleştirip gerçekleştirmediklerinin ve eşitsizliğin ortadan kaldırılıp kaldırılmadığını izlemek amacıyla bir izleme mekanizması oluşturmuştur. Sözleşme'nin etkinliği büyük ölçüde devletlerin zorunlu yükümlülüklerine uygunluğunu değerlendirmek amacını taşıyan bu mekanizmaların varlığına bağlıdır¹⁶³. Kadınlara Yönelik Şiddetle ve Ev İçi Şiddetle Mücadele Konusunda Uzmanlar Grubu (GREVIO) ve Taraflar Komitesi olarak iki ayrı yapıdan oluşan bu mekanizma kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmada önemli bir görev üstlenmektedir.

Sözleşmenin 66. Maddesi ile GREVIO'nun görevi ve özellikleri açıklanmıştır. Buna göre GREVIO, Sözleşme'nin taraflarca uygulanmasını izleyecek bağımsız bir kuruluştur. Üyeleri cinsiyet ve coğrafi bölge açısından dengeli olarak seçilecek ve farklı alanlarda uzmanlaşmış olan üyeler, en az 10 en çok 15 kişiden oluşmaktadır (Madde 66/4/a):

¹⁶¹ WEF- Global Gender Gap Report 2020

¹⁶² CHARLESWORTH, s.68.

¹⁶³ VIDO, s.78.

“Yüksek ahlaki değerlere sahip bir kişiliği olan; insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet veya mağdurlara yardımcı olma veya onları koruma konularında yetkinlikleri kabul edilmiş veya bu Sözleşmenin kapsadığı alanlarda mesleki deneyimi olan kişiler arasından şef af usuller ile seçileceklerdir.”

Dört yıllık görev süresi için Taraf devletlerin aday gösterdiği kişiler arasından Taraflar Komitesi tarafından seçilen üyeler, temel hukuk sistemlerini temsil eden ve kendi çalışma esaslarını belirleyen kişilerden oluşan bağımsız bir kuruluştur (Madde 66).

Taraflar Komitesi ise taraf devletlerin temsilcilerinden seçilir ve kendi çalışma esaslarını -GREVIO gibi- kendisi belirlemektedir (Madde 67).

Taraflar, Sözleşme'nin hükümlerinin uygulanabilmesini sağlayacak yasal tedbirler ve diğer tedbirler hakkında GREVIO'ya rapor sunacaklardır (Madde 68). Her dönem GREVIO, soru formu oluşturarak taraf devletlerin bunları cevaplamasını istemektedir. Bu raporun sonucunda GREVIO araştırma yapmakta ve bu araştırma için ülke içindeki kuruluşlardan yardım alabilmektedir. GREVIO, Avrupa Konseyi ve insan hakları sistemleri ile iletişim halinde bulunabilmektedir. Araştırmanın sonucunda GREVIO raporunu açıklamakta ve rapor taraf devlete ve Taraflar Komitesine gönderilmektedir. GREVIO'nun raporu ve varılan sonuçlar taraf devletin yorumlarıyla birlikte kabul edildikten sonra kamuoyuna açıklanmaktadır (Madde 68/11). Görüldüğü üzere, İstanbul Sözleşmesi sadece yaptırım uygulayacak, karar alabilecek bir mekanizma oluşturmamış; insan hakları koruma mekanizmaları açısından ikinci düzeyde kalan bir denetim kurumu da (GREVIO) oluşturmuştur¹⁶⁴. İkinci düzeyde denetim kurumu olmaması durumunda GREVIO raporlarının ortaya çıkardığı aksaklıklar devletler tarafından dikkate alınmayabilmektedir. Devletlerin takdirinde kalan tavsiye niteliğinde bir metin olmaması, yaptırım uygulaması gerekmektedir.

4 Mayıs 2015 tarihinde seçilen GREVIO'nun ilk on üyesi, ilk toplantısını 21-23 Eylül tarihlerinde Strazburg'da gerçekleştirmiştir (COE-GREVIO). On üyenin içinde Türkiye'yi temsilen Feride Acar yer almıştır. Nisan 2019 tarihinde seçilen yeni üyeler arasında ise Türkiye'den Aşkın Asan bulunmaktadır (COE-GREVIO). 2015'te

¹⁶⁴ DEMİRKIR ÜNLÜ, s.181.

gerçekleştirilen toplantıda taraflara gönderilmek üzere soru formu hazırlanması kabul edilmiştir.

Soru formunun gönderilmesi ile birlikte Ekim ve Kasım 2017’de GREVIO hem devlet temsilcileri ile görüşmüş hem de Türkiye’de saha incelemesi yapmıştır¹⁶⁵. Araştırmalar sonucunda, GREVIO 15 Ekim 2018 tarihinde Türkiye raporunu açıklamıştır. Raporun henüz resmi bir Türkçe çevirisi bulunmamaktadır.

Rapora göre, GREVIO, 6284 sayılı Kanun’u ve onu destekleyen 2007-2020 yıllarını kapsayan ulusal eylem planlarını olumlu ve önemli bir gelişme saymakla birlikte terörle mücadele önlemleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki güvenlik operasyonları ve darbe teşebbüsü gibi faktörlerin kadınları şiddetten korumak için yeterli bir ortam oluşturmadığını dile getirmiştir. GREVIO yetkilileri genel politikaların, kadın erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddet üzerindeki etkileri bakımından yeterince değerlendirilmemesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yönelik şiddeti önlemek ve yok etmek için oluşturulan çabaları sarstığını belirtmiştir. GREVIO, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin kurulmasını olumlu bir gelişme olarak saymış ancak sivil toplum örgütlerine karşı yapılan kısıtlayıcı durumlar nedeniyle endişe içinde olduklarını belirtmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında GREVIO, Türkiye’ye İstanbul Sözleşmesi’nin getirdiği yükümlülüklerini daha iyi uygulamak amacıyla tavsiyeler vermiştir. Bu tavsiyeler, kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla bilinçlendirme çalışmaları, sivil toplum örgütlerine destek, mağdurlar için tazminat, adli yardım ve koruma tedbirlerini kolaylaştırmak ve benzerleri şeklinde gerçekleşmiştir¹⁶⁶.

¹⁶⁵ BAYRAKTAR, s.97.

¹⁶⁶ GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey, 2018: s.9.

5.6.4. Kamuoyunda İstanbul Sözleşmesi'ne Bakış

Sözleşme, toplumda yaratılan kadın erkek eşitsizliği sorununun çözümünü, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmayı, aile içi şiddetin önüne geçmeyi, tüm bunların sağlanması amacıyla yetkili birimlerin uyum içerisinde çalışmasını gerçekleştirmeyi kendine amaç edinmiştir. Sözleşmenin amacının tespit edilmesinde Sözleşme'nin maddeleri ve içeriği göz önüne alınmalıdır. Bunlar göz önüne alınmadan yapılan Sözleşmenin amacına yönelik tartışmalar, boş kurgulardan öteye gitmeyecektir.

Türkiye, Sözleşme'yi 2011 yılında çekince koymadan imzalamış ve 8 Mart 2012 tarihinde onaylamıştır. Türkiye çekincesiz olarak Sözleşme'ye taraf olmuştur ancak Sözleşme'ye bazı kişiler ve kurumlar tarafından zaman zaman eleştirilerle karşılaşılmıştır. 2020 itibarıyla bu eleştiriler ve Sözleşme'den çıkılmasına yönelik lobi faaliyetleri Sözleşme'nin içeriğini ve kapsamını göz ardı etmektedir. Bu eleştiriler, iktidarın söylemlerinde de yer bulmaktadır. Kadın ve erkeğin eşit olmadığını kabul eden, kadının ikincil konumda bırakılarak ataerkil düzenin ve toplumsal cinsiyet kalıplarını korumaya çalışan devlet yetkilileri, milletvekilleri, bakanlar tarafından Sözleşme'den çekilme söylemlerinin dile getirildiği görülmektedir¹⁶⁷. Örneğin AKP Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş (Temmuz 2020) *"Nasıl usulünü yerine getirerek bu sözleşme imzalanmışsa, aynı şekilde usulü yerine getirilerek bu sözleşmeden çıkılır"* (sputniknews.com, 2020) diyerek Sözleşme'den çekilmeye dair tartışmaları alevlendirmiştir. Sözleşme kapsamında yapılan eleştiriler; Sözleşme'nin, aile hayatını olumsuz etkilediği, ayrımcılık yasağı (Madde 4) maddesinde yer alan cinsel yönelim kavramının LGBTİ+ bireyleri koruduğu ve böylece toplumun var olan heteroseksüel yapısını bozduğu, kadının beyanının esas alınmasıyla delil olmaksızın erkeklerin suç işlememiş olsa bile hüküm giymesine neden olduğu ve örf ve adetlerle, kültürle bağdaşmayıp milli ve yerli olmaması iddiaları çevresinde toplanmaktadır. Ayrıca Sözleşme'nin imzalandığı tarihten itibaren şiddetin arttığı iddiası da bu eleştirilerde yer bulmakta ve Sözleşme'den çekilmede argüman olarak kullanılmaktadır. Elbette ki; Sözleşme, şiddeti arttırmamış, yapılan faaliyetler ve bilinçlendirilme ile şiddeti görünür kılmıştır. Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu ve ilk kez Sözleşme'ye dayanarak iç hukukunda düzenlemeye giden ülke olması bakımından bu iddialar ile Sözleşme ötekileştirilmektedir¹⁶⁸. Bu iddialar, COE tarafından yanlış

¹⁶⁷ ÖZCAN, s.2.

¹⁶⁸ YAZICIOĞLU, 2020

anlamaları önlemek için hazırlanan açıklama ile çürütülmektedir. Kadına yönelik şiddete, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğin neden olduğunun kabulüyle, kadına yönelik şiddete son vermek, gelenekleri ya da cinsel farklılıkları sona erdirmek anlamına gelmemektedir¹⁶⁹.

Heteroseksüellik dışındaki diğer yönelimlere yapılan saldırı ise ayrımcılığa ve nefrete neden olabilecek söylemlerdir. Sözleşme, cinsel yönelimlere dair herhangi bir açıklama veya tanım yapmamaktadır. Sadece cinsel yönelimin bir ayrımcılık türü olarak kullanılmasını yasaklamaktadır. Cinsel yönelimin bir ayrımcılık olarak kullanılmasını yasaklamaya dair özel bir düzenleme olmamasına rağmen, Türkiye Anayasası'nın 10. maddesi ayrımcılığı yasaklamaktadır. Hiçbir uluslararası insan hakları düzenlemesi eşcinselliği teşvik eden bir yaptırıma veya söyleme sahip değildir¹⁷⁰.

Sözleşme'nin, dış güçlerin bir dayatması olduğu ve yerli ve milli olmadığı iddiaları da yer almaktadır, ancak Sözleşme, Türkiye'yi temsil eden Feride Acar'ın yer aldığı ve Türkiye'deki kadın sivil toplum örgütlerinin sürece dahil edildiği bir ortamda hazırlanmıştır. KADER eski başkanı Çiğdem Aydın, kadınların kazanılmış haklarından vazgeçmeyeceklerini belirtmiştir.

¹⁶⁹ COE, 2018

¹⁷⁰ YAZICIOĞLU, 2020

5.6.5. OPUZ-Türkiye Kararı

AİHM, 2009 yılında aile içi şiddet mağduru Nahide OPUZ'un; yetkili mercilerin annesi ve kendisini koruyamadığı aile içi şiddet nedeniyle annesinin öldürüldüğü ve kendisinin de kötü muameleye maruz kaldığı gerekçesiyle yaptığı başvuru üzerine, 33401/02 Başvuru numaralı dosya ile Türkiye'yi tazminata mahkûm etmiştir.

Başvuruya konu olan birinci olayda; 10.04.1995 tarihinde, başvuran ve annesi eşi tarafından dövülmüş ve ölümle tehdit edilmiştir. Başvuran ve annesine maruz kaldıkları şiddet nedeniyle beş gün iş göremez olduklarına dair rapor verilmiştir. Başvuranın eşi hakkında, ölümle tehdit ve müessir fiil suçundan dolayı ceza davası açılmıştır. Başvuran ve annesi şikayetlerini geri aldıklarından mahkemece müessir fiil davasının düşürülmesine, ölümle tehdit etmek suçundan dolayı da delil yetersizliğinden beraatine karar verilmiştir.

Başvuruya konu olan ikinci olayda; 11.04.1996 tarihinde, başvuran, eşi tarafından hayati tehlike geçirecek şekilde dövülmüştür. Sanık mahkemece tutuklanmıştır. 14.05.1996 tarihinde yapılan duruşmada, Opuz yapmış olduğu şikayetini yinelemişse de mahkeme suçun niteliğini ve başvuranın sağlığına kavuştuğunu da gözeterek sanığı serbest bırakmıştır. Başvuran bu kez 13.06.1996 tarihli duruşmada, şikayetinden vazgeçmiş ve eşiyle barıştığını söylemiştir. Başvuranın şikayetinden vazgeçmesi üzerine dava düşmüştür¹⁷¹.

Başvuruya konu olan üçüncü olayda; 05.02.1998 tarihinde, başvuran ve annesi yine eşinin bıçaklı saldırısına maruz kalmış ve yaralanmışlardır. Bu kez mahkemece yeterli delil bulunmadığı ve müessir fiil ve mala zarar verme eylemlerinin de hukuk davasına konu olabileceği gerekçesiyle davayı sürdürmemiştir.

Başvuruya konu olan dördüncü olayda; 04.03.1998 tarihinde, başvuranın eşi tarafından hem kendisine hem de annesine araba ile çarpılmıştır. Başvuranın eşi hakkında ölümle tehdit ve müessir fiil işlemek suçlarından ceza davası açılmıştır. Ağır ceza mahkemesi suçu "cinayete teşebbüs" olarak nitelendirmiştir. Süreçte, başvuran ve annesi yine şikayetlerinden vazgeçmişlerdir. Mahkemece, müştekilerin/başvuranın şikayetlerini geri çektikleri ve delil yetersizliği gerekçesiyle başvuranın eşi hakkında beraat kararı

¹⁷¹ OPUZ v TÜRKİYE, s.2.

verilmiştir. Başvuran bu süreçte yeniden eşi ile yaşamaya başlamıştır. Başvuran bu süreçte eşi hakkında boşanma davası da açmıştır. Ancak başvuran daha sonraki beyanında, eşinin kendisini eve dönmesi için ölümle tehdit ettiğini, eşinin tehdit ve baskıları sonucunda boşanma davasından vazgeçtiğini belirtmektedir¹⁷².

Başvuruya konu olan beşinci olayda; 29.10.2001 tarihinde başvuran yine eşinin bıçaklı saldırısına maruz kalmıştır. Başvuranın bedeninde yedi bıçak darbesi tespit edildiği ancak, hayati tehlike oluşturmadığına dair rapor verilmiştir. Başvuranın eşi hakkında bıçakla saldırı suçu nedeniyle hakkında para cezasına hükmedilmiştir.

Başvuruya konu olan altıncı olayda; 14.11.2001 tarihinde, başvuran eşi tarafından tehdit edildiğine ilişkin Cumhuriyet Savcılığı'na şikâyetle bulunmuştur. Başvuran bu olaydan bir ay sonra 14.12.2001 tarihinde eşine karşı yine boşanma davası açmıştır. Devam eden süreçte başvuran ve annesi sürekli olarak ölümle tehdit edilmişlerdir.

11.03.2002 tarihinde başvuranın annesi, başvuranın eşi tarafından öldürülmüştür. Başvurucu ve annesi İzmir'e taşınmak için yola çıkmışken H.O. kadınların yollarını kesmiş ardından başvurucunun annesini vurmuştur. Başvuranın eşi H.O, adam öldürme ve ruhsatsız silah taşımak suçlarından dolayı hapis cezası almış ise de kararın temyizi nedeniyle Yargıtay'da geçecek süre gözetilerek başvuranın sanık eşi serbest bırakılmıştır. Bu süreçte de başvuran, eşi tarafından sürekli takip edilerek ölümle tehdit edilmektedir¹⁷³. Bunların sonucunda Nahide Opuz kendini yine baskı altında hissederek Mayıs ve Kasım 2008'de AİHM' ye koruma tedbirlerinin alınmadığı konusunda başvuruda bulunmuştur.

Türk Devleti, görülen davada, AİHS md.35/1 uyarınca altı aylık süreye uyulmadığı ve başvuranın şikayetlerinden birçok kez vazgeçmiş olmaları nedeni ile iç hukuk yollarının tüketilmediği yönünde itiraz etmiştir. Aslında Türk Devletinin itiraz ettiği konular yani "hak düşürücü süre" ve "şikâyetten vazgeçme" bir yönüyle TMK md.162 düzenlemeye de paralel itirazlardır. Yine Opuz davasında Türk Devleti "Dolayısıyla, başvuran ile eşi bir aile birlikteliği içerisinde yaşıyorlarken makamların bu kişileri ayırması ve H.O.'yu mahkûm etmesi beklenemezdi; bu durumda AİHS md.8'de düzenlenen haklar ihlal edilmiş olurdu." savunmasında bulunmuştur. Bu savunma göstermektedir ki, kadının gerek ceza

¹⁷² OPUZ v TÜRKİYE, s.3.

¹⁷³ YILMAZ BİROL, s.27.

davasından gerekse boşanma davasından vazgeçmesinin altındaki sebepler araştırılmamakta ve hatta görmezden gelinmektedir. Bu düşüncenin temelinde; olay şiddet içermesine yani sağlıklı bir aile yapısı bulunmamasına rağmen kutsal sayılan aileyi korumak yatmaktadır. Ayrıca, şiddet sadece fiziksel şiddet olarak ortaya çıkan, yani biyolojik boyutuyla ele alınmaktadır. Oysa kadına yönelik şiddetin tespiti sadece biyolojik boyuta indirgenmemelidir¹⁷⁴.

AİHM, Opuz davasında şiddet eylemlerinin, belli zaman aralıklarında olmasına rağmen ayrı ayrı parçalar halinde değerlendirilemeyeceğini, olaylar arasındaki bağlantıların bütün halinde ele alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Yine AİHM, başvuranın, farklı şekillerde uğradığı şiddeti AİHS nin 3. Maddesi kapsamında kötü muamele olarak kabul etmekte, aile içi şiddet karşısında yetkililerin gösterdiği duyarsızlık ve hoşgörünün, başvuranın kendisini aşağılanmış, çaresiz ve savunmasız hissetmesine neden olduğunu bu durumun ise, AİHS'nin, *“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamayacağına”* ilişkin 3. maddesini ihlal ettiğini belirtmektedir¹⁷⁵.

Başvuran ve annesinin, sürekli artan bir şiddetin mağduru olmasına rağmen, gerekli koruma ve önleme tedbirlerinin ilgili/görevli makamlarca alınmadığı ve bu konuda sorumluluklarını yerine getirmediikleri ortadadır. Bu tedbirlerin alınmaması; 4320 sayılı Kanun' un yeterince iyi anlaşılmadığı ve uygulanmadığının, toplumsal cinsiyet kalıplarının kadını ikincilleştiren ve şiddete maruz bırakan davranışların kabul gördüğünün açık göstergesidir. Sürecin incelenmesinin, başvuran veya annesinin yaşam hakkının elinden alınacağını gösterdiği sonucuna varan AİHM, devletin pozitif yükümlülüğünü ihlal ettiğine karar vermiştir (AİHM Opuz v. Türkiye-paragraf 149). AİHM, başvuruyu değerlendirirken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2., 3. ve 14. maddelerine¹⁷⁶ müracaat etmiştir.

¹⁷⁴ DEMİRKİR ÜNLÜ, s.111.

¹⁷⁵ YILMAZ BİROL, s.27.

¹⁷⁶Madde 2: Yaşam hakkı 1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez. 2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz: a Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması; b Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme; c Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması AİHS.

Madde 3: İşkence yasağı Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz AİHS.

Madde 14: Ayrımcılık yasağı Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum

Sözleşmenin 2. maddesi ile AİHM, annenin ölümünden sonra yürütülen kovuşturmayı göz önüne alarak yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Ayrıca, başvurana uygulanan şiddeti göz önüne alarak, Sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Sözleşmenin 14. maddesi ayrımcılık yasağını düzenlemektedir. Dolayısıyla ayrımcılıktan kaynaklanan kadına yönelik şiddet bu madde kapsamında değerlendirilmiştir. Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi'nde ev içi şiddet veya kadına yönelik şiddet bağlamında bir düzenleme olmamasına rağmen 2. ve 3. maddelerini birlikte değerlendiren AİHM, Sözleşmenin 14. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir. Bu kararı almasının temel nedeni, yetkililerin, kadının yaşamını ailenin birlikteliğine göre daha değersiz görmesinden kaynaklı ayrımcılık yapıldığına karar vermesidir. AİHM, bu davada verdiği kararla; kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçları açısından boyutlarını ve kadının insan haklarının nasıl engellediğini açıkça ortaya koymuştur¹⁷⁷.

Opuz davasındaki en önemli tespitlerinden birisi de şiddet mağduru kadınların başvurularının değerlendirilme aşamasında, şiddet öyküsü yani geçmişte maruz kalınan şiddet, şiddet mağduru kadının tehdit ve baskı altında olup olmadığı, şiddete maruz kalmaktan dolayı duyulan korku, kadının içinde bulunduğu sosyal altyapının da değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu tespit dahi, şiddetin çok boyutlu yapısının olduğunu ve çözümlerin de tüm bu boyutlarıyla birlikte ele alınması gerektiğini açıkça göstermektedir¹⁷⁸.

Son olarak AİHM, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun, cinsiyete dayalı şiddet ve ayrımcılık arasındaki bağlantıyı 2003/45 sayılı karara vurgu yaparak kabul ettiğini belirtmiştir. Karar çok anlamlıydı ;

“kadınlara yönelik şiddet, kadınlara karşı de jure(hukuki) ve de facto(fili) ayrımcılık ve toplumda kadınlara uygun görülen düşük statü kapsamında ortaya çıkar ve kadınların Devlet’e sığınarak çareler ararken karşılaştığı engellerle şiddetlenir.”

Bu kararda devletlerin kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemek sorgulamak ve gerekli cezai yaptırımları uygulamak, mağdur kadınların her türlü insani

başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır AİHS.

¹⁷⁷ LONDONO, s.667.

¹⁷⁸ YILMAZ BİROL, s.28.

haklarını, özgürlüklerini korumak, desteklemek bunların sağlanmaması halinde temel hak ve özgürlükleri ihlal etme anlamına geldiğini vurgulanmıştır.

Opuz v. Türkiye Kararı, AİHM içtihadında aile içi şiddetten devletin dolaylı sorumluluğu, kadına yönelik ayrımcılığın tanımıyla, ayrımcılık tespitlerindeki kriterlerle ilgili birçok kritik konuya değişim teşkil etmiştir. 01.03.2014 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi'nin temelini bu karar oluşturmaktadır. Başta Opuz v. Türkiye Kararı ve devamında AİHM tarafından verilen kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konulu kararlarla Avrupa Konseyi nezdinde aile içi şiddeti önlemeye dair bir sözleşmenin eksikliği görülmüştür.

Opuz v. Türkiye Kararı, AİHM içtihadında aile içi şiddetten devletin dolaylı sorumluluğu, kadına yönelik ayrımcılığın tanımı ve ayrımcılığın tespitinde kullandığı kriterler açısından pek çok önemli konuda bir dönüm noktası teşkil etmektedir. 01.03.2014 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi'nin temelini bu karar oluşturmaktadır. Başta Opuz v. Türkiye Kararı ve devamında AİHM tarafından verilen kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konulu kararlarla Avrupa Konseyi nezdinde aile içi şiddeti önlemeye dair bir sözleşmenin olmamasının eksikliği hissedilmiştir¹⁷⁹.

6. TÜRK HUKUKUNDA AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETLE MÜCADELE

6.1. Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Mağdurları

Tarihin farklı dönemlerinde Türk milletinde kadına daima ayrı bir değer vermişse de toplum tarafından kadına verilen değer toplumsal mevkisine yansımamış ve büyük ölçekte geride kalmışlardır. Kadının toplumdaki konumu ve rolü gerek Osmanlı gerekse günümüzdeki Türk toplumunda, önemli sorunlar barındırmaktadır. Cumhuriyet'in ilanını ardından kadınların toplumdaki yeri ve sosyal hayatta kadının rolü konularında kadınlar lehine önemli değişiklikler yapıldıysa da kanunlar tarafından kadınlara verilen olanakların

¹⁷⁹ GÜNDOĞMUŞ, Rabia, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Değerlendirilmesi, s.57.

yine kadınlardan esirgendiği ve erkek üstüne kurulu toplum yapısının kadını aktif yaşamdan soyutlamaya devam ettiğini söyleyebiliriz¹⁸⁰.

Ülkemizde şiddete aile içerisinde maruz kalanların %90'ını çocuklar ve kadınlar teşkil etmektedir. Bunun sebebi olarak erkekler ve kadınlar arasındaki güç dengesizliği ve Türk toplum yapısının asırlardır devam eden yaşam şeklidir. Ev ekonomisinin erkek hâkimiyetinde olması, otoritesini sağlama konusunda şiddeti bir araç olarak görmesi, kadın-erkek eşitsizliğinde erkek lehine ayrımcılık yapılması da mağdur kadınlar veya çocuklar olmasında etkilidir.

Cinsiyet ayrımcılığı, en basit tanımıyla, kişilere cinsiyetleri sebebiyle toplumda adaletsiz davranılmasıdır. Bu açıdan cinsiyet ayrımcılığı kişinin sahip olduğu insan haklarından yararlanmasına tamamen mâni olan sosyal yönden oluşturulmuş cinsiyet rolleri ve kurallarına dayalı olarak herhangi bir ayrıma, kısıtlamaya veya dışlanma maruz kalmasıdır. Cinsiyet ayrımcılığı, fırsatlara ve kaynaklara erişimde eşitsizlik, şiddet, temel hizmetlerden yararlanmada yetersizlik, siyasette ve çalışma yaşamında kadının kısıtlı olacak şekilde bulunması ve kadınlarla erkekler arasındaki ferdi ilişkilerdeki güç farklılığı konusuyla yakından alakalıdır. Bunlardan ötürü cinsiyet ayrımcılığı toplumda kadınların temel hizmetlerden mahrum bırakılması, kaynakları ve fırsatları elde etme de erkeklere kıyasla eşit olmayan şartlar yaşaması, şiddete maruz kalması, çalışma yaşamında ve siyasette düşük oranlarda temsil edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır¹⁸¹.

Cinsiyet ayrımcılığı, dolaylı ve doğrudan cinsiyet ayrımcılığı olarak iki şekilde görülmektedir. Doğrudan cinsiyet ayrımcılığı, kişinin bir kadına cinsiyetini temel teşkil edecek şekilde bir erkeğe davrandığı ya da davranacağından daha az olumlu ya da daha olumsuz davranmasıdır. Dolaylı cinsiyet ayrımcılığı ise, şeklen eşitlikçi gözükken uygulama ya da davranışların sonradan kadın üzerinde ayrımcı etkiler yaratmasıdır¹⁸².

Kadınların sosyal hayatta karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık alanlarından biri şiddettir. Kadına uygulanan şiddet örf ve adetler çerçevesinde meydana gelebilmektedir. Bu konudaki tarihsel örneklerin bazıları Avrupa'da Cadı yakma, Çin'de ayak bağlama ve Hindistan'da ölmüş kocanın vücuduyla birlikte hayattaki eşinin yakılması anlamına gelen

¹⁸⁰ KANDEMİR F., s.73.

¹⁸¹ DEMİRBİLEK, s.14.

¹⁸² KANDEMİR F., s.29.

“suttee”dir. Günümüzde kadın eşin darp edilmesi, cinsel istismara uğraması ve hayat kadınlığına zorlanması gibi olaylar yaşanmakta ve küresel bir sorun niteliği taşımaktadır¹⁸³.

“Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin her türlü rollerini, sorumluluklarını, sınırlamalarını, fırsatlarını ve ihtiyaçlarını analiz etmeye yarayan sosyo-ekonomik bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸⁴”. Toplumsal cinsiyet, cinsiyetin biyolojik ve toplumsal yönden farklılıklarının anlaşılması ve süreçlerin birbirinden ayrılmasının sağlanmasında önemli bir kavramdır.

Birleşmiş Milletler’in yaptığı tanıma göre toplumsal cinsiyet, *“erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkileri düzenleyen toplumsal uygulama, kural ve kurumlara atıfta bulunur; erkeklerle kadınlar arasında ‘kadınlık’ ve ‘erkekliğin’ sosyo-kültürel tanımlamaları içerisinde bulunan ekonomik ilişkileri ve iktidar ilişkilerini¹⁸⁵”* kapsamaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri örgütsel açıdan incelendiğinde, teşkilatlar büyük oranda erkekler tarafından oluşturulup idare edildiğinden teşkilatlarda hayat, tarih boyunca erkeğin toplumsal cinsiyet rollerine paralel doğrultuda gelişmiştir. Zaman içerisinde kadının örgütlerde ve toplumsal yaşamda daha fazla yer edinmeye başlamasıyla geleneksel ataerkil toplumsal cinsiyet rolleri sorgulanmaya başlanmış ve çağdaş toplumsal cinsiyet rollerine yönelik bir geçiş ortaya çıkmıştır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde erkeğin eril niteliklere, kadının da dişil niteliklere sahip olması beklenmekteydi ancak modern toplumsal cinsiyet rollerinde erkeğe verilen kimi nitelikler de kadınlarda, kadına ait bazı nitelikler de erkeklerde tasvip edilmektedir. Anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet rolleri her geçen gün birbirine yaklaşmaktadır¹⁸⁶.

Toplumsal hayatı etkileyen büyük değişimlere; endüstri ve enformasyon çağının etkilerine rağmen, toplumsal cinsiyete ilişkin önyargılar ve kadını erkekten ayıran uygulamalar varlıklarını sürdürmeye devam etmektedir. Bu durum Türk insanı bakımından ele alındığında; ailede verilen geleneklere dayalı eğitimin ayrımcılık etkisini hâlâ muhafaza ettiği görülmektedir. Aile, bir taraftan üretimle tüketime devam edip insanlığın devamı

¹⁸³ DEMİRBİLEK, s.23.

¹⁸⁴ DÜNDAR SEZER, s.12.

¹⁸⁵ ARABACI, Bahar, *“Çalışan Kadınların Cinsiyet Ayrımcılığına Yönelik Algıları: Bursa Dokuma Sanayii Örneği”*, Yüksek Lisans Tezi, s.4.

¹⁸⁶ ARABACI, s.5.

işlevini sürdürürken, diğer taraftan da toplumsal değerleri ve değerlere bağlı olarak cinsel rolleri tekrar oluşturmaktadır. Geleneksel ailelerde kız çocukları büyütüldükleri ve gelin olacakları ailelerdeki ataerkil yapıya uyum sağlayacak şekilde eğitilmektedirler. Böyle aile yapılarında yetişen kız çocuğu, giderek genç kız ve kadın, yeniden üretim yapısı içerisinde ev içi işleri üstlenmektedir. Bu sebepten dolayı kız çocuk, küçük yaşlardan itibaren evde bulunan kadınların yaptığı işlere yardımcı olmakta; onları taklit etmeye teşvik edilerek ve bunu sağlayarak yeniden üretim sürecine dahil olmaktadır. Kız çocuklarının bu istikamette toplumsallaşmasını gerçekleştiren en önemli unsurlardan biri oyun ve oyuncaktır. Kızlar bebeklerle evcilik oynayarak evsel rollere girerken, erkek çocuklar ise savaşçılık oynayarak saldırgan güç gösterisine yönlendirilmektedir

Birleşmiş Milletler'in başarılarından biri de bütün dünyada kabul edilen bir insan hakları hukukunun çatısını oluşturmasıdır. Bu çatı altında, günümüze uzanan süreç boyunca siyasi, medeni, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar açısından birçok düzenleme yapılmıştır. Yapılan düzenlemelerin temelini ise Birleşmiş Milletler Antlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin teşkil etmekte olduğu söylenebilir.

CEDAW'da amaçlanan sadece, "de jure" anlamında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması değil "de facto" anlamında da kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasıdır. Bu eşitliği sağlamak üzere, Sözleşme, 4. maddesinin birinci fıkra hükmünde Taraf Devletlerin kadınlar lehine "özel önlemler" alması gerektiğini düzenlemiştir. Bu hükümle, "doğrudan ve dolaylı ayrımcılık" yasağının yetersiz kalması durumunda, kadına fırsat ve muamele eşitliği sağlanarak uygulamada söz konusu olan ayrımcılığın ortadan kaldırılması istenmiştir.

CEDAW Komitesi, Genel Tavsiyeleri içerisinde özel önlemlere de yer vermiştir. Komite, 5 Numaralı Genel Tavsiyesinde; kadın erkek eşitliğinin fiili şekilde sağlanmasına yönelik önlemlerin alınması Sözleşmenin eksiksiz şekilde uygulanması açısından yerine getirilmesi gereken bir edim olup kadınların eğitim, siyaset, ekonomi ve iş alanlarına katılımlarını arttırmak için olumlu edim, kota sistemi veya özel muamele gibi geçici özel önlemlerin daha fazla kullanılmasını Taraf Devletlere tavsiye etmektedir. Komite yayınladığı Genel Tavsiye ile özel önlemlere ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmiş ve bu önlemlerin daha fazla uygulanmasına yönelik Taraf Devletlere tavsiyede bulunmuştur. Komite, 8 Numaralı Genel Tavsiyesinde de Sözleşmenin eksiz bir şekilde uygulanabilmesi

için Taraf Devletlerin pozitif edim yükümlülüğü bulunduğuna dikkat çekmiştir. Komite, 13 Numaralı Genel Tavsiyesinde ise Sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi için hangi pozitif edimlerin uygun olacağını düzenlemiştir.

Buradaki en temel ve önemli sorun düşünce sorunudur. Kadınların bastırılması, cinsiyet temelinde akıl dışı bir farklılık yaratmak değil, cinsiyet farkından doğan yararlarının dağılımı ile ilişkilendirdiği, kadınların sistemsel olarak dezavantajlı konumda bırakıldığı bir erkek erk problemidir. Bu sorun siyasal iktidarın cinselliği problemi olarak da ele alınabilir.

Sorunun temelinde, hâkimiyet problemi olduğundan, çare sadece ayrımcılığın kalkması değil, erkin var olmasıdır. Eşitlik sadece erkeklerin verdiği görevi alabilmek için erkeklerle denklige sahip olmak değildir. Cinsiyetçi olmayan değerler yaratmak için eşit güce sahip olmayı gerektirir. Eşit haklara sahip olmak kadının ve erkeğin şematik bir hak eşitliği değil, kadının ve erkeğin aynı güçte ve eş değer birer partner olarak kabul edilmesidir.

Bu sorun siyasi iktidarların, devlet kurumları ve özel kurumların, STK'lar, medya ve halkın kısaca toplumun tüm kesimlerinin birlikte hareket ederek özellikle eğitimle çözebileceği bir sorundur.

Kadına yönelik şiddet kavramı, Türk hukukunda uluslararası belgeler sayesinde literatüre girmiştir. Uluslararası belgelerin kadına yönelik şiddeti kadının insan hakkı ihlali ve kadına yönelik ayrımcılığın sonucu olarak saymasıyla birlikte gelişmeler iç hukuka da etki etmiştir. Türkiye'de şiddetin terbiye aracı olarak algılanması, özel ve kamusal alanda meşrulaştırılması, şiddetin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Kadını kontrol altında tutma, ataerkil kalıpların dışına çıkmasını ve erkek iktidarının sarsılmasını engellemek amacıyla kadınlar, erkekler tarafından sık sık şiddete maruz bırakılmaktadır. Bu şiddet, özellikle ev içinde görünmez kılınmakta, ortaya çıktığında da meşrulaştırma yoluna gidilmektedir. Cumhuriyetle birlikte yaşamın birçok alanı laikleştirilmeye başlanılmış ve eşitlik anlayışı getirilmiştir. Kadın ve aile tanımı, Cumhuriyeti kuran erkekler tarafından kendi arzuları ve yeni kurulan devletin vatandaşlarının kültürel değerlerinin gereksinimlerine göre yapılmıştır¹⁸⁷. Kadınların ulus-devlet anlayışıyla yurttaş olarak

¹⁸⁷ SANCAR, s.124.

kabul edilmelerinin yanında ataerkil kalıplar ve toplumsal cinsiyet kalıplarının kadınlara yüklediği aile içi görevler devam etmekteydi. Bu kalıplar nedeniyle kadınlar tarafından da şiddet ailenin bir parçası olarak görüldü. Laikleşme ile modern aileler, modern bir toplumun inşa etmenin aracı olarak kabul edilerek modernleşmek adına erkeklere devlet, kadınlara ise aile kurma görevi verilmiştir¹⁸⁸. 18. ve 19. yy’larda o dönemki siyasi reform süreçlerinde katılan kadınlar, kurucu erkeklerle eşit pozisyon ve konumda devleti yönetip toplumsal imkanlardan faydalanan vatandaşlar olarak değil halkın anneleri, örf ve milli değerlerin taşıyıcıları rolünde toplumsal hayatta yer almışlardır¹⁸⁹. Daha İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin bile olmadığı yıllarda, Türkiye’de kadınlara birçok hak tanınmış olmasına rağmen eşitlik günümüzde bile tam olarak sağlanamamıştır. Bu eşitsiz güç ilişkisi de şiddete ve bu şiddetin günümüzde bile hala devam etmesine neden olmuştur.

Anayasa, Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu’nda kadına yönelik şiddete dair direkt olarak bir düzenleme olmamasına karşın, birtakım düzenlemeler kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi için yapılmıştır. Bu düzenlemeler, kadına yönelik şiddeti önlemede önemli gelişmeler arasında sayılabilmektedir. Kadına yönelik şiddetle alakalı ilk yasal düzenleme ise 1998 yılındaki 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’dur¹⁹⁰. Daha sonra 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi¹⁹¹ ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkarılmış, ulusal eylem planları ile bu düzenlemeler desteklenmiştir.

Anayasa’nın 10.-12.-17. ve 41. maddeleri kadın ve erkek arasındaki her türlü ayrımcılığı reddetmekte ve eşitliği öngörmektedir. Anayasanın 10. maddesi kanun önünde eşitlik, 17. maddesi yaşam hakkı, 41. maddesi ise ailenin korunmasıyla ilgili hükümler ev içi şiddetle ilişkilidirler. Anayasanın 10. maddesi kanun önünde eşitlik anlayışını düzenlemektedir: “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*” Bu madde 2004’te düzenlenmiş ve “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.*” ilkesi eklenmiştir¹⁹². Böylece kanun önünde kadın ve erkek arasında ayrımcılık yapılması engellenmeye çalışılmış, kadın-erkek eşitliği daha güçlü şekilde vurgulanmıştır.

¹⁸⁸ SANCAR, s.12.

¹⁸⁹ SANCAR, s.112.

¹⁹⁰ Resmi Gazete 17 Ocak 1998 Sayı: 23233

¹⁹¹ Resmi Gazete 4 Temmuz 2006 Sayı: 26218

¹⁹² Resmi Gazete 22 Mayıs 2004 Sayı: 25469

Kadına yönelik şiddet kadının yaşamının sona ermesine kadar ileri bir boyuta gidebileceği için Anayasa'nın 17. maddesi de bu konuyla yakından ilgilidir. 17. madde yaşam hakkının ve vücut bütünlüğünün korunmasına ve işkence-eziyet yasağına ilişkindir. Anayasa'nın bu maddesi ile kişinin yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı koruma altına alınmakta ve yaşam hakkının Devlet tarafından korunması gerekli bir hak olduğu ortaya konulmaktadır¹⁹³. Kısaca, toplumsal cinsiyetin yarattığı kalıplar çerçevesinde şiddet, Anayasada güvence altına alınan yaşama hakkının ihlali sonucunu doğurmaktadır. Anayasanın 17. maddesinde kadın birey olarak görülürken, 41. maddesin¹⁹⁴ de ise aile kavramı içinde korunması gereken kişi olarak yer alması karışıklık yaratmaktadır.

Şiddetin yok edilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine dayanan bakış açısına sahip kanunlara ihtiyaç vardır. Geleneksel ataerkil değerlerden kaynaklanan cinsiyetçi yapılar kanunlar aracılığıyla da topluma kabul ettirilmeye çalışılmaktadır. Toplumsal bir sorun olan kadına yönelik şiddeti bertaraf etmek için Türkiye'deki kadın örgütleri Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanun'undaki eşitsizliği hukuk alanında gidermek için yoğun bir çaba sarf etmiştir. Reformlardan önce Türk hukuku erkeklerin evlilikte üstünlüğünü sağlamış, namus ve töre adına işlenen kadın cinayetleri için cezaların azaltılmasına izin vermiş ve ayrıca kadınları mülkiyet haklarından mahrum etmiştir¹⁹⁵. 2000'li yıllardan önce kanunların bazı maddelerinde eşitliğin sağlanması adına değişiklikler yapılmıştır. Bu yönde bazı yasal reformlarla cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine yardımcı olarak ilerleme sağlanmıştır¹⁹⁶. 1990 yılında 'evli kadının çalışması kocanın iznine tabidir' maddesi iptal edilmiştir. Zinanın suç olarak kabul edildiği eski TCK'da yer alan kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin görünümlerinden biri olan 441.madde 1996 yılında, (erkeğin zinası için), 440. maddesi (kadının zinası için) ise 1998 yılında, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu maddelerde değişiklikler yapılsa da temel kanunlar ancak 2000'li yıllarda değişmiştir. Eşitliğe uygun, kadını ikincil görmeyen medeni hukuk ve ceza hukuku

¹⁹³ DEMİRKIR ÜNLÜ, s.9.

¹⁹⁴ Madde 41: "41- Değişik: 3/10/2001-4709/17 md. Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."

¹⁹⁵ HRW Report, s.20.

¹⁹⁶ ÇAKIRCA, Seda İrem, "Turkish Civil Code and CEDAW: Never Shall the Twain Meet?", Annales, s.158.

hükümleri getirilmeye çalışılmış, ancak olumlu gelişmelere rağmen hala kadının ikincil konumu ve eşitsizliğin giderilmesi yeterince sağlanamamıştır.

Kadın örgütleri kampanyalar yürüterek, meclis çalışmalarına katkı sunarak yeni bir Medeni Kanun' un çıkmasına yardımcı olmuştur. Türkiye'de 1980 yıllarında kadın hareketinin yükselişi TMK reformuna neden olan itici güçtür¹⁹⁷. 4721 sayılı TMK eksikler içermesine rağmen 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. 2001 yılından itibaren kadın örgütleri TBMM'de lobi faaliyetleri gerçekleştirerek reformun destekçisi olmuştur¹⁹⁸. Kanun'un metninde, tamamen olmasa da toplumsal cinsiyet eşitliği ve eşitlikçi rollerin ön plana alındığı göze çarpmaktadır¹⁹⁹.

Aile içi şiddet/kadına yönelik şiddet halen toplumların en büyük yarasıdır. Bu nedenle şiddetin sona erdirilmesi amacıyla mücadeleden vazgeçilmemeli, ısrarlı ve umutlu bir şekilde şiddeti engelleyici, şiddet mağdurlarının yaralarını sarıcı yollar bulunmaya çalışılmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu mücadele uzun soluklu bir süreçtir. Kadına karşı şiddetle mücadelede fark yaratan konu STK 'ların ve siyasi iradenin icraatlarıdır. Burada devletin sorumlulukları kapsamında şiddete maruz kalan veya bu riski taşıyan kadınların koruma altına alınması, faile yaptırım uygulanması ve kadının mağduriyetinin giderilmesi ile sosyal yaşamda güçlendirilmesi için gerekli desteklerin sağlanması oldukça önemlidir.

6.2. Kadına Yönelik Şiddet Kavramının Tarihsel Gelişiminde Ulusal Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddetle mücadele 1960'larda başlamıştır, ama mücadelenin Türkiye'deki seyri 1980'lerde görünür olmuştur. Türkiye'de 1980 sonrası kadın hareketleri artmış, toplumsal sorunlardan dolayı kadınların mücadelesi eril sistem tarafından tehdit olarak algılanmamıştır. Bu durum kadın hareketinin ilerlemesine neden olmuştur. Kadına yönelik şiddet, Türkiye'nin gündemine 1980'lerdeki kadın hareketleri kampanyaları ile girmiştir²⁰⁰. 1987 yılında 'Dayağa Karşı Kadın Dayanışması' eylemiyle kadınlar, şiddetin

¹⁹⁷ YARAR, Betül, "Bir Moral Düzenleme Biçimi Olarak Medeni Kanun'un Aile Hukukunun Arkeolojisi", Öneri Dergisi, s.212.

¹⁹⁸ YARAR, s.212.

¹⁹⁹ GÜLSEVEN, s.228.

²⁰⁰ KURTOĞLU/BAYRAKÇEKEN/ÜLKER, s.84.

görünmezliğine veya normal kabul edilmesine karşı gelmişlerdir²⁰¹. Bu eylemler şiddetin hem toplumda hem de hukuk alanında meşru görülmesine ve sürekli yeniden üretilmesine karşı bir tepkiyi içermekteydi. Bu yürüyüş Türkiye’deki kadına yönelik şiddete karşı ilk toplu tepkidir. 1997 yılında da ‘Aile içi Şiddete Karşı Koruma Emri’ kampanyası kadın örgütleri tarafından başlatılarak, ev içi şiddete karşı koruyucu önlemlerin alınması gerekliliğinin altı çizilmiştir²⁰². Kadın hareketlerinin kampanyaları ve ısrarları soncunda uluslararası belgelerin getirdiği yükümlülüklerle birlikte, Türkiye iç hukukunda kadın-erkek arasında eşitliğin sağlanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin bazıları yeterli olamayıp yeni düzenlemelerin önünü açarken, bazı düzenlemeler de içerik bakımından oldukça geniş bir yelpazesi olmasına rağmen toplumsal farkındalık sağlanamaması ve toplumsal cinsiyetin anlayışının devam etmesi nedeniyle uygulamada yeterli eşitliği sağlayamamış ve kadına yönelik şiddetin hala devam etmesine neden olmuştur.

Türkiye’de gerek kamusal alanda gerekse söz konusu düzenleme ve uygulamaların kanunlara yansıtılması maksadıyla geniş çaplı çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan bu çalışmalar, şiddet gören veya şiddete uğrama tehdidi altında olan bu kişilere yöneliktir. Bu anlamda ülkemizde kadına yönelik şiddetin fark edilebilir boyuta ulaşması, tanımının yapılması ve şiddetin engellenmesi konusunda hükümetimizin sorumluluk altına alınması, aile içi şiddet ile alakalı özel mevzuatın oluşturulmasını mecbur kılmıştır. Aile içi şiddeti durdurma, özellikle kadını ve çocukları korumak amacıyla 14 Ocak 1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun da bu amaç doğrultusunda atılmış önemli bir adımdır²⁰³.

4320 sayılı Kanun ile aile üyelerine diğer bir aile üyesi tarafından şiddet uygulanması durumunda bazı özel tedbirlerin alınması öngörülmüştür. CEDAW Komitesi’nin uygulama alanında etkinleştirilmesi yönündeki eleştirisi doğrultusunda 1

²⁰¹AKYÜZ, Hilal/BAYRAM, Deniz/IŞILDAK, Zeynep vd., Adaletin Cinsiyeti, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 2014, s.8.

²⁰² ALİCAN ŞEN, Ayşe, “Türkiye’ de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliği”, Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, Y.2018, C.11, S.22, s.147.

²⁰³ ÇİFTÇİ, s.60.

Mart 2008 tarihinde birtakım iyileştirmelerle Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir²⁰⁴.

Yönetmelikte, şiddet uygulayan ve hâkim kararı sonucunda evden uzaklaştırılan eşin evin giderlerini ödeme yükümlülüğü ve mahkemenin şiddet belgesine ihtiyaç duymadan tedbir kararı alma konusunda yetkili kılınması gibi yenilikler de mevcuttur. Bir başka önemli değişiklik ise aile içi şiddet uygulayan kişinin eş dışında diğer aile bireyleri olabileceğinin kabul edilmesidir²⁰⁵.

Son 20 yılda gerek Anayasa gerekse diğer mevzuatlarımızda kadın-erkek eşitliği prensibi güçlendirilmeye başlanmıştır. TMK, TCK, İş Kanunu gibi temel mevzuatlarda getirilen düzenlemelerle ülkemizdeki bütün kanunlar kadın-erkek eşitliği prensibini göz önünde tutan ve kadına karşı şiddetle mücadele eden bir özelliğe kavuşturulmuştur. Türkiye hem uluslararası çalışmaları hem de kadına uygulanan şiddetin ülkemizdeki yaygınlığını göz önüne alarak, kadına uygulanan şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalanların korunması amacıyla özellikle yakın zamanda da yasal birtakım düzenlemelerle kadına yönelik şiddete sıfır tolerans öngören bir mücadeleyi başlatmıştır²⁰⁶.

6.2.1. Anayasal Düzenleme

Anayasası'nın 10-12-17-41. maddelerinde kadın-erkek arasındaki ayrımcılığı reddetmekte ve eşitliği öngörmektedir. Anayasa md.10'da kanun önünde eşitlik, md.17'de yaşam hakkı, md.41'de ise ailenin korunmasıyla ilgili hükümleri düzenlemektedir. Bu hükümler, konuyla ilgili yapılacak düzenlemelerin yasal dayanağını oluşturmaktadır. Anayasa md.10'da her bireyin hiçbir sebepten dolayı ayrım görmeyeceği ve kanun önünde eşit sayılacağı düzenlenmiştir. Bu maddede 2004 yılında yapılan değişiklikle kadın-erkek eşitliği ilkesi eklenmiştir²⁰⁷. Böylece kanun önünde kadın ve erkek arasında ayrımcılık yapılmasının önüne geçilmesi, eşitlik ilkesinin güçlü bir şekilde vurgulanması amaçlanmıştır.

²⁰⁴ ÖZÇOBAN, Alara Dilem, “Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.70.

²⁰⁵ ÇİFTÇİ, s.60.

²⁰⁶ ÖZÇOBAN, s.70.

²⁰⁷ Resmi Gazete 22 Mayıs 2004 Sayı: 25469

Kadına yönelik şiddet, kadının yaşamının sona ermesine kadar ileri bir boyuta gidebilmektedir. Bu yönüyle Anayasa'nın 17. maddesi de konuyla ilgili bir diğer yasal dayanaktır. 17. madde yaşam hakkının ve vücut bütünlüğünün korunmasına ve işkence-eziyet yasağına ilişkindir. Anayasa'nın bu maddesi kapsamında kişinin yaşama hakkı, maddi-manevi hakkını koruma ve geliştirme hakkı garanti altına alınmakta ve yaşam hakkının devlet eliyle korunması gerekliliği ortaya konmaktadır.

Anayasamızın 12. maddesinde her vatandaşın eşit haklara sahip olduğunun altı çizilmektedir: *“Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak sahiptir.”*

Devletin yapısını, örgütlenmesini ve devlet ile bireylerin karşılıklı hak ve ödevlerini düzenleyen, iç hukuk sistemimizde normlar hiyerarşisinde en üst sırada olan Anayasamızda doğrudan aile içi şiddeti ve kadına yönelik şiddeti düzenleyen herhangi bir hüküm bulunmamaktadır²⁰⁸. Ancak Anayasa'nın pek çok maddesinde ayrımcılığı reddedip, eşitliği düzenleyen hükümler bulunmaktadır²⁰⁹. Bu hükümlere örnek olarak Anayasa'nın 2., 5., 10., 12., 17., 19., 20. ve 41. maddeleri gösterilebilir.

Anayasa'nın 2. Maddesi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti insan haklarına saygı gösteren bir devlet anlayışına sahiptir. İnsan haklarına saygılı olmaktan anlaşılması gereken Anayasa'da yer alan temel hakların ihlal edilememesi ve uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesidir²¹⁰.

Anayasanın 5. maddesinde Devletin temel amaçları ile görevleri sayılmış, bu maddeyle temel hak ve hürriyetlerin gerçekleşmesine ilişkin engellerin kaldırılması ve maddi-manevi varlığın geliştirilmesi konularında devlete pozitif yükümlülük yüklenmiştir²¹¹. Böylelikle Devlet, temel insan hakkı olan yaşam hakkını güvence almış ve bu temel hakkın ihlali niteliğini doğuracak şiddetin ortadan kaldırılmasını da yükümlenmiş durumdadır²¹².

²⁰⁸ ÖZÇOBAN, s.111-112.

²⁰⁹ ÖZÇOBAN, s.112.

²¹⁰ DÜNDAR SEZER, s.238.

²¹¹ DÜNDAR SEZER, s.240.

²¹² GÖKALP, Özge Tuğçe, *“Ailenin Koruması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Kadın ve Şiddet”*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, s.74.

Eşitlik ilkesi, takdiri olarak 1876, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almış olmasına rağmen, Anayasaya uygunluk denetimi 1961 Anayasası ile getirildiğinden gerçek anlamda eşitlik ilkesinin sağlanması 1961 ve 1982 Anayasalarında görülmektedir²¹³. 1982 Anayasasının kanun önünde eşitlik başlıklı 10. maddesinde her bireyin dil, din, ırk, renk, mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce vs. sebeplerden hiçbir koşulda ayrım gözetilmeden yasalar karşısında eşit olduğu ve bu maksatla alınacak önlemlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanmayacak şekilde Devletin yükümlülüğünde bulunduğu belirtilmiştir²¹⁴.

Kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin niteliğine ilişkin 12. maddede kişilerin diğer kişilere, ailesine ve topluma karşı sorumluluklarını da kapsayacağı belirtilmiştir²¹⁵.

Anayasanın 17. Maddesinde, bireylerin yaşama, maddi-manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmiş olup, bu madde ile AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşam hakkı ve 3. maddesinde yer alan işkence ve eziyet etme yasağı güvence altına alınmıştır²¹⁶. Ayrıca bu madde AİHS'nin 8. maddesinde düzenlenen özel yaşama saygı hakkıyla ilişkili olarak fiziksel ve ruhsal bütünlüğe ilişkin hak ile bireyin kendisiyle ilgili konularda karar alabilme hakkına karşılık gelmektedir²¹⁷.

Anayasa md.19'da birinci fıkrasında her bireyin, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olduğu belirtilmiş olup, bu madde, kadının en temel hakkı olan yaşam hakkını şiddet görmeksizin kullanabilmesini sağlamaya yöneliktir²¹⁸. Anayasa Mahkemesinin kadına yönelik şiddet ile eşitlik ilkesine ilişkin başvuruların pek çoğunda karar verirken bu hükme dayandığı görülmektedir²¹⁹.

Anayasa md.20'de ilk fıkrada özel ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı ve her bireyin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı düzenlenmiştir. Aile

²¹³ YÜKSEL, s.177.

²¹⁴ AKKAYA ŞAHİN, Gülay, “Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.57.

²¹⁵ KANDEMİR, s.31.

²¹⁶ DÜNDAR SEZER, s.241-242.

²¹⁷ DÜNDAR SEZER, s.243.

²¹⁸ GÖKALP, s.75.

²¹⁹ DÜNDAR SEZER, s.242.

hayatına zarar veren ya da rahatsız eden her türlü olumsuzluk bu hükme aykırılık oluşturmaktadır²²⁰.

Anayasa md.41'in ilk fıkrasında ise ailenin toplumun temeli olduğu, eşler arasında eşitlik ilkesine dayandığı belirtilmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ailenin huzur ve refahı, özellikle anne ve çocukların korunması için gereken tedbirlerin devlet tarafından alınarak bu konuda kurumsal yapılaşmayı sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ailenin korunması ve çocuk hakları konusunda önemli olan bu hükümde belirtilen eşitlik, fiziki eşitlik olmayıp, hak ve sorumluluğa ilişkin eşitliktir²²¹. Maddenin ev içi şiddetin engellenmesi konusunda dayanak oluşturduğu söylenebilir²²². Maddenin üçüncü fıkrasında Devlet tarafından her türlü istismar ve şiddet karşısında çocukların korunacağı belirtilmiş olup, madde ile Devletin kız ve erkek çocuklarının sadece ev içerisinde değil her ortamda korunması sorumluluğunu yüklediği görülmektedir²²³.

6.2.2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

TMK'da aile ve toplum içerisinde kadın ile erkeği eşit kılan, cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırılan, kadının insan haklarını tanıyan, kadının aile ve evlilik içerisindeki konumunu güçlendiren çok sayıda hüküm bulunmaktadır²²⁴. Bu kapsamda çalışmada sevgi temeli üzerine kurulan aileye ilişkin tüm düzenlemeler değil yalnızca önemli görülen bazı düzenlemeler üzerinde durulmuştur.

Bu değişikliklerin en önemlilerinden biri 'kocanın aile reisi' olarak kabul edilmesinden vazgeçilmesidir. Eşler evlilik kurumunda eşit haklara sahiplerdir ve kararlar kocanın tekelinde değildir. Yürürlükte olan Kanun, önceki Kanuna göre çok üstün bir düzenleme olarak kadın erkek eşitliğini içeren maddeleri bünyesinde barındırmaktadır. Yeni Medeni Kanun, aile içi şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunması amacıyla yönelik evlenme ve boşanma işlemlerinde olumlu düzenlemeler getirmiştir. Zorla evlendirme yasaklanmıştır (madde 149-151). 1997 yılında eski TMK'nın 153. Maddesinde

²²⁰ KANDEMİR, s.31.

²²¹ KANDEMİR, s.32.

²²² DÜNDAR SEZER, s.238.

²²³ DÜNDAR SEZER, s.238.

²²⁴ ÇAKIROĞLU, Neslihan, "Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.74.

yapılan değişiklik sayesinde kadına eşinin soyadının yanında kendi soyadını alma hakkı verilmiş olup bu değişiklik yeni TMK'nın 187.maddesi ile varlığını korumaktadır.

Kadına yönelik şiddete, evlilik birliğinin korunması yönündeki tedbirlerin alınmasının nedenleri arasında yer verilmemiştir²²⁵. Aile içi şiddet, 162. maddede boşanma nedeni olarak sayılmıştır. TMK'nın 186. maddesinde ise evlilik birliği içinde eşlerin konut seçme ve evi yönetme haklarının beraber olacağının altı çizilmektedir. Bu madde; *“erkeklerin evin rızkını temin etme, kadınların mutlu bir yuvanın inşası ve çocukların yetiştirilmesi yükümlülüklerini içeren toplumsal cinsiyet kalıplarına yer vermeyerek, hukuki perspektiften konuya yaklaşarak, toplumsal cinsiyet kalıplarındaki değişimin habercisi olmuştur”²²⁶.*

TMK'da ekonomik şiddete de izin verilmemektedir. Eski Medeni Kanun'da kadının çalışması eşinin iznine tabiydi. Bu düzenleme, toplumsal cinsiyet kalıplarının yarattığı 'kadın evinde oturmalı', 'kadın ile aile birdir' anlayışının güçlü bir yansımasıydı. Kadının birey olarak görülmemesi ve kocasına bağımlı olduğunu içermesi bakımından bu madde, ekonomik şiddetin önünü açmaktaydı. 1990 yılı sonrasında Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla kadının iş ve meslek seçiminde evli olduğu kişinin iznini almak zorunluluğu kaldırılmış ve bu düzenleme yeni TMK md.192'de yerini almıştır.

TMK md.196'nın göre evlilik birliği içinde eşlerden birinin talebi doğrultusunda hâkim her bir eşin ailenin geçinmesi için yapacağı parasal katkıyı tespit edebileceği düzenlenmiştir. İkinci fıkrada ise katkı miktarının tespit edilmesinde dikkate alınabilecek ayrıca hususlar düzenlenmiştir. Üçüncü fıkrada ise ikinci fıkrada belirtilen katkıların geçmiş bir yıl ve sonraki yıllar için istenebileceği düzenlenmiştir. Maddenin özellikle ev içinde verilen ancak, görülmeyen emeğe referans vermesi önemlidir. Türk Medenî Kanunu'nun getirdiği değişiklikler içinde evli kadını en çok etkileyen veya etkileyebilecek olan düzenlemeler mal rejimleri alanındadır²²⁷. Kadın emeğinin görünmezliği gerekçe gösterilerek, kadını evlilikte erkeğe bağımlı yapan ve evliliğin sona ermesiyle ekonomik olarak da mağdur eden uygulama terk edilmiştir. Evliliğin sona ermesi halinde, eski Medeni Kanun'daki yasal mal ayrılığı rejimi yerine edinilmiş mallara katılma rejimi kabul

²²⁵ BOLEVİN, s.67.

²²⁶ GÜLSEVEN, s.203.

²²⁷ YÜKSEL, s.192.

edilmiştir²²⁸. Böylece ev içinde kadın emeğinin görülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Kabul edilen yeni mal rejimi düzenlemesi ile evlilik birliği içinde bir eşin emeğiyle edinilen mal üzerinde diğer eşin de belli ölçülerde emek verdiği kabul edilmektedir²²⁹. Kanunun 202. maddesi ile edinilmiş mallara eşit hak verilmektedir. Ancak, yeni düzenleme, Kanunun çıktığı yıldan önceki evlilikleri kapsamına almamıştır. Ayrıca eski TMK’da yer alan (Madde 263) çocukların velayetinin anlaşmazlık durumunda babada olacağı hükmü, Yeni TMK’nın 336. ve 337. maddesi ile değiştirilerek evlilik birliği içinde velayeti anne babanın birlikte kullanacağı şeklinde yer almıştır. Böylece kadın ve erkek arasındaki eşitliğe giden yolda önemli bir adım daha atılmıştır.

Yeni Medeni Kanun’da olağan evlenme yaşı 17 iken olağanüstü hallerde 16’dır. Yetişkin olma yaşı 18 iken evlenme yaşının 17 olması doğru bir yaklaşım değildir. 17 yaşında olan biri küçük yaştadır ve tam ehliyeteye sahip değildir. Buradaki olağanüstü hâl ise çocuğun hamile kalması gibi nedenlerdir. ‘Hamile kalan bir çocuk evlenebilir’ ifadesi bize toplumda yer alan cinsiyetçi namus algısının kanunlara da yansıdığını göstermektedir. Bu namus algısının gerekçe gösterilmesiyle çocuklar, cinsel ve ekonomik sömürü nesnesi haline getirilmektedirler²³⁰. Namus, kadınlar ve onların cinsellikleri üzerinde katı bir kontrolün varlığına ve bunun yeniden üretilmesine hizmet etmektedir²³¹. Erkek kadının namusunu korumak zorunda olarak görülmektedir. Kadının, bedenini ve cinselliğini kontrol eden kalıpların dışına çıktığı zaman, kendi namusu yanında erkeğin namusunu da ‘kirlettiği’ düşünülmektedir²³². Bunun sonucu da çocuğun bile evlendirilmesidir. Aslında çocuk istismarının evlilik yoluyla kapatılmasına-cezasız kalmasına neden olmaktadır. Küçük yaşta zorla yaptırılan evlilikler “çocuk istismarının, kadına yönelik şiddetin ve kadın erkek arasındaki güç eşitsizliğinin” en acı yansımasıdır²³³. Bu durum çocuk hakları açısından da açık bir hak ihlalidir.

TMK kapsamında herkesin evleneceği kişiyi özgürce seçme hakkı olduğu düzenlenmiş olup, TMK’nın 124 maddesinin birinci fıkrasında erkek veya kadının on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemeyeceği hükmü yer almıştır.

²²⁸ KILIÇOĞLU, s.99.

²²⁹ KILIÇOĞLU, s.100.

²³⁰ AYDEMİR, Elvan, Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler, s.8.

²³¹ ERTÜRK, s.296.

²³² DURUDOĞAN, Hülya, “*Namusun İlmîği*”, Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, s.872.

²³³ AYDEMİR, s.3.

TMK’da evliliğin geçerliliği için resmi nikâh aranmakta olup, TMK md.143/’te evlenmenin dini törenle geçerli olmayacağı, ikinci fıkrasında ise aile cüzdanı olmaksızın dini törenle evlenilemeyeceği düzenlenmiştir. Kadının evliliğe bağlı hak ve yükümlülükleri resmi nikâh sayesinde korunmaya çalışılmıştır²³⁴.

Kanunun 185. maddesinin ikinci fıkrasında evlilik birliğinin mutluluğu ile çocukların bakım, eğitim ve gözetimini sağlamada eşlerin birlikte sorumlu olduğu, 185. Maddesinin üçüncü fıkrasında ise eşlerin birlikte yaşayarak birbirlerine sağdık kalmaları ve yardımcı olmaları gerektiği düzenlenmiştir. Bu hüküm, evlilik birliğinde kadın-erkek eşitliğinin olduğunu göstermektedir.

Kocanın ailenin reisi olduğunu düzenleyen önceki Medeni Kanun karşısında yürürlükteki TMK md.186’da eşlerin oturacakları konutu birlikte seçeceği, evlilik birliğinin eşlerce birlikte yönetileceği ve eşlerin evlilik birliğinden kaynaklanan giderlere emek ve malvarlıklarıyla güçleri oranında katılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca kadının ikametgâhının kocanın ikametgâhı sayılmasına ilişkin ayrımcı hüküm kaldırılarak kadına ikametgâhını seçme hakkı tanınmıştır²³⁵.

Evlilik birliğinde ailenin sürekli ihtiyaçları için temsili konusunda kanun koyucu tarafından kadın ve erkeğin eşit olduğu TMK’nın 188. maddesi ile açıkça ifade edilmiş olup, bazı istisnai hallerde temsil yetkisinin eşlerden birine ait olacağı düzenlenmiştir²³⁶.

Diğer bir değişiklik mal rejimine ilişkin olup, yeni kanunla edinilmiş mallara katılma rejimi kabul edilmiş ve kadınların koruma altına alınması sağlanmış, 192. madde ile de kadının ekonomik haklarını kullanmasını engelleyen hükümler değiştirilerek, eşlerin meslek ve iş seçimlerinde evlilik birliğinin yararını düşünmek şartı ile birbirlerinden izin almak zorunda olmadıkları düzenlenmiştir²³⁷.

Ailenin korunması, aile konutunun mülkiyetine ilişkin tasarruf hakkının kullanılarak yol açılacak mağduriyetlerin engellenmesi ve aile konutunun ayakta kalması amacıyla TMK’nın 194. maddesi düzenlenmiştir. Bu hükme göre eşlerden herhangi biri

²³⁴ LEFKUR, s.80.

²³⁵ ÇAKIROĞLU, s.75.

²³⁶ KANDEMİR, s.42.

²³⁷ ÇAKIROĞLU, s.76.

diğerinin açık rızası olmaksızın aile konutuna ilişkin kira sözleşmesini feshedemez, konutu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz²³⁸.

TMK'nın 161-166. maddeleri arasında boşanma sebepleri düzenlenmiş olup, bu hükümler arasında kadına yönelik şiddete ilişkin açık bir hüküm bulunmasa da pek kötü muamele, suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme, onur kırıcı hayata kast ve davranış gibi sebepler kadına yönelik şiddetle ilişkilendirilebilecek durumdadır²³⁹. TMK'nın 197. Maddesinin birinci fıkrasında evlilik nedeniyle eşlerden birinin ekonomik güvenliği, kişiliği ya da ailenin huzurunun ciddi biçimde tehlikeye düşmesi halinde bu süre boyunca ayrı yaşama hakkına sahip olduğu belirtilmiş olup, bu hükümle kadının ekonomik şiddetten korunması amaçlanmıştır²⁴⁰.

Miras Hukuku açısından bakıldığında ise eşinden şiddet gören kadının, şiddet uygulayanın ailevi görevlerini ağır bir biçimde ihlal etmesi nedeniyle, şiddet uygulayan eşini mirastan çıkarma hakkı bulunmaktadır²⁴¹. Ayrıca miras paylaşımına ilişkin olarak Kanunda yer alan aile konutunun sağ kalan eşi tahsisine yönelik hükümler kadının ekonomik bakımdan korunmasını sağlayacak önemli adımlardan biridir²⁴².

TMK, açıkça kadına yönelik şiddete ilişkin hükümleri içermese de yeni Kanunla eski MK'nın kadın-erkek eşitliğine aykırı birçok hükmü değiştirilmiş ve ayrımcılık içeren hükümleri düzeltilmiştir. Bu kapsamda TMK'nın, eski MK karşısında kadınların haklarını koruma açısından uluslararası standartlara uygun ve daha çağdaş bir kanun olduğu söylenebilir²⁴³. 6284 sayılı Kanun'un yanı sıra TMK, 6284 sayılı Kanuna destek olacak şekilde kadına yönelik şiddeti engelleyecek hükümler içermekte ve özellikle aile birliği içerisinde kadın-erkek eşitliğini sağlamaya çalışmaktadır.

²³⁸ ÇAKIROĞLU, s.75.

²³⁹ LEFKUR, s.82.

²⁴⁰ LEFKUR, s.82.

²⁴¹ GÖKALP, s.88.

²⁴² CEYLAN, Ebru, "Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler, TBB Dergisi, s.120.

²⁴³ ÇAKIROĞLU, s.77.

6.2.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

2005 yılında yürürlüğe giren TCK'da kadına yönelik şiddete ilişkin suçlar getirilerek, kadının toplumsal alanda statüsü güçlendirilmiştir. Kanunun TBMM'deki görüşmeleri sırasında kadın örgütlerinin çalışmaları neticesinde kadına yönelik ayrımcılığa neden olan hükümlerin ayıklanarak, ayrımcılığı yasaklayıcı hükümlerin kanun kapsamına alınması sağlanmış olup, bu sayede kadının insan haklarını yok sayan bekaret kontrolü, namus cinayetleri, tecavüz suçlarında indirim ya da cezasızlık sağlayıcı hükümler yeni kanun metninde yer bulamamış, bunun yerine evlilik içi tecavüz, töre cinayetleri vd. fiillerin cezalandırılması sağlanarak, cinsel saldırı suçlarında mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmasına neden olunması hali cezada artırım nedeni sayılmıştır. Yine en önemli yeniliklerden biri kanun kapsamında kadın ve kız ayrımının kaldırılmış olmasıdır. Ayrıca gelen tepkiler üzerine yeni TCK'da zina suç olarak düzenlenmemiştir.

Kadına yönelik şiddete ilişkin hükümlerine gelindiğinde; öncelikle eşitlik ilkesi kapsamında TCK'nın 3. maddesinin ikinci fıkrasında, Kanunun uygulamasında kişiler arasında dil, ırk, din, milliyet, renk, mezhep, cinsiyet vb. nedenlerle herhangi bir ayırım yapılamayacağı ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınamayacağı düzenlenmiş olup, md.77/1'de çocukların cinsel istismarı, cinsel saldırıda bulunma, hamile kalmaya ve fuhşa zorlamanın insanlığa karşı suç oluşturacağı belirtilmiştir. TCK'da özellikle kadınları fuhşa teşvik eden, zorlayan kişilerle ilgili önemli yaptırımlar öngörülmüştür²⁴⁴.

Suçta iştirak başlığı altında TCK md.38/2'de düzenlenen azmettirme suçunda aile birliğinin sağladığı kolaylıkla üstsoy-altsoy ilişkisinin kullanılması ya da çocukların azmettirilmesi halinde cezanın artırılacağı öngörülmektedir²⁴⁵.

TCK nun.82. maddesinde düzenlenen kasten öldürme suçunun eşe, kardeşe, altsoy veya üstsoya karşı işlenmesi, gebe olduğu bilinen kadına karşı işlenmesi, çocuk ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi, töre saikiyle işlenmesi hali ile TCK'nın 86/3. maddesinde düzenlenen kasten yaralama fiillerinde ve TCK'nın 87. maddesinde düzenlenen ve neticesi itibarıyla

²⁴⁴ ÖZÇOBAN, s.129.

²⁴⁵ AKKAYA ŞAHİN, s.79.

ağırlaştırılmış yaralama fiillerinin aile içi şiddet kapsamında olması ya da gebe kadına karşı işlenmesi halleri de cezayı artırıcı sebep olarak yer almıştır.

TCK'nın 96/2. maddesinde düzenlenen eziyet suçu da benzer şekildedir. Özellikle yeni Kanunla, töre saikiyle işlenen cinayetlerde failin en yüksek ceza ile cezalandırılması sağlanmıştır²⁴⁶. Bu suç için ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının öngörülmesiyle ataerkil geleneklere dayalı erkek egemenliği düşüncesi temelli töre cinayetlerinin önlenmesinde önemli bir adım atılmıştır²⁴⁷. Bu konuda daha önce açıklamalarda bulunulduğundan burada tekrarlanmayacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki 4. Yargı Paketi olarak adlandırılan Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi kapsamında eziyet, kasten öldürme suçunun nitelikli hali, kasten yaralama ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarında üstsoy, altsoy gibi özel olarak sayılan kişiler arasında “boşandığı eş” ifadesi de eklenmiş ve bu kişilere yönelik fiiller ayrıca suç kapsamına dahil edilmiştir. Yasa metninin söz konusu maddelere ilişkin değişikliğinin son derece isabetli ve gerekli olduğu kanısındayız.

TCK'nın 99. maddesinde kadının rızası olmaksızın çocuk düşürtme, 101. maddesinde ise kadın ve erkeğin rızası olmaksızın kısırlaştırılması suç olarak sayılmış olup, bu hükümlerle kadının ve erkeğin cinsel varlığı korunmaya çalışılmıştır.

TCK 102. maddesi ve devamında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar sayılmış olup, ikinci fıkrasında cinsel saldırı suçunun eşe karşı gerçekleştirilmesi halinde mağdurun şikâyetiyle soruşturma ve kovuşturma yapılacağı, üçüncü fıkrasında suçun aile içerisinde üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı işlenmesi hali ya da evlat edinme ilişkisiyle üvey ana, üvey baba, üvey kardeş, evlat edinen veya evlatlık tarafından işlenmesi halinde cezanın artırılacağı öngörülmüştür.

Kanunun 103. maddesinde çocukların cinsel istismarı düzenlenmiş ancak, TCK kapsamında zorla evlendirme suçu düzenlenmemiştir. Bu kapsamda zorla evlendirme

²⁴⁶ AKKAYA ŞAHİN, s.83.

²⁴⁷ BOLEVİN, s.64.

konusunun da mutlaka TCK'nın 103.maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir²⁴⁸.

Aile birliğinin korunması açısından bakıldığında ise; TCK 230 ve devamı maddelerinde aile düzenine karşı suçların düzenlendiği görülmektedir. Birden çok evlilik hali Kanun kapsamında suç olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda TCK'nın 230/1. Maddesinde, evli olmasına rağmen bir başkasıyla daha evlilik işlemi yapanın cezalandırılacağı yer almakta, 230/2. maddesinde kendisi bekar olsa bile evli olduğunu bildiği bir kişiyle evlilik işlemi yapanında aynı kapsamda cezalandırılacağı düzenlenmektedir²⁴⁹. Bu madde ile aile yapısının sağlıklı bir şekilde kurularak çok eşli evliliğin önüne geçilmek istenmiştir²⁵⁰.

TCK'nın 232. maddesinde aynı konutta birlikte yaşayan kişilerin birbirine karşı kötü muamelede bulunması suç sayılmış olup, Kanunun gerekçesine göre kötü davranıştan kasıt merhamet, acıma ve şefkat gibi davranışlarla bağdaşmayan, aç-susuz bırakma, zor koşullarda çalıştırma vb. davranışlar olarak anlaşılmaktadır²⁵¹.

TCK 233. maddede ise şikâyet üzerine aile hukukundan doğan bakım, eğitim vb. yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişinin cezalandırılacağı, hamile olduğunu bildiği eşini ya da kendisinden gebe kalan sürekli birlikte yaşadığı evli olmadığı kadını çaresiz bırakan erkeğe ceza verileceği ve velayet hakkı kendisinde olmasa dahi sair nedenlerle çocuklarının güvenliğini, ahlak ve sağlığını ağır bir şekilde tehlikeye sokan anne ve babaya ceza verileceği düzenlenmiştir. Devlet tarafından ailenin özel alan sayılması ve yapılacak müdahalenin etkili olmasının zor olması nedeniyle aile ile ilgili konulara müdahale edilmesi pek mümkün görülme de bu konuda aile içerisinde üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmeyen bireylere yönelik müeyyide tehdidi gereklidir²⁵².

²⁴⁸ ÖZÇOBAN, s.137.

²⁴⁹ KANDEMİR, s.54.

²⁵⁰ KARINCA, s.26.

²⁵¹ KARINCA, Eray, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, s.26.

²⁵² KANDEMİR, s.55.

6.2.4. 4320 Sayılı Ailenin Korunması Hakkında Kanun

Dünyada kadınlara yönelik olumlu çalışmaların artması ve uluslararası alanda çeşitli sözleşmelerin yapılmasıyla bu çalışmalar sonucu Türkiye’de Anayasa ve sair kanunlarda yapılan düzenlemeler sonrasında 14.01.1998 tarihinde 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kabul edilmiş ve 17.01.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁵³. Kanunun yapılmasında ülkede yaşanan kadına yönelik şiddet olayları ile kadına yönelik çalışan STK’lar, barolar, kadın akademisyenler ve milletvekillerinin çalışmaları ve çeşitli ülkelerden gelen eleştiriler rol oynamıştır²⁵⁴.

Kanun, aileyi korumayı hedef edinmiş olup, Kanunun yürürlüğe girmesiyle Devlet tarafından aile içi şiddetin varlığı resmi olarak kabul edilmiş ve aile bütünlüğünün sağlanması ile aile bireylerinin şiddetle kötü muameleden korunması adına yükümlülük getirilmiştir²⁵⁵. Ancak Kanun aileyi hedeflemiş olsa da hâkimin vereceği tedbirler açısından “kusurlu eş” kavramından bahsedilmesi ve gerekçesinde koca şiddetinden bahsedilmesi nedeniyle Kanun metninin içeriğinden aileden ziyade kadının korunmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır²⁵⁶. Bu kapsamda Kanunun ilk haliyle Kanun kapsamında korunan aile bireyleri/kadını herhangi bir aile bireyinin şiddetinden değil, yalnızca eş tarafından uygulanan şiddetten korunmaktaydı²⁵⁷.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik 4320 sayılı Kanun’da ilk kez aile içi şiddet konusu ele alınmış ve bu Kanunla aile içi şiddet hallerinde mağdurun şikâyeti aranmaksızın adli tedbirler işletilmeye başlanmıştır²⁵⁸. Kanundan önce mağduru koruyucu tedbir kararlarının uygulanması için mağdurun şiddet olayı konusunda kendisinin şikâyetinde bulunması ve şiddet gördüğünün doktor raporuyla kanıtlaması gerekirken, Kanun yürürlüğe girdikten sonra bu usul değiştirilmiş, şiddetin gerçekleşme olasılığının olması yeterli görülerek mağdurun şikâyeti aranmaksızın hâkim tarafından çeşitli tedbir kararları

²⁵³ ÇAKIROĞLU, s.82.

²⁵⁴ GÖKALP, s.109.

²⁵⁵ ÇAKIROĞLU, s.82.

²⁵⁶ MOROĞLU, Nazan, “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, TBB Dergisi, s.370.

²⁵⁷ ERDEM, Mehmet, “Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.60.

²⁵⁸ GÜRHAN, s.132.

verilebileceği düzenlenmiştir²⁵⁹. Burada karar verecek hâkim 09.01.2003 tarihine kadar Sulh Hukuk Mahkemesi hâkimi iken, bu tarihten itibaren 4787 sayılı Kanun'la Aile Mahkemesi hâkimi görevli hale gelmiştir²⁶⁰. Tedbir uygulama konusunda yalnızca Aile Mahkemesi hâkimine görev verilmiş olması, Cumhuriyet savcılarının ve diğer mahkeme hâkimlerine görev verilmemesi doktrinde bir grup tarafında eleştirilmiş olsa da Karınca'ya göre bu görüş Aile Mahkemelerinin kuruluş amacıyla bağdaşmamakta olup, Cumhuriyet savcısı ve diğer hâkimlere de görev verilmesi kararın etkin bir şekilde uygulanmasına engel olabilecektir²⁶¹.

Hâkim tarafından verilebilecek tedbirler 4320 sayılı Kanunun 1. maddesinde belirtilmiş olup, bunlardan bazıları kusurlu eş ya da diğer aile bireyinin, aile bireylerine karşı şiddet veya korkutma amaçlı söz ve davranışlarda bulunmaması, müşterek konuttan uzaklaştırılması, aile bireylerinin ayrı oturdukları eve ya da iş yerlerine yaklaşmaması, şiddet uygulayanın mağdurun eşyalarına zarar vermemesi, iletişim araçlarıyla rahatsız etmemesi şeklindedir. Aile Mahkemesi hâkimi bu tedbirlerin birine ya da birkaçına hükmedebileceği gibi bu tedbirler dışında Kanunda yer almayan başka tedbirlere de hükmedebilecektir²⁶². Verilen bu tedbir kararları en fazla altı ay sürmekte olup, tedbire aykırı davranışlarda bulunan, şiddet uygulayan kişinin tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği düzenlenmiştir. Bir görüşe göre, şiddet uygulayan eşe verilen tedbirlerden evden uzaklaştırma dışında kalan, eşin dövülmemesi, hakaret, tehdit veya küfredilmemesi, iletişim cihazları kullanılmak suretiyle taciz edilmemesi gibi eşlerin iyi geçinmesine yönelik ihtarları içeren tedbirlerin süreyle sınırlı olması bu tedbirlerin niteliğine ve amacına uygun olmadığından yerinde değildir²⁶³.

4320 sayılı Kanun kapsamında Aile Mahkemesi hâkimi tarafından alınan tedbirler yönünden istinaf ve temyiz yolu kapalı olup, verilen kararın denetlenmesi mümkün değildir²⁶⁴. Burada, Aile Mahkemesi hâkimi tarafından 4320 sayılı Kanun'da belirtilenlerden başka bir tedbire hükmedilmesi halinde de yargı yolu kapalı olduğundan

²⁵⁹ ÇAKIROĞLU, s.80.

²⁶⁰ KARINCA, Eray, “Kadının Eş Şiddetinden Korunması İçin 4320 sayılı Kanunda Yapılabilecek İyileştirmeler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s.327.

²⁶¹ KARINCA, s.327.

²⁶² AKIN, Mustafa, “Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Belirtilmeyen Tedbirlere Hükmedilmesi ve Danışmanlık Tedbirinin Uygulanması”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, s.94.

²⁶³ KÖSEOĞLU: “Ailenin Şiddetten Korunması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s.330-331.

²⁶⁴ AKIN M., s.96.

kararın infazı noktasında ya da hukuka uygunluğu noktasında herhangi bir denetime tabi tutulamaması güvenilirlik açısından doğan büyük sorunlardan biridir²⁶⁵.

4320 sayılı Kanun'da resmi evlilikler dışında resmi olmayan beraberliklerin de korunup korunmayacağına ilişkin açık bir hükme yer verilmemiş ve bu konuda içtihat birliğine de varılamamıştır²⁶⁶. Kanun'un genel anlamda aileyi korumayı amaçladığını belirtilmesi ve kadına yönelik şiddete ilişkin hükümler içermesine rağmen açıkça kadın ibaresini kullanmaması nedeniyle, aileyi korumayı amaçlasa da aile içi şiddetin tanımı yapmaması ve çoğu konuda net ifadelerle yer vermemesi nedeniyle çeşitli kesimlerden haklı eleştirilere maruz kalmış, neticesinde 04.05.2007 tarihinde 5636 sayılı Kanunla değişikliğe uğramış, sonrasında 01.03.2008 tarihinde Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanmasına Dair Yönetmelik resmi gazetede yayımlanmıştır²⁶⁷.

5636 sayılı Kanun'la aile içi şiddet mağdurlarının eşle birlikte çocuklar, kardeşler ve diğer aile bireylerini kapsamaları için 4320 sayılı Kanun'un 1. maddesindeki "eşlerden biri" ifadesi "çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden biri" şeklinde değiştirilmiş ve bu şekilde eşlerin yanı sıra çocuklar ve birlikte yaşayan büyükanne, büyükbaba, kardeş gibi aile fertleri de aile içi şiddet mağduru kapsamına alınmıştır²⁶⁸. Yine bu Kanunla aile içi şiddet mağdurlarının kapsamı genişletildiği gibi aile içi şiddet faillerinin de kapsamı genişletilmiş ve yalnızca eşler değil, aynı zamanda aile ile birlikte yaşayan kayınvalide, kayınpeder, amca, dayı, hala vb. kişilerin de şiddet faili olabileceği kabul edilmiştir²⁶⁹.

5636 sayılı Kanunla, 4320 sayılı Kanunun, alkolün şiddet uygulayanın şiddet uygulama alışkanlığını tetiklediği yönündeki saptamaya ilişkin olarak alınan tedbirde failin ortak konuta gelmemesine ilişkin ibare değiştirilerek, şiddet mağdurunun yaşamını sürdürdüğü konuta ya da işyerine gelmemesi şeklinde yeniden düzenlenmiştir²⁷⁰.

4320 sayılı Kanun'da koruma kararına uygun davranmayan eş ya da diğer aile bireyleri hakkında kamu davası açılacağı ve haklarında hapis cezası uygulanacağı

²⁶⁵ AKIN M., s.96.

²⁶⁶ GÖKALP, s.111.

²⁶⁷ ÇAKIROĞLU, s.85.

²⁶⁸ KARINCA, s.116.

²⁶⁹ KARINCA, s.117.

²⁷⁰ KANDEMİR F., s.95.

belirtilmiş olup, bu suçla eş, çocuklar veya birlikte yaşayan diğer aile bireylerinin yaşam hakkı, vücut bütünlüğü, çeşitli kişilik hakları ile mal varlığına ilişkin hakları fail tarafından gelecek zarar ve tehlikelerden korunmak istenmiştir²⁷¹.

2008’de yürürlüğe giren Yönetmeliğin 4. maddesinin e bendinde aile içi şiddet yer almış olup, bu kapsamda aile içi şiddet, “*toplumsal veya özel alanda meydana gelebilen ve aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik ya da psikolojik olarak zarar görmesi veya acı çekmesine neden olabilecek hareketler ile buna yönelik tehdit, baskı ya da özgürlüğü kısıtlayıcı fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve sözel her türlü davranış*”²⁷².” şeklinde tanımlanmıştır Söz konusu Yönetmelik 4320 sayılı Kanun’da yer alan boşlukları doldurma açısından çok elverişli de olsa bazı durumlarda normlar hiyerarşisini ihlal edebilecek hükümlere sahiptir²⁷³. Yönetmelikte şiddet failinin şiddet mağduru tarafından ihbar edilmesinin yanı sıra üçüncü kişiler tarafından da ihbar edilebileceği düzenlenmiştir²⁷⁴.

²⁷¹ LEFKUR, s.85.

²⁷² ÇAKIROĞLU, s.87-88.

²⁷³ KARINCA, Eray, “Kadının Eş Şiddetinden Korunması İçin 4320 sayılı Kanunda Yapılabilecek İyileştirmeler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s.327.

²⁷⁴ KARINCA, s.327.

6.2.5. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla getirilen 4320 sayılı Kanun ihtiyaçlara cevap verememiş bunun sonucunda ülkede yaşanan şiddet olayları artarak devam etmiştir²⁷⁵. Ayrıca yukarıda anlatılan Opuz v Türkiye davasında da AİHM tarafından Türkiye aleyhine kadının şiddetten korunamadığına yönelik verilen kararlar, uluslararası çerçevede bu konuda yürütülen çalışmalar neticesinde, kadına yönelik ve aile içi şiddete karşı hızlı ve etkili çözümler üretmek amacıyla yeni bir kanun yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun neticesinde 11.05.2011 tarihinde İstanbul Sözleşmesi hükümleri göz önünde bulundurularak hazırlanan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 08/03/2012 yılında kabul edilmiş ve 20/03/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6284 sayılı Kanun önemi itibarıyla bir başka bölüm altında ayrıntılı olarak incelendiğinden çalışmanın bu kısmında yer verilmemiştir.

²⁷⁵ YAĞCIOĞLU, Ali Haydar, *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, s.917.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

7. 6284 SAYILI KANUN KAPSAMINDA KADINA KARŞI ŞİDDETLE MÜCADELE

Aile içi şiddet ile kadına yönelik şiddet konusunda, İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere Uluslararası hukuk alanında yapılan çalışmalar dünyada etkili olduğu gibi ülkemizde de karşılık bulmaya başlamış ve şiddetin önlenmesi adına yeni kanunlar çıkarılmasında ve uygulanmasında etkili olmuştur. Ayrıca Türkiye’de kadına yönelik şiddetin ve bunun sonucunda kadın cinayetlerindeki artışın yanında 4320 sayılı Kanun’un kapsamının dar olması ve ihtiyaçlara yeterince cevap verememesi nedeniyle aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda yeni bir hukuki düzenlemeye ihtiyaç duyulduğundan bahisle kadına yönelik şiddet konusunda yeni bir yasa ihtiyacı gündeme gelmiştir.

Bunun sonucunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı öncülüğünde, TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’yla yaklaşık 237 kadın örgütünün yer aldığı Şiddete Son Platformu meydana getirilmiş ve bu konuyla ilgili yasa çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalarda kadın hakları araştırma ve uygulama merkezleri ile feminist hukukçuların da fikirleri dikkate alınarak bir kanun oluşturulmaya çalışılmış ve bu çalışmalar neticesinde 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*, 18 Ocak 2013 tarihindeyse *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği* kabul edilerek yürürlüğe girmiştir²⁷⁶.

6284 no’lu Kanun’da md.2’de “Kanun Uygulanması ve Uygulanmasında Esas Alınacak Temel İlkeler”den bahsedilirken, diğer düzenlemeler yanında Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin -özellikle İstanbul Sözleşmesi- referans olarak

²⁷⁶ ÖZTÜRK, Necla: “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2017, C.8, S.1, s.5.

sunulması ile belki de bir ilk gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde incelendiğinde bu sözleşme hükümlerinin bir ölçüde 6284 no’lu Kanun’a yansıtıldığı gözlemlenebilir²⁷⁷.

Kanun’un asıl özelliği şiddetle mücadeleyi kurumsal olarak düzenlemeye çalışmasıdır. Şiddetin önüne geçilmesi ve alınan tedbir kararlarının etkili şekilde uygulanmasının izlenmesi açısından çalışmalarını süreklilik çerçevesinde yürüten, yönetmelikle usul ve esasları düzenlenen şiddeti önleme ve izleme merkezlerinin kurulması sağlanarak, mağdurlar kadar şiddet uygulayıcılara da destek verilmesini sağlayacak eğitim ve kurumlar arası koordinasyonu öngörülmüştür²⁷⁸.

Getirilen mali düzenlemelerle şiddete uğrayan kişilere koruyucu tedbirler çerçevesinde mülki amirlerce geçici maddi yardım yapılmasına karar verilmesi durumunda aylık net asgari ücrete endeksli olarak maddi yardım yapılması, bu Kanun’daki düzenlemeler uyarınca önleyici tedbir kararları sınırları dahilinde hâkim tarafından nafakaya karar verilmesi ve tahsili, şiddete uğrayan kişinin genel sağlık sigortalılığı yoksa, sağlık sigortasından ya da tedavi yardımından faydalanamıyorsa söz konusu şiddet hâlleri devam ettiği sürece genel sağlık sigortalısı sayılması, kişinin rehabilite veya tedavi edilmesinin gerekmesi halinde sağlık hizmetlerinin giderlerinin Bakanlık bütçesinden karşılanması, Bakanlığın, gerekli görmesi durumunda kadın, çocuk ve aile bireylerinin maruz kaldığı şiddet ya da şiddet tehlikesi sebebiyle açılan cezaî, hukukî idarî, bütün davalara ve çekişmesiz yargıya katılabilme imkanı düzenlenmiştir²⁷⁹.

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’nin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmek ve konu ile ilgili sonuç almak için 6284 Sayılı Kanun’u düzenlemiş ve yürürlüğe koymuştur.

Bu düzenleme de 4320 numaralı Kanun’daki eksikliklerin büyük ölçüde giderilmesine ve bu Kanun’un koruduğu kişilerin kapsamının genişletilmesine rağmen, birçok sorun ve tartışmayı beraberinde getirmiştir²⁸⁰.

²⁷⁷ UĞUR, Hüsamettin, “Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanun’un Getirdikleri”, TBB Dergisi, s.340.

²⁷⁸ KOCA, Mahmut, “İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun’un Değerlendirilmesi”, Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, s.43.

²⁷⁹ UĞUR, s.342.

²⁸⁰ LEFKUR, s.87.

7.1. Kanun'un İçerik Olarak Değerlendirilmesi

Kanun'da şiddete uğrayan ya da şiddete uğrama tehlikesi ile karşı karşıya bulunan kesimler; kadınlar, çocuklar, aileyi oluşturan kişiler ve ısrarlı takip mağduru olan bireyler olarak tanımlanmış ve bunların korunması amaçlanmıştır. 4320 sayılı Kanun'dan ayrı olarak, şiddetin önlenmesi için evlilik yoluyla birliktelik kurulması şart koşulmamıştır. Kanun, İstanbul Sözleşmesi doğrultusunda, kadını, cinsiyeti nedeniyle koruma altına almaktadır. Bu durum, Kanun'un kadına karşı şiddeti tanımlayan 2. maddesinde yer almaktadır. Bununla birlikte erkek de aileyi oluşturan bireylerden olması nedeniyle koruma kapsamına almakta, aile bireyi sayılmayan erkeklerin de Kanun kapsamında, ısrarlı takip mağduru olmaları durumunda, koruma kapsamına alınmaktadır.

Kanun, şiddet olgusunu ayrıntılı bir düzenlemiştir. 6284 sayılı Kanun, 4320 sayılı Kanun'dan farklı olarak, şiddeti özel ve kamusal alan ayrımını esas alarak tanımlamıştır. Bu tanımlamaya göre şiddet; fiziksel, psikolojik, cinsel ya da ekonomik açıdan mağduru olan kişiye zarar veren bir olgudur. Sözleşmede yer alan kadına karşı şiddet tanımına, 6284 sayılı Kanun'da da yer aldığını görmekteyiz. Kanun'da yapılan tanımda salt kadın olmaktan kaynaklı, cinsiyet ayrımına dayanan ve kadının insan hakları ihlali kavramlarının üzerinde durulmuştur. Bunun sonucunda Kanundaki kadına karşı şiddet tanımı, Sözleşmede yer alan toplumsal cinsiyetten kaynaklı şiddet tanımına benzemektedir. Ayrıca Kanunda yer alan "şiddet" tanımında şiddetin türlerinin yanında şiddetin uygulanmasına yönelik tehdit ve baskıyı veya özgürlüğün sebepsiz olarak engellenmesi de düzenlenmiştir. Bu sebepten yargı kararında sosyal şiddet olarak yer alan ve kadını eve hapsederek bütün sosyal hayatının sona ermesine ya da azaltılmasına neden olan davranışlar da şiddet kavramı içinde değerlendirilmesi gereklidir²⁸¹.

6284 sayılı Kanunun getirdiği yeniliklerden biri de şiddet uygulayan ve mağdurlara karşı alınacak tedbirleri içermesi olup; alınacak tedbirlerin kapsamı genişletilmiştir. Bu anlamda mülki amirler ve hakimlere koruyucu tedbir kararı verebilme yetkisi tanınmıştır. Bu kararı alabilmesi için delil ve belge şart koşulmamıştır. Bu makamlar önleyici tedbir kararını anında verebileceklerdir. Verilen karara uyulmadığında ceza davası yerine zorlama hapsi getirilmiştir.

²⁸¹ ÖZDEMİR, s.48.

Kanun'un genel gerekçesinde ve 1. maddesinde amacının ne olduğu yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre amaç, şiddete maruz kalan veya şiddete uğrama tehdidi altında bulunan kişilerin en temel insan hakkı olan yaşam hakkını koruma altına almak, giderek artan kadın cinayetlerinin ortadan kaldırılması amacıyla kurumların iş birliği yapmasını sağlamak, şiddeti uygulayan veya şiddet uygulamaya meyilli kişileri tedavi etmek, sağlıklı bireyler hâline getirmektir. Görüldüğü üzere, Kanun; önleyici, koruyucu ve onarıcı düzenlemeleri bir arada içermektedir²⁸².

Kanun'un 1.maddesi aynı zamanda kapsamını da içermektedir. Bu düzenleme doğrultusunda, Kanundan yararlanabilecek kesimler; şiddet uğrayan ya da şiddet uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar ve aileyi oluşturan bireylerle birlikte ısrarlı takip mağduru kişiler olarak belirlenmiştir. Kanun kapsamından yararlanma yönünden şiddete uğramış olmak veya şiddet görme tehlikesi yeterli görülmüş; aile üyesi olup olmamasının, cinsiyet, medenî hâl veya vatandaşlık durumu önemli görülmemiştir. Kanun'dan şiddet gören ya da bu tehdit altında bulunan kadınların yanı sıra erkekler ve eşcinseller de dahil herkes yararlanabilecektir²⁸³.

Kanun'da; şiddete uğrayan ya da şiddete uğrama tehlikesi bulunan ifadesinden herkesin kapsamda olduğuna dönük yorum yapılabilirse de bu yorum Kanun'un felsefesine uygun düşmeyecektir. İki esnaf arasında mağazalarının önüne koydukları eşyalar nedeniyle yaşanan anlaşmazlık veya apartman sakinlerinin, apartmanın sorunları sebebiyle diğer apartman sakinine şiddet uygulaması gibi durumlar Kanun kapsamında sayılamaz. Çünkü bu gibi sorunlardan dolayı uygulanan şiddet, 'cinsiyete dayalı' değildir²⁸⁴.

Kanun'un kapsamına yalnızca şiddete uğrayan değil, şiddete uğrama riski olana kişiler girmektedir. Bu düzenlemeyle “şiddet gerçekleşmeden önleme” hedeflenmekte ise de şiddet tehlikesinin varlığının tespit edilmesi oldukça zordur. Bu sebeple Kanun metninde “açık, ani, yakın tehlike” gibi bir kavramın olmaması eleştiri konusudur, zira, şiddete uğrama riskinin belirlenmesindeki belirsizlik ve güçlükler uygulamada sorun çıkmasına sebep olabilecektir. Kanundaki düzenleme karşısında, mahkeme, somut vakanın özelliğine göre şiddet olma riskinin varlığını değerlendirmelidir.

²⁸² ÖZTÜRK, s.5.

²⁸³ ÖZTÜRK, s.6.

²⁸⁴ KARAKAYA, Ramazan, Uygulamada Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, s.27.

Benzer şekilde Kanun'un amacını, kapsamını ve temel ilkelerini düzenleyen maddelere baktığımızda; Kanun'un amacının, şiddet mağduru veya şiddete maruz kalma riski olan kadın, çocukların ve diğer aile bireylerinin ve ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunmasının belirtilmiş olması yeterli görülmemiştir, Ülkemizin dahil olduğu uluslararası sözleşmeler ve T.C. Anayasa'sı, İstanbul Sözleşmesi ile iç hukuktaki kanuni düzenlemelerin de esas alındığını görmekteyiz. Kanun'da, şiddet olgusunu oluşturan hal ve tutumlardan direk ya da dolaylı olarak etkilenen veya etkilenme riski bulunan bireyler de şiddet mağduru sayılmıştır.

Şiddet görmüş ve görme riski olan kadınların, aile fertlerinin, çocukların ve ısrarlı takip mağdurlarının korunması, bu bireylerin maruz kaldıkları şiddetin önüne geçmek için alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek bu Kanun'un en temel amacıdır. 4320 sayılı Kanun kapsamında aile içi şiddeti uygulayan kişi yalnızca eş ile sınırlı tutulurken ve korunma kararının alınabilmesi için aile içi şiddetin eş tarafından uygulanması şart koşulurken; 6284 sayılı Kanun'un 2. maddesinde şiddet uygulayan tanımında Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları gerçekleştiren veya gerçekleştirme tehlikesi bulunan kişiler olarak yer almıştır.

7.1.1. 4320 sayılı Kanun Karşısında 6284 sayılı Kanun'un Gerekliliği

6284 sayılı Kanuna yapılan ilk itiraz, bu kanuna gerek olmadığı yönündeydi²⁸⁵. Bu görüşün sahiplerine göre 4320 sayılı Kanun on dört yıldır yürürlükteydi ve bu Kanunda yer alan eksikliklerin yol açtığı sorunlar ve yetersizlikler tespit edilmişti. Bu nedenle 6284 sayılı Kanunu çıkarmak yerine 4320 sayılı Kanunda gerekli değişikliklerin yapılması kısa vadede ve daha uygun olacaktı. Ancak kadına yönelik şiddetin zaman içinde artması sebebi ile bu görüşe karşı olarak yeni bir yasaya ihtiyaç olduğu ileri sürülmekteydi. Böylelikle "aile içi şiddeti önleme" mevzuatının yetersizliğinden dolayı ve 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi esas alınarak 6284 sayılı Kanun ve bu Kanun'un uygulanmasına yönelik Yönetmelik yürürlüğe konulmuştur.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un amacı, ailenin korunması amacıyla hareketle aile içi şiddetin önlenmesine yöneliktir. Kanunda "aile içi şiddeti"

²⁸⁵ ERCOŞKUN ŞENOL, Kübra, "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, s.432.

tanımı yok ama cezası vardı. Kanunda yer aldığı şekliyle şiddet suçunun oluştuğunun kabulü için herhangi bir eşin, çocukların ya da aileyi oluşturan diğer bireylerden birinin aile içi şiddete uğraması hâlinde yetkili hâkiminin belirli bir süre için maddede sayılan tedbirlere hükmetmesinin ardından takdir edilen süre içinde koruma kararına aykırı davranılmış olması gerekmektedir.

Burada dikkate değer adım, 6284 sayılı Kanun'un adının Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun olarak belirlenmesiyle, aile içi şiddeti esas alan 4320 sayılı Kanun'un aksine kadını birey olarak vurgulamasıdır. Ancak, 6284 sayılı Kanunda öncelikle ailenin korunması ve devamında kadına karşı şiddet ibaresi ile 4320 sayılı Kanundan ileri gidilmiş olmasına rağmen, kadına yönelik uluslararası sözleşmelerin en önemli niteliği olan toplumsal kalıpların değiştirilmesi hususuna çok fazla yardım etmemektedir.

7.1.2. İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Kanun Arasındaki Farklar

6284 sayılı Kanun, T.C. Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri ve özellikle Avrupa Konseyi'nce hazırlanan İstanbul Sözleşmesini esas almıştır. Bu durumundan ötürü 6284 sayılı Kanunda yer alan birçok düzenleme İstanbul Sözleşmesi ile paralellik arz etse de her iki düzenleme arasında bazı farklılıklar da söz konusudur.

6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi'nin temel ilkelerine uyumlu bir Kanun olmakla birlikte Sözleşme'ye göre daha dar kapsamlıdır. Bunun öne çıktığı durumlardan biri şiddete getirdikleri tanımlardır.

Kandemir, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanunda geçen “ev içi şiddet” ibaresi yerine “aile içi şiddet” ibaresinin kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte ev içi şiddet ibaresi, aile içi şiddetten daha geniş bir topluluğu kapsamaktadır. 6284 sayılı Kanun eksenindeki amaç daha geniş bir topluluğu ifade etmek olmayıp, esasen aileye yönelik şiddeti önlemeye çalışmak, bir çare bulmak ve bu yönde gerektiğinde uygulanacak müeyyideler öngörmektir.²⁸⁶

²⁸⁶ KANDEMİR, s.67.

Cinsiyet ayrımcılığı olarak da bilinen cinsiyet eşitsizliği; eğitim, ekonomi, sosyal yaşam ve siyaset gibi farklı alanlarda görülmektedir. Ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliğinden olumsuz etkilenen kesimin öncelikle kadınlar olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle cinsiyete dayalı ayrımcılık genellikle kadınlara karşı ayrımcılık olarak kabul edilmektedir. Devletler, refahı sağlama, artırma görevi çerçevesinde tüm vatandaşlarına eşit hak ve özgürlükler vermeyi amaçlamaktadır. Bu yoruma göre; devletler cinsiyet ayrımcılığını önlemek için harekete geçmelidirler.

İstanbul Sözleşmesi'nde öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve uygulanması konularında toplumsal cinsiyet perspektifi ve kadın erkek eşitliğini güçlendiren politikaların teşvik edileceği ve uygulanma garantisi 6284 sayılı Kanun'da tam anlamıyla karşılığını bulamamıştır. Kanun'da kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çok sayıda madde bulunduğu halde toplumsal cinsiyet kavramına yer veren bir maddeye rastlanılmamaktadır.

Aile içi şiddet yerine “ev içi şiddet” ibaresinin kullanılması durumda iki ihtimal söz konusudur; Kanun koyucu, ya sadece "ev içi şiddet" diyerek Kanuna daha geniş bir kapsam vermek istemektedir ya da bir çeviri hatası bulunmaktadır. İlk olasılığı düşünürsek: sadece aile üyeleri veya yakın akrabalar aynı evde yaşamamaktadır. Bu konuyla ilgili Almanya'da da bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre; aile içi şiddetin her türlü “ev içi şiddet” hükümlerine tabi kılınmış olup, kolluk kuvvetlerine, savcılık ve ilgili diğer tüm adli makamlara daha özel ve geniş yetkiler verilmiştir. Bu kapsamda:

“c) Hâkim: Aile mahkemesi hâkimini”,

“ç) Kadına yönelik şiddet: Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı” ifade eder.

Kadına yönelik şiddetin tanımında, Kanunda, İstanbul Sözleşmesi'ne göre daha basit bir tanım yapılsa da kadın olmaktan kaynaklı ayrımcılıktan bahsedilerek, toplumdaki cinsiyet eşitsizliğine gönderme yapılmıştır. Genel olarak, şiddet şu şekilde tanımlanmaktadır:

“d) Şiddet: Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı” ifade eder.

6284 Sayılı Kanun’da, İstanbul Sözleşmesinden farklı olarak genel bir şiddet tanımı da verilmektedir. Kanunda mağdur statüsü ise şu şekilde belirlenmiştir:

“e) Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri²⁸⁷.”

ifade eder

4320 sayılı Kanun’un yürürlükte olduğu dönemde koruma kapsamına sadece resmi nikahlı eşler girmektedir. İstanbul Sözleşmesi’nde düzenlendiği şekliyle mağdur kapsamında sayılanlar arttırılmıştır. Aynı zamanda, “şiddet” olayının yalnızca kadına yönelik olmadığı kabulünden hareketle “erkek” ve “çocuklar”ın da şiddet mağduru olarak 6284 Sayılı Kanun korumasından yararlanabilecekleri öngörülmüştür. Sözleşmede ayrıntıları ile ortaya konmuş ve uygulama için çok önemli bir diğer hususta Kanun’un 2. maddesinde;

“f) Şiddet önleme ve izleme merkezleri: Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmi dört saat esaslı ile yürüten merkezleri,”

olarak tanımlanmış ve bu merkezlerin ne şekilde yapılacağı gösterilmiştir.

Bunun yanı sıra,

“g) Şiddet uygulayan: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişiler,”

²⁸⁷ DEMİRKIR ÜNLÜ, s.35.

“ğ) Tedbir kararı: Bu Kanun kapsamında, şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını”

ifade edeceği düzenlemesine yer verilmiştir.

Tedbir kararlarının, kim ve kimler tarafından alınacağı, nasıl ve ne koşulda uygulanacağı, mağdurların nasıl ve nerelere başvurulabileceği, Kanunda yer bulan diğer konulardır.

Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddette, şiddete uğrayan aile bireyi -genellikle kadınlar- dışındakiler -genellikle çocuklar- fiziksel şiddete uğramasalar dahi psikolojik şiddet mağdurlardır. Bu bireylerin de korunması ve mağdurlara yardımcı olunması amacıyla taraf devlet politikalarının ve önlemlerinin geliştirilmesi İstanbul Sözleşmesi'nin bir diğer amacıdır.

Ayrıca taraf devletler, kadına yönelen ve aile içinde gerçekleşen şiddeti önlemek için uluslararası iş birliğini genişletmekle yükümlü kılınmıştır. Nihayetinde İstanbul Sözleşmesi'nin amacı, kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik olarak kamu kurumlarının ve kolluk güçlerinin birlikte etkin bir şekilde çalışmasını sağlamaktır.

İstanbul Sözleşmesi esas alınarak hazırlanan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un amacı; kadın, çocuk, aileyi oluşturan diğer bireyler ve ısrarlı takip mağdurlarını şiddete karşı korumak ve nihayetinde bu kişilere karşı şiddeti önlemektir. Kanunda, kadınlarla erkeklerin eşit haklara sahip olması, devletin, kişilerin yaşama hakkını, maddi ve manevi varlığının bütünlüğünü koruma görevi ve ailenin eşler arasındaki eşitliğe dayanmasını öngören hükümler bulunmaktadır²⁸⁸.

6284 sayılı Kanun'un 2. maddesinde şiddet tanımlanmıştır. Fiziksel, psikolojik, ekonomik ya da cinsel açıdan kişiye zarar veren, acı çektiren davranışlarla tehdit, baskı ve zorlamayla kişiyi keyfi olarak özgürlüğünden mahrum eden davranışlar kamusal veya özel alanda meydana geldiğine bakılmaksızın şiddet olarak yer almıştır.

²⁸⁸ KURT, s.16.

Kişi denildiğinden erkek, kadın, çocuk, aile bireyi ya da mağdurla herhangi bir yakınlığı olmayan biri söz konusu olabilir. Şiddet uygulama tehlikesi bulunan kişi de şiddet uygulanmış gibi değerlendirilecektir. Dolayısıyla böyle bir durumda şiddet uygulama tehlikesinin varlığı nedeniyle de tedbir kararı verilmesi mümkün olacaktır²⁸⁹.

Çekirdek aile veya geniş aile içinde, sokakta, okulda ve işte kadın ve kız çocuklarının fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalması hayata aktif katılımlarını önlemekte, istenmeyen evlilikler, sakatlık ve ölüm gibi geniş kapsamlı sonuçlara yol açmaktadır. Namus cinayeti, bu tür şiddetin en ölümcül ve en görünür biçimlerinden biridir. Kadına yönelik şiddet, en az göze çarpan biçimiyle bile Türkiye'de yaşayan milyonlarca kadının fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü tehdit etmektedir. Aile içi şiddet, özellikle eş şiddeti, kadınların hayatlarının belirleyici bir unsurudur²⁹⁰.

Sözleşmenin sadece kadınları değil, erkekleri ve çocuk mağdurları da koruyacağı, ancak güncel olayların büyük ölçüde kadın mağdurların deneyimlerine dayandığından, odak noktasının kadınlar olarak gösterildiği belirtilmektedir. Sayın Özdek'in uzun zamandır vurguladığı nokta, *"Bireyler, özellikle aile içi şiddetten en çok etkilenen kadınlar, kendilerini ve çocuklarını sadece dövülmekten ve tecavüze uğramaktan değil, aynı zamanda çeşitli diğer şiddet eylemlerine karşı da korumayı ve kaçınmayı öğrenmelidir"*²⁹¹. Bu İstanbul Sözleşmesi'nin de en önemli amaçlarından biridir.

Muhtemel olarak kadına yönelik şiddette uygulanan tedbirler belli bir caydırıcılık sağlasa da beklenen etkiyi yaratmadığı da bir gerçektir. 6284 sayılı Kanun'un dayanak noktası olan İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması beklenen etkiden daha da uzaklaşılmasına neden olmaktadır. Bu durum, ayrıca, 6284 sayılı Kanunun uluslararası dayanaklarından en önemlisinin ortadan kalkmasına yol açmıştır.

²⁸⁹ KARAKAYA, s.36.

²⁹⁰ TÖKER ERDOĞAN, s.16.

²⁹¹ ÖZDEK, Yasemin, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, TODAİE yayınları, s.160.

7.1.3. Kanun’un Yeterince Üzerinde Durulmadan Çok Kısa Sürede Yürürlüğe Konulması

6284 sayılı Kanun’a yapılan eleştirilerden bir diğeri de yeteri kadar çalışılmadan, kısa bir sürede yürürlüğe konmasıdır. Baktığımızda Kanunla ilgili Yönetmelik, Kanun kabul tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girmiştir. Oysa ki, uygulama yönetmeliği olmayan, alt yapısı yeterince hazırlanmayan ve ilgililerin yeteri kadar bilgiye sahip olmadığı bir kanunun, uygulanması aşamasında büyük sorunların yaşanması kaçınılmazdır²⁹².

7.1.4. Kanun Metni Üzerinde Tam Bir Mutabakatın Olmaması

6284 sayılı Kanun’un hazırlık sürecinde geniş bir kesimin görüşüne sunulduğu iddia edilse, özellikle kadın örgütlerinin bu aşamada “Şiddete Son Platformu” çatısı altında aktif bir rol oynadıkları kabul edilse bile metnin yasalaşması sürecinde konunun yeterince incelenmediği, taraflarınca tam bir mutabakat sağlanmadığı bir gerçektir. Bu, Kanunun yazımı ve görüşülmesi sırasında yeterince tartışılmadan, mutabakat aranmadan, çok kısa bir sürede yürürlüğe konulmasının bir sonucudur²⁹³.

7.1.5. Kanun’un Adının Değerlendirilmesi

6284 sayılı Kanun’un isminde ailenin korunması kavramının altı çizilse de bu Kanun’un amacının aile içi şiddete uğrayan kişiyi korumak olduğu dikkate alındığında ismi ile amacı arasında bir uyumsuzluğun olduğu belirtilebilir.

Kanunun amacında genel anlamda mağdur olarak erkeklerin doğrudan bulunmadığını söylemek mümkündür. Tek taraflı ısrarlı takip mağduru olarak veya aile bireyleri içinde yer alan erkeklerin bu Kanun ile getirilen olanaklardan yararlanmaları söz konusu olabilecektir.

Kanunun amacı; şiddete maruz kalan veya şiddete maruz kalma tehlikesi bulunan çocukların, kadınların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin engellenmesi hedefiyle alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek şeklinde açıklanmıştır.

²⁹² ERCOŞKUN ŞENOL, s.427.

²⁹³ ERCOŞKUN ŞENOL, s.427.

7.2. 6284 sayılı Kanun'un Amacı ve Kapsamı

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasında amacı belirtilmiş olup, *“şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar ile çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi için alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemek”* şeklinde ifade edilmiştir. Bu düzenlemeden de anlaşılacağı gibi Kanunun amacı kadının, aile bireylerinin, çocukların ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının şiddetten korunması, şiddetin önlenerek ortadan kaldırılması veya şiddet ortaya çıkmışsa kovuşturularak faillerinin cezalandırılmasıdır²⁹⁴. Bu sayede şiddete uğramasa bile şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişiler ve aile bireyleri dışında kalan tüm şiddet mağdurları da Kanun'un koruması kapsamına girmektedir. Ayrıca şiddet uygulayan ve şiddet mağdurlarına verilecek koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile bu kişilerin rehabilite edilmesi de Kanunun taşıdığı amaçlar arasında yer almaktadır²⁹⁵.

6284 sayılı Kanunun 1.maddesinin ikinci fıkrasında, Kanunun uygulanması ve gerekli hizmetlerin sunulmasında uyulacak temel ilkeler belirtilmiştir. Bu ilkeler şu şekildedir: Kanun uygulanırken T.C. Anayasa'sı ve İstanbul Sözleşmesi gibi Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır. Şiddet mağdurlarına destek ve hizmet verilirken insan haklarına dayalı, kadın-erkek eşitliğini gözetken, sosyal devlet ilkesine ve adalete uygun, etkili ve hızlı bir yöntem izlenir. Şiddet uygulayan ya da mağdur için verilen tedbirlerin uygulaması insan onuruna uygun olmalıdır. Kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ya da kadınları bu tür şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz. Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan düzenlemeye paralel şekilde 6284 sayılı Kanun'da da kadınları koruyucu özel tedbirlerin ayrımcılık olarak yorumlanamayacağı düzenlenmiştir.

Kanun'un amacı sadece 1. maddesinde belirtilen hususlarla sınırlı değildir. Kanun bütün düzenlemeleriyle en temel insan hakkı olan yaşam hakkının korunması ve kadına yönelik şiddetin, cinayetlerin sonlandırılmasını hedeflemektedir. Bu sebepten ötürü

²⁹⁴ GÖKALP, s.3.

²⁹⁵ ERCOŞKUN ŞENOL, s.429.

kanundaki hükümlerle özellikle kamu kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin şiddetle mücadelenin her aşamasında aktif rol almasının sağlanması amaçlanmaktadır.

Görüleceği üzere 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi esas alınarak yapılmış olup Türkiye, bu Kanun ile sair mevzuat hükümlerinin aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda yeterli olduğundan bahisle tek taraflı olarak İstanbul Sözleşmesi'ni feshetmiştir. Ancak daha önce de ayrıntılı açıklamasını yaptığımız gibi yapılan fesih işlemi usulüne uygun değildir.

7.3. 6284 Sayılı Kanun'un Uygulanmasının Şartları

7.3.1. Şiddete Uğrama Tehlikesi İçerisinde Bulunmak

6284 sayılı Kanun kapsamında tedbire hükmolunabilmesi için aranan şartlardan ilki şiddet mağdurunun şiddete uğraması veya uğraması tehlikesinin var olmasıdır²⁹⁶.

Şiddet, *“bireyin kendisine, bir başka bireye, bir gruba ve/veya topluma yönelik sözel, duygusal, fiziksel veya cinsel yolla, doğrudan veya dolaylı olarak uygulanan, kişi veya kişilerin fiziksel, ruhsal, cinsel bütünlüğüne, kültürel değerlerine veya hareket özgürlüğüne zarar veren veya zarar verme olasılığı bulunan her türlü davranış”*²⁹⁷.” olarak tanımlanmaktadır Şiddet olarak kabul edilebilecek davranışlar zamana göre, toplumun değer yargıları ve kültürel yapısına göre farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle şiddetin yukarıdaki tanımı dışında çok çeşitli tanımları da yapılabilir. Bu bağlamda dar anlamda şiddet, fiziki olarak kullanılan ve kişinin hayatı, vücut bütünlüğü, malvarlığına yönelik davranışlar veya tehditler şeklinde anlaşılabilirken geniş anlamda şiddet ise sadece fiziksel olmayıp cinsel, duygusal, psikolojik, ekonomik her türlü baskıyı ifade eder²⁹⁸.

Aile içi şiddet ise aile üyelerinin birbirlerine karşı işlenen, fiziksel ya da psikolojik açıdan vücut bütünlüğünü tehdit eden, özgürlüğünden mahrum bırakan kişisel gelişime ciddi şekilde zarar veren eylem ya da davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda şiddet kavramına, kadının cinsel birlikteliğe zorlanması, zorla üreme yeteneğinden yoksun

²⁹⁶ YAZICI, Samet, *“Evlilik Birliğinin Korunmasına Yönelik Hâkim Tarafından Alınacak Önlemler”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.202.

²⁹⁷ KANDEMİR F., s.122.

²⁹⁸ YAZICI, s.203.

bırakılması, cinsel kölelik, hamile kalmaya veya hamileliği sona erdirmeye zorlama şeklindeki cinsel şiddet de dâhildir²⁹⁹.

Şiddete uğrama tehlikesinin hangi hallerde söz konusu olabileceğine dair açık bir düzenleme bulunmamakta olup ülkemizin tarafı olduğu İstanbul Sözleşmesi kapsamında risk değerlendirme ve risk yönetimi konusunda düzenleme yapılması gerekliliği vardır. Mevcut durumda ise bu konuda takdir yetkisi tedbir kararı verme yetkisi olan kolluk amirleri, mülkî idare amirleri ve hâkimdedir³⁰⁰.

6284 sayılı Kanun'un 4320 sayılı Kanundan ayrıldığı en önemli noktalardan biri, sadece meydana gelmiş şiddeti değil, şiddet uygulanmasının muhtemel olduğu hallerde de uygulanmasının mümkün olmasıdır.

7.3.2. Israrlı Takip Mağduru Olmak

Israrlı takip kavramı İstanbul Sözleşmesi'nin 34. maddesinde düzenlenmektedir. Sözleşmede ısrarlı takip; kişinin güvenliğınden emin olmamasına yol açan, kişiyi korkutan ve süreklilik arz eden kasıtlı ve tehdit içeren davranışlar olarak tanımlanmıştır. İç hukukumuzda tek taraflı ısrarlı takip mağduru kavramı ilk kez 6284 sayılı Kanun'da yer almıştır. 6284 sayılı Kanun'un ilk maddesinde şiddete maruz kalanlar ya da şiddete maruz kalma tehlikesi içinde bulunanların yanı sıra tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının da koruma altına alınacağı düzenlenmiştir³⁰¹.

Kanun koyucu, tanımlara ilişkin bölümde ısrarlı takipten ne anlaşılması gerektiğini açıklamamış, bununla birlikte uygulama yönetmeliğinde tek taraflı ısrarlı takipten ne anlaşılması gerektiğini md.3'te ifade etmiştir. Buna göre herhangi bir bağ aranmaksızın bir kişinin kendi güvenliğınden endişe edecek, çaresizlik duyacak ve korkacak şekilde fiili, sözlü ya da yazılı her şekilde baskı altına alan her türlü davranış ısrarlı takip çerçevesinde görülecektir. Bu bağlamda telefon, mesaj, e-posta gibi her nevi iletişim aracı ile sürekli rahatsız etme, takip etme, hediye ve çiçek gönderme gibi davranışlar ısrarlı takibin tipik

²⁹⁹ KANDEMİR F., s.122.

³⁰⁰ YAZICI, s.204.

³⁰¹ BÖLÜKBAŞI, s.30.

örneklerindendir. Bu eylemlerin ayrıca suç teşkil etmesi halinde cezaî sorumluluk da gündeme gelecektir³⁰².

Bu düzenleme ile önceki 4320 sayılı Kanundan farklı olarak Kanunun uygulanma alanı oldukça fazla bir biçimde genişletilmiştir. Tedbire hükmedilmesi için delil de aranmayacağına ilişkin Kanun hükmü de dikkate alındığında ısrarlı takip mağduru olduğunu belirten herkes başvurduğu takdirde tedbire hükmedilebilecektir (6284 md.8/3)³⁰³.

7.3.4. Şiddet Uygulayan Kavramı

6284 sayılı Kanunda şiddet uygulayan, şiddet olgusunun faili olan, şiddet olarak öngörülen tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişi olarak tanımlanmıştır³⁰⁴. Şiddet ise Kanunda fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel açıdan kişiye zarar veren ve acı çektiren, yaşam hakkını tehdit eden, özgürlüğünden keyfi olarak mahrum bırakan, kamusal ya da özel alanda gerçekleşmesi mümkün her türlü tutum veya davranış olarak tanımlanmıştır.

Yine Kanunda kadına karşı şiddet ayrı bir şiddet türü olarak tanımlanmıştır. Buna göre, kadına yönelik şiddet; kadınlara, salt kadın olmalarından kaynaklı veya cinsiyete dayalı ayrımcılık nedeni ile kadınları etkileyen ve kadının en temel insan haklarının ihlaline sebep olan her türlü tutum ve davranışı ifade eder³⁰⁵.

6284 sayılı Kanun uygulamasında şiddet uygulayan kişinin şiddet mağdurunun eşi olması gibi bir şart aranmaz. Aynı evde beraber yaşayan kişilere, aynı evde birlikte yaşamamakla birlikte Kanun kapsamında korunan kişilere (kadınlar, çocuklar, tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan herkes) karşı Kanunda yasaklanan eylemlerin gerçekleşmesi halinde bu eylemi gerçekleştiren kişi şiddet uygulayan olarak kabul edilecektir³⁰⁶.

Şiddet uygulayanla ilgili olarak Kanunda kusurlu olma ve temyiz kudretine sahip olma şartları aranmadığından, bir diğer deyişle tedbir uygulanması gereken bir durumun

³⁰² KARAKAYA, s.35.

³⁰³ YAZICI, s.205.

³⁰⁴ BÖLÜKBAŞI, s.55.

³⁰⁵ YAZICI, s.205.

³⁰⁶ KANDEMİR F., s.71.

tedbir uygulamakla yetkili makamlarca öğrenilmesi halinde herhangi bir delil veya belge aranmaksızın tedbir uygulanması gerekecektir. Bununla birlikte şiddet uygulayanın temyiz kudreti olmadığını ileri sürerek yasal temsilcisi tedbir kararına itiraz ederse, tedbirin kaldırılması, tedbir kesinleştikten sonra ilgilinin tedbire aykırı davranması durumunda da zorlama hapsi uygulanması gündeme gelecektir³⁰⁷.

7.3.5. Şiddet Mağduru

Kimlerin Kanunda şiddet olarak tanımlanan eylemlere maruz kalmaları veya şiddet tehlikesi altında bulunmaları halinde 6284 sayılı Kanunda yer alan tedbirlerden faydalanabileceği, Kanunun tanımlar kısmında şu şekilde ifade edilmiştir: “*Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri ifade eder*³⁰⁸.”

Yapılan bu tanımdan hareketle kimlerin bu Kanun kapsamında mağdur olabileceğini incelemek gerekir. Öncelikli olarak en geniş anlamda aile kavramına dâhil olan kimseler, diğer aile bireylerinin şiddet kabul edilen eylemlerine karşı Kanunun koruması altındadırlar. Bu kişilerin aynı evde birlikte yaşama şartları da kanaatimizce aranmamalıdır. Zira, 6284 sayılı Kanun’un amacı düşünüldüğünde, mümkün oldukça geniş kapsamda aile bireylerinin, kadın ve çocukların korunmasının temini önemlidir. Bunun yanı sıra çocuklar, aralarında medeni nikâh bulunmaksızın evli gibi birlikte yaşayanlar, aralarındaki evlilik birliği sona ermiş olsa bile eşler Kanun kapsamında korumadan yararlanacaklardır. Yine kanaatimizce nişanlılar ve hatta sevgililer de bu Kanun kapsamında tedbir talep edebilirler³⁰⁹.

³⁰⁷ KARAKAYA, s.37.

³⁰⁸ YAZICI, s.206.

³⁰⁹ YAZICI, s.207.

8. 6284 SAYILI KANUN'DA KORUNAN KİŞİLER

6284 sayılı Kanun'unda korunmasına öncelik tanınan gruplar kadın, çocuk, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları olarak belirtilmiştir.

Biyolojik açıdan cinsiyeti kadın olan kişiler Kanun kapsamında öncelikle koruma kapsamındadır. TMK'nın 40. maddesi kapsamında belirtilen şartları taşıyarak cinsiyetini kadın olarak değiştiren bireyler de kadınlara tanınan bu haklardan faydalanabileceği gibi kadının evli, bekar, boşanmış, dini nikâhlı olmasının³¹⁰, yaşının, vatandaşlığının, cinsel tercihlerinin ya da şiddetin gerçekleştiği yerin³¹¹ koruma açısından bir farkı bulunmamaktadır. Ancak kanuni düzenlemede cinsel tercihlere yönelik açık bir ifade yer almadığından bu cinsel tercih kapsamının içeriği konusunda hâkimlerden somut olayın özellikleri ve kanunun yapılış amacına göre iyi niyetli iradeleri ile yorum yapması beklenmektedir³¹².

Kanunda kadının aile bireylerinden ayrı olarak ayrıca ifade edilmiş olması kadının özel olarak korunması gerektiğini göstermektedir³¹³. Ancak burada dikkat edilmesi gereken şiddet mağduru tüm kadınların değil, yalnızca “cinsiyete dayalı” olarak şiddete maruz kalan kadınların koruma kapsamında kaldığıdır³¹⁴.

Dünya genelinde en çok şiddete uğrayanlar arasında kadınlarla birlikte çocuklar yer almaktadır. Özellikle çocuklar zayıflıkları nedeniyle çeşitli şiddet ve istismara maruz bırakılmaktadır³¹⁵. Çocuk kelimesi küçük yaştaki erkek veya kız anlamına gelmekte olup³¹⁶ Çocuk Koruma Kanunu'nun³¹⁷ (ÇKK), tanımlar başlıklı 3/a maddesinde vaktinden önce ergin olsa da on sekiz yaşını doldurmamış kişilerin çocuk olarak nitelendirileceği belirtilmiştir.

³¹⁰ GÖKALP, s.35-36.

³¹¹ ERÇOŞKUN ŞENOL, s.432.

³¹² TUNA, Oğuzhan, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 1. Baskı, Ankara 2021, s.40.

³¹³ KANDEMİR, s.69.

³¹⁴ ERÇOŞKUN ŞENOL, s.431.

³¹⁵ KANDEMİR, s.70.

³¹⁶ TÜRK DİL KURUMU, GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK, 2021, [HTTPS://SOZLUK.GOV.TR/](https://sozluk.gov.tr/).

³¹⁷ ÇOCUK KORUMA KANUNU, 2005, RESMÎ GAZETE 25876, 15/07/2005.

Şiddet mağduru çocukların 6284 sayılı Kanun kapsamında korunması açısından çocuğun evlatlık, evlilik içi ya da evlilik dışı doğmuş olma gibi hukuki durumlarının hiçbir önemi olmadığı³¹⁸ gibi çocuğun kız ya da erkek olmasının da bir önemi bulunmamaktadır³¹⁹. Kısaca çocuğun medeni halinin, vatandaşlığının ya da şiddetin aile içinde veya dışında gerçekleşmesinin kanundan faydalanılması bakımından bir önemi yoktur³²⁰.

6284 sayılı Kanun'da ve İstanbul Sözleşmesi'nde kız çocuklarının "*kadın*" kavramına dahil olduğu kabul edildiğinden, Kanunda ayrıca ifade edilen "*çocuk*" kavramının kız çocuklarını değil de yalnızca erkek çocuklarını mı ifade edeceği sorusu akla gelmektedir. Çocukların özellikle korunması gerektiği ortada olduğundan "*çocuk*" kavramının her halükârda kız çocuklarını ve erkek çocuklarını birlikte ifade edeceği söylenebilir³²¹.

Çocuğa uygulanan şiddet neticesinde çocukların gelişimlerinin olumsuz yönde etkilenmesi ve bu şekilde çocuk istismarına yol açması, çocuğun ailesinden korunması adına devlet tarafından ailelere yönelik eğitim program ve politikaları düzenlenmesi gerekmektedir³²².

6284 sayılı Kanun'da aile bireylerinin kimleri ifade edeceği konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Medeni Hukukta ise aile bireylerinin kimler olacağı konusu küçük aile ve büyük aile, dar anlamda aile ve geniş anlamda aile ile en geniş anlamda aile gibi kategorilerle belirlenmekte olup, küçük aile eşlerle evlenmemiş çocukları, büyük aile ise küçük aile dışında kalan ve küçük aileyle aynı çatı altında yaşayan kan ile kayın hısımlarını ve aralarında sözleşme ilişkisi bulunan (bahçıvan, aşçı, şoför vb.) kişileri kapsamaktadır³²³. Dar anlamda aile kapsamına sadece eşler girerken, geniş anlamda aile eşlerle birlikte çocukları, en geniş anlamda aile ise büyük aile tanımındaki kişileri kapsamaktadır³²⁴. 6284 sayılı Kanun'da açıkça aile bireyleri belirtilmemiş olsa da büyük

³¹⁸ TUNA, s.41.

³¹⁹ ERCOŞKUN ŞENOL, s.432; KANDEMİR, s.70.

³²⁰ ERCOŞKUN ŞENOL, s.432.

³²¹ KANDEMİR, s.70.

³²² TUNA, s.41.

³²³ KARAKAYA, s.34.

³²⁴ YAĞCIOĞLU, s.923.

aile ya da en geniş anlamda ailenin Kanunda kastedilen aile bireyleri olarak nitelendirilmesi Kanunun amacına ve düzenleniş şekline daha uygun düşecektir³²⁵.

Aile bireyleri kapsamı geniş tutulduğundan imam nikâhlı birliktelikler, kuma olarak nitelendirilen kişiler ile büyükanne büyükbaba gibi kişiler de Kanun kapsamında yer almakta, bunların yanı sıra aynı haneyi paylaşmasalar bile ayrı yaşayan eşler, boşanmış³²⁶ ya da evliliğin butlanına karar verilenler de aile bireyleri kapsamında değerlendirilmektedir³²⁷. Kanunda ifade edilen aile kavramı toplumda kabul edilen aile kavramından biraz daha geniş ve farklı olsa da aileyi oluşturan kişiler arasındaki bağın kopması durumunda bu kişilerin de korunabilmesi açısından Kanun kapsamının geniş tutulmuş olması isabetlidir³²⁸. Böylelikle aynı evde yaşasın ya da yaşamasın aralarında içsel yakınlık, duygusal, kişisel, fiziksel ya da mekânsal bir ilişki bulunan ya da kan-kayın hısımlığı bulunan kişiler arasında³²⁹ gerçekleşmiş olan ya da gerçekleşme ihtimali olan her türlü cinsel, fiziksel, ekonomik veya psikolojik şiddet olayı 6284 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmektedir.

Tek taraflı ısrarlı takip kavramı 6284 sayılı Kanun'da yer almakla birlikte Kanunda tanımı yapılmamıştır. Bu kavram, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin "*Tanımlar ve kısaltmalar*" başlıklı 3/1-ş maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre tek taraflı ısrarlı takip aralarına aile bağı ilişkisi olsun ya da olmasın fiili, yazılı, sözlü olarak veya herhangi bir tür iletişim aracı kullanılarak, şiddet uygulayan tarafından mağdurun güvenliğinden endişe edilecek şekilde fiziksel ya da psikolojik olarak korku veya çaresizlik duyulmasına ve baskı altında tutulmasına neden olunan her türlü davranışı ifade etmektedir. Öğretide ısrarlı takibin tek taraflı olarak gerçekleştirilebilir bir durum olması nedeniyle başına "*tek taraflı*" ibaresinin eklenmesinin gereksiz olduğu belirtilmekte olup³³⁰, kanaatimizce de "*ısrarlı takip*" kavramından fiilin tek taraflı gerçekleştirildiği anlaşıldığından tek taraflı ibaresinin kullanılması yersizdir.

³²⁵ YAĞCIOĞLU, s.923.

³²⁶ KARAKAYA, s.34.

³²⁷ ERCOŞKUN ŞENOL, s.434.

³²⁸ KANDEMİR, s.72.

³²⁹ YAĞCIOĞLU, s.925.

³³⁰ ERCOŞKUN ŞENOL, s.435; YAĞCIOĞLU, s.927.

Israrlı takip, gizlice ya da tehditkâr şekilde hareket etmek, kişiye musallat olmak veya dadanmak anlamına gelen İngilizce “*stalking*” kelimesinden gelmektedir³³¹. Yine mağdura yönelik gizli ya da açık cinsel istek veya yönelim nedeniyle fail tarafından gerçekleştirilen sarkıntılık ya da taciz şeklindeki davranışlarla mağdurun sürekli şekilde takip edilmesi olarak da tanımlanmaktadır³³².

Israrlı takibin hukuka aykırı olması için takibin belirli süre boyunca devam etmesi gerekmektedir³³³. Bu devamlılık sırasında ısrarlı takip, fail tarafından mağdura yönelik olarak ayrı ayrı ve birbirinden farklı fiillerle gerçekleştirilebileceği gibi birbirinden bağımsız ve biri diğerini tamamlayacak şekilde birbirini izleyen eylemlerle bir arada da gerçekleşebilir³³⁴. Israrlı takibin varlığı tespit edilirken hak ihlallerinin önüne geçilmesi adına objektif koşullara göre değerlendirme yapılarak mağduru rahatsız edip etmeyeceği doğru tespit edilmelidir³³⁵. Aksi takdirde kanunun amacından sapılarak kanun tarafından tanınan bu hakkın kötüye kullanılması ve sokakta yürürken göz göze gelinmesi halinde dahi ısrarlı takip iddiasıyla karşılaşılabılır.

Israrlı takip mağdurlarının 6284 sayılı Kanun kapsamında tanınan korumadan faydalanması konusunda cinsiyetinin ya da yaşının bir önemi olmadığından, koruma talep edebilecek kişi erkek, kadın veya çocuk olabilecektir³³⁶. Aynı şekilde ısrarlı takiple şiddet uygulayan ya da uygulama tehlikesi bulunan kişinin de erkek, kadın veya çocuk olması açısından bir farklılık bulunmamaktadır³³⁷.

En sık karşılaşılan ısrarlı takip olayları mağdurun istemediği halde telefonla aranması, mektupla, e-posta gönderilerek rahatsız edilmesi, takip edilmesi, beklenmesi, gözetlenmesi ya da sürekli karşısına çıkılması, mağdura çiçek gibi eşyaların gönderilmesi ve mağdur hakkında sosyal medya gibi alanlarda ya da kamuya açık alanda asılsız dedikodular yayılmasıdır. Yapılan araştırmalarda insanların en az %12’sinin hayatının bir

³³¹ TÜRKMEN, Ahmet, “Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (*Stalking*) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1388.

³³² UYUMAZ, Alper/AKDAĞ, İdris, “Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Takip Mağdurunun Korunması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.54.

³³³ UYUMAZ/AKDAĞ, s.54.

³³⁴ UYUMAZ/AKDAĞ, s.54-55.

³³⁵ KANDEMİR, s.71.

³³⁶ GÜNAY, Mehmet, “6284 sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s.656.

³³⁷ GÜNAY, s.656.

bölümünde ısrarlı takip mağduru olduğu, ısrarlı takibi çoğu zaman erkeklerin kadınlara yönelik yaptığı, faillerin beşte birinin mağdura bu yolla fiziksel zarar verdiği, mağdurlarda ise devamlı takip ediliyormuş hissi, yakınlarının hayatından endişe etme, iş kaybı korkusu, anksiyete bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu ya da ölüm gibi zararlar meydana geldiği görülmüştür³³⁸. Yine sosyal medyada yaşanan ısrarlı arkadaşlık teklifleri de ısrarlı takip kapsamında değerlendirilmektedir³³⁹.

Israrlı takip halinde 6284 sayılı Kanun kapsamındaki tedbirlerin öncelikle uygulanarak şiddetin neticelendirilmesine çalışılmalıdır. Ancak şayet bu tedbirler yeterli gelmez ise yaşanan mağduriyetin giderilmesi için TBK kapsamında yer alan haksız fiil hükümleri ve kişilik hakkının ihlaline yönelik hükümlerin uygulanması da mümkündür³⁴⁰.

12.05.2022 tarihli ve 7406 sayılı Kanunla Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda, kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik düzenlemeler öngörülmüş, Türk Ceza Kanuna eklenen 123/A maddesiyle; ısrarlı takip fiili müstakil suç olarak düzenlenmiştir.

Madde doğrultusunda bir kimseyi rızası dışında huzursuzluk verecek, kendisini veya yakınlarından birinin güvenliğinden endişe duyacak şekilde ısrarla fiziken takip etmek, iletişim araçları veya herhangi bir şekilde temas kurmaya çalışan faile hapis cezası verilmesi öngörülmüştür.

Maddenin ikinci fıkrasında suçun nitelikli halleri düzenlenmiş olup bu çerçevede ısrarlı takibin çocuğa veya ayrı yaşanan ya da boşanılan eşe karşı işlenmesi, mağdurun okul, ev ya da işini bırakmasına ya da değiştirilmesine yol açması, hakkında uzaklaştırma kararı verilen failce işlenmesi halinde hapis cezasının belirlenen oranlarda arttırılması öngörülmüştür³⁴¹.

Bu düzenleme ısrarlı takibin önlenmesi açısından olumlu bir gelişmedir.

³³⁸ TÜRKMEN, s.1390-1391.

³³⁹ KANDEMİR, s.71.

³⁴⁰ KANDEMİR, s.71.

³⁴¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220527-7.htm>

9. 6284 SAYILI KANUN'DA YER ALAN TEDBİRLER

9.1. Genel Olarak

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, ülkemizde ve dünyada her yıl pek çok insanı etkileyen, kadın, çocuk, yaşlı gibi savunmasız durumda bulunan kişilerin insan hakkı ihlaline neden olan ve acilen çözüm bulunması gereken konulardır. Aile kavramının önemine binaen ulusal ve uluslararası alanda şiddet mağduru kişilerin korunması, şiddetin önlenmesi ve etkilerinin neticelendirilmesi adına çalışmalar sürdürülmektedir. Ailenin korunması, sağlıklı ve mutlu nesillerin yetiştirilmesi adına devletlere de şiddet konusunda bazı sorumluluklar düşmektedir.

Anayasa'nın 41. maddesinde Devlete düşen bu sorumluluk belirtilerek, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ana ve çocukların korunması adına Devlet tarafından gerekli önlemlerin alınacağı belirtilmiştir³⁴². Kadının ve ailenin korunarak şiddetin önlenmesiyle korunmak istenen hukuki değerlere yaşam hakkı, işkenceye ve ayrımcılığa uğramama hakkı ile eşitlik ilkesi örnek gösterilebilir³⁴³.

Ailenin korunması hakkında TMK'da çeşitli düzenlemeler bulunmakla birlikte kadının korunması ve ev içi şiddetin önlenmesi hususlarında düzenlemenin yer almaması, var olan düzenlemelerin de sürecin aciliyetine ayak uyduramaması nedeniyle kadının ve ailenin korunması, evi içi şiddetin önüne geçilebilmesi adına yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş olup, bunun için mülga 4320 sayılı Kanun kabul edilmiş, ancak bu Kanunun istenilen düzeyde etkili olmaması nedeniyle de 6284 sayılı Kanun kabul edilerek yürürlüğe girmiştir³⁴⁴.

Mülga 4320 sayılı Kanun'da tedbirlerin yalnızca hâkim tarafından alınabileceği düzenlenmiş olup, bu durum sürecin uzamasına ve telafisi mümkün olmayan zararlara neden olmuştur. 6284 sayılı Kanun'da ise hâkimin yanı sıra mülki amir ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirinin de tedbir kararı alabileceği düzenlenmiş³⁴⁵, yine

³⁴² DÜĞMECİ, Fatih/GÜRSEL, Esin, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.845.

³⁴³ DÜĞMECİ/GÜRSEL, s.845.

³⁴⁴ TUNA, s.54.

³⁴⁵ TUNA, s.54.

mülga 4320 sayılı Kanun'dan farklı olarak tedbirler şiddet uygulayanlar için önleyici tedbirler, şiddet mağdurları için ise koruyucu tedbirler olarak ayrı ayrı düzenlenmiştir³⁴⁶. Bu yeni düzenleme ile şiddet mağdurlarının yaşadıkları şiddete bağlı sonuçların telafi edilmesi ve güvenliklerinin sağlanarak şiddetten uzak hayat sürmeleri imkânı sağlanmak istenmiştir.

6284 sayılı Kanun'da düzenlenmiş bulunan koruyucu ve önleyici tedbirler geçici hukuki koruma niteliğinde olmakla birlikte, şu yönleriyle HMK ve TMK'da yer alan geçici hukuki korumalardan ayrılmaktadır: Öncelikle diğer düzenlemelerden farklı olarak 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen tedbirler aile bireyleri ile kadın ve çocuklara yönelik şiddeti önleme amacı gütmekte olup, yine diğerlerinden farklı olarak temyiz değil itiraz kanun yoluna tabi olmakta ve yalnızca hâkim tarafından değil hâkim ile birlikte mülki amir ve istisnai hallerde kolluk amiri tarafından verilebilmektedir³⁴⁷.

6284 sayılı Kanun'da yer alan tedbirler nihai karar olmayıp, geçici hukuki koruma sağladığından, hâkimin, mülki amirin ya da kolluk amirinin belirlediği sürelerde geçerli olan zorlayıcı ve bağlayıcı kararlardır³⁴⁸.

Muhtemel şiddet vakalarına engel olabilmek ve yaşananların tekrarlamaması için seri bir şekilde müdahale edilmesi zaruridir. 6284 sayılı Kanun ile buna benzer olayların meydana gelmemesi için kararların seri bir halde alınması amaç edinilmiştir. Hâkime tanınan koruyucu ve önleyici tedbirlere ek olarak idari amire de benzer tedbir alabilmeyi tanımıştır. Hâkim ve idari amire ulaşılamayan durumlarda kolluk amirine uygun gördüğü tedbirleri alıp en kısa sürede hâkime ya da idari amire bildirmek üzere uygulama kolaylığı verilmiştir. Bu haliyle şiddete maruz kalan bireylerin daha fazla zarar görmemeleri için uygulamada önemli gelişme sağlanmıştır.

İstanbul sözleşmesi, kadına yönelik ve aile içi şiddete yer veren ve yaptırım öngören ilk uluslararası sözleşme olmasının yanı sıra, aynı zamanda imza koyan devletler açısından bağlayıcılık taşıyan ve kadına yönelik şiddet ile insan haklarının ihlal edileceğine dikkat çeken uluslararası ilk sözleşmedir. Bu Sözleşmeden hareketle hazırlanan Kanunun 17. Maddesinde mağdurlara geçici maddi yardım yapılması öngörülmektedir. Mağdurların

³⁴⁶ GÜNAY, s.650; TUNA, s.54.

³⁴⁷ GÜNAY, s.651.

³⁴⁸ KARAKAYA, s.45.

yaşı dikkate alınarak miktarlar belirlenmekte ve korunan kişilerin birden fazla olması hâlinde ayrıca ödeme yapılması öngörülmektedir. Her şartta yapılacak yardımın üst sınırı da belirlenen günlük ödeme tutarının bir buçuk katını geçemeyeceği, barınma imkânı sağlanması hâlinde ise maddede belirtilen tutarların yüzde elli oranında hükmü yer almaktadır. Söz konusu düzenleme bu Kanun kapsamına girenlere sağlanan somut mali desteği göstermesi bakımından önemlidir.

6284 sayılı Kanun kapsamında şiddet uygulayanlar ve şiddet maruz kalanlar için yeni düzenlemeler getirilmiş, önceki kararların kapsamı genişletilmiştir. Bu düzenlemeler neticesinde koruyucu ve önleyici tedbir kararları ön plana çıkarılmıştır, bu kararlar kapsamında şiddet görüldüğüne dair delil veya belge aranmaksızın önleyici tedbir kararının ivedilikle alınması gerekliliği özellikle vurgulanmıştır. Böylece şiddet mağduru kadının belge veya delil olmaksızın yetkili makamlara başvurması sağlanmıştır³⁴⁹.

9.2. Mağdurun Başvurabileceği Merciler ile ŞÖNİM ve Konukevleri

Şiddete uğrayan, şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları 6284 sayılı Kanun'da belirtilen koruma ve önleme tedbirlerinden faydalanabilmek için öncelikle ilgili mercilere başvuru yapmalı ve tedbir uygulanmasını istemelidir.

6284 sayılı Kanun kapsamında korunan kişilerin bu korumadan faydalanmak için en kolay müracaat edebilecekleri merci ulaşma imkânı kolaylığı nedeniyle polis merkezleri ve karakollar olup, mağdurlar telefonla ya da bu merkezlere giderek Kanun kapsamında korumadan faydalanmak istediğini belirtmelidir³⁵⁰. Polis ve Jandarma böyle bir başvuru alındıktan sonra Kanun gereği derhal durumun gerektirdiği işlemleri yapmalı ve tedbirleri uygulamalıdır.

Şiddet mağdurlarının başvuru yapabilecekleri bir diğer mercii Aile Mahkemesi Hâkimliğidir. Şiddet mağdurları şiddetin niteliği ve tarafların özelliklerine göre mülki amir ya da kolluk amiri tarafından verilemeyecek tedbirler için Aile Mahkemesi Hâkimliğine başvuru yaparak, gecikmesinde sakınca bulunan halin varlığında derhal, diğer hallerde ise

³⁴⁹ YÜKSEL, s.173.

³⁵⁰ KANDEMİR, s.73.

yapılacak yargılama neticesinde koruyucu ve önleyici tedbirlerden faydalanmayı talep edebilirler³⁵¹. Aile Mahkemesinin olmadığı yerlerde Asliye Hukuk Mahkemesine başvuru yapılmalıdır.

Korunma talep edecek kişi illerde vali, ilçelerde ise kaymakamlığa da başvurabilir. Yine genel şikâyet mercii olan Cumhuriyet başsavcılıklarına müracaatta bulunularak da tedbir kararı talep edilebilir³⁵².

Ailenin korunması ve kadına şiddetin önlenmesi konusunda faaliyet gösteren Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri de tedbir uygulanmasını isteyen kişilerce başvurulabilecek mercilerden biridir³⁵³.

Daha önce de belirtildiği üzere, İstanbul Sözleşmesi'nde taraf devletler şiddet olayının en kısa yoldan bildirilmesi için 7/24 esasıyla çalışan telefon destek hatlarının kurulmasıyla yükümlü tutulmuş, bu kapsamda ülkemizde 11 Eylül 2012 tarihinde ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Engelli, Sosyal Hizmet Danışma Hattı kurulmuştur³⁵⁴. Ücretsiz olarak ve Türkçe, Kürtçe ve Arapça dilleri ile destek hizmeti veren ALO 183 hattına şiddet eylemleri ile ilgili ihbar yapılabilmekte ve mağdurlara verilen hizmetlere ilişkin bilgi alınabilmektedir³⁵⁵.

Adli yardım kurumları olan Barolar, konukevi ve destek hizmeti sağlayan kadın STK'lar ve bazı belediyeler de şiddet mağdurlarının başvurabilecekleri merciler arasındadır³⁵⁶.

Teknolojide yaşanan gelişmeler neticesinde kadın ve çocukların maruz kaldığı şiddetin önlenmesi adına Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan acil müdahale uygulaması olan Kadın Destek Uygulaması (KADES), akıllı telefonlar vasıtasıyla hızlı bir şekilde şiddet ihbarında bulunulmasını sağlamaktadır³⁵⁷. Mağdurun ihbarı ile konumu anında Kadın Acil Destek İhbar Sistemine ulaştırılmakta, böylelikle olay yerine en yakın

³⁵¹ KARAKAYA, s.40.

³⁵² KANDEMİR, s.74.

³⁵³ KANDEMİR, s.75.

³⁵⁴ DÜĞMECİ/GÜRSEL, s.852-853.

³⁵⁵ DÜĞMECİ/GÜRSEL, s.853.

³⁵⁶ KANDEMİR, s.79.

³⁵⁷ KADIN DESTEK UYGULAMASI KADES, T.Y., [HTTPS://WWW.İCİSLERİ.GOV.TR](https://www.icisleri.gov.tr)

ekibin intikali sağlanmaktadır. Bu yöntem en hızlı ve ilk akla gelecek şiddet ihbarı yöntemlerinden biridir³⁵⁸.

Kanun kapsamından tanınan haklardan faydalanmak adına en önemli kuruluşlardan biri ŞÖNİM'dir. Şiddet mağdurları ile varsa beraberindeki çocukların barınması ve korunması konusunda ŞÖNİM büyük öneme sahiptir. ŞÖNİM, Yönetmeliğin 3/1-o maddesinde tanımlanmış olup, şiddetin önlenerek, koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin şekilde uygulanmasının sağlanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, yönlendirme ve izleme hizmetleri ile rehberlik veren, tercihen kadın personel olmak üzere yeterince personele sahip, 7/24 saat esasıyla çalışan merkezlerdir.

İstanbul Sözleşmesi'nin 10. maddesinde şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadelele yönelik politika ve tedbirlerin koordinasyonunun sağlanması gerektiği belirtilmiş olup, ülkemizde de bu koordinasyon ŞÖNİM tarafından gerçekleştirilmedir³⁵⁹. ŞÖNİM tarafından şiddet uygulayan ve şiddet mağduru kişiler izlenmekte olup, ŞÖNİM, şiddetin önlenmesi ve sona erdirilmesi için verilen tedbirlerin doğru ve eksiksiz olarak uygulanmasını ve tedbirler sonucu istenilen neticeye ulaşılmasını sağlamaya çalışmaktadır³⁶⁰. Yine personelleri vasıtasıyla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla iletişim kurarak korunan kişilerin mağduriyetini gidermeye çalışmaktadır³⁶¹.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmeliğin (ŞÖNMY) “*sunulan hizmetler*” başlıklı 7. maddesinde mağdurlara yönelik hukuki, psikolojik ve maddi destek hizmeti verileceği, eğitim ve mesleki alanda destek hizmeti verileceği, sağlık ve ekonomik alanda destek hizmeti verileceği belirtilmiştir. Bu destek hizmetleri sayesinde kadınlar şiddet nedeniyle yaşadıkları travmayı daha kolay atlatmakta, kendi ayakları üzerinde durmaları kolaylaşmaktadır.

Kanunda belirtilen barınma tedbirinin tek başına yeterli olmaması nedeniyle 2013 yılında “*Kadın Konuk Evlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (KKAİHY)*” yürürlüğe girmiştir. Uygulama Yönetmeliği'nin 3/1-i maddesinde konukevi tanımlanmıştır. Konukevlerinin amaçlarına ulaşabilmeleri adına belirli ilkeler doğrultusunda kurulması ve

³⁵⁸ KANDEMİR, s.79.

³⁵⁹ DÜĞMECİ/GÜRSEL, s.850-851.

³⁶⁰ KANDEMİR, s.75.

³⁶¹ DÜĞMECİ/GÜRSEL, s.851.

işletilmesi gerekmekte olup, bu ilkeler kısaca şu şekildedir: Konukevlerinin adresi ve diğer iletişim bilgileri güvenlik açısından gizli tutulmalı ve burada kalan kadınlarla çocukların şiddetten uzak bir şekilde yaşaması ve güvenliği sağlanmalı, bu kişilere ayırım yapılmaksızın, özellikle kadın personel tarafından, 7/24 esası ile kaliteli ve ücretsiz hizmet verilmeli, mümkün olduğunca kadın ile çocukları birbirlerinden ayrılmamalıdır. Konukevinde kalan kadınlar hayatları ile ilgili konularda personelin etkisinde kalmadan özgürce karar verebilmeli ve kadınların günlük yaşama aktif katılımları sağlanmalıdır.

KKAIHY'nin 13. maddesinde konukevi hizmetinden yararlanabilecek kişiler belirtilmiş olup, kadın konukevlerinde şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan tüm kadınlar ve beraberindeki çocuklar geçici süreyle konaklayabilmektedir. Ancak çocukların konukevinde kalabilmesi için bazı şartlar gerekmektedir: Şayet çocuk on sekiz yaşından küçükse ve şiddet mağduru ise çocuk gelişimci ile sosyal çalışmacının uygun görmesiyle il müdürlüklerince belirlenecek sosyal hizmetler kuruluşuna yerleştirilmekte ve bu işlem Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bildirilmektedir. On sekiz yaşından küçük kız çocuklarının anneleri ile birlikte konukevinden faydalanmasında herhangi bir sorun bulunmamaktadır. On sekiz yaşından büyük erkek çocukları olanlar ve engelli çocuğu olanlar hakkında ise farklı bir düzenleme yer almaktadır. Şayet bu kişilerin can güvenliği riski yoksa ve gerekli koşulları taşıyorsa barınmaları için kirası ve iaşesi karşılanarak bağımsız bir ev kiralanması imkânı mevcuttur. Bu evler konukevine yakın bir bölgeden kiralanmaya çalışılmakta, mobilyalı olmasına ve her bir kişi için en az yirmi metrekare yaşam alanı içermesine özen gösterilmektedir³⁶².

Aynı maddenin devamında bazı kadınların konukevinde kalabilmeleri için farklı bir usul düzenlenmiştir. Buna göre en fazla iki hafta kalınabilen ilk kabul biriminde psikiyatrik desteğe ihtiyaç duyduğu gözlenen kadınlar için psikiyatri uzmanından, konukevi gibi *“toplu yaşanılan yerde kalabileceğine”* yönelik rapor alınması gerekmektedir. Ancak bu rapor alındıktan sonra konukevlerine kabulleri yapılabilir. Bulaşıcı hastalığı olan ya da sürekli tedavi edilmesi gereken bir hastalığı olan kadınlar ile alkol veya madde bağımlılığı olan kadınların konukevinde kalabilmesi için tedaviyi kabul etmeleri gerekmektedir. Altmış yaşından büyük ve şiddet görmüş kadınlar, öz bakımını yapamayan kadınlar ile zihinsel engelli ya da akıl/ruh sağlığı bozuk olan kadınlar konukevlerinde barındırılmaz. Bu kişiler kendilerine uygun yerlere yerleştirilir. Bedensel ya da zihinsel engelliler için

³⁶² BÖLÜKBAŞI, s.124.

ilgili kamu kuruluşlarıyla STK'lardan yardım alınır. Rehabilitasyon ile güçlendirme sürecinde farklı hizmetlere ihtiyaç duyan kadınlar, bu hizmetler konusunda uzmanlaşmış personelin bulunduğu konukevlerine yerleştirilir.

KKAIHY md.11/3'te kadınların konukevine doğrudan başvuramayacağı, yapılan kişisel başvuruların ise ŞÖNİM'e yönlendirileceği belirtilmektedir. Ayrıca 12/1. maddesinde kadınların, mülki amir, hâkim ya da gecikmesinde sakınca bulunan hal varsa kolluk amirinin kararı ile ŞÖNİM tarafından ilk kabul birimine ya da konukevine kabul edileceği belirtilmiştir.

Konukevlerinde güvenlik, tıbbi, hukuki, psikolojik destek, danışmanlık, geçici maddi yardım, iş bulma ve kreş yardımı ve benzeri hizmetler sunulmakta, korunan kadına destek olunmaya çalışılmaktadır. Sığınma evleri, özellikle ekonomik güçsüzlükleri nedeni ile çaresiz durumda olan şiddet mağduru kadınlara yeni bir hayat kurmaları konusunda önemli bir fırsat tanımaktadır³⁶³. Böylelikle konukevleri ya da sığınma evlerinden ayrılan kadınların kendi ayakları üzerinde durma imkânı sağlanmakta olup, aksi takdirde bu kişiler yeniden konukevlerine dönmek zorunda kalmaktadır³⁶⁴. Uygulamada konukevleri, sığınma evleri vd. benzer yerlerde yaşanan altyapı ve kapasite gibi sorunlar ile çalışanların bu konuda yeterince bilinçli ya da eğitilmiş olmayışı ve buralarda barınmak zorunda kalan mağdurlara yönelik yaklaşımı konularında sorunlar yaşandığı görülmektedir³⁶⁵. Uygulamada yaşanan bu gibi sorunlar geri dönüşü olmayan neticeler doğurabileceğinden gerekli tedbirlerin alınması ve problemlerin çözülmesi zorunludur.

6284 sayılı Kanunda şiddete uğrayan kadına barınma hizmeti verileceğinden bahsedilmekte ancak, Kanun metninde sığınma evlerinden bahsedilmemektedir. Oysaki sığınma evleri kadına yönelik şiddetle mücadelede, en önemli araçlardandır. 2005 yılında çıkarılan Belediye Yasası ile, belediyelere nüfusu elli bini geçen tüm bölgelerde sığınma evi açma zorunluluğu getirilmesine rağmen, düzenlemeye uyulmadığı bilinmektedir. Türkiye'de mevcut sığınma evi sayısı ihtiyacın çok altında olup, mevcut olanlarda ise

³⁶³ T.C. KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, KADIN SIGINMAEVLERİ KILAVUZU, s.129.

³⁶⁴ AYDIN, Ayşe, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sığınmaevi Sonrası Destek Hizmetlerinin Önemi”, International Journal of Social And Humanities Sciences, s.136.

³⁶⁵ KIZILIRMAK, Cansu Kaya, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da Öngörülen Mülki Amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbirler”, İstanbul Hukuk Mecmuası, s.1151.

sunulan hizmetlerin nitelik ve niceliği bakımından da çözülmesi gereken sorunlar bulunmaktadır.

Şiddet mağdurunun Kanun'da yer alan sığınma ve barınma olanaklarından yararlanması konusu Yönetmeliğin 7. maddesinde düzenlenmektedir. Bu düzenleme doğrultusunda kolluk amirinin barınma yeri sağlanması kararı vermesi durumunda mağdur kolluk kuvvetince şiddeti önleme merkezine süratle götürülür. Bu imkânın sağlanamaması durumunda Bakanlık bütçesinden karşılanmak üzere mağdura ve yakınlarına geçici barınma olanağı sağlanır. Şiddete uğrayan kişinin yaşam hakkının tehlikede olması durumunda kolluk gücünün koruması da söz konusu olabilecektir.

Kanun'da devlete sığınma evi sayısı ve verilen hizmet kalitesini arttırmak gibi bir görev verilmemiştir. Sığınma evi tanımına da kanunda rastlanmamaktadır. Kanun, genel olarak barınma imkânı sağlamak tabirini kullanmaktadır. Barınma kavramı, sığınma evi kavramını karşılamamaktadır. Zira, sığınma evi şiddete uğrayan kadınların hayatlarında yeni bir yol çizmelerine öncülük eden birimlerdir. Bu yönüyle barınma hizmetini de içine almakla birlikte daha geniş bir çerçevede değerlendirilmelidir.

Destek tedbirleri hakkında karar alınmasında geç kalınması durumunda hayati tehlike söz konusu ise kolluk amiri re'sen barınma dahil koruma tedbirlerine karar verebilecektir. Karar, alındığı tarihi izleyen ilk iş günü içinde mülki amirin onayına sunulacaktır. Sunulan kararın mülki amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmaması hâlinde tedbir kararları kendiliğinden ortadan kalkarlar³⁶⁶.

Konukevleri, geçici süre barınmak için tahsis edilmiş evler olup, öncelikle ailenin korunarak şiddetin ortadan kaldırılması noktasında incelemeler yapıp, gerekli tedbirler alındıktan sonra ailenin bir araya getirilmesi hedeflenmektedir³⁶⁷.

³⁶⁶ KARAKAYA, s.49.

³⁶⁷ KANDEMİR, s.78.

9.3. Koruyucu Tedbirler

Koruyucu tedbir, Yönetmeliğin 3/1-k maddesinde kanun tarafından belirtilen mercilerce şiddet mağdurları hakkında somut olaya göre hükmedilecek tedbirlere ilişkin kararı ifade etmektedir. Şiddet mağdurlarının korunması amacıyla verilen koruyucu tedbirler aciliyet gerektiren durumlarda belirli süre için verilen kararlar olup, bu tedbirlerin verilmiş olması şiddet uygulayan kişinin hukuki ya da cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır³⁶⁸.

Koruyucu tedbirlerle; şiddet olaylarını kamusal olarak kayıt altına almak, şiddeti durdurmak, şiddete karşıtlığı ifade etmek ve dış faktörlerle şiddet uygulananı koruyarak, korunan kişinin şiddet uygulayan tarafından uygulanabilecek yeni bir şiddet ya da şiddet tehlikesinden uzak kalmasını sağlamak gibi amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır³⁶⁹. Ancak aile bir araya getirilirken öncelikli amacın şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunması olduğu unutulmamalı, geri dönüşü olmayan sonuçlar doğmaması adına somut olayın özelliklerine göre şiddet tehdidinin kalmadığı kesin olarak belirlenmelidir.

Mağdurlara yönelik verilen koruyucu tedbir kararları 2018 yılında 73.272 kişi için toplamda 51.177 iken, bu sayı 2020 yılının ilk altı ayında 60.199 kişi için toplamda 40.966 olarak gerçekleşmiştir³⁷⁰. 2020 yılının ilk altı ayında 60.199 mağdura yönelik verilen koruyucu tedbir kararlarında, tedbir kararı verilenlerin 52.343 kişisi kadın, 4.830 kişisi erkek ve 3.045 kişisi ise çocuk olup, görüleceği üzere en çok kadınlar için koruyucu tedbir kararı verilmekte ve sayı yıldan yıla giderek artmaktadır³⁷¹.

Bu tedbirler niteliği itibarıyla şiddet mağduru olan kişileri, şiddete maruz kalmaktan korumaya yöneliktir ve Kanunda mülki amir ve hâkim tarafından alınabilecek tedbirler olarak ikiye ayrılmıştır³⁷².

Mülki amir illerde vali, ilçelerde ise kaymakamdır. Dolayısıyla tedbirlerden yararlanma hakkı olanlar da dâhil olmak üzere herkes ihbar ya da şikâyetlerini illerde

³⁶⁸ ÖZTÜRK, s.8.

³⁶⁹ ÖZTÜRK, s.8.

³⁷⁰ T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İÇ GÜVENLİK STRATEJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, s.73.

³⁷¹ T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İÇ GÜVENLİK STRATEJİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, s.74.

³⁷² KARAKAYA, s.45.

valiliğe, ilçelerde ise kaymakamlığa yapmak suretiyle şiddet uygulayan veya mağdur hakkında tedbir uygulanmasını isteyebilirler. Oysaki uygulamada valilikler veya kaymakamlıklar bu türden müracaatları almamakta ve en yakın polis veya jandarma karakoluna başvurulmasını tavsiye etmektedirler³⁷³.

Koruyucu tedbirlerin özelliği, şiddet ortaya çıkmadan önce engellemeye yönelik mağdur bakımından alınacak önlemleri içermesidir. Bu şekilde mağdurların tehlike altında olmadan, hayatlarını devam ettirmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır³⁷⁴.

Mülki amir tarafından Kanun kapsamında koruma kapsamında yer alan kişilere yönelik uygulanabilecek koruyucu tedbirler, 6284 sayılı Kanun'un 3. maddesinde tadadi olarak sayılmış olup, bu tedbirler dışında mülki amire benzeri tedbir kararı verebilme hakkı da tanınmıştır.

Koruyucu tedbir kararlarına hâkim kararı olmaksızın mülki amir tarafından da karar verilebilmesi, uygulamadaki gecikmelerin önüne geçilmesi bakımından son derece isabetlidir³⁷⁵.

Mülki amir tarafından karar verilebilecek koruyucu tedbir kararları şunlardır:

- Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması,
- Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması,
- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi,
- Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması,

³⁷³ YAZICI, s.208.

³⁷⁴ YAZICI, s.208.

³⁷⁵ LEFKUR, s.123.

- Gerekli olması halinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkanının sağlanması.

6284 sayılı Kanunun 3/2. maddesi hükmüne göre gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda şiddete maruz kalana ve gerekmesi durumunda sorumluluğundaki çocuklara, yaşadığı yerde ya da başka bir yerde elverişli barınma mekânı sağlanması ve yaşam hakkı tehlikede olan şiddet mağdurunun isteği doğrultusunda ya da re'sen geçici koruma altına alınması konusundaki önlemleri yetkili kolluk amirleri tarafından da alınabilecektir. Kolluk amiri, aldığı kararı en geç kararın alındığı tarihi izleyen ilk iş günü içinde mülki amirin onayına sunmak zorundadır. Kararın mülki amirce kırk sekiz saat içinde onaylanmaması durumunda tedbirler kendiliğinden ortadan kalkacaktır³⁷⁶.

Hâkim tarafından öngörülecek koruyucu tedbir kararları ise; mağdurun işyerinin değiştirilmesi, mağdurun evli olması durumunda müşterek yaşam alanından çıkarılarak ayrı yaşam alanı belirlenmesi ve Türk Medeni Kanunu'nda aranan şartların oluşması durumunda ise koruma altına alınan kişinin talebi ile tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulmasıdır. Ayrıca korunan kişinin yaşam hakkının tehlikede olması durumunda, bu tehlikenin önlenmesi amacıyla diğer tedbirlerin yeterli olmayacağının anlaşılması halinde ve ilgilinin rızası alınarak Tanık Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde tedbir kararı çıkarabilir.

Koruyucu tedbir kararlarının verilebilmesi yönünden şiddet olgusuyla ilgili delil araştırması Kanun'da aranan bir gereklilik değildir. Herhangi bir delil ya da belge olmaksızın şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan kişinin talebiyle ve lehine korucu tedbirler verilebilmektedir. Bu durum kanunda özellikle düzenlenmiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere iç hukukumuzda şiddet mağdurlarını her açıdan korumaya yönelik idari veya yargı makamları tarafından verilebilecek pek çok tedbir bulunmaktadır. Ancak bu hükümlerin gerçekleşen şiddet olayları karşısında etkili şekilde uygulanmaması kadına karşı şiddeti önlemede yeterli düzeye gelinmesinin önünde

³⁷⁶ KARAKAYA, s.46.

bir engeldir. Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında da bu husussa vurgu yapılmaktadır. AYM'nin 17.07.2019 tarih ve 2016/14613 no'lu bireysel başvuru hakkında verdiği ihlal kararında; şiddete uğrayan kadının iş yerinin değiştirilmesi talebinin reddedilmesini Anayasal güvencenin ihlali olarak görmüştür.

Şiddet mağduru kişi Yönetmelik uyarınca hakkında verilecek tedbir kararının sebepleri, aşamaları ve sonuçları hakkında açıkça bilgilendirilmeli ve bu hususları anladığına ilişkin yazılı beyanı alınmalıdır. Bu durum kişinin aydınlatılması olarak ifade edilmektedir. 6284 sayılı Kanun, TMK'da yer alan ve güçsüz olan eşi korumaya yönelik aile konutu şerhine ayrıca yer vermektedir. Aile konutu şerhi eşlerden birinin talep etmesi gerekmeden uygulanabilecek bir müessesedir. Eşlerden birinin aile konutunu devretmesi ancak diğer eşin açık rızası ile mümkündür. Aksi hâlde hâkimin müdahalesini gerektirecektir. Bu nedenle 6284 sayılı Kanun'da yer alması gereksiz bir tekrar olarak görülmemelidir³⁷⁷.

9.4. Önleyici Tedbirler

Önleyici tedbirler, hâkime ve mülki amire tanınan koruyucu tedbirlerde olduğu gibi tadadi olarak sayılmakla birlikte, hâkim bu tedbirler dışında uygun göreceği bir başka benzer tedbire de hükmedebilir³⁷⁸. Yine hâkim belirtilen tedbirlerden birine ya da birkaçına hükmetme yetkisine de sahiptir³⁷⁹.

Yukarıda ayrıntılı şekilde anlatıldığı üzere koruyucu tedbirlerde asıl amaç şiddet mağdurlarının korunması iken önleyici tedbirler şiddetin uygulanmasını önlemeye ya da daha önce yaşanmış şiddetin tekrarını engellemeyi amaçlamaktadır³⁸⁰. Bu amacın yerine getirilmesi için hâkim tarafından şiddetin varlığına ilişkin olgu aranmalı ve şiddetin derecesine göre uygun bir tedbir uygulanmalıdır³⁸¹. Şiddet uyguladığı iddia edilen kişi hakkında ortada henüz bir şiddet yokken tedbir uygulanması ya da şiddetin derecesi ağır bir tedbir uygulanması halinde şiddet uygulayana yönelik hak ihlalleri oluşabileceği

³⁷⁷ ÖZDEMİR, s.55.

³⁷⁸ ASLAN DÜZGÜN, Ülgen, “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Hakim ve Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbir Kararları” [Elektronik Sürüm], Polis Akademisi Yayınları, s.31; GÜNAY, s.664.

³⁷⁹ GÜNAY, s.664.

³⁸⁰ ASLAN DÜZGÜN, s.32.

³⁸¹ BÖLÜKBAŞI, s.140.

unutulmamalıdır³⁸². Hâkim en azından şiddet uygulayan tarafından mağdura yönelik şiddetin tanımına uygun tutum ve davranışların varlığının tespitini ya da böyle bir şiddet tehlikesine ilişkin iz ve emarenin varlığının tespitini yapmalıdır³⁸³. Hâkim tarafından şiddetin varlığına ilişkin tespit şiddetin önlenmesi ve mağdurunun yeniden şiddete uğramasının engellenmesi adına geciktirilmeksizin, hızlıca yapılmalıdır³⁸⁴. Şiddet uygulayana yönelik önleyici tedbirlerin verilmesi için şiddet uygulayanın dinlenmesi şart olmayıp, hâkim tarafından şiddet mağdurunun beyanı yeterli görülerek tedbire hükmedilebilir³⁸⁵.

Bahsi geçen önleyici tedbirler Kanun'un 5. maddesinde düzenlenmiştir. Mağdura yönelik aşağılama ve küçük düşürücü davranışlarda bulunulmaması, tehdit içeren eylemlerden uzak durması, şahsi veya ev eşyalarına zarar vermemesi, müşterek konuttan uzaklaştırılması ve bu alanın korunana tahsili, gerekli hallerde mağdurun, şiddete uğramamış olsalar dahi, yakınlarına ve tanıklarına yaklaşmaması, çocuklarla ilgili daha önceden alınan ilişki kurma hakkının refakatçi eşliğinde gerçekleşmesi veya iletişimin sınırlandırılması ya da tamamen kaldırılması gibi konular bu kanun maddesi ile güvence altına alınmıştır. Aynı zamanda şiddet gösterenin silah taşınması veya silah taşınması zorunlu kamu görevinde olması halinde silahlarını kolluk kuvvetlerine ve kurumuna teslim etme gerekliliği bu madde ile tanımlanmıştır. Uyuşturucu madde kullanımı durumunda şiddet uygulayıcının bu konudaki tedavisinin sağlanması ve korunan kişilere yaklaştırılmaması da yine bu madde kapsamında yer almaktadır.

Bu kanundaki tedbirler dışında, hâkim 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamındaki koruyucu destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerince de nafaka, velayet ve kişisel ilişki kurulması sınırı konusunda karar verme yetkisine sahiptir³⁸⁶.

³⁸² BÖLÜKBAŞI, s.140.

³⁸³ ASLAN DÜZGÜN, s.32-33; GÖKALP, s.135-136.

³⁸⁴ BÖLÜKBAŞI, s.141.

³⁸⁵ ASLAN DÜZGÜN, s.32.

³⁸⁶ LEFKUR, s.128.

9.5. Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları

Toplumun huzur ve refah ortamında barış içerisinde yaşayabilmesi, bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunup, devamının sağlanabilmesi için belirli bir düzen ve disipline ihtiyaç duyulmakta olup, bu düzeni sağlama görevi de devlete aittir. Devletler tarafından kaos ortamı engellenerek, bireylerin huzur içerisinde yaşamasının sağlanması görevi de kolluk kuvvetlerince yerine getirilmektedir. Kolluk, ihtiyaca göre düzenin sağlanarak suçun önlenmesi, suçun ve suçlunun cezalandırılması için idari ve adli kolluk rollerine bürünerek görev yapmaktadır. Temel hak ve hürriyetlerin korunması için kolluğa verilen bu görev, evleviyetle kadının, aile bireylerinin ya da diğer şiddet mağdurlarının korunmasını da kapsamaktadır.

6284 sayılı Kanun'da şiddet mağdurlarına yönelik koruyucu ve önleyici tedbir verme konusunda istisnai hallerde kolluk amirine yetki verilmiş, kolluk personeline ise tedbirlerin uygulanması, şiddetin önlenmesi, şiddete müdahale edilmesi ya da şiddet failinin yakalanması gibi birtakım görevler verilmiştir. Bu kapsamda kolluk ve kolluk amirinin kimler olduğunun tespiti gerekir. Uygulama Yönetmeliği'nin 3/1-h maddesinde kolluk tanımlanmıştır. Tanıma göre kolluk, jandarma, polis ve sahil güvenlik birimleridir. Aynı yönetmeliğin 3/1-ı maddesinde ise kolluk amiri tanımlanmış olup, kolluk amirleri; hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan ya da şiddet mağdurlarının yerleşim yeri, bulunduğu yer veya tedbirin uygulanacağı yerde bulunan Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından atanan ve bu konu ile yetkili ve görevli olan kolluk biriminin komutanını veya amirini ifade etmektedir.

Kolluk amiri 6284 sayılı Kanun'da sayılan ve hâkim ya da mülki amir tarafından verilebilen önleyici ve koruyucu tedbirlerden bir kısmına hükmedebilmektedir. Öncelikle mülki amir tarafından verilebilecek bazı koruyucu tedbirler, gecikmesinde sakınca bulunması halinde, kolluk amiri tarafından da verilmektedir. Bu tedbirler barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınmasına ilişkin tedbirler olup, kolluk amirince bu kararın verilebilmesi için şu iki şartın varlığı gerekmektedir: İlk olarak kolluk amirinin herhangi bir koruyucu tedbir kararı verebilmesi için gecikmesinde sakınca bulunan bir

halin varlığı gereklidir³⁸⁷. Gecikmesinde sakınca bulunan halin ne anlama geldiği Uygulama Yönetmeliği'nin 3/1-c maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, kolluk tarafından yapılacak tahkikat ve risk değerlendirmesi neticesinde derhal herhangi bir işlem yapılmazsa, şiddetin önlenemeyeceği, kişinin can güvenliğinin tehlikeye gireceği, diğer hak ve hürriyetlerinin tehlikeye gireceği ve bir şekilde kişinin zarar göreceği, şiddete ilişkin fiile ait iz, eser, emare veya delillerin kaybolacağı, şiddet uygulayanın kaçabileceği ya da kimliğinin tespit edilemeyeceği belirlenirse ve resen ya da ilgili kişinin talebiyle mülki amir veya hâkim tarafından tedbir kararı verilmesi için yeterli zaman yoksa bu durum “*gecikmesinde sakınca bulunan hal*” olarak nitelendirilmektedir. Bu hallerde kolluk amiri tarafından derhal şiddet mağduru lehine koruma tedbiri verilmezse şiddet mağdurunda telafisi mümkün olmayan bir zarar ortaya çıkacaktır³⁸⁸.

Kolluk amirince mülki amire tanınan tedbire hükmedilmesi için gereken ikinci şart ise bu tedbirin türüne ilişkindir. Kolluk amiri yalnızca şiddet mağduru kadın ve çocukları için barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınması tedbirine hükmedebilmektedir. Bu kapsamda maddi yardım, kreş imkânı gibi tedbirlere başvuramayacağı gibi, mülki amire tanınan ve Kanunda sayılmayan benzer tedbirler verme yetkisi de bulunmamaktadır³⁸⁹. Barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınması tedbiri yukarıda kapsamlı olarak izah edildiğinden burada tekrarlanmayacaktır.

Kolluk amiri tarafından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen koruyucu tedbir kararlarına ilişkin evrak, en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içerisinde mülki amirin onayına sunulmalıdır. Bu süre içerisinde mülki amirin onayına sunulmayan, ya da süresinde onaya sunulmakla birlikte mülki amir tarafından kırk sekiz saat içerisinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır (6284 sayılı Kanun m.3/2-Uygulama Yönetmeliği md.29/1).

Kolluk amirine tanınan bir diğer yetki de hâkim tarafından verilebilecek bazı önleyici tedbir kararlarına hükmedebilmesidir. 6284 sayılı Kanun'un 5/2 maddesinde gecikmesinde sakınca bulunan halin varlığında kolluk amirince, şiddet uygulayanın şiddet mağdurlarına karşı şiddet tehdidi, hakaret içerikli, küçük düşürücü ya da aşağılayıcı sözler

³⁸⁷ BÖLÜKBAŞI, s.131-132.

³⁸⁸ BÖLÜKBAŞI, s.132.

³⁸⁹ KOCA, s.48.

sarf etmemesi ve bu gibi davranışlarda bulunulmaması, bulunduğu yerden ya da müşterek konuttan derhal uzaklaştırılmasıyla müşterek konutun şiddet mağduruna tahsisi, kanun kapsamında korunan kişiler ile bu kişilerin konutuna, okuluna ve işyerine yaklaşmaması ile çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere, şiddete uğramamış olsalar dahi gerekli hallerde korunan kişinin yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmaması tedbirlerine hükmedilebilmektedir.

Mülki amire tanınan tedbirlerin verilmesi halinde olduğu gibi bu tedbirlerin verilmesi halinde de tedbir kararlarına ilişkin evrak, en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içerisinde hâkimin onayına sunulmalıdır. Bu süre içerisinde hâkimin onayına sunulmayan, ya da süresinde onaya sunulmakla birlikte hâkim tarafından yirmi dört saat içerisinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır (6284 sayılı Kanun md.5/2-Uygulama Yönetmeliği md.29/2). Mülki amirin veya hâkimin onayına ilişkin süre hesaplanırken tatil günleri de süreye dâhil edilir. Ancak sürenin bitimi resmî tatil veya hafta sonuna rastlarsa, süre, kendiliğinden takip eden ilk iş günü sona erer (Uygulama Yönetmeliği md.29/3).

İstisnai hallerde kolluk amirine tanınan tedbir kararı verebilme yetkisinin asıl amacı şiddetin yaşanması ve sonuçları açısından telafisi mümkün olmayan ya da güç olan zararların engellenmesidir. Kolluğa verilen bu yetki son derece yerinde olsa da kararın belirli süre içerisinde onaylanmaması durumunda kendiliğinden ortadan kalkması bazen sağlanması istenilen amaçla bağdaşmamaktadır.

9.6. Tedbirin Süresi

Tedbir kararı verilirken kararı veren merci tarafından uygulanacak tedbirin süresinin belirlenmesi de önemlidir. 6284 sayılı Kanun'un 8/2 maddesinde tedbir kararlarının ilk defasında en çok altı ay için verilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda tedbirin daha az süre ile verilmesinin yeterli olacağı düşünülüyorsa daha az süreli verilmelidir. Ancak somut olayda altı aylık sürenin de yetersiz kalacağı ve şiddet veya şiddet tehlikesinin devam edeceği anlaşıyorsa, resen ya da korunan kişinin talebi ile veya Bakanlık ve kolluk görevlilerinin talebi ile tedbirin aynı şekilde devamına, süresinin ya da şeklinin değiştirilerek devamına veya duruma göre tedbirin tamamen kaldırılmasına karar verilebilir.

Kanunun düzenleniş şeklinde şiddetin ya da şiddet tehlikesinin devam edeceğinin anlaşılması halinde tedbirin devamına yönelik karar verilebileceği ile birlikte “*bu tedbirin kaldırılmasına karar verilir*” ifadesi de kullanılmıştır. Söz konusu ifade ile şiddetin ya da şiddet tehlikesinin devamına rağmen tedbirlerin kaldırılabilmesi anlamı çıkarılmakta olup, bu anlam Kanunun amacı ile bağdaşmamaktadır.

Sürenin altı ayla sınırlı tutulmuş olması da eleştirilere neden olmaktadır. Nitekim, örneğin şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, aşağılama, hakaret veya küçük düşürücü söz ve davranışlarda bulunulmaması tedbirine hükmedilmiş ise bu tedbirin altı ayla sınırlı tutulması sağlanmak istenen yarara uygun düşmemekte, şiddet uygulayanın altı aylık süre için değil her zaman bu tip davranışlarda bulunmaması gerektiği ifade edilmektedir³⁹⁰.

9.7. Tedbir Kararı

6284 sayılı Kanun’un 8/1 maddesinde tedbir kararlarının; ilgilinin talebi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın, bakanlığa bağlı müdürlüklerin, ŞÖNİM’in ve kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu ile en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer aile hâkimi, mülki amir veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri tarafından verilebileceği belirtilmiştir. Kanunda bahsedilen “*ilgili*” kişi ifadesinden anlaşılması gereken şiddet mağduru, mağdurun kanuni temsilcisi ya da avukatıdır³⁹¹. Şiddetin sonucunda yaşanabilecekler nedeni ile durumun aciliyeti göz önünde bulundurularak, Kanunda “*en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yerde*” ifadesi kullanılmış olup, bu düzenleme son derece yerindedir.

Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, tedbir kararı veren makamlar şiddetin özelliklerine göre mağdurla, yakınları ve çocukları hakkında koruyucu tedbir kararına, şiddet uygulayan hakkında ise önleyici tedbir kararına hükmedebilir. Koruyucu tedbir kararları daha çok kişinin yeniden şiddete maruz kalarak maddi ve manevi zarara uğramasını engellemek için verilmekte olup, önleyici tedbir kararları ise şiddetin

³⁹⁰ ERCOŞKUN ŞENOL, s.446.

³⁹¹ GÖKALP, s.166.

önlenmesi ve tekrarının engellenmesi doğrultusunda şiddet uygulayanın doğrudan hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğindedir ve bu sebeple hâkim tarafından verilmektedir³⁹².

Tedbir kararı verebilecek makamlar, bu kararı verirken somut olaya, şiddetin düzeyine, şiddet tehlikesine, korunan kişi ile şiddet mağdurunun özelliklerine göre uygun olan bir ya da birkaç tedbire hükmetmelidir.

Kanun kapsamında mülki amir ya da hâkim tarafından verilebilecek tedbirler belli olmasına rağmen bazı durumlarda mağdur bir an önce korunmak ya da şiddetten kurtulmak için birden fazla mercie aynı anda başvurmakta, farklı mercilerce aynı ya da benzer tedbir kararlarının uygulanmasına neden olmaktadır. Bu durumun önüne geçilmesi adına kamu kurum ve kuruluşlarca iyi koordinasyon sağlanmalı, ortak bir veri tabanı ile kişilerin ihbar ve şikâyet süreci takip edilmelidir.

9.8. Tedbir Kararının Tefhimi veya Tebliği

6284 sayılı Kanun'un 8/4. maddesinde tedbir kararlarının; uygulanan kişi ile şiddete yol açana tefhim veya tebliğ edileceği belirtilmiştir. İlgili merci tarafından verilen tedbir kararı talebinin reddine ilişkin karar ise yalnızca korunan kişiye tebliğ edilmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa kolluk birim tarafından verilen tedbir kararı bir tutanakla derhal şiddet uygulayana tebliğ edilmelidir.

Tedbir talebinin reddine ilişkin kararın yalnızca tedbir talebinde bulunan korunan kişiye tebliği, şiddet uyguladığı iddia edenin tedbir talebini öğrenerek talepte bulunana yönelik olumsuz tutum ve davranışlarla şiddet uygulamasının önüne geçilmesi açısından isabetlidir³⁹³.

Tedbir kararının ilgili kişilere tefhim ya da tebliğ edilememesi kararın uygulanmasına engel oluşturmamaktadır (6284 sayılı Kanun md.10/5). Kanun koyucu bu hüküm ile özellikle ilgililerinin adresinin tespit edilememesi ve tebligatın yapılamaması durumlarda yaşanacak aksaklıkların önüne geçmeye çalışmıştır³⁹⁴.

³⁹² BÖLÜKBAŞI, s.172.

³⁹³ GÖKALP, s.171.

³⁹⁴ BÖLÜKBAŞI, s.175.

9.9. Gizlilik Esası

Şiddetin tekrarlanma ihtimali, şiddet tehlikesinin ve şiddetin boyutu gibi nedenlerle korunan kişilerin telafisi mümkün olmayacak şekilde mağduriyet yaşayabileceği durumlarda, gerek duyulması halinde mağdurun talebi ile ya da resen ilgili mercilerce tedbir kararıyla beraber korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgilerini, kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresiyle korumanın sağlanması için gerekli diğer bilgileri her türlü resmi kayıta gizli tutulabilir. Bu kişilere yapılacak tebligatlara ilişkin farklı bir adres tespit edilebilir (6284 sayılı Kanun md.8/6). Yine tebligat adresi olarak ŞÖNİM'e ait adres bilgileri de kullanılabilir.

Uygulama Yönetmeliği'nin 32. maddesi de gizliliğe ilişkin olup, maddenin ikinci fıkrasında adli işlemlerde, şiddet mağdurlarına ilişkin gizlilik işlemlerinin Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik kapsamında yerine getirileceği belirtilmiştir. Korunan kişinin bilgileri tüm kurum ve kuruluşlarda da gizli tutulmaktadır.

Yönetmeliğe göre korunan kişi hakkında tedbir kararı verilmesi halinde, bu karar ŞÖNİM aracılığıyla tedbirin uygulanacağı yerde bulunan nüfus müdürlüğüne bildirilmekte ve ilgili nüfus kaydına işlenmektedir. Tedbir süresinin sona ermesini izleyen on beşinci gün nüfus kaydına işlenen gizlilik kararı MERNİS veri tabanından silinmektedir.

9.10. Tedbir Kararına İtiraz

Verilen tedbir kararına itiraz usulü 6284 sayılı Kanun'un 9. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre verilen kararlara karşı tefhim veya tebliğden itibaren iki hafta içerisinde ilgililerce aile mahkemesine itiraz edilebilir. Uygulama Yönetmeliği'nin 33. maddesinde de mülki amir tarafından verilen koruyucu tedbir kararlarına karşı itiraz edilebileceği düzenlenmiştir. Bu maddeye göre hâkim, tedbir kararının aynen devamına, tedbirin değiştirilmesine ya da kaldırılmasına karar verebilir. İtiraz hakkında dosya üzerinden duruşma yapılmaksızın, ancak, gerekli görülürse ilgililer dinlenerek bir hafta içinde karar verilir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

Uygulama Yönetmeliği'nin 34. maddesinde yargı organlarınca verilen, önleyici ve koruyucu tedbir kararlarına ve tedbir kararlarına uyulmaması sonucunda verilen zorlama hapsi cezasına itiraz usulü düzenlenmiştir. Bu kararın ilgililere sözlü ya da yazılı bildirim tarihinden itibaren, karara itiraz edilmesi mümkün olacaktır. Bu maddeye göre hâkim, tedbir kararlarının aynen devamına, tedbirin değiştirilmesine ya da kaldırılmasına karar verebilir. İtiraz hakkında dosya üzerinden duruşma yapılmaksızın karar verilir. Gerekli görülmesi durumunda ilgililerin dinlenmesi mümkündür. Karar bir hafta içinde verilir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

İtiraz üzerine dosya, birden fazla aile mahkemesinin bulunduğu yerlerde numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, tek aile mahkemesinin bulunduğu yerlerde asliye hukuk mahkemesine, aile mahkemesi hâkimi ile asliye hukuk mahkemesi hâkiminin aynı olması halinde ise en yakın yer asliye hukuk mahkemesine incelenmek üzere derhal gönderilir (6284 sayılı Kanun md.9/2). 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen tedbirler geçici hukuki koruma niteliğinde olduğundan bu tedbirlere ilişkin iş ve işlemlerin adli tatilde görülmesi mümkündür³⁹⁵.

Hâkim ya da mülki amir tarafından verilen kararlara itiraz edebilme hakkına sahip '*ilgililer*' ifadesinden anlaşılması gereken, hakkında önleyici tedbir kararı verilen şiddet uygulayan ile koruyucu tedbir kararı verilen mağdur ve korunan kişilerle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıdır³⁹⁶.

9.11. Tedbir Kararının Bildirimi ve Uygulanması

6284 sayılı Kanun'un 10. maddesinde Kanun kapsamında alınan tedbirlerin gecikmeksizin Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlükleri ile verilen karara göre Cumhuriyet Başsavcılığına ya da kolluğa bildirileceği belirtilmiştir. Yine Kanun'da düzenlenen yetkili mercilere yapılan başvurularla başvurunun kabul veya reddine ilişkin kararlar, Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.

Şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararları ve şiddet mağduruna yönelik verilen geçici koruma altına alınması kararı kolluk tarafından yerine getirilir. Bu

³⁹⁵ GÜNAY, s.677.

³⁹⁶ ERCOŞKUN ŞENOL, s.447; GÜNAY, s.676.

konuda hakkında tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri, bulunduğu yer ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki kolluk görevlileri yetkili ve görevlidir (6284 sayılı Kanun md.10/3). Kolluk görevlilerince, özellikle önleyici tedbir kararı uygulanan şiddet uygulayan izlenmeli, ziyaret edilmeli, yakınları ve komşuları vasıtasıyla takip edilmeli ve edinilen bilgiler tutanağa geçirilmelidir³⁹⁷.

Tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilir ancak bu yöntemle kişilerin sesleri dinlenemez, görüntüleri izlenemez ve kayda alınamaz (6284 sayılı Kanun md.12/1).

9.12. Tedbir Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu Esası

9.12.1. Teknik Takip

6284 sayılı Kanun'da md.11/I'de düzenlendiği üzere verilen tedbir kararları, teknik araç ve yöntemlerden faydalanılarak da takibi yapılabilir. Şiddet uygulayan eşin elektronik kelepçe sistemi ile takip edilmesi tedbiri de teknik takip kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Kelepçe sistemi, şiddet uygulayan failin, şiddet uyguladığı eşinin iş yeri veya yaşadığı eve yaklaşmaması için elektronik hafızaya belli bir mekânsal sınır yüklenmektedir. Bu sınırın ihlal etmesi halinde şiddet uygulayan bağlı olduğu kolluk tarafından uyarılmaktadır. Bununla beraber birden fazla sınırı ihlali yapması durumunda da verilen ceza daha da artırılmaktadır³⁹⁸.

Teknik ekipmanlarla icra edilecek takiplerin başarıya ulaşması kolluk kuvvetleri içinde özel eğitimle yetiştirilen personelle desteklenen şiddet önleme birimlerinin kurulması ve geliştirilmesi ile mümkün olacaktır. Zira, gerçek bir koruma hızlı ve etkili şekilde müdahale eden kollukla mümkündür. Unutulmamalıdır ki teknik araçlar sadece kolluğun harekete geçmesini sağlamaktadır³⁹⁹.

³⁹⁷ GÜNAY, s.678.

³⁹⁸ ÖZDEMİR, s.58.

³⁹⁹ ÖZDEMİR, s.58.

9.12.2. Tazyik Hapsi

Şiddet uygulayanlar, verilen emirlere aykırı olarak hâkim kararıyla üç günden on güne kadar infaza tabi tutulmaktadır. Bu durumun her defasında tekrar etmesi halinde hapis cezası yaklaşık on beş ila otuz gün arasında değişmektedir. Ancak, bu süre altı ayı geçmemelidir. Buradaki tutukluluğun özü, zorunlu hapistir. Bu tür hapis cezalarında kişinin belirli bir yükümlülüğü ihlal etmeme ilkesi kapsamında herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak, bir kişi belirli koşullar altında bir dereceye kadar bir yükümlülüğe uymaya zorlanabilir. Başka bir deyişle, bazı durumlarda özellikle şiddet uygulayan kişi, yükümlülüklerinin yerine getirilmesini sağlamak için belirli bir derecede zorlamaya maruz kalabilmekte ve bu amaçla belirli bir süre içinde özgürlüğünden yoksun bırakılabilmektedir.

Bu özgürlükten yoksun bırakma disiplin hapsi niteliği taşımaktadır. Ancak yükümlülüğün yerine getirilmesi halinde bu yaptırımın uygulanmasına derhal son verilir. Bu itibarla sadece disiplin tutukluluğuna ilişkin olarak Kanunda azami süreden bahsedilmiştir. Kişi, ancak, kendisine verilen görevi yerine getirmeye zorlanması amacıyla ve belirli bir süre için özgürlüğünden yoksun bırakılabilir. Söz konusu disiplin cezası ,Kanunda tazyik veya zorlama hapsi olarak anılmaktadır. Burada belirtilen hapis cezasının zorunlu olması önemlidir. Çünkü incelenen hapis cezası idari bir karardır. Bunun yerine getirilmemesi ise para cezası ile sonuçlanacaktır.

Herhangi birine karşı şiddete tanık olma veya şiddet uygulama riskini öğrenme durumunda herkes, durumu yetkililere veya resmi makamlara bildirebilme imkanına sahiptir. Bildirimi alan kamu görevlileri, bu Kanun kapsamındaki yükümlülüklerini derhal yerine getirmek ve alınacak diğer tedbirleri yetkililere bildirmekle yükümlüdür

Bakanlık, polis veya savcılar, kişinin talebi üzerine, bildirilen şiddet olayı hakkında tedbir kararı verir. İhtiyati tedbir kararları, yerel yönetimden veya kolluk kuvvetlerinden en hızlı ve kolay ulaşılabilen yerel hâkimden istenebilir. Buradaki amaç, şiddet mağdurlarının olabildiğince kolay ve etkili bir şekilde korumaya alınmasını sağlamaktır.

Tedbir kararı ilk verildiğinde, azami altı aylık bir süre içindir. Ancak şiddet devam ettiğinde veya devam etme riski olduğunda; resmi olarak, korunan kişinin veya bakanlığın

talebi üzerine, tedbirin süresi veya şekli değiştirilebilir, kaldırılabilir veya orijinal olarak muhafaza edilebilir.

Tedbir kararı alınırken, talepte bulunanın şiddet uygulandığına dair kanıt veya belge sunmasına gerek yoktur. Sınırlama önlemleriyle ilgili kararlar derhal alınır. Karar, kanunun amacını tehlikeye atacak şekilde geciktirilemez.

Asıl amaç şiddete uğrayanın korunmasıdır. Koruma kararları alınırken kanıt ve belge şartı aranmaması bazı durumlarda keyfiliğe yol açmaktadır. Kararları alacak mercinin kanıtları detaylı şekilde olmasa da gözden geçirmesi daha isabetli olacaktır⁴⁰⁰.

Hem şiddet eyleminden korunan kişiye hem de şiddet uygulayana tedbir kararı yazılı olarak tebliğ edilir. Başvurunun reddedilmesi halinde karar sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikme için sakıncalı bir durumun söz konusu olması halinde, ilgili kolluk biriminin emri derhal bir tutanakla faile bildirilir.

Yetkili makamın talimatına uyulmaması durumunda fail, hakkında işlem yapılacağı konusunda uyarılır. Tedbir kararı vasıtasıyla korunan kişinin ve diğer aile bireylerinin kimliğini ortaya çıkarabilecek kişisel veriler, tüm resmî belgelerde gizli tutulur. Bu durumda hem Anayasa'nın 20. maddesindeki kişisel verilerin korunmasına hem de özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin kanunlara dayanılarak korunan kişi için yeni bir tebligat adresi belirlenir⁴⁰¹.

Gerekli görüldüğü takdirde, korunan kişilerin kişisel eşyaları da kolluk kuvvetlerinin korumasına alınır (8. madde).

Öte yandan 6284 sayılı Kanun, önleyici tedbir olarak zorlama hapsini içermektedir. Bu nedenle saldırgan, Kanunun öngördüğü tedbirlere uymayan davranışlarda bulunursa üç günden on güne kadar hapis cezasına çarptırılabilir. Tedbir kararına aykırı davranışların her tekerrürü için bu süre, ihlal tedbirinin niteliğine ve ihlalin ciddiyetine göre on beş günden otuz güne kadar uzatılabilir ancak toplam süre altı ayı geçemez. Zorunlu hapis cezasına ilişkin kararlar savcı tarafından verilir. Ayrıca bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe teşkilatlarına bildirilmek zorundadır.

⁴⁰⁰ ÖZDEMİR, s.60.

⁴⁰¹ ÖZDEMİR, s.60.

9.12.3. Tedbir Kararlarının Denetimi Esası

Özel hukuk açısından, ısrarlı takip davası oluşturan fiiller dikkate alındığında, bu fiillerin Türk Medeni Kanunu'nun kişinin haklarını koruyan hükümlerine aykırı olması nedeniyle, Kanunda doğrudan doğruya sürekli takibi düzenleyen bir hüküm olmamasına rağmen, Türk Medeni Kanunu'nun bu hükümlerine göre mağdurları koruma yollarına başvurulmaktadır. Ayrıca, Türkiye, Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'ni (İstanbul Sözleşmesi) onaylamış olup, daha fazla kovuşturma yapılmasına ilişkin kanuni düzenleme ve uygulamanın geliştirilmesine çalışmaktadır. Zira söz konusu Sözleşmenin 34. maddesinde bu konuda yeterli olmamakla birlikte, sürekli kovuşturma kavramının kısa bir tanımı bulunmaktadır. Ayrıca, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun; sonradan kabul edilen 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul Sözleşmesi'nin kabulü ve 2013 yılında yönetmeliklerin yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmış ısrarlı takip mağdurları da korunmaya muhtaç insan grupları arasında da yer almıştır.

10. KURUMLAR ARASI KOORDİNASYON VE EĞİTİM FAALİYETLERİ

Kadına uygulanan şiddetle mücadelede fark yaratan olay, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin dışında siyasi irade ve hükümetlerin icraatlarıdır. Devletin sorumlulukları kapsamında şiddette maruz kalan veya bu risk altında olan kadınların koruma altına alınması, şiddet uygulayanların cezalandırılması ve kadınların uğradığı zararlarının tazmin edilmesi, güç kazanması amacıyla destek mekanizmalarının varlığı ve faaliyetleri önem taşımaktadır.

Şiddetin önlemek fazlasıyla ayrıntılı ve çok yönlü bir iş birliği içerisinde gerçekleştirilebilecek çok boyutlu ve geniş faaliyet alanıdır. Diğer bir anlatımla kurum ve kuruluşlara, kolluk kuvvetlerine meslek içi eğitim gibi farklı bilgilendirici eğitim faaliyetleri, maddi yardım ve yasal düzenlemelerle destek sağlanması gereklidir. Tüm bu amaçların en az aksaklık ve eksiklikle yerine getirilmesi ve devletler nezdinde fayda maksimizasyonunun en yüksek seviyede tutularak verim alınabilmesi için devletler üstü bir

mekanizmaya ihtiyaç vardır. Bunun sonucunda de “GREVIO” olarak adlandırılan gözlem kurumunu Sözleşmenin 9. maddesinde yerini almıştır⁴⁰².

6284 sayılı Kanun’da kurumlar arası koordinasyon ve eğitim faaliyetleri konusu aynı başlık altında 16. maddede düzenlenmiştir. Bu düzenleme, İstanbul Sözleşmesi’nden kaynaklı bir düzenlemedir. İstanbul Sözleşmesinin değişik maddelerinde bu konuda çalışmalar yapılmasına yönelik yükümlülükler getirilmiştir.

Konuyla ilgili çalışmalar, Sivil Toplum Kuruluşlarının mütalaaları, hâkim, savcı, avukat, kolluk kuvvetleri gibi uygulamada yer alan insanların fikirleriyle birlikte ele alındığında kadına uygulanan şiddet konusunda yapılan ortak tespit, toplumsal normların değişmesidir.

11. ŞİDDETİN ÖNLENMESİ TALEBİ

11.1. Genel Olarak

Kadınlara karşı uygulanan şiddet olaylarının önüne geçilebilmesi ve bu olayların tekrar yaşanmamasına yönelik önlemler alınabilmesi için devletin bu şiddet olaylarının varlığından haberdar olması gerekmektedir. Bu şiddet olaylarının en kısa sürede öğrenilip önüne geçilmesi için şiddet olayının devlete bildirilmesi gerekmektedir. Ancak şiddete uğrayanlar bazı nedenlerden dolayı uğradıkları şiddet olayını bildirmediklerinden dolayı şiddete uğramaya devam etmekte ve yaşadığı mağduriyetler artmaktadır. Bu mağduriyetlerin artmaması ve şiddet olaylarının da daha fazla büyümeden önüne geçmek için aşağıda da inceleyeceğimiz üzere 6284 sayılı Kanun’un 7. Maddesinde üçüncü kişilere de ihbar hakkı tanınmıştır.

İhbar, bir olayın, bilgi sahibi ya da şahit olan üçüncü kişiler tarafından yetkili makam veya mercilere, yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirilmesidir. Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı durumunda herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar etme hakkına sahiptir⁴⁰³.

⁴⁰² KANDEMİR, s.158.

⁴⁰³ KARAKAYA, s.39.

11.2. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'daki İhbar ve Başvuru Usulü

Kendisine şiddet uygulanan her kadın şikâyetle bulunmayabilir. Evliliğini sürdürmek, çocuklarıyla bir arada olmak veya ekonomik özgürlüğe sahip olmamasından dolayı tek başına geçimini sağlayamama düşüncesi, çoğu kadının maruz kaldığı şiddet karşısında susmasına ve şiddete maruz kaldığı halde şikâyetle bulunmamasına yol açtığı sıklıkla görülmektedir. Bu nedenden dolayı da şiddetin önlenmesinde ve bu konuda tedbirler alınmasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun önüne geçmek amacıyla 6284 sayılı Kanunla getirilen bir diğer yenilik, ihbar yükümlülüğünün herkese verilmesidir. Kanunun 7. maddesine göre;

“Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde ‘herkes’ durumu resmî makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri, görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.”

Kanunla getirilen bu yeniliğin kaynağı İstanbul Sözleşmesi'dir. Sözleşmeyle, şiddet olayına tanık olan kişilerin ihbar yükümlülüğü düzenlenmiştir. Taraf devletlere, tüm bireyler ve yetkililer açısından bu konunun düzenlenmesine yönelik sorumluluk getirilmiştir. Şiddet eylemlerine gören veya bilgisi olanların ya da herhangi bir şiddet eyleminin gerçekleşeceğine dair şüphe duyanların ya da sebepleri olanların durumu yetkili makamlara bildirmesini teşvik etmek taraf devletin sorumluluğundadır. Sözleşme kapsamında düzenlenen yetkililer; psikologlar, psikiyatristler, yargı mensupları ve sağlık mensuplarıdır⁴⁰⁴.

Sözleşmede belirtilen yetkililer çalışmaları sırasında hizmet verdikleri kişilerin şiddet mağduru olduklarını tespit eder ya da böyle bir tehdidin varlığını saptarlarsa mahremiyet ilkesi engeli ile karşılaşmaksızın konuyu gündeme getirebileceklerdir. Bu durum taraf devletin yükümlülüğü altında olacaktır. Mağdurun yaşam hakkının, beden ve ruh bütünlüğünün düzenlemenin amacını oluşturmaktadır⁴⁰⁵.

⁴⁰⁴ GÜNDOĞMUŞ, s.95.

⁴⁰⁵ GÜNDOĞMUŞ, s.95.

Herkes sözlü, yazılı bir biçimde veya başka biçimde ilgili makam ve mevkilere şiddeti ihbar edebilir. Burada amaç şiddete maruz kalan ancak bu şiddeti resmi makamlara şikâyet usulüyle iletemeyen kadınların daha fazla şiddete maruz kalmadan ilgili makamların haberdar edilmesi ve uygulanan şiddetin önlenmesidir.

İhbarın yapılma şekli konusunda ise Kanun'da bir sınırlama yapılmamıştır. İhbar yazılı veya sözlü yapılabileceği gibi amacı sağlayabilecek bir başka yolla da yapılabilir. Sözlü yapılan şikâyet ve ihbarlar da derhal tutanağa geçirilmelidir⁴⁰⁶.

Kişi şiddete maruz kalırsa veya şiddet görme riski altındaysa, içinde bulundukları durumu yazılı olarak, sözlü veya başka bir şekilde yetkililere ve yetkililere bildirebilir. 6284 sayılı Kanunun 7. maddesi ve 4/1'inci madde hükümleri, şiddeti veya şiddet riskini şikâyet veya ihbar alan kurum ve kuruluşlar ile yetkili merci niteliğindeki meslek kuruluşları açısından durumu derhal yetkili mercilere bildirme yükümlülüğü getirmiştir. Bu hükmün İstanbul Sözleşmesi'nin 27 ve 28. maddelerine uygun olmadığı, bazı hallerde soruşturulan bir suç kapsamı veya kanun gereği uygulanan şiddetin suç sayılmaması halinde bildirim yükümlülüğü bulunmadığı şeklinde yorumlar bulunmaktadır.

Şiddet mağdurunun uğradığı şiddeti veya şiddete uğrama tehlikesini ilgili mercilere bildirmesi sözlü, yazılı herhangi bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Kolluk (polis, jandarma gibi), hâkim, Cumhuriyet Başsavcılığı olarak Yönetmelik'te yer almıştır. Şikâyetin gerçekleştirileceği mercilerin, Kanun'un öngördüğü görevleri derhal yerine getirmeleri zorunludur. İlgili makamlara yapılan şikâyet ve ihbarların durumun özelliğine göre yargı makamlarına gecikmeksizin bildirilmesi Kanun gereğidir. Sözlü yapılan şikâyet ve ihbarlar ise tutanağa geçirilecektir⁴⁰⁷.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun konuyla ilgili kararlarında;

“Uyuşmazlık konusu ile ilgili 6284 Sayılı Kanun'un "İhbar" başlıklı "Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı hâlinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak

⁴⁰⁶ BÖLÜKBAŞI, s.160.

⁴⁰⁷ CEYLAN, s.27.

yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür." şeklinde hüküm altına alınan 7. maddesinde ise ihbar yükümlülüğü hususunda daha kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır⁴⁰⁸."

İfadelerine yer vermek suretiyle bu hakka vurgu yapmaktadır. Bu hakkın, YCGK'nın konuyla ilgili verdiği diğer kararlarında da vurgulandığı görülmektedir. Bu suretle Yargıtay'ın da bu hakkın varlığını tanıdığı görülmekte ve bu hakka verilen kıymet gözler önüne serilmektedir. Toplumun her kesiminin bu hakkın kullanımı konusunda bilinçlendirilmesi önemlidir. Özellikle, özünde insani bir ödev ve vatandaş sorumluluğu olan ihbar etme hakkının, Kanun'da yer almasının, maruz kaldıkları şiddeti kimseye anlatamayan kadınların oranının %48,5 olduğu göz önüne alındığında, uygulamada çok önemli bir yarar sağlaması muhtemeldir.

Şiddete uğrayan, yaşadığı şiddeti şikâyet mercilerine bildirmelidir. Bu durumda hangi işlemlerin yapılacağı Yönetmeliğin 5. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre;

"(1) Kolluk, kendisine yapılan ihbar veya şikâyet üzerine genel hükümler doğrultusunda gerekli işlemleri yapacaktır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Kanun kapsamında almış olduğu koruyucu ve önleyici tedbirleri onaylanmak üzere tedbirin niteliğine göre mülki amire veya hâkime sunacaktır. Kolluk, kendisine intikal eden her olay hakkında gecikmeksizin en seri vasıtalarla Şönim'e bilgi verecektir."

"(2) Cumhuriyet Başsavcılığı, yapılan ihbar ve şikâyet üzerine evrakın bir örneğini ivedilikle olayın niteliğine göre hâkime veya mülki amire gönderecektir."

"(3) Mülki amir, yapılan ihbar veya şikâyet üzerine koruyucu tedbirlere veya benzer tedbirlere karar verecektir. Ayrıca mülki amir, olayın niteliğine göre şikâyet veya ihbarı, kolluğa veya Cumhuriyet Başsavcılığına bildirecektir."

"(4) Hâkim veya mülki amir tarafından verilen kararlar ivedilikle Şönim'e bildirilecektir."

⁴⁰⁸ YCGK, E.2017/14-19, K.2019/326, T.16.4.2019

Şiddet eylemi devam eden ya da sona ermekle birlikte yaratacağı tahribatın önlenme imkânı olan hâllerde bu suç üçüncü kişilere ait yararları korumuyorsa suçun mağduru bu suçun faili olamaz. Aksi hâlde topluma veya devlete ait bir hukuksal yararı zedeleyen bir suçun varlığında ise tehlikenin bizatihi yönelmediği ya da yöneldiği kişinin bildirim yükümlülüğü söz konusu olacaktır⁴⁰⁹.

Olayın üçüncü bir kişi tarafından yetkili merci veya makamlara yazılı, sözlü veya diğer herhangi bir yolla bildirilmesi "ihbar", şiddet mağdurunun şiddet veya şiddet tehdidi durumunda yetkili makam veya makamlara başvurması ise "şikâyet" anlamına gelir. Şiddet mağdurları, şiddete maruz kalırlarsa veya şiddet görme riski altındalarsa, yazılı, sözlü veya başka bir şekilde, sorumlu mercilere şikâyetle bulunabilir veya durum üçüncü kişiler tarafından yazılı, sözlü herhangi bir şekilde yetkililere ihbar edilebilir. Aile mahkemeleri, cumhuriyet savcılıkları, polis, jandarma karakolları, barolar, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, barınma ve sığınma yardımı sağlayan kadın kuruluşları ve belediyelerin kadın danışma merkezleri mağdurların başvuracakları yerler olarak belirlenmiştir⁴¹⁰.

6284 sayılı Kanun, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, şiddete uğramış veya şiddete uğrama riski taşıyan kişiler hakkındaki başvuruları acil olarak sorumlu mercilere bildirme yükümlülüğünü getirmektedir. Kanunun kişilere ihbar zorunluluğu getiren 278. maddesinde bulunan 'suçu bildirmeme suçu' Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edildiğinden, üçüncü kişilere ait (yakın akrabalık durumu) bir ihbar zorunluluğu kalmamıştır. Ancak, bu iptal kararı kamu görevlilerini kapsamamaktadır.

Kamu görevlileri, bu Kanun kapsamında belirlenen yükümlülüklerini bir an önce yerine getirmeli ve alınacak tedbirleri yetkililere bildirmelidir. Bu görevlerin derhal yerine getirilmemesi veya bildirimde bulunulmaması, bu hükümlere tabi olan sorumlular açısından "kamu görevini kötüye kullanma" ve "görevi kötüye kullanma" suçlarını oluşturur. 524 sayılı Uyguma Tebliği 3/r maddesinde; şikâyet makamları, kolluk kuvvetleri, mahalli amirler, başsavcılık, hakimler, ilgili daire birimleri; Madde 3/h'de kolluk kuvvetleri, polis, jandarma ve sahil güvenlik; Madde 3/1'de, kolluk birimi amirinin ve komuta/amirinin ikametgâh veya mahallinde Jandarma Komutanlığı, Emniyet Genel

⁴⁰⁹ ERDEM, Mehmet, "Suçu Bildirmeme Suçu (TCK m.278)", TBB Dergisi, s.110.

⁴¹⁰ KAVAK, s.161.

Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı birimleri belirlenen usule göre yetkili ve sorumlu olarak belirlenmiştir.

Şikâyet mercilerinin Kanun’la öngörülen görevlerini derhal yerine getirmeleri gerekmektedir. Aynı şekilde sözlü gerçekleşen şikâyet ve ihbarlar tutanağa geçirilerek yazılı hâle getirilmelidir. Şikâyet ve ihbarlar, olayın özelliğine göre ilgili yargı ve idari makamlara ve aynı zamanda kolluğa ulaştırılmalıdır. Tüm bu düzenlemeler Uygulama Yönetmeliği’nde ayrıntılı şekilde yer almıştır⁴¹¹.

Şikâyet ve ihbarların yapılabileceği merciler öncelikle ve doğrudan önleyici tedbirleri almaya yönelik işlemleri gerçekleştirmelidir. Bu çerçevede bu kurumların şiddet mağduru ve şiddet uygulayanı arasında uzlaştırma veya arabuluculuk gibi bir görev ve yetkisi Kanun gereği bulunmamaktadır⁴¹².

Uygulama Yönetmeliğinin 5. maddesi uyarınca, ihbar veya şikâyeti alan kolluk görevlisi, durum kendisine iletildiğinde genel hükümlere göre gerekli tedbirleri alacaktır. Kanun çerçevesinde uygulanan koruyucu veya önleyici tedbirler, tedbirin niteliğine göre mahallî idareye veya sulh hakiminin onayına sunulacak ve olayları en hızlı şekilde bir şekilde ŞÖNİM'e bildirecektir. Savcılığa mütalaa veya şikâyet gönderildiği takdirde, olayın niteliğine göre önleyici veya caydırıcı bir tedbire karar verilmesi amacıyla, fiilin bir örneği derhal hâkime veya mülki idare amirine gönderilecektir.

İhbar veya şikâyetin muhatabı mülki amir ise, Kanunun 3. maddesinde yer alan tedbirlerden bir veya birkaçına uygun olarak bir tedbire karar verecek, durumun niteliğine göre kolluk ve Cumhuriyet Başsavcılığına tebliğ eder.

⁴¹¹ KAVAK, s.163.

⁴¹² KAVAK, s.163.

11.2.1. Üçüncü Şahıslar Tarafından Yapılan İhbar ve Başvuru

İhbar; şiddeti gören, duyan veya tanık olan üçüncü şahısların, mağdurun bilgisi olsun veya olmasın, ilgili kolluk kuvvetlerine konuyu bildirme ve müracaatta bulunma şeklidir. Mağdurlardan birinin konu ile ilgili verdiği bilgilerde yer alan;

Dayak yediğimde ben şikayetçi değildim. Beni ambulansla ayağımdan bıçaklandığım için götürdüklerinde komşularım polisi aramışlar. Sonrasında ailesi geldi, ikna oldum ve şikayetimi geri aldım⁴¹³.

İfadesi ihbar hakkıyla şiddet olaylarından kısa sürede haberdar olunmasına bir örnektir.

Konu ile ilgili TCK'nın 278.maddesinde :

(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

(4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.

Hükmüne yer verilmiştir. Ancak bu düzenleme Anayasa Mahkemesince;

⁴¹³ GÖRÜCÜ, Mesut, “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yasal Mevzuat, Emniyet Birimlerindeki Uygulama ve Antalya Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.53.

“Tam metni verilen kararda özetle, Anayasanın 38. maddesinde suç ve cezalara ilişkin temel ilkelere yer verildiği, bunlardan birisinin de maddenin beşinci fıkrasında ‘Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.’ şeklinde belirtildiği, aynı zamanda evrensel bir ceza hukuku ilkesi olan bu anayasal hüküm karşısında yasa koyucunun, kişinin kendisini ve yasada gösterilecek belli derecedeki yakınlarını suçlayıcı bir beyanda bulunmaya zorlayan bir düzenleme yapamayacağı, itiraz konusu maddede işlenmekte olan veya işlenmiş olmakla birlikte sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkililere haber vermeyenlerin maddede öngörüldüğü biçimde cezalandırılacaklarının belirtildiği, bu belirleme yapılırken hem maddede, hem de bu maddeye atıf yapacak biçimde başka bir düzenlemede bu suçun fail veya failleriyle anılan suçu haber vermeyen kişi arasındaki yakın akrabalık durumunun cezasızlık açısından ayırık tutulmadığı ifade edilmiştir. Belirtilen nedenlerden ötürü kural, Anayasa’nın 38. maddesine aykırıdır ve bu sebepten 30.06.2021 tarihinde iptal edilmiştir⁴¹⁴.”

Verilen bu karar sonucunda, TCK md.278’deki suçun bildirilmemesi suçu yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sonucunda da üçüncü kişilerin şiddeti bildirmemesi suç sayılmayacağından bu kişileri şiddeti bildirmeye yönelik uygulanabilecek bir yaptırım gücü bulunmamaktadır. Bu durum uygulamada biraz sıkıntı yaratmaktadır. Çünkü özellikle kadınlara yönelik şiddet, aile içi şiddet gibi konularda sessiz kalmayı benimseyen bir toplum yapısının varlığı dikkate alındığında bu başlıkta bir caydırıcılık sağlayacak nitelikte maddenin iptal edilmesi, bu ihbarlar konusunda bir sorun teşkil etmektedir. Kanunun, yaptırım gücüyle sonuç sağlanmayacak olsa bile, bu konuda düzenleme öngörmesi, belli bir farkındalık yaratılması amacına hizmet edecek ve uygulamada olumlu adımlar atılmasına neden olacaktır.

11.2.2. Sağlık Kuruluşları Tarafından Yapılan İhbar / Bildirim

Şiddet mağduru her kadın çeşitli saiklerle şikâyetle bulunamaz. Evli kalmanın, çocuklu yaşamının ya da geçimini sağlayamamanın çoğu kadını şiddete karşı sessiz kalmaya ve istismara uğradığında dahi şikâyetçi olmamaya zorladığı söylenebilir. Gördükleri şiddeti bildirmekte isteksiz olan kadınlar olmasına rağmen, mağdurun tedavi edilmesi veya şiddet sonrası tedavi ve terapi amacıyla bir sağlık kuruluşuna

⁴¹⁴ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/10/20111015-15.htm>

nakledilmesinin ardından, makam tarafından hazırlanan adli rapordan kolluk kuvvetlerine bilgi verilmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda fiziksel şiddete maruz kalan kadınlardan bazılarının yapılan görüşmelerle başvurusunda bulunduğu gözlenmiştir.

Kolluk, mülki amir, Cumhuriyet Başsavcılığı, hâkim, Bakanlığın ilgili birimleri, şikâyet mercileri olarak belirtilmiştir. Belirtilen kişi ve birimler aynı zamanda ihbar edilecek kişi veya birimlerdir. Sayılanlardan mülki amir, kolluk, hâkim aynı zamanda tedbire karar veren kişilerdir.

Jandarma, polis, kolluk ve sahil güvenlik birimleri görevli ya da yetkili makamlar olarak belirlenmiştir. Sayılan bu birimlerin amirleri, tedbir kararı uygulanacak kişilerin bulundukları ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki en yüksek amirleri ya da komutanları olarak anlaşılabacaktır⁴¹⁵.

Kolluk; bildirim, şikâyet ve karar organıdır. Kolluk kuvvetleri, haklarında yapılan ihbarları kabul etmekle ve şikâyetle ilgili süreç sonuçlandığı anda genel düzenlemelere uygun olarak gerekli önlemleri almakla görevlidir. Uygun olmayan bir gecikme durumunda, Kanun çerçevesinde uygulanan koruyucu ve önleyici tedbirleri, tedbirin niteliğine göre yerel yönetime veya hâkime onay için sunar. Kolluk makamları, kendilerini ilgilendiren herhangi bir olayı gecikmeksizin en hızlı şekilde ŞÖNİM'e bildirmekle yükümlüdür.

Cumhuriyet Başsavcılığı, bir diğer ihbar ve şikâyet merciidir. İhbar ve şikâyetlerin gerçekleşmesi hâlinde evrakın bir örneği en acil şekilde mülki amire savcılık tarafından gönderilir. Şiddet olayının özelliği doğrultusunda uygulanabilecek olan koruyucu ve önleyici tedbir hakkında mülki amirce karar verilir.

Sağlık kuruluşu mensuplarının, bilgi sahibi oldukları şiddet olaylarında, bildirimde bulunmaması suçu çerçevesinde sorumluluğunu doğuran durum, çalışanların görevlerini ifa ettikleri esnada bir suçun işlendiğine dair bir belirti ile karşılaşmalarıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, çalışanın mesleğini ifa ettiği sırada öğrendiği suçlar konusunda yükümlülüğü bulunmasıdır. Şayet, sağlık kuruluşu çalışanları görevlerini ifa ettikleri esnada bir suçun işlendiğine dair bir belirti ile karşılaşmışlarsa, bu durumu en kısa sürede

⁴¹⁵ KARAKAYA, s.40.

ilgili makam veya mercilere bildirmek durumundadır. Bu konuda bildirimde gecikmeleri halinde sorumlulukları söz konusu olacaktır.

Sağlık çalışanlarının mesleklerini gerçekleştirdikleri sırada tespit ettikleri şiddet vakalarını bildirmemeleri bu meslek mensup açısından suçu bildirmeme suçunu oluşturacaktır. Burada tespit edilen olgu hukuka aykırılığı aşan; kabahat, haksız fiil, disiplin suçu kapsamında vs. kapsamında değerlendirilemeyecek doğrudan suç teşkil etmelidir⁴¹⁶.

11.2.3. Diğer Kurum / Kuruluşlar Tarafından Yapılan İhbar / Bildirim

Şiddet mağduru; bir devlet kurumu, kuruluş veya sivil toplum kuruluşu ile görüştüktan sonra yetkili bir makam veya STK tarafından kolluk kuvvetlerine yapılan bir bildirim şeklidir. Şiddet mağduru kadınlarla yapılan görüşmelerde, şiddet mağduru kadınlardan bazılarının doğrudan savcılığa suç duyurusunda bulunduğu kaydedilmiştir. Seçilen yöntem ne olursa olsun, soruşturma suçun işlendiği yerin polis merkezi tarafından yürütülür.

Birleşmiş Milletler'in kadına yönelik şiddetle ilgili aldığı önlemlerden biri de 1994 yılından itibaren kadına yönelik şiddet konusunda özel bir raportörle çalışma kararı almasıdır. Raportör, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla kadına yönelik şiddetin nedenleri ve sonuçları hakkında veri toplamak; veri analizi yoluyla uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeylerde tavsiyelerde bulunmak ve diğer BM raportörleri, çalışma grupları ve diğer BM kurumlarıyla, İnsan Hakları Komisyonu'ndan uzmanlarla iş birliği içinde çalışmaktan sorumludur. 2003-2009 yılları arasında Türkiye'nin özel raportörü Prof. Dr. Yakın Ertürk olmuştur.

Toplumda kadın hakları, küresel insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Tüm toplumlar, kadınlara karşı cinsiyete dayalı ayrımcılığın tamamen ortadan kaldırılması ve siyasi, ekonomik ve sosyal hayata, topluma ve kültüre tam ve eşit katılımlarını sağlamak için gerekli düzenlemeleri yapmalıdır. Cinsiyet göz önünde bulundurulduğunda, erkekler ve kadınlar arasında birçok eşitsizlik mevcuttur. Erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınlar hala birçok alanda tamamen dezavantajlı durumdadırlar. Toplumdaki erkek ve kadınlar

⁴¹⁶ KOLCU: Suçu Bildirmeme Suçu, s.140.

için bu fırsatların nasıl eşitleneceğini netleştirmek önemlidir. Bu adil ve eşit cinsiyet dengesini kurallarla açıklamak da bu problemi çözmek yolunda büyük önem taşımaktadır.

Üçüncü kişilerin yetkili makamları olaydan haberdar etmesine ihbar denilmektedir. Bu konu 6284 Sayılı Kanun'un 7. maddesinde düzenlenmektedir. Bu çerçevede şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığından haberdar olanlar bu durumu ilgili makamlara ihbar edilebilecektir. İhbarda bulunulan kurum, kuruluş, makam ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları da şiddet ve da şiddete uğrama tehlikesini ivedilikle yetkili şikâyet mercilerine bildirmekle yükümlüdür. Kanunda ihbar ve şikâyetin ayrıca düzenlenmiş olması büyük önem taşımaktadır. Zira günümüze dek pek çok olay şikâyet mağdurlarının bilinçsizliklerinden veya mahalle baskısı sebebiyle ilgili kurumlara haber verilmemesinde telafisi güç kayıplarla sonuçlanmıştır. İhbar veya şikâyetin ulaştığı kurum ve kuruluşların, Kanun'da direk sayılmış olması olayın mağdurlarına haklarının arama yönünde açıklık getirmektedir. Bunun yanı sıra, mağdurun kendisinin şikâyet etme imkanının bulunmadığı hâllerde de şiddete şahit olan diğer kişi ve kurumlara şiddeti ihbar yükümlülüğü de getirilmesi önemli bir gelişme sayılmalıdır.

Kamu görevlileri, bu Kanun kapsamında yaptığı uygulamaları yetkililere haber vermekle yükümlüdür. Aksi takdirde TCK'nın 257 ve 279.maddelerinde düzenlenmiş olan 'Görevi Kötüye Kullanma' ve 'Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi' suçunu işlemiş olacaktırlar. 524 Uygulama Yönetmeliği 3/r maddesinde şikâyet mercileri ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Uygulama Yönetmeliğinin 4. maddesi İhbar ve şikâyet başlığını taşımaktadır.

Bu düzenleme şu şekildedir:

MADDE 4-*“(1) Kişinin, şiddete uğraması veya şiddete uğrama tehlikesi altında bulunması halinde herkes durumu yazılı, sözlü veya başka bir suretle ilgili makam ve mercilere ihbar edebilir. Şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinden haberdar olan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ise durumu derhal, şikâyet mercilerine bildirmek zorundadır.”*

“(2) Şiddet mağduru, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesine maruz kalması halinde durumu şikâyet mercilerine yazılı, sözlü veya başka bir şekilde bildirebilir.”

“(3) Şikâyet mercileri Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.”

“(4) Müdürlük veya ŞÖNİM’e yapılan şikâyet ve ihbarlar, bunlar tarafından olayın özelliğine göre, kolluğa, mülki amire, Cumhuriyet başsavcılığına veya hâkime gecikmeksizin bildirilir.”

“(5) Sözlü yapılan şikâyet ve ihbarlar derhal tutanağa geçirilir.”

6284 sayılı Kanun’un 7. maddesinde şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığına şahit olan kişilerin resmi makam ve mercilere durumu ihbar edebileceği düzenlenmiştir. İhbarda bulunan kamu görevlileri ise bu durumu ilgili yerlere bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Şiddet veya şiddete uğrama tehlikesinin varlığı halinde herkesin ihtiyari olarak ihbar edebilme hakkı varken, kamu görevlisi için bu durum bir zorunluluktur⁴¹⁷.

Benzer şekilde Uygulama Yönetmeliği’nin yukarıda metni yer alan 4. maddesinde şiddete uğrayan ya da şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişilerin içinde bulundukları durumu her şekilde ilgili mercilere ihbar edebilecekleri yer almıştır. Kanun’a paralel şekilde şiddet veya şiddet tehlikesinden haberdar olan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları bu durumda olayı derhal şikâyet mercilerine bildirmelidir.

Bu kapsamda öncelikle ihbar ve şikâyet tanımlanmalıdır. Yönetmeliğe göre ihbar, üçüncü kişilerin olayı yazılı, sözlü veya başka bir surette ilgili makama bildirmesi iken; şikâyet, şiddet veya şiddet tehlikesinin varlığında şiddet mağdurunun ilgili makam ve mercilere müracaat etmesi anlamına gelmektedir (Uygulama Yönetmeliği md.3/1-g). Böylelikle ilgililer veya üçüncü kişiler şiddet ya da şiddet tehlikesini kolluğa, Cumhuriyet Savcılığına, hâkime, mülki amire, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının ilgili müdürlüklerine ya da ŞÖNİM’e ihbar ederek 6284 sayılı Kanun kapsamında harekete geçilmesini sağlayabilir⁴¹⁸. Kanunda şikâyetin yanı sıra ihbarın da düzenlenmiş olması şiddetin önüne geçilmesi ya da engellenmesi noktasında önemlidir. Nitekim, bazı

⁴¹⁷ KANDEMİR, s.106.

⁴¹⁸ BÖLÜKBAŞI, s.168.

durumlarda şiddet mağdurları bilgisizlikten ya da şiddet uygulayandan korktuklarında şikâyetçi olmamakta ve böylelikle şiddetin devamına sebebiyet vermektedir.

Müdürlük ya da ŞÖNİM'e yapılacak ihbar ve şikâyetler gecikmeksizin olayın özelliklerine göre kolluğa, mülki amire, Cumhuriyet başsavcılığına veya hâkime bildirilmelidir (Uygulama Yönetmeliği md.4/4). İhbarın herhangi bir şekilde yapılması yeterli olup, yazılı ya da sözlü olması şart değildir. Ancak sözlü yapılan ihbarlar derhal tutanağa geçirilir (Uygulama Yönetmeliği md.4/5).

Kanun kapsamında koruyucu tedbir kararları ihbar ve şikâyetin yanı sıra resen de verilebilmektedir. Aynı şekilde hâkim tarafından resen önleyici tedbir kararları verilebilmesi de mümkündür⁴¹⁹.

İhbarın yanı sıra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı gibi kamu kurumları 6284 sayılı Kanun'un 20/2 maddesi kapsamında açılan kamu davalarına devlet adına katılabilmektedir. Bu durum, devletin şiddet eylemlerini önlemesi, adli sürecin etkili işletilerek faillerin cezalandırılması ve zararın tazmini noktasında gereken tüm tedbirlerin alınması ve aile içi şiddet konusunda özenli davranmasıyla ilgili olup, devlet tarafından davaya müdahale “özen yükümlülüğü” kapsamındadır⁴²⁰. Devletin müdahalesi silahların eşitliği prensibinde sanık aleyhine sonuç doğuracak bir durum olmayıp, devlet dışı aktörler tarafından meydana getirilen şiddet fiilini önleyememesi nedeni ile şiddetle mücadele noktasında üstlenmiş olduğu diğer yükümlülüklerin özenle yerine getirilmesini sağlamaya ilişkindir⁴²¹.

Sözlükte yer aldığı şekliyle bildirmek; bir kimseyi bir şeyden haberdar etmek, ona bir şeyi duyurmak, bilgi sahibi olmasını sağlamak anlamlarına gelmektedir. Bunun yanı sıra kamusal anlamda da bildirmenin bir konuda yetkilileri uyarmak ve bilgilendirmek anlamı taşıdığı görülmektedir. Öğreti ve uygulamada bildirim yükümlülüğü ve ihbar yükümlülüğü genellikle aynı anlam olarak kullanılmaktadır.

⁴¹⁹ ERCOŞKUN ŞENOL, s.445.

⁴²⁰ DOĞAN, Recep, “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma ve 6284 sayılı Kanundan Kaynaklanan Sorunlar”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, s.160.

⁴²¹ DOĞAN, s.160.

Kanun koyucu, TCK'da ihbar yükümlülüğünü ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Bu çerçevede bildirim yükümlülüğünün suç teşkil etmesi 98, bilgilendirmenin suç oluşturması 166, vakıf olunan bir suçu bildirmeme 278. ve aynı suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi durumu 279. maddede yer almıştır. Bunun yanı sıra sağlık çalışanlarınca şahidi oldukları suçun bildirilmemesi 280. maddede düzenlenmiştir. Suç delillerini bildirmeme suçu da 284. maddede hükme bağlanmıştır. TCK'nın 333. maddesinde ise devlete karşı sadakatsizlik suçu ve devlet sırlarından haksız şekilde faydalanma suçu yerini almıştır. Söz konusu hükümler değerlendirildiğinde TCK'nın 166, 278, 279, 280 ve 333. maddelerde tanımlanan suçlar; kişi ya da yetkililerin, suçu veya bilgiyi bildirmemesi esasına dayandırılmıştır. Kısaca bu ihbar yükümlülüğünün ihlali anlamına gelmektedir.

Tüm bu açıklamalardan görüleceği gibi şiddet olgusu ve özelinde kadına karşı şiddet, dünyanın her bölgesinde yaşanabilen başta fiziksel ve ruhsal olmak üzere son derece çeşitli türleri olan, sonuçları yönünden yıkıcı, acı verici ve toplumsal barışı zedeleyici bir sorun olarak önümüzdedir. Adeta şiddetin yerin yoktur. Evlerden okullara, iş yerlerinden hapisanelere ve sokaklara kadar her yerde şiddetin baş gösterdiğini görmekteyiz. Üstelik şiddete neden olan faktörler de sınırsız olup bu nedenle pek çok olguyla birlikte açıklanmalı ve önlenmeye çalışılmalıdır.

6284 sayılı Kanun'un 1. Maddesinin ilk fıkrasında Kanun'un amacı şiddet gören ya da şiddet görme tehlikesini kuvvetli şekilde yaşayan başta kadınlar olmak üzere çocukların ve diğer aile bireylerinin ve TCK'da yerini yeni alan ısrarlı takip mağdurlarının korunması olarak belirlenmekte ve Kanun'da buna yönelik usul ve esasların yer alacağı belirtilmektedir.

Yine bu maddenin ikinci fıkrasında Kanun'un uygulanmasında esas alınacak temel ilkeler belirlenmiştir. Bu bağlamda başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere ülkemizin uluslararası alanda taraf olduğu sözleşmeler, Avrupa Konseyi bünyesinde yürürlüğe konulan kadına karşı şiddet ve aile içi şiddeti önlemeyi amaçlayan İstanbul Sözleşmesi ve iç hukukumuzda geçerli konuya ilişkin mevzuatın esas alınacağı temel ilke olarak yer almıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan bir diğer ilke şiddet gören kişilere devlet tarafından sağlanacak destek hizmetlerinde sosyal devlet ilkesine uygun olarak insan haklarına dayanan ve eşitlik ilkesini esas alan hızlı ve etkili önlemlerin öngörülmesidir.

Şiddete uğrayan bireylerle ilgili alınacak tedbir kararlarının insan onuruna uygun şekilde yerine getirilmesi maddede yer alan ilkelerden biridir. Ayrıca kadınlara yönelik cinsiyete dayanan şiddette alınacak farklı ve özel tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı ve ayrımcılık olarak yorumlanmayacağı da düzenlemede yer bulmuştur.

Bu düzenlemeden hareketle kadına yönelik şiddet, çoğu zaman mağdura yakın kişiler tarafından işlense bile toplum tarafından haklı görülebilecek, tekrarlanan ve çoğu zaman ısrarcı olan, kadınları kontrol ve baskı altında tutmayı amaçlayan bir suç olarak değerlendirilmektedir. Kadınlar üzerinde ağır zihinsel ve fiziksel etki yaratan şiddetin ortaya çıkış şekli olduğu için şiddetin diğer biçimlerinden ayrılan bir niteliğe sahiptir⁴²².

Birleşmiş Milletler’ce 1993 yılında 104 sayılı kararla kabul edilen Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, kadına karşı şiddeti tanımlamış, şiddetin işlendiği yerin hiç önemi olmadığına vurgu yapmış; şiddetin fiziksel, psikolojik veya cinsel çeşitli türleri olabileceğini ayrıntılı şekilde belirtmiş olup diğer maddelerinde de şiddet teşkil edecek durumların örneklerine yer verilmiştir. Burada dikkat çeken nokta şiddetin her şekilde kişiyi özgürlüğünden mahrum etmeye yol açmış olmasıdır.

6284 sayılı Kanun, aile içi şiddetle kadına karşı şiddeti farklı şekilde tanımlamış şiddet olgusuyla birlikte şiddete uğrayan ve şiddet uygulayanları da ayrıca tanımlamıştır. Kanun’da şiddete uğrayanları korumaya yönelik ve şiddeti önleyici tedbirler içeren düzenlemeler öngörülmüştür. Bu yönüyle Kanun’la İstanbul Sözleşmesi arasında bir uyum söz konusudur⁴²³.

Kanundaki boşluklara rağmen, kolluk kuvvetlerinin acil durumlarda hareket edebilmesine ve savcılığın onayına izin vermesi doğru olarak değerlendirilmektedir. Belediye Yasası kapsamında şiddeti önlemeye yönelik kurumların ve şiddet mağdurlarının korunması amacıyla sığınma evlerinin sayısının artırılması da şiddete uğrayan ya da bu tehdit altında olan kadın ve çocukların korunması açısından önemlidir. Tüm bu

⁴²² BOLEVİN, s.10.

⁴²³ BOLEVİN, s.69.

düzenlemelere rağmen giderek artan şiddet, tecavüz ve cinayetlerin önlenmesi açısından istenilen düzeyde olunmadığı da gözden uzak tutulmamalıdır.

Şiddet veya şiddet tehdidi durumunda, herkes durumu yetkililere veya yetkililere bildirebilir, ihbarda bulunabilir. Uygulama Yönetmeliği'nin 3/1-g maddesinde ihbar tanımlanmaktadır. Herhangi bir şiddet olayının tanığı olan bir kişinin bu olayı yazılı veya sözlü herhangi bir şekilde ilgili kurum, kuruluş veya mercilere bildirmesi ihbar anlamına gelecektir. Şiddet olgusunun muhatabının aynı şekilde bildirimde bulunması ise şikâyet kapsamında değerlendirilecektir. Her iki halde de konuyla ilgili bilgi sahibi olan yetkili ve görevlilerin Kanun kapsamındaki yükümlülüklerini ivedilikle yerine getirmeleri ve alınacak bütün tedbirleri yetkililere bildirmeleri kanun gereğidir. Bu hüküm kapsamında sadece şiddete maruz kalan veya şiddet görme riski altında olanlar değil, şiddet gördüğünü veya şiddet görme riski altında olduğunu öğrenen herkes durumu yetkililere ve yetkililere bildirebilir⁴²⁴.

Kolluk, mülki amir, Cumhuriyet başsavcılığı, hâkim, Bakanlığın ilgili birimleri ihbar ve şikayetin yapılacağı yerler olarak belirlenmiştir. Bakanlığın ilgili birimleri de Kanun'da ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Tüm bu birimler kendilerine ulaşan ihbar ve şikayetlerle ilgili sayılan mercilere vakit geçirmeksizin bildirimde bulunmakla yükümlüdürler⁴²⁵.

Alınacak tedbirler ise önleyici ve koruyucu tedbirler ana başlıkları altında düzenlenmiştir.

Belirtilen hükümlerden de açıkça anlaşılacağı üzere re'sen ya da talep üzerine mağdurlar hakkında koruyucu tedbirler uygulanırken şiddet uygulayan kişilere yönelik önleyici tedbirler alınacaktır.

Şiddetin gerçekleştiği zaman diliminde gerçekleşen olaylar dikkate alınacaktır. Örneğin; altı ay önce, bir yıl önce gerçekleşen olaylarla ilgili olarak koruyucu ya da önleyici tedbir kararı alınabilecek midir? Kanunda bu konuda hüküm yoktur. Eski olaylar hakkındaki taleplerin reddedilmesi gerekir. Kısaca olay güncel olmalıdır. Eski bir olayın tedbir talebine konu edilmesi Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan dürüst

⁴²⁴ YAĞCIOĞLU, s.946.

⁴²⁵ YAĞCIOĞLU, s.946.

davranma ve 3. maddesinde yer alan iyi niyet kuralına uygun ve kabul edilebilir olduğu söylenemez. Bu durumda mağdurun genel hükümlerden yararlanmak üzere başvurması gerekir. Bu hususta Kanunda düzenleme yapılmalı ve belirsizlik giderilmelidir.

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine ve Kontrolüne İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 48. maddesi, bu Sözleşmeye taraf devletlerin kadınlara yönelik her türlü şiddeti yasaklayan tedbirler almalarını öngörmektedir. 6284 sayılı Kanunda bu konuda bir yasaklama hükmü bulunmamakla birlikte, konu Uygulama Yönetmeliği'nin 35/III. maddesinde gündeme getirilmiştir. Bu bölüm Kanunda; “Koruyucu veya önleyici tedbirlerin uygulanması ve uygulanması aşamasında, şiddet mağdurları ile şiddet uygulayanlar arasında bir uzlaştırma veya uzlaştırma aracı sağlamak mümkün değildir.” şeklinde geçmektedir.

Şiddet mağdurunun daha sonra şikayetini geri çekmesi veya şiddet mağduru diğer makamlara başvurduğunda mahkemeden kararın verilmemesini istemesi durumunda mahkemenin kararının ne olacağı bir diğer husustur. Önceki Kanun zamanında, bir görüş, bir feragatnamenin aile ilişkilerine zarar verebileceğinden, bir sınırlama emrine yer olmadığına karar verilmesi gerektiğini önerirdi. Ancak 6284 sayılı Kanun karşısında bu durum artık savunulamaz. Zira, sadece şiddet mağduru değil herkes bu durumu yetkililere bildirme hakkına sahiptir ve bu bir uyarı kararıdır. Sadece ilgilinin talebi üzerine değil, yukarıda sayılan diğer resmi makamların talebi üzerine de verilebilir. Bir anlamda şiddet davranışı kamu düzeni kapsamında olması nedeniyle, sadece şiddet mağdurunun iradesini ön planda tutmak ve buna göre karar vermek mümkün değildir. Ayrıca 2011 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), Kanunun temelini oluşturmaktadır. Mağdur şikâyetinde bulunmayı reddetse dahi üye devletlerin yargılamanın devamı için adım atacağı bu maddede açıkça belirtildiği için mahkemenin yargılamaya devam etmesi gerekecektir.

Şiddeti, özelinde kadına karşı şiddeti ya da aile içi şiddeti önlemeye yönelik uluslararası alanda pek çok düzenleme mevcuttur. Ülkemizde de mevzuat ve uygulama anlamında bu alanda önemli çalışmalar yapılmıştır. Tüm bu düzenleme ve çalışmaların ortak amacı şiddet olaylarını en aza indirmek, yaşanan şiddet olaylarından sonra ise mağdurlara en üst seviyede koruma ve yardım sağlamak olmuştur. Bu bağlamda öncelikle T.C Anayasası'nda önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar arzu edilen

seviyede olmamakla birlikte tüm şiddet içeren eylemler ve kadına karşı şiddetle ilgili medeni hukukta ve ceza kanunlarında ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir⁴²⁶.

Şiddet olaylarının gerçekleşmesinden önce kısaca şiddeti önlemeye yönelik tedbirlerin alınması, gerçekleşen şiddet olaylarının bir daha yaşanmaması için gerekli müdahalelerde bulunulması mağduriyetlerin azalmasını sağlama yönünde önemli olacaktır. 6284 sayılı Kanun'da bu amaca yönelik düzenlemeler içermiş, söz konusu tedbirlerin süratli ve etkili şekilde alınmasını amaçlamıştır. Bu nedenle Kanun'da alınacak tedbirler sınırlanmamış; belirlenen tedbirlerin yanında benzer tedbirleri alma yetkisi de hâkime tanınmıştır. Kolluk amirinin hâkime veya idari amire konunun ulaşamaması hâlinde daha sonra bu makamlara bildirmek kaydıyla gerekli tedbirleri almasına imkan tanınmıştır. Bu şiddetle mücadelede önemli bir adımdır. Kanun şiddet, kadına yönelik şiddet, ilgili makamlarca alınacak tedbirler, koruyucu ve destek içeren düzenlemeler ve bu amaçla oluşturulacak kurumları İstanbul Sözleşmesi hükümlerine uyumlu bir şekilde öngörmüştür.

Kanunun 3. maddesinde mülki amirler, 4. maddesinde hâkimler tarafından alınacak koruyucu tedbirler düzenlenmiştir. Kanunun 8.maddesinin altı ve yedinci bentlerinde düzenlenen tedbir kararları da nitelik olarak koruyucu tedbirlerdir. Ancak yedinci bentteki tedbirin şiddet uygulayan içinde uygulanması mümkün olacaktır. Bu tedbirler aynı zamanda önleyici tedbir kararı olarak da ifade edilebilir. Ayrıca tedbirlerin birine, birkaçına ya da uygun görülecek benzer tedbirlere karar verebilecektir. Kanunda yer alan düzenlemeden, tedbirlerin sınırlayıcı olmadığı, yasada yazılı olmayan, uygun görülecek diğer tedbirlerinde alınacağı anlaşılmaktadır⁴²⁷. Koruyucu tedbir kararlarının alınmasında delil belge aranmaması da uygulamada sıkıntı yaratmakla birlikte önemli bir düzenlemedir.

Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için şiddet olgusunu ispata yönelik somut ve kesin delil ve belge Kanun gereği aranmamaktadır. Buradan hareketle bir olay hakkında korunma kararı verilmesi suçun işlendiğine dair tek başına delil teşkil etmeyecektir. Bu anlamda koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının açılacak davalarda aleyhe delil oluşturmayacağı açıktır⁴²⁸.

⁴²⁶ AKPINAR, Abdurrahman Remzi, “*Türk Medenî Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadının ve Çocuğun Korunması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.17.

⁴²⁷ KARAKAYA, s.46.

⁴²⁸ KARAKAYA, s.46.

Yargı erkinde görev yapanlar, kamu görevlileridirler (md.6/1-c, d). Bu kimseler, görevleri dışında, işlenmekte olan bir suçu veya etkilerini bilip bildirmediğinde ise suçun failidirler. Avukatlar meslek sırrı saklamakla yükümlüdürler. Ancak, suç, meslek sırrı olamaz. Suç ancak, işlendikten, soruşturma veya kovuşturma konusu olduktan sonra avukatlık mesleğinin konusudur. Dolayısıyla, işlenmekte olan suç, meslek sırrının kapsamı dışındadır. Ancak soruşturma ve kovuşturma aşamasında avukatın müvekkilinden öğrendiği ve suç kaynaklı oluşan diğer olgular meslek sırrı kapsamında değerlendirilecektir. Avukat açısından müvekkilinin sırlarını korumak mesleğinin en önemli gereğidir. Avukattan suç işlemesi beklenemez. Böyle olunca, suçun sebebiyet verdiği neticeleri yetkili makama bildirmemesi suç olmadığından, avukat, olmayan suçun faili de olmaz.

İçeride ve dışarıda gerçekleştirilen tüm çalışmalara ve gelişmelere rağmen kadına yönelik şiddet hususunda belli bir standart geliştirilmemesi ve yeterli ilerleme sağlanamaması, bu mücadelede tüm toplumlarca kat edilecek uzun bir yol olduğunu gözler önüne sermektedir.

11.2.4. Bildirimde Bulunmama

CMK 158. Maddede yer alan düzenlemede yer alan ihbar ve şikâyet, Kanunda yer alan ihbar müessesesinin karşılığı değildir. Suçun işlenmesi ve sonucun önlenbilmesi için bildirimde bulunmaktır. Söz konusu bildirimin usulü yani sözlü ya da yazılı olması şart değildir.

Ne zaman bildirimde bulunulması gerektiği konusunda ise öğretimde bu konudaki görüşler farklılık göstermektedir. Görüşler zamanında yetkili makama bildirilmelidir. Çoğunluk görüşüne göre, suçun işlenebileceği veya sonucunun sınırlı olduğu her aşamadan önce bildirim yeterlidir. Dolayısıyla suç işleniyor olsa bile yapılacak tebligat uygulamasına engel değilse veya sonucunu sınırlandırmıyorsa bu durumda ihbar yükümlülüğünün olduğu söylenemez. Üçüncü kişi ihbarda bulunmuşsa veya yetkili makamın suçtan haberi varsa bildirim yükümlülüğünden söz edilemez.

Bu hükmün uygulanmasında önemli bir husus, ihbarın kime veya nereye yapılacağıdır. TCK 278. maddede “Yetkili makamlara” tebligat yapılması gerektiği

belirtilmiştir. Bu sorunun yanıtlanmasında belirleyici faktörün, suçla korunan hukuki menfaat olduğuna inanıyoruz. Bu suç “mahkemeye karşı suç” olarak sınıflandırılmakla birlikte, en azından korunan birincil menfaat, işlenen veya işlenen suçun koruduğu hukuki menfaattir, ancak sonuçları sınırlı olabilir. Bu nedenle suçu önlemeye yetkili makamlar bilgilendirilmelidir. Her şey kanunların uygulanmasıyla ilgilidir. Ancak, burada gerçek bir taksir suçu olduğu için failin suçun dogmatik niteliğine göre ihbarda bulunması beklenmeli ve bu ihbarda bulunma mümkün olmalıdır.

İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere şiddeti önlemeye yönelik uluslararası alanda imzalanan sözleşmelerle birlikte iç hukuk mevzuatı kadınlarla birlikte tüm şiddet mağdurlarına uygulanmalıdır. Sözleşme gereği taraf devletler bu uygulamayı teşvik etmek, desteklemekle yükümlüdürler. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin Sözleşme hükümlerinin kadınlarla ilgili uygulanması özel önem taşımaktadır. Israrlı takibin kadına yönelik şiddet ve cinayetlerde başlangıç noktası olduğunu görmekteyiz. Israrlı takip kişinin isteği dışında ve rahatsız edici şekilde fiilen gerçekleşebileceği gibi telefonla ya da sanal ortamda da gerçekleşebilmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde ısrarlı takibin ayrı bir suç tipi olarak cezalandırıldığı görülmektedir. Ülkemizde de 12.05.2022 tarihli 7204 sayılı Kanunla müstakil bir suç olarak TCK’nda yerini almıştır.

Kanunlarda ve görünürde mevcut olan kadın erkek eşitliğinin yaşamın her alanında uygulamaya geçmesi gerekmektedir.

6284 sayılı Kanun’la üçüncü kişiler için ihbar-bildirme hakkı tanınmıştır. Bildirme hakkı herkes tarafından kullanılabileceği için kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak değildir. Bu hakla şiddet olaylarından en kısa zamanda haberdar olmak amaçlanmıştır. Ancak günümüzde de insanlar “ailenin özeli bize laf söylemek düşmez, karı-koca arasına girilmez” gibi köhneleşmiş ataerkil düşünceden veya “başıma bir iş alırım, bu olay bana zarar verir” gibi korkulardan dolayı bildirimde bulunmamaktalar ve bunun sonucunda şiddet olayı devam etmekte ve verdiği zararlar artmaktadır. Bu sebepten ötürü devletimiz bu ihbar hakkının kullanımının arttırılması için başta basın-medya organları aracılığıyla bu hakkın önemini anlatan, şiddetin süregelen hâle gelmesiyle toplumda meydana gelen zararları her kesime anlatması ve şiddet olaylarının en kısa sürede önlenmesi hatta yaşanmadan önüne geçilmesiyle elde edilecek kazanımlar konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapması lazımdır. Kişilerse başka kişilerin uğradıkları şiddet karşısında sessiz

kalmayıp bu olayı en kısa sürede ilgili makam ve mercilere bildirirlerse yaşanan şiddet olaylarında ciddi bir azalma olabilir.

Sonuç olarak; kadına yönelik şiddet olayları ve şiddet eylemleri insan hakları ihlalleri ve suçlardır. Bu tür şiddet suçlarının önlenmesine yönelik farkındalık yaratmak amacıyla toplumu bilinçli duyarlı hale getirecek eğitimler ve seminerler düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda toplumun şiddete karşı duyarlılığı her türlü araçla artırılmalıdır. Şiddetin bir sorun çözme yöntemi olmadığı, aksine şiddetin suç olarak görüldüğünün birçok mecra, medya ve kılavuzlar aracılığıyla topluma öğretilmelidir. Kadının birey olarak normal ve sağlıklı bir yaşam hakkına sahip olabilmesi amacıyla, şiddet içeren davranışın suç olarak nitelendirilmesi, toplum ve devlet tarafından caydırıcı yaptırımların öngörülmesi önemlidir. Acımasızca şiddet uygulayanların cezalandırılması yönünde gerekli yasal düzenlemelerin yapılması sağlanmalı ve kadınların güvenlik içinde yaşaması için her türlü destek verilmelidir. Gerektiğinde yeni mekanizmaların oluşturulmasını ve aktif olarak hayata geçirilmesini sağlamalıyız.

SONUÇ

Toplumun ve devletin temelini oluşturan aile, devletin devamını sağlayan yapı taşlarından biridir. Bu kapsamda aile birlikteliğinin devamının sağlanması ve korunması önem arz etmektedir. Ancak son dönemde sıklıkla duyduğumuz ve gittikçe yaygınlaştığını gözlemlediğimiz aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet toplumun temelini oluşturan aile kurumunu sarsarak, telafisi zor zararlar vermektedir. Kadına yönelik şiddetin acı tarafı en güvenli yer olması gereken ev içerisinde, aile ortamında gerçekleşmesidir.

Bireysel ve ailenin yanı sıra topluma verdiği zarar yönüyle aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet konusunda hemen her ülke çalışmalar yapmakta, uluslararası iş birliği ile bu meseleye çözüm aramaktadır. Çalışmaların ortak amacı şiddetin hiç ortaya çıkmamasını sağlamaktır.

Şiddet; zorlama ve kuvvet uygulamak suretiyle insanların fiziksel veya psikolojik bakımdan zarar görmesine yol açan bireysel veya toplu hareketlerin tümü olarak tanımlanmakla birlikte, aile içi bir konudan ziyade toplumun tamamını ilgilendiren problem ve cezai yaptırım olan ciddi bir suçtur. Aile içi şiddetin ve kadına yönelik şiddetin psikolojik, sosyal, ekonomik gibi farklı nedenleri bulunmaktadır. Şiddetle uygulanarak verilen zararın şekli değişkenlik göstermektedir. Duygusal, fiziksel, cinsel, psikolojik, sosyal veya ekonomik şiddet türlerinin şiddet olarak kabul edilip edilmemesi kişinin algısı ve toplumsal kabul ile ilişkilidir. Toplumun şiddeti hangi şekilde meşrulaştırdığı ve yasakladığı kişiyi doğrudan etkisi altına almaktadır. Geçmişteki sosyo-kültürel yapı günümüzde değişmiş olsa da 21. yüzyılda şiddet ve özelinde kadına yönelik şiddet hala toplumun en büyük sorunlarından birini teşkil etmektedir.

Konu ile ilgili bu çalışmamız, yıllarca dünyada ve ülkemizde yaygın olmasıyla birlikte aile içindeki şiddet konuşulmamış ve yok sayıldığını bize göstermektedir. Böylelikle aile içi şiddet yaygın olmasıyla birlikte bir o kadar da gizli kalmış bir sosyal olgu niteliğindedir. Araştırmamızın niteliksel kısmında cinsiyet rolleri çerçevesinde şiddeti tanımlayıp, seçilmiş olan örnekleme derinlemesine mülakatlar uygulanıp, gözleme yer verilerek bilgi toplanmıştır. Ulaşılan bilgiler ışığında örneklem olarak alınan kadınların tümünün şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Tarih boyu kadınların eşit birey olma mücadelesi sürmekle birlikte, Fransız devriminin gerçekleştiği dönemde kadınlar erkeklerle birlikte devrime destek vermiş, ancak, devrim sonunda yayınlanan bildirgede kadın haklarına ilişkin bir hüküm konulmaması, kadınların kendi haklarını savunması konusunda örgütlenmesine vesile olmuş ve böylelikle uluslararası alanda kadının insan hakları bilinçlenmesi başlamıştır. Bu konuda BM düzenlemeleri ile AK düzenlemeleri önemlidir. BM tarafından hazırlanan CEDAW, kadın haklarını uluslararası boyuta taşıyan ilk sözleşme niteliğindedir. T.C Anayasasının Kanun önünde eşitlik başlığını taşıyan 10 uncu maddesinin ikinci fıkrası *“kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.”* hükmünü içermekte olup CEDAW’ın Anayasal düzeyde ülkemizde somutlaşmış şeklidir. Ulusal düzeyde gerçekleştirilen mevzuatın dayanağı bu uluslararası sözleşme ve Anayasal düzenlemelerdir.

Şiddet olgusundan algılanan genel olarak kaba şiddet olarak da adlandırılan fiziksel şiddettir. Oysa şiddetin psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet vs birçok türünün olduğu kabul görmüş, gerek taraf olduğumuz ancak yakın tarihte ayrıldığımız Uluslararası sözleşmede (İstanbul Sözleşmesi) gerekse ulusal mevzuatta (6284 sayılı yasa) yer almıştır. Özellikle AIHM’nin Türkiye’nin aleyhine vermiş olduğu Opuz/Türkiye kararıyla birlikte İstanbul sözleşmesinin önü açılmış ve Türkiye’nin de yer aldığı komite tarafından hazırlanan Sözleşme 11 Temmuz 2011 tarihinde imzalanmış ve 1 Ağustos 2014 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu gelişme belki de ülkemizdeki kadın hakları konusundaki en önemli gelişmedir. Bu Antlaşmayla beraber ülkemizdeki kadın haklarına yönelik sorunlar daha ciddi ele alınmaya başlanmış ve bu konuda daha somut çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Ülkemiz tarafından İstanbul Sözleşmesi referans alınması suretiyle 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkartılmış olup kadının ve ailenin korunması hedeflenmiştir. Bu yeni Kanunla şiddete uğrayan kadınlar ve çocuklar için ve dahi şiddet uygulayan kişilere yönelik önceki kanunlardaki boşluklar kapatılmaya çalışılmış konuyla ilgili koruyucu ve önleyici birçok tedbir alınmıştır. Bu kanunla birlikte şiddeti uygulayıcılar uygun yaptırımlara tabi tutularak, şiddetten maddi ve manevi zarar görmüş, yaralanmış, sağlığı bozulmuş kadın ve çocukların tedavileri

sağlanarak, sosyal ve ruhsal açıdan desteklenmesi ve kadının güçlendirilmesi çalışılmaktadır.

Kadınların korunması konusunda her ne kadar çalışma yapılsa da bu çalışmaların temel dayanağı olan İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması, bu çalışmaların hayata geçirilmesini, bu çalışmalardan verim alınmasını güçleştirmektedir. Kadınların korunmasına yönelik son yıllardaki çalışmaların temel dayanağı, İstanbul Sözleşmesi'dir. Böylesine önemli ve emsal teşkil eden sözleşmeden tek taraflı çıkılması, ülkemizin gerek imajı gerek bu konuda yapılacak çalışmalar yönünden zarar verecektir. Unutulmamalıdır ki, İstanbul sözleşmesi bütün Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilmiş ve benimsenmiş bir sözleşmedir.

İç hukukumuz bakımından, 6284 sayılı Kanun, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi önlemeyi hedef alan ve bu amaçla düzenlemeler öngören bir Kanundur. Eksiklikler uygulamayla birlikte görünür olmaktadır. Buradan hareketle gerekli düzenleme ve iyileştirmeler süratle yapılmalıdır. Kanunun adı, birey olarak “kadın” ı korumayı öne çıkaracak şekilde değiştirilmelidir. Bununla beraber, kadına yönelik şiddetin temellerini oluşturan ve ayrımcılığa yol açan kavramlar Kanun'da tanımlanmalıdır.

6284 sayılı Kanun, yönelik şiddetin önlenmesi hususunda üçüncü kişilerin ihbar hakkı, herhangi bir yerde herhangi bir şekilde kadına yönelik şiddet olayına şahit olunması durumunda, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi açısından tanınmış önemli bir haktır. Bu hakla kadına şiddet uygulanması durumuyla karşılaştığı zaman doğrudan yetkili mercilere haber vererek ivedilikle şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır. Ancak üçüncü kişiler; “aile mahremiyetine karışılmaz, karı-koca sorunlarını kendileri çözsünler, şimdi araya girip başıma iş almayayım...” gibi sebeplerden ötürü genelde kadına yönelik şiddet olayına şahit olsalar bile genelde karışmamayı, müdahil olmamayı seçmektedirler. Toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi önemli bir husus olarak karşımızda durmaktadır. Bu nedenle şiddetin sona erdirilmesi için mücadeleden vazgeçilmemeli, ısrarlı ve umutlu bir şekilde şiddeti engelleyici, şiddet mağdurlarının yaralarını sarıcı yollar bulunmaya çalışılmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu uzun bir süreci gerektirmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede fark yaratmak için, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte siyasi irade ve hükümetlerin icraatları büyük önem taşır. Devletin sorumlulukları kapsamında şiddette maruz kalan veya bu tehlikede olan kadınların koruma altına alınması, şiddet

uygulayanların cezalandırılması ve kadınların zararlarının giderilmesi, güçlenmeleri için destek mekanizmalarının geliştirilmesi, toplumun tüm kesimlerince bilinirliğinin sağlanması uygulayıcılarla kamuoyunun konuya duyarlı ve bilinçli olması oldukça önemli ve Anayasal bir sorumluluktur.

12.05.2022 tarihli ve 7406 sayılı Kanunla Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda, kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik düzenlemeler öngörülmüş, ısrarlı takip suçu tanımlanmıştır. Ancak kadına yönelik şiddetin sadece yasal düzenlemelerle önlenemeyeceğini her gün giderek artan şiddet olayları ortaya koymaktadır. Önemli olan yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin yanı sıra hayata geçirilmesi ve uygulanmasıdır. Bundan daha da önemlisi ise toplumların kadına yönelik şiddeti olağan ve sıradan karşılamayı bırakması, kadına olan bakış açılarını değiştirmesidir. Bu bağlamda, ‘Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti’ bir insanlık sorunu olarak algılamalı ve bu çerçevede kadın erkek tüm toplumun ‘kadına yönelik aile içi şiddetle’ birlikte mücadele etmeleri sağlanmalıdır. İstanbul Sözleşmesine bir an önce dönülmesi, uluslararası normların ülkemizde geçerli olması sağlanmalıdır.

Ülkemizde kadınların korunmasına için bu konuda ihtisaslaşmış ayrı bir kurum, kuruluş veya bakanlık kurulmalı, şiddet gören kadınların talepleri dikkate alınarak yeni politikalar belirlemeli, ekonomik, sağlık, psikolojik, eğitim desteği gibi farklı yardım merkezleri kurulması bu sorunun giderilmesinde önemli katkı sağlayacaktır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele pek çok alanda mücadeleyle paralel yürütülmelidir. Öncelikle işe kadına bakıştaki zihniyetin değişmesi ile başlamalıyız. Gerek toplumsal hayatımızda gerek kamusal alanda cinsiyetçi ve ayrıştırıcı, özellikle de kadını aşağılayan anlayışın ve dilin terk edilmesi gerekmektedir. Devamla, toplumsal hayatımızda cinsiyetçi ve ayrımcılık içeren tanımlama ve uygulamaları bırakmamız gerekmektedir. Bu mücadelenin uzun soluklu olacağını unutmamalıyız. Toplumda yerleşik hale gelen ve kabul gören anlayışın terk edilmesi kolay olmayacaktır. Bu bizi yıldırmamalıdır. Bu alanda mücadelenin en önemli ayağı ise eğitimidir. Kız çocukları ve kadınlardan başlayacak eğitim çeşitlendirilmeli, toplumun; yaş, cinsiyet, yaşanılan bölge, meslek vs ayırt edilmeksizin tüm katmanlarına yayılmalıdır.

Aile içi şiddetle mücadelede eğitim en önemli araçtır. Çocukların kreş eğitiminden itibaren ders kitaplarının müfredatlarının incelenmesi ve burada kadın erkek eşitliğine vurgu yapan söylemlerin olması, cinsiyet ayrımı yapmayan, insana değer veren söylemlerin olmasına dikkat edilip, tüm eğitim ve öğretim kurumlarında ve diğer devlete bağlı ve özel kurumlarda köklü değişimler yapılması gerekmektedir. Ataerkil söylemden sıyrılıp eşitlikçi, tüm toplumu kapsayıcı söylemlere vurgu yapılmalıdır. Her şeyden önce insana, ‘erkek ya da kadın’ olduğu için değil, insan olduğu için değer verilmesi düşüncesi öğretilmelidir. Aile içi şiddeti önleyebilmek kadına oluşturulan sosyal politikaların kadın-erkek ayrımı yapmaksızın herkesi kuşatıcı şekilde geliştirilip hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak; kadına şiddetin önlenmesine yönelik birçok çalışma yapılmakla birlikte amaçlanan, olması gereken noktada olmadığımız, her gün üzülerek izlediğimiz kadın cinayetleri ve şiddet olaylarıyla önümüzde durmaktadır. Özellikle İstanbul Sözleşmesi’nden ayrılmamızla birlikte bu olaylar artarak devam etmektedir.6284 sayılı Kanun’un hazırlanıp uygulamaya konulması, bu Kanun’la beraber, kadına yönelik şiddetin önüne geçilmesi amacıyla şiddete şahit olan veya öğrenen kişi ve kurumlara şiddeti ihbar hakkı verilmesi son derece önemli olmakla birlikte uygulama açısından geline nokta tatmin edici olmayıp, bu alan ıslaha muhtaçtır.

Oxford Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirip ülkesine dönen Pakistan tarihinin ilk kadın Başbakanı olan Benazir Bhutto’nun “(...) *biz yine de çifte standartlardan şikâyet etmemeli mücadeleyi sürdürmeliyiz. Erkeklerden iki kat daha fazla çalışmamız gerekse de buna hazır olmalıyız.*” dese de kadın-erkek toplumun tüm katmanları el ele mücadeleye son hızla devam etmeliyiz.

KAYNAKLAR

ACAR, Feride: “*Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum*”, Kadın Hakları – Uluslararası Hukuk ve Uygulama, s.13- 23, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.

ACAR, Feride: “*CEDAW’dan İstanbul Sözleşmesi’ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi*”, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet, s.61-76, Savaş Yayınevi, Ankara 2014.

ACAR, Feride/ERTÜRK, Yakın: “*Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar, Sorunlar*”, Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, C.1, s.281-304, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.

AKIN, MERVE: “*Aile İçi Şiddet*”, İÜHFM., C.71, S.1, s.27-42, İstanbul 2013. (AKIN)

AKIN, Mustafa: “*Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Belirtilmeyen Tedbirlere Hükmedilmesi ve Danışmanlık Tedbirinin Uygulanması*”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, C.2, S.14, Ekim 2007, s.93-102. (AKIN M.)

AKKAYA ŞAHİN, Gülay: “*Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2010.

AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya; Türk Medeni Aile Hukuku, C.2, 21. Baskı, İstanbul 2019.

AKKURT, Ziba: “*Ceza Hukuku Açısından Kadına Yönelik Şiddet*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Programı, Lefkoşa 2014.

AKPINAR, Abdurrahman Remzi: “*Türk Medenî Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadının ve Çocuğun Korunması*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Medipol

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı, İstanbul 2017.

AKYÜZ, Hilal/AYATA, Gökçeçiçek/BAYRAM, Deniz/IŞILDAK, Zeynep/BÜYÜKGÖZE, Selime/ÇAVUŞOĞLU, Seda/GÖKDEMİR, İlke: Adaletin Cinsiyeti, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Yayınları, 2014.

ALİCAN ŞEN, Ayşe: *“Türkiye’ de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İş birliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliği”*, Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, Y.2018, C.11, S.22, s.141- 161

ALTINTOP, Ömer: *“İlk Evliliklerini Yapan Yeni Evli Çiftlerin Aile İçi Şiddete Yönelik Tutumları ve İlişkili Faktörler,”* Yüksek Lisans Tezi, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı, Aydın 2017.

ARABACI, Bahar: *“Çalışan Kadınların Cinsiyet Ayrımcılığına Yönelik Algıları: Bursa Dokuma Sanayii Örneği”*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Edirne 2012.

ARENDT, Hannah: Şiddet Üzerine Seçme Eserler, (Çeviren Bülent Peker), İletişim Yayınları, İstanbul 2016

ARENDT, Hannah: Şiddet Üzerine, Çev. B. Peker, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2018.

ARSLAN ÖNCÜ, Gülay: *“Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Öngörülen Haklar ve Öngörülen Usuller”*, İÜHFM., C.63, S.1-2, s.3-43, İstanbul 2004.

ASLAN DÜZGÜN, Ülgen: *“Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Hakim ve Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbir Kararları”* [Elektronik Sürüm], Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2018

(https://www.academia.edu/36316809/A%C4%B0LEN%C4%B0N_KORUNMASI_VE_KADINA_KAR%C5%9EI_%C5%9E%C4%B0DDET%C4%B0N_%C3%96NLENMES%C4%B0_AMACIYLA_H%C3%82K%C4%B0M_ve_KOLLUK_AM%C4%B0R%C4%B0T)

ARAFINDAN_VER%C4%B0LEB%C4%B0LECEK_KORUYUCU_VE_%C3%96NLEY
%C4%B0C%C4%B0_TEDB%C4%B0R_KARARLARI)

ATAŞ, Semra: “*Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Bakış Açıları (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Örneği)*”, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Kurumlar Sosyolojisi Bilim Dalı, Elâzığ 2013.

AYDIN, Ayşe: “*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sığınmaevi Sonrası Destek Hizmetlerinin Önemi*”, International Journal of Social And Humanities Sciences, Y.2018, C.2, S.1, s.136-151.

AYDEMİR, Elvan: Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler, USAK Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2011

BAKIRCI, Kadriye: “*Uluslararası Çalışma Örgütünün 190 sayılı Sözleşmesi ve 206 sayılı Tavsiye Kararı Işığında İş Yaşamında Şiddet, Taciz, Misilleme ve Ev İçi Şiddet*”, TBB Dergisi, Y.2020, S.151, s.29-60.

BALCI GÜLPINAR, Dilara/KANDEMİRCİ Bahar: *Evimin Kadını, Çocuklarımlın Anası: Emekçi Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Türkiye Sinemasındaki Sunumu*”, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2013, C.1, S.1, s.28-44.

BAYRAKTAR, Tuğba: “*İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2018, C.26, S.3, s.87-111.

BERKTAY, Fatmagül: “*Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye*”, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no:7, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, 2004, s.1-30.

(https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/01/berktay_std_7.pdf)

BERKTAY, Fatmagül: Tarihın Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul 2018.

BOLEVİN, Sibel: “*Kadına Yönelik Şiddette Devletin Hukuki Sorumluluğu*”, Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İzmir 2016.

BÖLÜKBAŞI, Özge: 6248 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması, 1. Baskı, Ankara 2015.

BÖRÜ, Levent: “*Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler*”, TBB Dergisi, Y.30, Özel Sayı 2017, s.173-198.

CAN, Yücel: “*Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Cinsiyet Temelleri: Niğde Örneği*”, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Y.2013, C.5, S.1, s.203-216.

CAMPBELL, Jacquelyn/GLASS, Nancy/SHARPS, Phyllis/LAUGHON, Kathryn/BLOOM, Tina: “*Intimate Partner Homicide: Review and Implications of Research and Policy. Trauma*”, Violence and Abuse, Y.2007, C.8, S.3, s.246-269.

CEYLAN, Ebru: *Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler*, TBB Dergisi, Y.26, S.109, Kasım-Aralık 2013, s.13-54.

CHARLESWORTH, Hillary: (1994). *What are Women's International Human Rights?*, R. J.Cook içinde, *Human Rights of Women: National and International Perspectives*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, s.58- 84.

COE Explanatory Report To The Council Of Europe Convention On Preventing And Combating Violence Against Women And Domestic Violence

(<https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6>)

CONNELL, R.W.: *Erkeklikler*, (Çev. N. Konukçu), Phoenix Yayınları, Ankara 2019.

ÇAKIRCA, Seda İrem: “*Turkish Civil Code and CEDAW: Never Shall the Twain Meet?*”, Annales, Y.2013, C.45, S.62, s.145-192

ÇAKIROĞLU, Neslihan: “*Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Avrupa Birliği Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Kocaeli 2017.

ÇINAR, Ali Rıza: “*Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin İstanbul Sözleşmesinin Ceza Hukuku Alanında Öngördüğü Yükümlülükler*”, Terazi Hukuk Dergisi, C.10, S.106, Haziran 2015, s.55-79.

ÇELİK, Gizem: “*Eşine Şiddet Uygulayan Hükümlü Erkeklerin Özellikleri ve Toplumsal Cinsiyet Algıları*”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara 2015.

ÇETİNER, Selma: *Hukukumuzda “Aile” Kavramı*, Terazi Hukuk Dergisi, C.5, S.41, Ocak 2010, s.61-69.

ÇİFTÇİ, Feyza: *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri*”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale 2013.

DALKIR KAHVECİ, Ayşegül: “*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun’un Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Rolü*”, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara 2019.

DEMİR, Esra: “*İnsan Hakları Bağlamında Evrensellik ve Kültürel Rölativizm Çatışması*”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2006

DEMİRBİLEK, Sevdâ: “*Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açidan İncelenmesi*”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, Y.2007, C.44, S.511, s.12-26.

DEMİRKIR ÜNLÜ, Müge: İstanbul Sözleşmesi’nin (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile-İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, 1. Baskı, İstanbul 2012.

DEMREN, Çağdaş: “Kadınlık Dolayısıyla Erkeklik Öznelliği”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2008, C.32, S.1, s.73-92.

DOĞAN, Recep: “Kadının Şiddete Karşı Korunmasında Devletin Özen Yükümlülüğü ve Uluslararası Standartlar,” Ankara Barosu Dergisi, Y.2016, s.90-121.

DOĞAN, Recep: “Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma ve 6284 sayılı Kanundan Kaynaklanan Sorunlar”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.12, S.47, Temmuz 2021, s.145-178.

DUDU, Esra: “Farklı Yayın Politikalarına Sahip Gazetelerde Kadına Yönelik Şiddetin Sunumu”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Erzurum 2013.

DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Aile Hukuku, C.III, 14. Baskı, İstanbul, Şubat 2019.

DURSUN, Yücel: “Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir?”, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2011, S.12, s.1-18.

DURUDOĞAN, Hülya: “Namusun İlmiği”, Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011, C.2, s.871-882.

DÜĞMECİ, Fatih/GÜRSEL, Esin: “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hususunda Devletin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2019, C.21 S.2, s.843-873

DÜNDAR SEZER, Tijen: İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadınlara Yönelik Şiddet, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2019

ERCOŞKUN ŞENOL, Hatice Kübra: “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y.13, C.7, Haziran 2019, s.423-459.

ERDEM, Mehmet: “*Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y.2007, C.20, S.73, s.46-77

ERDEM, Mustafa Ruhan: “*Suçu Bildirmeme Suçu (TCK m.278)*”, TBB Dergisi, Y.21, S.80, Ocak-Şubat 2009, s.105-120.

ERDEM, Sezgin/ŞENOL, Dolunay: “*Türk Toplumunda Hegemonik Erkekliğin İnşasında Toplumsal Süreçlerin Rolü*”, TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi, C.9, S.33, Kış 2017, s.290-299.

ERGÜNEŞ DURAN, Ezgi: “*İstanbul Sözleşmesi'in İç Hukuk Bakımından İncelenmesi ve Sözleşme'nin Uygulanmasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü*”, Uzmanlık Tezi, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara 2014.

ERTÜRK, Yakın: Sınır Tanımayan Şiddet- Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu, 1. Baskı, İstanbul 2015.

FEYZİOĞLU, Fevzi Necmeddin: Aile Hukuku, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1986

GASMİ, G.: *New COE Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence Istanbul Convention -Importance of Setting European Legal Standards-*, Strani Pravni Život, s.37-56.

GENÇCAN, Ömer Uğur: Aile Hukuku, Ankara 2011.

GIDDENS, Anthony: Sosyoloji, (Çeviren Hüseyin Özel vd.), 1. Baskı, İstanbul 2012.

GÖKALP, Özge Tuğçe: “*Ailenin Koruması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunda Kadın ve Şiddet*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, İstanbul 2014.

GÖKÇE, Birsen: Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Ankara 2007.

GÖKÇE, Birsen: “*Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.1976, C.8, S.1-2, s.45-67.

GÖKÇE, Birsen: “*Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım*”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.1978, C.1, s.7-21.

GÖKULU, Gökhan: (2019). “*Suç Kuramları: Biyolojik ve Psikolojik Yaklaşımlar: Eleştirel Bir Değerlendirme*”, Turkish Studies-Social Sciences. C.14, S.4, s.1471-1488.

GÖNEN, Anıl Çakır: “*Öldürme Suçu İşlemiş Kadın ve Erkeklerde Suç Motivasyonu ve Suça Etki Eden Faktörler*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul 2015.

GÖRÜCÜ, Mesut: “*Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Yasal Mevzuat, Emniyet Birimlerindeki Uygulama ve Antalya Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı, Antalya 2018.

GRANS, Lisa: “*The Istanbul Convention and the Positive Obligation to Prevent Violence*”, Human Rights Law Review, C.18, S.1, s.133- 155.

GÜLER, Deniz/ULUTAK, Nazmi: “*Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Yaşantısında Aile*”, Kurgu Dergisi, C.11, S.1, 1992, s.51-76.

GÜLSEVEN, Ayşe Seda: “*Türk Aile Hukukunda Toplumsal Cinsiyet Roller*”, TBB Dergisi, Y.2017, S.132, s.183- 230.

GÜNAY, Mehmet: 6284 sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.3, S.10, Temmuz 2012, s.647-686.

GÜNDOĞMUŞ, Rabia: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve 6284 Sayılı Kanun Çerçevesinde Değerlendirilmesi, 1. Baskı, İstanbul 2021.

HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona: Aile Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 1993.

Human Rights Watch Report He Loves You, He Beats You Family Violence in Turkey and Access to Protection, USA: Human Rights Watch

İNCİ, Rabia: “Çalışan Kadınlarda Şiddet Algısı ve Bu Algıda Ekonomik Şiddetin Yeri”, Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, Y.2019, C.2, S.3, s.189-206.

İPEK, Evren/AYVAZ KIZILGÖL, Özlem: “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadının İşgücüne Katılımına İlişkin Mikroekonometrik Analiz: Türkiye”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2019, C.19, S.2, s.455-474.

KANDEMİR, Fersu Ege: Kadına Karşı Şiddet ve Ailenin Korunması Sorununun Türk Hukuk Mevzuatı ve Uluslararası Sözleşmelerdeki Yeri, 1. Baskı, Ankara, Şubat 2019. (KANDEMİR F.)

KANDEMİR, Süleyman: Aile İçi Şiddet ve Kişiyi Aile İçi Şiddetten Koruyan İmkanlar İstanbul Sözleşmesi, 1. Baskı, Ankara 2020. (KANDEMİR)

KARAKAYA, Ramazan: Uygulamada Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 3. Baskı, Ocak 2021.

KARINCA, Eray: “Kadına Yönelik Şiddet; Bardak Boş mu? Dolu Mu?”, Terazî Hukuk Dergisi, C.7, S.75, Kasım 2012, s.20-27.

KARINCA, Eray: “Kadının Eş Şiddetinden Korunması İçin 4320 sayılı Kanunda Yapılabilecek İyileştirmeler”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.1, C.1, S.3, Ekim 2010, s.325-348.

KARINCA, Eray: Sorularla Kadına Yönelik Aile içi Şiddet, Ankara 2010.

KAYPAK, Şafak/KAHRAMAN, Mehmet: “Türkiye’de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansımaları”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y.2016, C.13, S.33, s.298- 315.

KAVAK, Ayşe Kıvılcım: “Evlilik Birliğinin Korunması”, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Mart 2018.

KAYMAK ÖZMEN, Suna: “*Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları*”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Y.2004, C.37, S.2, s.27-39.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2022.

KIZILIRMAK, Cansu Kaya: “*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da Öngörülen Mülki Amir Tarafından Verilecek Koruyucu Tedbirler*”, İstanbul Hukuk Mecmuası, Y.2018, C.78, S.3, s.1139-1168.

KİTİŞ, Yeter/ŞANLIOĞLU BİLGİCİ, Sema: *Bir Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki Etik İkilem*, Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, Y.9, C.3, S.11, Ocak-Şubat-Mart 2007, s.7-11.

KOCA, Mahmut: “*İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun’un Değerlendirilmesi*”, Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s.27-62

KOLCU, Selahattin: Suçu Bildirmeme Suçu, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Kasım 2016.

KOSCHAKER, Paul: Roma Hususî Hukukunun Ana Hatları (Çev: Kudret Ayiter), İstanbul 1963.

KÖRÜKÇÜ, Öznur/ÖZTUNALI KAYIR, Gülser/KUKULU, Kamile: “*Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İş birliği*”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, Y.2012, C.4, S.3, s.396-413.

KÖSEOĞLU, Bilal: “*Ailenin Şiddetten Korunması*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y.2008, S.77, s.330-331.

KÖTELİ, Mehmet Argun: Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler, Kazancı Hukuk Yayınları No: 95, İstanbul 1991.

KURT, Gonca: “*Sağlık Personelinin İstismar, İhmal ve Aile İçi Şiddet Deneyim ve Algıları*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kayseri 2017.

KURTOĞLU, AYŞE/BAYRAKÇEKEN, Gökçe/ÜLKER, Gülsen: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli, CEİD Yayınları, Mayıs 2014.

KUYUCU, Nisan: AİHM İçtihadında Ayrımcılık Yasağı Çerçevesinde Kadına Yönelik Şiddet, 1. Baskı, Haziran 2014.

LEFKUR, Hilal: “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2019

Londono, P. (2009). Developing Human Rights Principles in Cases of Gender-based Violence: Opuz v. Turkey in the European Court of Human Rights, *Human Rights Law Review*, s. 657-667

MESSERSCHMİDT, James W.: “Masculinities and Femicide”, *Qualitative Sociology Review*, C.13, S.3, 2017, s.70-79.

MOROĞLU, Nazan: “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, *TBB Dergisi*, Y.24, S.99, Mart-Nisan 2012, s.357-380.

NAJAFOVA, Lamia: “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Araştırmaların Sistematik Derlemesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul 2020.

OPUZ v TÜRKİYE, AİHM KARAR METNİ

(https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/OPUZ%20v_%20TURKEY.pdf)

ÖNCÜL, Öznur: Adalet Kısılacında Erkeklik: Mahkûmların Suça, Tutukluluğa ve Değişime Dair Düşünceleri, Ankara 2016.

ÖZALP, Havva: *Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset İlişkileri (Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller ve Çözüm Önerileri)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası Bilim Dalı, İstanbul 2016.

ÖZBİLEN, Arif Barış/SOYGÜT ARSLAN, Mualla Buket: “6284 Sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”un Değerlendirilmesi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.11, S.22, Güz 2012/2, s.365- 387.

ÖZÇOBAN, Alara Dilem: “Kadına Yönelik Şiddet Olaylarının Önlenmesi”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir 2018.

ÖZDAMAR, Demet: Cedaw Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokol’ün İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, 1.Baskı, Ankara 2009.

ÖZDEK, Yasemin: Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, TODAİE Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2002

ÖZDEMİR, Hayrunnisa: “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddeti Önlenmesine Dair Kanun’un Değerlendirilmesi”, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2013, C.1, S.1, s.45-63.

ÖZERKMEN, Necmettin: “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, Akademik Bakış Dergisi, Ocak-Şubat 2012, C.28, s.1-19.

ÖZGENTÜRK, İlyas/KARĞIN, Vedat/BALTACI, Halil: “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, Polis Bilimleri Dergisi, Y.2012, C.14, S.4, s.55-77.

ÖZKAN, Gizem: “Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, S.7, Y.2017, s.533–564.

ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Baskı, Ankara 2015.

ÖZTÜRK, Aslıhan Burcu: “Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet; Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara 2014.

ÖZTÜRK, Necla: “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2017, C.8, S.1, s.1-32.

PEKİN DEKLARASYONU VE EYLEM PLATFORMU METNİ
(<https://www.diyarbakirbarosu.org.tr/public/uploads/document/pekin-1568489265.pdf>)

PEHLİVAN, Melike: “*Tophumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet Algısı*”, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Haziran 2018.

QURESHİ, Shazia: “*The Recognition of Violence against Women as a Violation of Human Rights in the United Nations System*”, A Research Journal of South Asian Studies, C.28, S.1, 187-198.

REİTMAN, Oonagh: “*Cultural Relativist and Feminist Critiques of International Human Rights-Friends or Foes?*”, Statsvetenskaplig Tidskrift, Y.1997, C.100, S.1, s.100- 114.

Resmî Gazete 17 Ocak 1998 Sayı: 23233

Resmî Gazete 22 Mayıs 2004 Sayı: 25469

Resmî Gazete 4 Temmuz 2006 Sayı: 26218

Resmî Gazete 15 Ekim 2011 Sayı: 28085

SANCAR, Serpil: Erkeklik: İmkânsız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler, 1. Baskı, İstanbul.

SANCAR, Serpil: Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti, 6. Baskı, İstanbul 2022

SAYAR, Ümit: “*Kadın Cinayetleri: Eşini Öldüren Erkekler Üzerine Bir Araştırma*”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara 2015.

SEVAL, Hale Nur/DEMEZ, Gönül: *Şiddet Mağduru Kadınların Erkeklik Tanımlamaları: Burdur İli Özelinde Bir Çalışma*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y.2018, C.10, S.23, s.90-113.

SEZGİN, Gülşen: *“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Tutumlar, Şiddeti Meşrulaştırma, Dindarlık ve Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma (Malatya İli Örneği)”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çanakkale 2019.

SİLAH, Selahattin: *“Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Korunmasında Hâkimin Müdahalesi”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Medeni Hukuk Bilim Dalı, Ankara, Ağustos 2015.

TOPRAK, Sadık/ERSOY, Gökhan: *“Femicide in Turkey Between 2000-2010”*, PloS ONE, Y.2017, C.12, s.8, s.1-16.

TÖKER ERDOĞAN, Müge: *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Medya Okuryazarlığının Rolü*, 1. Baskı, Ankara 2010

TUNA, Oğuzhan: *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, 1. Baskı, Ankara 2021.

TURAN, Feryal: *“Aile ve Değişme”*, Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir 2011, s.237-253.

TURHAN, Aydın: *“İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi”*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2013, C.4, S.2, s.357- 378

TÜRKMEN, Ahmet: *“Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel Sayı 2009, 2010, s.1387-1434.

TÜTÜNCÜ, Elif: *Ekonomik Şiddet ve Kadının Ekonomik Şiddete Karşı Korunması*, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.1, Nisan 2020, s.3287-3313

UYGUR, Gülriz: *“Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir”*, Ankara Barosu Dergisi, Y.2015, S.4, s.121- 132.

UYGUR, Gülriz/ÇAĞLAR GÜRGEY, İrem: *“Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet”*, Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları: Kadına Yönelik Şiddet ve Ev- İçi Şiddet, Savaş Yayınevi, Ankara 2014, s.9-61.

UĞUR, Hüsamettin: *Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanun’un Getirdikleri*, TBB Dergisi, Y.25, S.101, Temmuz-Ağustos 2012, s.333-366

UNTC Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women

URAL, Haktan/ ÇABUK KAYA, Nilay: *“Kadın Cinayetlerinde Sembolik İktidarın Krizi”*, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, C.21, S.2, Ekim 2018, s.356-382.

UYUMAZ, Alper/AKDAĞ, İdris: *Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Takip Mağdurunun Korunması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2015, C.19, S.2, s.45-54.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet: *Türk Medeni Hukuku*, C.2 Aile Hukuku, İstanbul 1965.

VİDO, Sara De: *“The Ratification Of The Council Of Europe Istanbul Convention By The EU: A Step Forward In The European Legal System”*, European Journal Of Legal Studies, Y.2017, C.9, S.2, s.69- 102

YAĞCIOĞLU, Ali Haydar: *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C.19, Özel Sayı-2017, s.913-966

YARAR, Betül: *Bir Moral Düzenleme Biçimi Olarak Medeni Kanun’un Aile Hukukunun Arkeolojisi*, Öneri Dergisi, Y.2007, C.7, S.28, s.209-224.

YAZICI, Samet: “Evlilik Birliğinin Korunmasına Yönelik Hâkim Tarafından Alınacak Önlemler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara 2020

YAZICIOĞLU, Yıldız: “5 Soru 5 Yanıtta İstanbul Sözleşmesi Neden Önemli?”, çevrimiçi röportaj, <https://www.youtube.com/watch?v=ZHtEhnSiZeU>

YILDIRIM, Sait: “Türkiye’de Son On Yılda İşlenen Kadın Cinayetleri Üzerine: Sebep, Sonuç ve Öneriler”, Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2018, Y.3, S.6, s.1-21.

YILMAZ BİROL, Güler: “Şiddet Nedeniyle Açılan Boşanma Davalarında Eşin Affı Meselesi”, Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Antalya 2020

YOLCU, Mehmet Ali: “Folklor Araştırmalarında Kültürel Rölativist Tutumların Eleştirisi”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Y.2018, C.11, S.21, s.48- 52.

YÖRÜK, Sevde: “Kadına Yönelik Şiddet: Antalya Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya 2010

YÜKSEL, Selvi Ezgi: “Kadına Yönelik Şiddetin Boyutlarının AB ve Türkiye Açısından Karşılaştırmalı Analizi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Avrupa Birliği Programı, İzmir 2017

YÜKSEL OKTAY, Elif: “Türkiye ve Dünyanın Ortak Sorunu Kadına Yönelik Şiddet”, Akademik Araştırmalar Dergisi, Y.2015, C.16, S.64, s.57-118.

ZEYBEKOĞLU, Özge: “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Antalya 2009.

ZEVKLİLER, Aydın: Medeni Hukuk-Giriş ve Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, 2. Baskı, Şubat 1989.

